
3 1761 07466023 4

BRYTNINGSTIDER

EN HISTORIA FRÅN FINLAND

AF

PEKKA MALM

STOCKHOLM,
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND.

STOCKHOLM
Isaac Marcus' Boktr.-Aktiebolag
1901.

I.

Strålande och varm, som midt i högsommarens vackraste tid, låg majdagen öfver den lilla ostfinska staden. Hvilken maj! Dess make hade man då icke upplefvat på tiotal år! Inne i de gamla trånga gatorna närmast vallarna och kyrkan hade solen redan fått stenhusens väggar så heta, att en kvaf förnimmelse af sommar-stadsluft begynte bölja in från de öppnade fönstren. Och ute i den nya förstaden, dit stenläggningen ännu icke hunnit, stod dammet tätt som ett moln på chausséerna och hade lagt sig grått och fint öfver de unga, nyssplanterade lindarnas blad vid trottoaren.

Chausséen, eller »bulevarden», som den kallades, förde till järnvägsstationen i stadens utkant. Det var den enda egentliga promenadplats som fanns, och vid middagstiden, när skolor och ämbetsvärk slutat, var den alltid lifligt trafikerad. Var vädret någorlunda vackert och isynnerhet om man

hade någon bekant, huru aflägsen som helst, att följa, fortsatte man gärna till stationen för att se på resandena, som passerade mellan de stora städerna i öster och väster. Det hade för mången blifvit en regelbunden förströelse att sålunda vandra dit ut, stå på perongen eller sitta i en vrå af väntsalen och betrakta de främmande människorna. I det döda lugn, hvaraf man ständigt omgafs, var det uppiggande att åtminstone känna ett stänk från lifvets ström, där den med sin rörelse och brådska ilade förbi. Det väckte hos några en ytlig nyfikenhet, hos andra en stilla längtan, det förde tankarna för en stund till något nytt och gaf en tyst, tröstande förnimmelse af gemenskap med den stora världen . . .

Det var den dag, då studentkandidaterna skulle fara in till Helsingfors för att taga sin examen. På vägen till stationen slingrade sig ett långt band af åkdon och fotgängare, knapt synliga mellan dammolnen. Hela staden hade någon att följa. Hela staden var släktens släkt eller bekantas bekant med någon af de unga, och hvar och en ville ännu i sista ögonblicket ge dem sin välgångsönskan på den betydelsefulla resan.

Hela staden hade tagit del i studentkandidaternas fruktan och framgångar allt sedan terminens början. Ju mera tiden för skrifningarna närmat sig, desto mera hade åttondeklassisterna blifvit dagens hjältar, och där de gingo spatserande i grupper på eftermiddagarna längs bulevard-trottoaren, svängande med käppar i de behandskade

händerna, blickade alla mötande på dem med en viss stolthet och ängslan tillika. Och hur det diskuterades och kalkylerades, när sedan skrifningarna gingo af stapeln och lärarens vitsord blefvo kända! Hvilken pina för de osäkra ända tills utslaget kom från Helsingfors, och hvilken hätskhet mot examinatorerna, när de underkänt hela fyra af de tolf abiturienterna, fastän lärarena bedyrat att åtminstone tvenne af dem kunde vara vissa om gillande! Under en vecka talade hela staden icke om någonting annat; från skolkretsarna utbredde sig förbittringen i alla familjer, och endast här och där vågade någon skeptiker hviska att läraren måhända bedömt allt för välvilligt och att de underkända, som ju i grunden voro stora lättingar, kanske nog så väl förtjänt sitt öde.

Snart glömdes dock de förolyckade, och man koncentrerade sin uppmärksamhet så mycket starkare kring dem, hvilka i hufvudstaden skulle visa hvad detta landsortslärovärk förmådde. Förhoppningarna fästes isynnerhet vid två af eleverna. De hade gått igenom skolan med glans sida vid sida, sutto nu som primus och secundus på högsta klassen och hade lyckats bäst af alla i skrifprofven.

Den ena var Hjalmar Ekroth, son till landssekreteraren, statsrådet Ekroth, den andra hans fosterbroder Daniel Autio. Landssekreteraren hade i sitt äktenskap med en af stadens förmögna köpmansdöttrar icke haft något annat barn än Hjalmar, men när denne var fyra år gammal hade Daniel af en tillfällighet kommit i hans hus. Un-

der det stora nödåret omtalade herrskapet Ekroths husläkare en dag att en ensam kvinna dött på lasarettet och lämnat efter sig en son, en parfvel på omkring sex år. Ingen fanns som kunde taga honom om hand, fattigvårdens hjälpkällor voro uttömda, och läkaren frågade därför om icke fru Ekroth åtminstone för en tid framåt ville förbarma sig öfver den stackars gossen, till dess man kunde få honom inackorderad på landet. Fru Ekroths blida sinnelag gaf icke rum för någon tvekan. Gossen hämtades till henne, och hon ägnade det bleka, svaga barnet en omsorg som om det varit hennes eget. Och när tiden kom, då hon skulle lämna gossen ifrån sig, hade hon så fäst sig vid honom, att hon föreslog sin man att de skulle hålla honom hos sig som lekkamrat åt deras egen son. Så blef det. Sida vid sida uppfostrades de båda gossarna i Ekroths hus, och tidigt lärde de sig att betrakta hvarandra som bröder.

Ett prästbetyg, som man funnit hos Daniels döda mor, gaf de nödvändigaste upplysningarna om honom. Hon var ogift, och sonen bar hennes tillnamn. Hon hade varit bosatt i en by i norra Tavastland, och därifrån hade hon kommit åt söder med de hungrande skarorna. Huru hon hamnat så långt österut som till denna stad, visste man icke. Efterforskningar, som häradshöfding Ekroth lät anställa, gafvo vid handen, att hon tidigare stått i en butik i Tammerfors, men kort före sonens födelse flyttat till landet. Hvem barnets fader var, kunde man icke få någon upplysning om.

Fastän fosterbröderna nu rentaf liksom vuxit in i hvarandra, kunde man icke gärna se någonting mera olikt än de båda. Hjalmar Ekroth var en reslig yngling, något för spenslig till sin längd, med blondt, tätt uppåt kammadt hår, ljusblå ögon, hvilka blickade frimodigt, nästan trotsigt ut i rymden, god färg på kinderna, en fin rak näsa och röda, fylliga läppar. Där han gick med stadiga steg, säker på sig själf, som vore framtiden hans, tog sig Daniel innerligt obetydlig ut vid hans sida. Han var mycket kortare och klent bygd, ja, såsom yngre hade han förefallit nästan puckelryggig; det var han nog icke, men hans kropp hade i alla fall någonting nödvuxet och vanfördt öfver sig, och hufvudet tycktes för stort för den. Ansiktets kantiga form med de utstående kindknotorna röjde den finska bondpojken; men inne i detsamma lefde en blick, i hvilken fanns någonting varmt och spörjande, fastän på samma gång skyggt och oroligt. Ett par känsliga läppar gåfvo ytterligare åt ansiktet dess karaktär. När Daniel talade, bevarade man ett intryck af någonting i blickens djup och munnens linjer, som mycket bjärt kontrasterade mot hufvudets grofva byggnad, mot den blacka hyn och det lika obestämdt färgade stripiga håret — någonting, som man icke kunde definiera och hvilket i hemlighetsfulla antydningar framhölls såsom ett arf efter den okände fadern.

Till karaktär och sätt voro Hjalmar och Daniel hvarandra icke mindre olika. Hjalmar var tidigt van att i allt få sina önskningar uppfyllda, och

de par tre sista åren på skolbänken hade sett flere egenskaper utveckla sig hos honom, som en ständig framgång förlänar svaga naturer. Han var icke flitig, men han hade det slags goda hufvud som fattar lätt, men icke reflekterar och icke behåller någonting för en längre tid, och framför allt hade han en mycket stor förmåga att slå mynt af det han visste eller snappade upp. Och när han bättre än någon annan kunde hålla sig framme och göra sig hörd, blef han snart ett slags orakel i sin klass och dess själfskrifne primus. Detta gjorde honom smått öfverlägsen gentemot kamraterna, men de visste att det icke var så illa menadt och drefvo smått med hans egenkärlek; på samma gång eggade det dock hans ibland litet högröstade och framfusiga sätt, lade hyende under hans ytlighet och gjorde honom hvad kamraterna kallade »skroppisk». Ännu mer stimulerades hans fåfänga af framgången hos jämnåriga flickor. Han var hela skolflicksvärldens ideal, han deklamerade med samma talang som han dansade och skrann skridsko; skänkte han någon ett litet erotiskt poem — och det gjorde han under olika tider at flera — så var hon öfverlycklig.

Fadern skakade stundom på hufvudet åt allt detta, när han hade tid att tänka därpå för sina akters och utslags skull.

— Hjalmar är icke någon dålig gosse, plägade han säga till sin hustru, men han är svag och jag fruktar att smickrad fåfänga och några ord från en vacker kvinnas mun skola kunna leda

honom hvart som helst. Jag önskar han hade mer af Daniels finkänslighet och allvar.

— Bekymra dig icke, Edvard, sade hustrun, Hjalmar är så ung ännu, men han har nog i grunden din kraftiga karaktär ... jag är säker på att det blir någonting ovanligt af honom med tiden!

Hjalmars starkt framträdande egenskaper ställde Daniel alldeles i skuggan. Han var stilla och allvarsam, ägnade mera tid åt sina studier än fosterbrodern och hade grundligare kunskaper, ehuru han icke lika väl kunde göra dem gällande. För Hjalmars triumfer gick han undan, icke utan en liten känsla af afund öfver hans yttre företräden; men af många bland kamraterna var han i grunden bättre omtyckt än fosterbrodern. De bullersamma bland dem kallade honom sensitivan och sårade honom ofta med anspelningar på hans härkomst och utseende, men för de stillsammare och svagare på klassen blef han, äldre som han var än de flesta, en ren föresyn, ty han hjälpte och undervisade dem så mycket hans tid någonsin medgaf. I studentskrifningen hade flere än en honom att tacka för att det gick lyckligt; och icke ens Hjalmar hade försmått att begagna sig af Daniels matematikprof, som smusslades in under vattenkarafinbrickan på fönsterbrädet, medan den gamle latinläraren satt och nuckade i katedern. Flickorna brydde sig Daniel föga om; han gick icke gärna på danser, och måste han vara med, så stod han mest och tittade under lugg i en dörr.

På poesi hade han icke försökt sig; men i konventstidningen hade han nog skrifvit en och annan uppsats på prosa — om kamratskapet, om nyttan af skönliteratur med mera — och lärarena hade fäst sig vid dem.

Daniel hade följt med Hjalmar som den andre på klassen. Nu hade de vid skrifningarna fått samma vitsord, endast att Daniel i uppsatsen på modersmålet fått berömliga, medan Hjalmar till allas förvåning fått sin af läraren gifna tia sänkt till ett svagt »cum laude». Så hade Kuno Ahlfelt skrifvit, en småkusin till Hjalmar, som tenterade i Helsingfors och fått reda på vitsorden.

Ett par dagar innan studentkandidaterna skulle resa hade de slutfört alla sina tentamina och beslöto då att samlas till en liten fest. Värdshus kunde man icke besöka, innan man ännu hade sitt dimissionsbetyg på fickan. Rektorn var sträng och det kunde sluta illa. Men man hade en utväg, som anlitats åtskilliga gånger förr. Det fanns i staden en rysk kolonial- och vinaffär, hvars ägare varit mycket tillmötesgående mot åttondeklassisterna, låtit dem fira sina små hemliga orgier i ett litet rum bakom hans butik och gifvit dem kredit på en del af varorna som där förtärdes — tills de skulle blifva studenter! På lördagsaftnarna hade en klick från högsta klassen tämligen regelbundet samlats här och emellanåt pokulerat så grundligt, att dunkla rykten därom börjat gå i staden. Hjalmar hade några gånger varit med, Daniel mera sällan. Men nu skulle alla, som blott

kunde komma lös hemifrån, träffas hos Ivan Sergejevitsch.

Det hade blifvit en mycket lifvad eftermiddag — man måste börja i god tid, för att ej komma hem alltför sent. Man trängdes kring det nedsölade bordet, satt på sillkaggar och apelsinlådor och lät sig Ivan Sergejevitsch' portvin väl smaka. Hjalmar hade hållit två tal, ett upphöjdt till studentkandidaterna och ett mycket rörande till de fyra repulserade, af hvilka två voro med. Det hade fallit stora ord om framtiden, man hade förespått Hjalmar att blifva en framstående man hvad han än sloge sig på, och Daniel hade man skämtsamt gjort till blifvande professor i filosofi. När stämningen stigit, bjöds Ivan Sergejevitsch in i rummet, det togs fram donsk champagne till fyra mark flaskan, man skålade och omfamnade den präktige mannen och tackade honom för alla tjänster. Så salade man ihop hvad man hade af slantar för att ej efterräkningen skulle blifva alltför stor; lyckligtvis hade några, som voro från landet, redan fått sina respengar och gingo i utläggning för de andra. Butiken hölls öppen senare än vanligt, men ännu länge efter det gatdörren stängts, pågick festen. När slutligen vårkvällens lätta skymning inträdt och gatorna voro tomma, släpptes gästerna ut gårdsvägen. Den ene af de repulserade måste föras hem till inackorderingen där han bodde; han hade gråtit och varit så olycklig hela tiden och rörd talat om de andras medgång och sin egen olycka, så det för att trösta honom behöfts mera

portvin än hvad han egentligen tålde. De öfriga gjorde ännu ett par slag i esplanaden och längs stadsvallarna. Hjalmar yrkade ifrigt på serenad för någon af fruntimmersskolflickorna, men Daniel och ett par andra mindre upphetsade kamrater, som insågo att man skulle komma till korta med sången, lyckades stäfja hans ifver. Han orerade en god stund vidare, blef mankerad på fosterbrodern, och när de skiljts från de andra, bevärdigade han honom icke med ett ord under vägen hem. Han hade låtit undfalla sig ganska bestämda löften till ett par af flickorna . . .

— — Dagen för afresan var alltså kommen. Ett litet moln hade vid frukosttiden dragit öfver hemmet hos Ekroths, när Hjalmar gjort sig räkning på en större reskassa än fadern ansåg behöfvas, och det hade fordrats moderns mjukaste handalag för att bringa allt på rätt igen — och låta Hjalmar få sin vilja fram.

Blommor och omfamningar och kyssar, mödrars tarögda afsked och fäders belåtna småleenden! Handtryckningar af de mindre närastående, som drogo sig tillbaka och sade till hvarandra: »tänk, hvilken tur de hade att få så vackert väder, rakt som i juli!» Där bakom den talrika skaran af nyfikna, och sedan den sista långa hvisslingen och kamraternas hurrarop och vajandet af hundratals näsdukar från perrongen . . .

Man drog sig tillbaka från kupéfönstret, där man legat så länge en skymt af näsdukar och

parasoller ännu kunnat fångas, och arrangerade det för sig i vaggonen. Hjalmar var icke alldeles nöjd med att åka i tredje klass; han hade yrkat på att man skulle taga andra — när man nu en gång hade tjockt med schaber — men majoriteten ville följa gammal plägsed, och det blef därvid.

Först när de sista låga husen i fädernestadens sista utkant skymtat förbi det ilande tåget, kände man sig verkligen borta — långt, långt borta från allt hvad som hittills bundit, fri från läxornas tvång, som hållit en fast så långt man mindes tillbaka i lifvet, fri från lärarens ständiga öfvervakande och tyranni och fri också från hemmets och föräldramaktens bojor! Nära och likväl fjärran och främmande vinkade tjusningen att få rå om sig själf, att komma och gå när man fann för godt, välja sin sysselsättning och sitt sällskap, och endast under ferierna som en firad gäst besöka hemorten, hämtande med sig ständigt nya lagrar att beundras af föräldrar och bekanta!

Omedvetet, men med brusande kraft fyllde denna känsla af den stundande öfvergången från barn till man de unga sinnena. Den tog sig uttryck i häjdlöst glam, i skratt, i skämt, i sång, som ekade från kupéns trånga väggar och öfverröstade tågets larm.

— Hvad tänker du på, munskänk! ropade plötsligt en stark basröst öfver sorlet, hala fram punschen genast eller får du inte en droppe!

Den tilltalade, en liten mörklätt gosse, gärna begagnad som de äldre kamraternas faktotum, klef

skrattande upp på bänkkarmen, tog ner en späckad plädrem från hyllan och räckte den at den långe, groflemmade kamraten borta i andra ändan af kupén.

— Jag trodde du åtminstone kunde vänta till dess middagen var äten.

— Ser man på lilla Ville, som börjar moralisera, svarade den storväxte kamraten, Erik Rouhiainen med binamnet »Jätkä , i det han tog fram en butelj ur plädremmen och lyfte den högt i handen. Är det någon mer än Ville som krånglar, ja, det är mig för resten alldeles likgiltigt — hvar är korkskrufven?

Det hördes både hurrarop och protester. Men de senare voro svaga och drunknade snart i jublet öfver den gula vätskans åsyn. Och Hjalmar gjorde slag i saken. Han stod upprätt midt i kupén, tog hatten af sig och ropade:

— Nej, låt oss dricka en skål nu genast — en skål för vår frihet, för vår framtid, för våren — *pereat* allt hvad vi lämnat, må det sjunka i glömskans sköte, och *vivat* det kommande, det som vi ga att famna! . . . Skål, gossar, tillade han, när han fått glaset i handen, skål allesamman! — — och du med, professor Daniel, som sitter och suras därborta i vrån, skål!

Daniel nickade till honom med ett halft småleende, men han afböjde att smaka på punschen.

Vid middagsstationen uppträdde man något högljudt. En och annan af medpassagerarne kastade sneda blickar på den larmande pojkhopen, men de flesta visste hvad det gällde och förstodo

stämningen. I bufetten köptes ett par flaskor till och tömdes på tåget så godt som genast. Då man närmade sig Riihimäki voro redan de flesta mycket upplagda för en välbehöflig lur. Men där stormade studentkandidaterna från Abo och Tavastehus in i kupén, och det blef ett presenterande och fraterniserande, som räckte ända tills man åkte in på stationen i Helsingfors. — »Kaisaniemi»! hade någon ropat när man for förbi parken, och flere hufvuden trängdes vid fönstren för att uppfånga en skymt af det ryktbara stället.

Hjalmar och Daniel möttes vid tåget af Kuno Ahlfelt, som klädd i sin nyförvärfvade hvita mössa var där med sin »lilla syster Ingeborg», som han sade, »hvilken hade varit nyfiken och velat ta sig en titt på kusinerna.» Det var en mörkblond, lång flicka i midten af »ton»-åren, med hängande fläta och glada bruna ögon. Hon välkomnade gossarne leende — Hjalmar hade hon sett året förut, då han med sina föräldrar varit i hufvudstaden. Hos Ahlfelts skulle blott Hjalmar få plats. Daniel hade gjort upp sällskap med Ville Lind — munskänken — hos en inackorderingsfru vid Fabiansgatan.

Så skildes fosterbröderna åt, sedan man öfverenskommit att Daniel i god tid på förmiddagen skulle infinna sig hos Ahlfelts och afhämta Hjalmar till anmälningen å universitet. Och så skingrades alla kamraterna och foro hvar åt sitt håll, stirrande på de stora husen och det stimmande gatulifvet i denna hufvudstad, som nu skulle blifva deras hem för många år framåt och där deras lifs-

öde skulle bestämmas — det ställe, dit alla kommo med ungefär samma förutsättningar och där hvar och en skulle få sin skilda stämpel för lifvet, där några skulle stanna för att i det främmande samhället höjas på framgångens vingar, andra för att dragas ned af nöjenas lockelser, medan åter andra — de flesta — skulle vända tillbaka till provinsen, så fort studierna voro förbi och bevara minnet af de hastigt flyktade hufvudstadsåren som kanske den enda glanspunkten i sitt lif...

— — Daniel låg länge vaken innan sömnen kom. Klarare än för någon af de andra framstod för honom betydelsen af denna färd, ty ännu mer än för andra var den för honom en vändpunkt. Han hade med sin fosterfar kommit öfverens att han endast skulle åtnjuta ett knappt understöd och söka förtjäna resten själf, till dess han helt och hållet kunde stå på egna fötter. Men huru skulle det gå? Skulle han få tid att jämsides sköta sina studier, som han så ifrigt längtade att begynna? Skulle detta Helsingfors ge honom allt hvad han väntade af det? Skulle Hjalmars och hans vägar gå samman eller skiljas som de gjort det i kväll...?

Lille Ville hade redan länge dragit ljudliga timmerstockar på inventionssoffan där han låg, innan tröttheten slutligen fick makt med Daniel. För hans ögon dansade skogar och järnvägsstationer, punschglas och kamrater, gatlyktor och skyltar och hvita mössor, tills allt förenade sig i ett enda oredigt virrvarr och han föll i djup sömn.

II.

— Nå, nu ska vi då ändtligen hälsa ordentligt på hvarandra, sade Ingeborg, när Hjalmar, som åkt efter med sina saker, kommit in i tamburen hos Ahlfelts — herrejemine, hvad du blifvit fullvuxen och gentil sen sista somras, kära kusin! — och hon tog ett gladt tag i hans hand och skakade den eftertryckligt.

— Än du då, svarade Hjalmar halft generad och halft stolt, du har sannerligen inte krympt ihop heller . . . stora helsingforsdamen i rappet!

— Ja, skämtade Kuno, skall du hålla dig framme, så får du skynda på, ty rivaler finns det godt om.

— Ja, låt se, fortsatte systern i samma ton, om du är lika oemotståndlig här, som det påstås att du är där borta i östern!

Hon skrattade och gick före gossarne in i salongen.

Kuno omtalade att hans far, kommunalrådet, var ute på sin egendom Stenbacka och icke skulle

komma in på ett par dagar. — Modern var död sedan flera år tillbaka.

— Du får hålla tillgodo med vårt och Kurres sällskap sålänge. Där är han ju själf den lättingen!... Från motsatta dörren inträdde Kurre, ögonskenligt sömnig och burrig, med kisande ögon under pince-nez'en och händerna i byxfickorna.

— Tjänis på dig, gamla galosch! Välkommen till Sodom från landsortens oskuld!

Kurre var på nästhögsta klassen i svenska normallyceum. Han värkade mognare än den äldre brodern, hvilken var späd och hade ett nästan barnsligt ansikte, medan Kurre föreföll stor och stark och bestod sig täta mörka fjun på öfverläppen. Detta intryck stadfästes, när man jämförde Kunos fåordiga väsen och nästan blyga tal med den yngre broderns högljudda, fullt utbildade studentjargon.

— Nå, när få vi se din tvillingsbroder Rantio eller Rautio eller hvad han må heta — larmade Kurre vid tébordet — — det är naturligtvis en sjujäkla fenis», men den ska' vi snoppa tvärt. I det här huset táls inga fennomaner, så mycke' du vet!

— Då får jag väl flytta ut med detsamma, skrattade Hjalmar, . . . vi gå nog litet på den bogen allesamman, vi från bondlandet därborta i öster.

Ingeborg vände sina stora bruna ögon mot kusinen och tékoppen stannade i hennes hand.

— Nej fy, Hjalmar, du menar naturligtvis inte allvar! Och när Hjalmar blott smålog, tillade hon

ifrigt, i det hon resolut lät koppen falla ner på téfatet:

— Vet du, jag skall säga dig att jag afskyr alla fennomaner, de äro så otäcka, så råa och fasliga ... pappa säger att ...

— Se så, se så, afbröt Kuno lugnande, låt oss nu inte komma i lufven på hvarandra redan första kvällen. Nu är Hjalmar visst trött och vill gå till kojs.

De stego upp från bordet utan att fortsätta samtalet. Kurre tände en cigarett, rökte och hvisslade ömsom. Ingeborg såg till att allt var i ordning för natten, och efter några frågor och svar om morgondagens ceremonier, följde Kuno Hjalmar till hans lilla rum innanför brödernas. Han hade knappast krupit under täcket innan han somnade. Dagens mångahanda intryck, understödda af punschen, hade tagit på hans krafter och ingen reflexion af ett eller annat slag kom störande och höll honom vaken.

Följande morgon infann sig Daniel till frukosten. Ingeborg hälsade litet kyligt, som vore hon mankerad på honom för någonting, och Kurre försökte sig på ett par kvickheter. Hjalmar kände sig ett grand pinad, men Kuno var hjärtligheten själf. Han förde Daniel i sitt rum och visade honom några vackra böcker och fotografier han hade — på hans skrifbord stodo till och med ett par statyetter. Han tyckte om konst och literatur, sade

han, men hans far ville att han skulle blifva kemist, ty senare måste han ända lära sig jordbruk för att öfvertaga egendomen. Han afundades Daniel, som skulle studera estetik. Hans far hade alltid sagt att estetiken icke var någonting annat än en dekoration, med hvilken man kunde pryda andra studier, men att den icke hade någon praktisk nytta eller kunde föda sin man — och däri tyckte han man måste ge fadern rätt. Eller hvad hade då Daniel egentligen tänkt bli? — Ja, det visste han icke själf ännu, han hade tillsvidare tänkt försöka taga graden med hufvudvitsord i det ämne, som alltid intresserat honom mest, ty där kom man väl ändå alltid längst. Hans fosterfar var visst icke nöjd härmed, men Daniel skulle få ha sin egen vilja och han hade nu — längesen, för resten — valt detta . . . alltid blef det någon råd efteråt.

Ingeborg kom in för att säga till om frukosten och hörde slutet af samtalet. Hon hade tidigare knappt sett på den obetydlige mannen med det stora hufvudet, men nu berördes hon af en sympatisk klang i hans dämpade röst och märkte att han hade så tindrande ögon. Och under frukosten lyssnade hon uppmärksamt på hvad han sade om sina intryck af hufvudstaden — han hade redan tidigt på morgonen gjort en lång promenad.

— Den där lilla fennomanen är inte alls så tokig, sade hon åt Kurre, när Kuno och studentkandidaterna gått — eller hvad?

— Puh, tschuden sticker ju fram i hela hans

nuna. — Ett någorlunda hyggligt sätt har han ju, tack vare det att han uppfostrats i en svensk familj. Tänker du svärma för honom, så gratulerar ... i min smak är han inte!

— Usch, hvad du är led!

Vid anmälningen på universitetet sammanträffade Hjalmar och Daniel med de öfriga kamraterna. En del — de som kommit ut med åboiterna på kvällen — hade vakat och pokulerat länge och kunde förtälja många roliga saker.

Daniel och Hjalmar skrefvo båda in sig i historisk-filologiska sektionen. Hjalmar skulle enligt faderns önskan blifva jurist, men taga graden först och sedermera juriskandidaten.

Följande dag började de muntliga tentamina. Man fick stå uppsträckt i frack i universitets-vestibylen och vänta på examinatorerna, som aldrig kommo i tid, och oron, som var stor förut, växte därigenom ännu mer. Hjalmar var mycket nervös. Han och Daniel hade råkat in i skilda flockar, och ovanan att icke ha Daniel vid sin sida gjorde att det icke gick så bra för honom som hans ambition hade fordrat. Mycket af hvad han kunnat i tentamina vid läroverket hade dessutom fördunstat, och lifvet hos kusinerna lämnade icke tid öfrig till repetitioner. Kommunalrådet hade kommit till staden, och glad och gästfri som han var, tog han ut ungdomen till middag i Kaisaniemi eller Brunnshuset. På eftermiddagen gjorde man promenadturer med Ingeborg och ett par af hennes väninnor,

och på kvällarna var Hjalmar alltid tillsammans med Kunos eller Kurres kamrater, oftast de senare.

I sällskap med dessa ungdomar, studenter och högsta klassister, lyftes för Hjalmar liksom förlåten för en alldeles ny värld. Hvad allt de visste i fråga om lifvet, och hvilken ton som härskade i deras samtal! Huru utomordentligt slagfärdiga och kvicka voro de icke i jämförelse med hans egna kamrater, huru förstodo de sig icke på allting och hade försökt allting! De talade om sina egna segelbåtar, med hvilka de skulle göra långturer i sommar, de visste hvar man köpte de äkta vinerna, de voro som hemma på några mindre värdshus, där de kunde vara säkra för »perukerna — ack, när Hjalmar tänkte på Ivan Segejevitsch' laffka! — de slogo för bufettmamsellerna och en och annan lät sig undfalla hänsyftningar om dem, hvilka af de öfriga upptogos med hemlighetsfullt förstånd. Hjalmars förvåning och beundran kände inga gränser. Han nästan skämdes för sina aderton år och sin ringa erfarenhet af lifvet — han, som dock varit en sådan öfverlägsen kaxe i sin hemort! Någon enda gång tyckte han att det kanske gick litet långt, såsom när Kurre — skolpojken! — engång bad att få »vigga litet koftis» af honom, emedan han måste få ihop en hundramark för ett biljardkläde, som han kört hal i på Hôtel Imatra, när han en kväll spelat *à la guerre* med några knoddar. Men Kurre var ändå verkligen storartad! Med hvilken ledighet gjorde han icke sina beställningar, huru rolig var han ej både med

värden och bufettfröken och huru kvicka voro ej hans tal, i hvilka han karrikerade lärare och kamrater och hela världen för resten! Hjalmar förlät honom till och med att han dref med honom själf och gjorde honom till sällskapets åtlöje för hans »provinselegans» och hans »pseudofennomani , som Kurre sade. Efter några kvällars samvaro fann sig Hjalmar, som i allmänhet hade mycket lätt att imitera andra, i besittning af vissa af sällskapets later, och han tänkte icke utan tillfredsställelse på hur han vid återkomsten till fädernestaden skulle begagna sig af dem för att slå sin värld med häpnad. Men djupast inne hade han en gnagande förnimmelse af huru mycket »gentilare» och mera kultiverade och världsvana dessa nylänningar voro än hans egna kamrater. Det var en helt annan typ på dem, någonting herrskapslikare och förnämare, deras röster hade en annan klang och deras kläder sutto helt annorlunda på kroppen. Och han begynte smått undra om Kurre hade så orätt när han sade: »det grekiska ordet *fenis* betyder på svenska *tölp* och det latinska ordet *svekus* betyder på svenska *gentleman!*»

Daniel deltog mycket sällan i dessa lag, men den dagliga samvaron med Kuno hade låtit honom göra reflexioner i samma riktning som Hjalmars, ehuru icke af samma art. Han fann huru mycket mognare de jämnåriga helsingforsarne voro, huru mycket mer hufvudstadslifvet verkat utvecklande, huru intressena trängt sig på dem annorlunda än i landsorten. Det var ofta främmande på landet

hos kommunalrådet, berättade Kuno, och de talade i gossarnas närvaro om alla möjliga ting, icke blott om det som närmast rörde deras sysselsättningar, utan äfven om annat, om språkstriden, om teater, literatur, utrikespolitik och dylikt. Daniel mindes aldrig att han i statsrådet Ekroths hus hört några sådana samtal; på bjudningarna satte man sig och spelade kort, och det höll man på med till sent på natten, endast afbruten af supén. Kuno hade också läst så mycket mer än Daniel, och det hade gifvit honom ett visst självständigt omdöme, som Daniel afundades. Och med bekymmer tänkte han på, huru mycket han ännu skulle fa inhämta, innan han befann sig där, dit Kuno och hans jämnåriga i hufvudstaden utan ringaste möda hunnit.

Så gick veckan och utslagsdagen — pingstlördagen — kom.

Half tio på kvällen skulle resultatet meddelas, men redan före nio begynte de otåliga skarorna att samla sig i förrummet till universitetets kansli. Den gamle öfvervaktmästaren med sitt skepparskägg under hakan, sina brillor på näsan och sin doft af sprit hade svårt att hålla ungdomarna tysta. Med en och annan gaf han sig i samtal, frågade efter hans namn och försäkrade att han så godt mindes den dag, då unge herrns far blifvit student. Slutligen ringde en klocka bakom de slutna dörrarna, vaktmästaren öppnade dem på vid gafvel, och skaran böljade in.

Vid ett långt bord med grön duk ofvanpå,

sutto studentexamensutskottets medlemmar. När alla samlats stängdes dörrarna och en gammal herre vid bordsändan begynte uppläsningen af vitsorden. Besvikenhet och glädje målades ömsom i de unga anletena. Daniel erhöll trettiofyra röster, Hjalmar endast tjugunio, eller lägsta laudatur. »Jätkä» fick prolongation ända till hösten, två andra på en månad.

När uppläsningen var slut, rusade skaran ut under döfvande buller. Med hatten i hand bar det af i vildaste språng till Södra Esplanadgatan, där man hos Grapinnan beställt de hvita mössorna. Vid utgången trängde sig släktingar och vänner fram för att gratulera. Hjalmar och Daniel fingo hvar sin röda ros af Ingeborg, som tyckte att de sågo så »söta och stiliga ut» i sina mössor.

Så följdes de åt, alla fem, till telegrafstationen i Ekbergska huset vid Alexandersgatan, och Hjalmar gick upp för att till hemmet sända en underrättelse. Kuno och Kurt skulle naturligtvis såsom Hjalmars gäster deltaga i studentkalaset.

— Nu känner ni er visst riktigt, riktigt lycklig? frågade Ingeborg Daniel, medan Kuno och Kurre pratade med ett par kamrater, som gingo förbi.

— Ja, visst vore det den lyckligaste stunden i mitt lif, om jag bara inte fått så oförtjänt många röster mer än kamraterna.

— Åh prat, afbröt Ingeborg, jag tror bestämdt att ni förtjänar dem — — ja, vet ni, jag är alldeles säker på det — nej, tänk, trettiofyra röster, hvad det måste vara roligt! — Kuno, som

anses så begåfvad, fick bara trettiotvå, och ändå hade han franskan med som frivilligt ämne... Jag är så glad på era vägnar... bara ni nu skulle ha en pappa och mamma att tala om det för!

Daniel smålog vemodigt.

— Tack, ni är snäll — jag får nöja mig med att det finns vänliga människor, som deltaga i min glädje... Men se där är Hjalmar tillbaka, och nu få vi visst säga farväl till i morgon!

Hon räckte honom handen och såg honom in i ögonen. Tänk, att de verkligen kunde tindra så djupt och vackert!

— Adjö med dig, vände hon sig till Hjalmar, se till att ni inte kommer hem för sent på morgonkulan och gå tysta, så att ni inte väcker pappa... nej, men se på dig, som rent står och hänger läpp, jag undrar just hvad du har att klaga öfver i dag!

Hjalmar såg smått generad ut och tryckte Ingeborgs hand. Och sedan hon gifvit Kurre en varning att hålla sig hygglig som en skolpojke ägnar och anstår, gick hon rakt uppåt hörnet vid Östra Henriksgatan, medan gossarna hoppade i två åkardroskor.

— Till Hesperia!

Daniel, som satt i den senare med Kuno, vände sig i kröken vid Studenthuset om och såg åt Nya teatern till; hans öga lyckades ännu fånga skymten af en blond fläta och en ljus hatt, just som de veko af åt Bulevarden, och han kände värmen i sitt inre helt plötsligt stiga på ett underligt sätt.

*

Den studentafdelning, i hvilken Hjalmar och Daniel jämte deras kamrater skrifvit in sig, var icke större än att den i sin helhet plägade inbjudas på studentkalasen. Det var isynnerhet nu ingen risk, när våren skridit så långt fram, att endast få afdelningsmedlemmar funnos kvar i staden. Dock hade till Hesperia samlat sig bortåt ett hundratal, mer eller mindre obekanta med de unga.

Hjalmars humör hade nog strax efter utslaget varit ganska grått — platsen som den första hade blifvit honom fråntagen, och det var nästan förödmjukande att komma hem med blott lägsta laudatur. Men med stämningen på kalaset steg också hans egen. Han blef uppmärksammad, man fäste sig vid hans säkra sätt, hans pianospel förskaffade honom komplimanger, de äldre proponerade brorskål redan i början, och flere yttrade att man af honom väntade sig en värklig akvisition för afdelningen. Hans strålande uppsyn, där han gick omkring och bar sin hvita mössa högst af alla, bevisade att den lilla förtreten var fullständigt glömd.

Vid bålen efter supén hölls det första talet af kurator, en äldre docent. Det var ett idealistiskt och värmande tal. Han ordade om ungdomens uppgift såsom bärare af de vackraste framtidsidealen, om nationens kärlek till universitetet, om den ed, som de unga nu svurit ljusets fana, om den hvita mössan, som lik äppelträdens blom bar den vårliga oskuldens färg, hvilken aldrig fick fläckas, om hur allt samlade sig att smycka denna tid med glans och glädje, våren, i hvars vackraste blomstring den

faller, hufvudstaden, som mången ser första gången och som verkar som något så öfverväldigande stort och nytt, alla de nya bekantskaper som knytas. Han gjorde en liten humoristisk vändning: »jag har», sade han, »i många år suttit i studentexamensutskottet och jag kan försäkra er, mina herrar, att jag aldrig varit med om att afkunna utslaget och se stormningen till mössbutiken, utan att hela min egen känsloväricl från den tiden väckts till lif och jag djupt afundats hvarenda en af dessa gulnäbbar, för hvilka framtiden nu plötsligt tyckes ligga i strålande ljus. Ty denna dag är, jag vädjar till alla närvarande gästers erfarenhet, den lyckligaste i lifvet — man känner åtminstone aldrig senare lyckan på det sättet som nu, och tusen gånger skall man i sin mandoms ålder, när ungdomens oräkneliga möjligheter skingrats som agnar för lifvets vind och alla de fagert skimrande perspektiven vikit undan — tusen gånger skall man med vemodig saknad minnas denna löftenas och förhoppningarnas dag, ty aldrig famnar man så mycket af det kommande som nu och aldrig känner man sådana krafter stiga inom sig . .!»

Det blef en stark stämning öfver hela laget. Sångarne samlades i ett hörn och uppstämde Kring Saimens och Ladogas stränder och skär» och vågade sig slutligen på Vi äro andens fria folk.» Man fördelade sig i grupper på verandan, som gick omkring hela byggnaden, men höll sig naturligtvis mest till sjösidan, och man glammade och sjöng så det klang öfver viken.

Ju längre timmarna ledo, desto vackrare blef det. Majnattens skymning vek sakta för en ton af ljus, som bebådade solen. Småningom steg en svag, skär strimma på himmeln i öster, trängde igenom de mörka tallarna på krönet kring vattenborgen och speglade sig i Tölövikens klarhet. Staden tycktes så ofantligt stor, där den låg med tak vid tak och skorsten vid skorsten, lyftande Nikolaikyrkans väldiga kupol högt mot himlen ... Från sjöpaviljongen vid Kaisaniemi hördes sång: »Våra dagar må-ålar hoppet med dess strålar» — man kunde just jämt urskilja den klangfulla höga tenoren —, det var västfinnarna, som där firade sina nya studenter. De trädde ut på sin balkong, och man viftade med mössorna och hälsade hvarandra i sång, som drog bort öfver vattnet, knappt hörbar mer, när den nådde till andra stranden.

Daniel stod med Kuno lutad mot räcket i ett hörn af verandan. Allt detta, talet, stämningen där inne, den underbara nattens skönhet, hade upprört honom så, att han med möda höll tårarna tillbaka.

— Han hade rätt, doktorn som talade, sade han slutligen till Kuno, detta är den skönaste dagen i mitt lif. Och aldrig kunde jag ana att det fanns någonting så vackert som detta ...

Det knackades i bålen därinne ... ett tal för hembygden, på finska, af en gammal afdelningsmedlem, som uttryckte sig mycket entusiastiskt, men höll på för länge. Några af grupperna på verandan hade icke låtit störa sig ... de äldre

sade småleende till hvarandra: »Ah, det är bara gamle Jussi, vi känna det där!» Men de yngre hörde uppmärksamt på och ropade ifrigt sitt »eläköön» efteråt. Så skulle ännu afdelningens humorist, också en äldre herre med stark flintskalle, hängande polisonger och guldbågad pincenez, tala till de unga »på farbrödernas vägnar». Men humoristen hade smakat för kärt på balen, och de flesta af hans kvickheter hickades fram i alldeles obegripliga artikulationer.

Därmed var stämningen upplöst. De högljudda skrattsalfvorna ville ej tystna, sången urartade allt mera och vid en del af borden blef det mycket bullersamt. Kurre hade sökt sig till det längst åt parken belägna, och där satt han med en lånad hvit mössa i nacken, gungande på sin stol och orerande för »de små karelska prissarna» — Ville Lind, som skrattade oafbrutet, och några andra.

Kuno sökte upp Hjalmar.

— Skola vi inte gå nu? sade han. Jag måste taga Kurre hem, innan han blir otreflig.

— Ja, instämde Daniel, som följt med, låt oss gå; jag såg just kurator gifva tecken till uppbrott, så det inte kan vara oartigt.

När de sågo sig om efter Hjalmar, stod han på en stol, färdig att tala. Han hade mössan i ena handen och ett bålglas i den andra och var mycket upphettad. Daniel ryckte till.

— Det där var onödigt!

Hjalmar började något osäkert, men återvann

snart fattningen. Han lade icke sina ord illa, men var alldeles för patetisk, och det passade ej mer i stämningen. Det ovanliga i att de nyssblifna studenterna svarade vid ett tillfälle som detta, väckte sympati, men Hjalmar afkylde den själf genom sina fraser och storartade ord. När han till slut hurrade för våren, instämde man utan entusiasm. Endast från Kurres bord hördes högljudda bravorop, som fortsattes alltför länge och slutade i skrål.

Kurator, som emellertid gått fram och tackat Hjalmar för talet, vände sig i tamburen till gamle Jussi och sade:

— Den där ungdomen har gry i sig att gå långt — han är inte blyg!

Hemmarschen anträddes i full morgonsol. Man gick i grupper, några arm i arm och sjungande. Daniel och Kuno hade sällat sig till en af grupperna och deltogo upprymda i sången. Hjalmar gick och samtalade med några äldre afdelningsmedlemmar, hvilka frågade honom om hans studieplaner. Han var högröstad på samma sätt som bland kamraterna i skolan och föreföll sitt sällskap litet egenkär. Kurre och hans lag gjorde mycket väsen och hade öfverdådigt roligt: den lille Villes klingande skratt ljöd i oafbrutna kaskader. En patrull mötte nära »fempennis-tullen» vid Arkadia. Kurre gick fram till kosacken, som ledde sin häst vid betslet, parlamenterade med honom en stund på fingerspråk, svingade sig sedan plötsligt i sadeln på den lilla hästen och sprängde af åt Hesperia

till. Kosacken löpte skrikande efter, och polisen ville teckna upp namn och adresser. När Kurre några minuter efteråt kom galopperande tillbaka, gjordes dock saken upp i godo med en femmarkssedel åt den andtrutna kosacken. Lille Ville var nära att förgås af skratt, och Kurres prestige hos de nya vännerna växte öfver alla gränser.

Vid studenthuset skildes man åt och gick at olika håll. Daniel och Ville följde Ahlfeltarne och Hjalmar till deras port vid Bulevardsgatan. Kuno ringde på dörren så sakta som möjligt för att icke väcka fadern. Efter en stund kom en halfklädd piga och öppnade. Kuno och Hjalmar gingo in; Kurre skulle nödvändigt stanna i trapporna för att »se efter att pigan låste nedra dörren ordentligt», men Kuno tog honom i armen och skuffade in honom i deras gemensamma sofrum.

— Du har gjort tillräckligt med dumheter i afton — marsch in och lägg dig!

III.

Pingstdagen klockan ett skulle en ångbåt afgå från södra hamnen för att föra Kuno och några af hans kamrater till kommunalrådets egendom, som låg på två timmars afstånd från staden i västra skärgården, och där Kunos två veckor gamla studentlyra nu skulle firas med middag. Kommunalrådet själf och Ingeborg hade rest ut med ordinarie morgonbåten. Hjalmar, Daniel och Ville Lind samt ett par andra af ostfinnarne, goda sångare, skulle vara med. Man fick just jämt sömnen gnuggad ur ögonen och en bit frukost i sig, när tiden var inne att gå ner till hamnen.

Daniel satte sig högst upp vid flaggstången i fören och njöt af det ovana skådespelet.

Det var en glittrande söndagsförmiddag. Hafvet krusades helt lätt af den ljumma brisen, och på de små vågorna dansade solknippen som irrbloss i tusen glänsande flammor, hvilka tändes och släcktes i oafbruten växling. Brunnsparkens villor stodo skinande och nyputsade i den klara, förskönande belysningen. När man vek af åt

höger under Ulrikasborg, kunde man med blicken följa flera tiotal seglare, som genom Långörnssund länsat ut och nu bildade skinande hvita fläckar mellan himlens och vattnets blå, där de loverade upp och ner kring fyren. På Rönnskär och Drumsölandet skymtade redan ljusa gestalter, klädande öarnas dystra barrskogsprofiler i sommarstämning, och slupar och roddbåtar lågo färdiga vid nytjärade bryggor.

Så följde man den slingrande vägen mellan skär och holmar, och de unga passagerarnas humör stod på höjden af naturens soliga glädje. Kvartetten, som samlats i fören, sjöng hela tiden. Hjalmar, hade i början varit trött, men kryade snart till, när de friska fläktarna strukit om pannan och några glas sodavatten gjort sin verkan. Endast Kurre satt dyster och ensam och stirrade oafvändt ner på vågorna, med ryggen åt de öfriga. Man förmodade att han tog sig en lur och lät honom hållas.

Daniel granskade med en viss nyfikenhet dem bland Kurres kamrater, som han nu första gången såg. De flesta tilltalade honom icke, liksom han öfverhufvud tyckte att de i sitt sätt ådagalade ett alltför stort förakt för allting — kanhända, tänkte han dock, var detta intryck rent personligt, ty han fann dem öfverlägsna, särskildt mot honom, och han visste med sig själf att han i detta afseende var litet misstänksam. Där fanns isynnerhet en ung man, som redan till sitt yttre föreföll honom osympatisk — en storväxt, ljuslett gestalt

med mycket medveten hållning, ett långdraget, blekt ansikte och små plirande ögon. Han hette John Wirén, var student sedan två år tillbaka och elev vid polyteknikum, i maskinbyggnadsafdelningen, samt gick med polyteknikernas tofsmössa af grå sammet, ehuru han, som sagdt, hade rätt till den hvita mössan och lyran. Han resonnerade vidt och bredt om sin »högskola», som han kallade den, om hur där arbetades från morgon till kväll, medan studenterna lågo på latbänken termin efter termin, hur polyteknikerna egentligen voro »andens fria folk» och icke studenterna, som med tiden allesamman blefvo byråkrater, och han prisade som en lycka, att »fennomanins gift» ännu icke drupit in i polyteknikernas krets, medan det hotade att förstöra hela universitetet. Wirén var, meddelade Kuno Daniel under resan, aflägset släkt med Ahlfelts och nära nog som hemma i deras hus; han ansågs för en mycket begåfvad och duglig man, men åtnjöt inga synnerliga sympatier bland sina kamrater, hvilka han hade ett visst begär att tyrannisera. Kuno plägade benämna honom «den stubbsvansade kalkonen» och därmed voro hans skrockande röst och själfmedvetna uppträdande ganska väl karaktäriserade. Kuno tillade att hans far tyckte mycket om Wirén, för hans duktighets skull.

Man närmade sig målet. På bryggan syntes kommunalrådets resliga figur, och bredvid honom Ingeborg och hennes två småbröder. Hon svängde sin röda parasoll, när båten lade till — hennes

slanka gestalt med den långa hvita klädningen aftecknade sig vackert mot grönskan i fonden. Wirén var den förste som hoppade upp och hälsade på henne.

— Goddag min gosse, hördes kommunalrådets djupa stämma, när Wirén omedelbart därefter gick fram till honom, och goddag och välkomna allesamman! — Lycka till, Hjalmar och Daniel! Jaså, detta är era kamrater från varglandet i öster. Välkomna, välkomna — — och nu skola vi genast gå upp och få oss en smörgås, ty jag tänker att sjön sugit.

Kommunalrådet såg ut som en gammal militär, fastän hans släkt varit jordbrukande så långt man visste tillbaka. Väldiga grå knäfvelborrar betäckte hans öfverläpp, och från det täta gråsprängda håret sänkte sig två korta tillstymmelser till polisonger ner framför öronen. Hela hans uppenbarelse gjorde intrycket af en enkel, präktig hedersman med bestämd vilja och fordran att blifva lydd. Han var ett af svekomanins starkaste stöd i västra Nyland. Icke blott i alla kommunala och folkbildningsangelägenheter deltog han verksamt; hvarje företag i Helsingfors som utgick från det svenska partiet, satte hans intresse i rörelse och öppnade hans välförsedda börs.

Middagen var dukad på gårdsplanen under tre väldiga björkar. De växte tillsamman som ur en rot och deras ljusa hängen liksom dröpo ner öfver bordet.

Man satt här och där vid spridda småbord

på planen, glammande och skämtande. Men i midten, under björkarna, hade kommunalrådet tagit plats vid det största bordet, omgifven af en hel skara ungdom. Alltjämt hördes hans kraftiga röst, vänligt skålande till grannarna eller utbristande i ett präktigt skratt. Mot slutet af middagen tog han upp ett allvarligt ämne; man lyssnade också längre borta, och sist blef det tyst öfverallt och de flesta samlades omkring honom.

Han talade om den framgång som de unga nu haft och önskade att den måtte åtföljas af många flera i den handlingens värld, i hvilken de nu trädde. Han hoppades att ingen skulle glömma de gamla svenska traditionerna, som de ju alla mer eller mindre hade i sitt blod. Dessa traditioner måste försvaras mot en främmande och okultiverad ras, som försöker drifva bort fäderneärfd bildning ur detta land. För denna bildning måste hvar och en arbeta, som vill att fosterlandet skall förkofras, ty blott därigenom kan dettas framtid upprätthållas . . .

— Ja, nu har jag hållit ett helt tal, slutade kommunalrådet. Det var inte meningen, men skål för er i alla fall och för att ni inte glömmen hvad en gammal man nu sagt! Skål, gossar!

Ungdomen hurrade af alla krafter. Hjalmar var en af de första som skyndade fram och skålade.

— Tack, farbror! sade han bugande, nästan ödmjukt.

Daniel satt kvar vid ett af småborden med Kurre och ett par af sina kamrater.

— Det var just inte någon söt lukt för dig, det där, sade Kurre; ja, gubben generar sig inte, och rätt har han!

Daniel svarade icke. Man steg upp, gick omkring, skålade och intog desserten hvar det passade. Ingeborg och Daniel möttes — hon hade under middagen suttit med Wirén, och Daniel hade lagt märke till huru lifligt han samtalat med henne.

— Ändtligen fick jag tag i er, sade hon, och nu skola vi vara tillsammans. Vill ni, så lämna vi kaffet och gå i stället ner till parken och ut till udden ... där har jag en älsklingsplats, och från den skall jag visa er hafvet!

Hon tog sin parasoll och skyndade i väg, innan Daniel hann svara.

— Ser ni — hon vände sig om vid trädgårdsporten och väntade på honom — jag kan inte tåla att bli »underhållen» så där, och jag vet att era kamrater ha mycket trefligare om det icke är något fruntimmer med vid likörerna. Men ni kommer nog i tid till dem!

Daniel var förtjust. De gingo längs en af parkens breda sidogångar, under gamla lindar, som växte ihop till ett nästan oafbrutet grönskande hvalf, i hvilket eftermiddagssolen stack in skimrande, glada fläckar bland de ljusa bladen. Här och där afbröts trädens rad af blomsterrabatter, på hvilka ännu ingenting hunnit spira upp, eller gräsmattor i sin första späda grönska. Men fulla af skär blom stodo redan äppelträd och körsbärs-

buskar i trädgården, och från hvita häggar slog alltjämt en stark doft mot de båda, där de sida vid sida skyndade nedåt stranden. Daniel kände sig stolt och lycklig öfver att få gå ensam med Ingeborg, som tycktes honom lik en vårens ljusa fé härska öfver all denna spirande skönhet.

— Tack, för att ni tog mig med, sade han såsom ett sent svar på hvad hon sist yttrat.

— Säg mig, frågade hon, utan att fästa sig vid hans ord, ni tyckte visst inte alls om pappas tal? Ni, som ju är fennoman!

— Jag förstod det knappast. Allt är så nytt för mig här, och allt hvad mänskorna säga är så främmande. Jag har alltid tyckt att man med Finland menar både det ena och det andra folket — för min del menar jag främst finnarna, till hvilka jag själf hör — och därför är det underligt att höra att det svenska måste gå framom allt annat...

— Ja, allt det där förstår jag mig inte så noga på, men pappa är sträng, och vi ha alla från barndomen hört att finskan är vår fiende, som vi måste bekämpa, emedan den vill tillintetgöra vårt modersmål, och att vi måste hålla oss långt borta från alla fennomaner — vet ni, det tycker jag man har bra svårt att göra, om man nu träffar på hyggliga fennomaner — som Hjalmar och ni till exempel, och herr Lind — lille Ville Lind, som ni säger — tycker ni inte det låter som om man skulle blåsa flöjt! Jag har rent af börjat försona mig med er alla, fast jag

första dagen blef så ledsen, när jag hörde att ni var på den sidan...

— Ja ja, smålog Daniel, det beror ju allt på... Men er far måtte dock vara mildare stämd emellanåt, efter han låtit Kuno bjuda oss alla hit ut... och Hjalmar bor ju hos er?

— Åh, han menar att sådanadär pojkar inte ännu ha några åsikter, och om de visa dåliga tecken, så skall man uppfostra och omvända dem — — vet ni, jag tror nästan att det skulle kunna lyckas med Hjalmar... med er blir det visst värre!

— Jaså, tror ni det...

— Ja, men, afbröt Ingeborg, i alla fall tycker jag vi kunna förbli vänner... inte sant? Det finns ju annat att tala om i världen, och jag tycker det är så roligt när ni berättar om hvad ni läst ... och hur ni uppfattar allt som ni ser, såsom jag hört er göra för Kuno under dessa dagar... Nu äro vi framme, kom nu bara!

Och hon skyndade halft springande framför Daniel ut på klipporna, som lågo röda och varma i solen och sköljdes af sakta dyningar.

— Här är det jag brukar sitta i timtal och se ut på hafvet, ser ni hvad det är grant vid horisonten därborta, där himlen stiger rakt som en flammande vägg upp ur vågorna? Kan man se någonting större och skönare! Ser ni, hvilken belysning! Sådan tur jag hade att få visa er det just nu!

De satte sig ner på två stenar vid stranden. Hafvet, som låg vidöppet framför dem, betäckt

endast af några små holmar längst borta, hade nästan fullständigt lugnat. Längst borta i väster skimrade himmeln i rödt och guld, och öfver vattnet spred sig ett bjärt återsken af det praktfulla färgspelet.

— Hur underbart och hur nytt för mig! sade Daniel efter en stunds tystnad.

— Ja, är inte det någonting annat än era små vikar som ni alltid fantiserar om!

— De äro nog vackra de också, med de slokiga björkarna, som dygnet om spegla sig i deras ständigt lugna vatten ... men visst är det sant, att detta är så oändligt mycket större ... nu först går det värkligen upp för mig hur stort det är!

— Jag gissade att ni skulle tycka om det, härifrån, just härifrån, och just såhär, i denna belysning. Här kan jag sitta och tänka i långa, långa stunder ...

— Hvad tänker ni då på? — Daniel vände sig mot henne.

— Jag tänker att jag ville fara långt bort och ligga i min båt i många dygn och bara se uppåt molnen och himlen ... och när båten ändtligen toge i land, så vore jag i ett främmande land, mycket skönare och rikare och härligare än detta, och fullt af skatter, som jag finge taga famnen full af...

— Och hvad skulle ni sedan göra med dem?

— Jag skulle föra dem hit igen, och skänka dem åt någon, som jag tyckte riktigt, riktigt mycket om!

— Åh, fins det redan någon sådan?

— . . . om han någongång i världen kommer, skulle jag ha tillagt!

Hon steg upp skrattande och stod där spänstig och rak med strålande ögon och kinder röda af värmen — en vårens bild midt i våren, tyckte Daniel, som ej kunde taga sin blick från henne. Hon strök bort håret, som själfsvåldigt föll ned på pannan, räckte handen åt Daniel och sade:

— Nej, låt oss gå nu. Annars sakna de oss.

— En stund ännu, Ingeborg, här är ljufligt!

Men i detsamma hördes röster. Daniel kunde urskilja Wiréns skrockande och lille Villes oafbrutna skratt. Ingeborgs glada uttryck försvann.

— Åsch, där äro de redan — så tråkigt!

Fyra, fem ungherrar kommo ut från parken. Wirén sken af belåtenhet.

— Nej, se på herrskapet som svärmar — kunde just tro att den främmande nomaden hade röfvat bort vår värdinna — men nu skall du inte slippa oss längre, Inga!

Och utan att bry sig om Daniel, bjöd han henne armen och gick raskt uppåt i spetsen för sällskapet. Lille Ville sällade sig till Daniel. Han var mycket upprymd och talför, brydde Daniel för »den där lilla backfisch-ekorren» och berättade att de däruppe haft kolossalt roligt och druckit mängder af punsch efter kaffet och sjungit och hållit tal, — men nu måste det snart bli uppbrott, ty ångbåten skulle gå redan klockan åtta.

Däruppe syntes ingen hafva märkt Daniels och Ingeborgs frånvaro. Kommunalrådet satt och

slog takt till sången med sin långa pipa, och glädjen stod högt i björkarnas gröna tak.

Men så hvisslade ångbåten. Det togs afsked i största hast. Daniel fick endast i förbifarten säga Ingeborg ett tack för den vackra eftermiddagen. Man skyndade ner till bryggan och gick ombord.

Aterfärden var otreflig, tyckte Daniel. Hjalmar satt bredvid honom i fören och skröt öfver att han samtalat med kommunalrådet »i sociala frågor». Från akterdäck hörde han alltjämt Wiréns otrefliga stämma, blandad med oordnade försök till sång och Linds irriterande skratt. Kurre hade lagt ned några flaskor punsch, som Ville fått hand om och som han skötte med tillbörlig effekt på sig själf och sina kamrater.

På tisdagsmorgonen reste Hjalmar och Daniel jämte de flesta af kamraterna till hemorten igen. Det hade varit meningen att Ingeborg skulle komma till staden för att taga afsked, men hon stannade på landet ända till onsdagsmorgonen, då skolan hade examen — hennes sista. Daniel sände henne en hälsning med Kuno.

— — Vid hemkomsten ny glädje, gratulationer af alla människor och små fester på utvärdshusen. Hjalmar var hela stadens hjälte, han hade fått så mycket »chic», tyckte man, under Helsingforsvistelsen. Fadern gick omkring, skinande af belåtenhet och gaf Hjalmar då och då en liten dusör. Modern myste i sitt sinne, och på morgnarna, när Hjalmar sof länge, stack hon sig då och då i tamburen, tog den hvita mössan

i handen, strök dess sammet och betraktade lyran. Hon tyckte blott att det varit roligt om Hjalmar varit litet mera hemma.

En kväll träffade man på flere af lärarena, som firade terminens afslutning. Man slog sig ihop, det blef brorskål öfver glatta laget, och de värsta busarna bådo att man skulle glömma allt gammalt groll . . .

— — Men om sommaren, därborta på fosterföräldrarnas egendom i östra Finland, gick Daniel mången gång i de slokiga björkarnas skugga och tänkte med längtan och saknad på en majeftermiddag vid hafvet. Och när båten sakta gled öfver de ständigt spegellugna vattnen och kvällsdimmorna stego från strandens ängar, följde hans öga deras lätta konturer och lyckligt drömmande formade han i dem sin framtids hvita luftslott.

IV.

Språkfrågan hade naturligtvis icke varit de unga männen främmande innan de kommo till Helsingfors. Både i hemmet och i skolan hade den, åtminstone i någon mån, berört dem. Men i landsorten rådde ett annat sätt att uppfatta denna fråga än i hufvudstaden. Ju längre man befann sig från händelsernas centrum, desto svagare förklingade deras eko, och en artikel, som på morgonen hade kunnat sätta hundratal sinnen i brand i Helsingfors, väckte, när den om aftonen lästes i provinsen, efter slutad kvällsvard och vid familjelampans sken, svårligen mera några starkare passioner till lifs. Så var det åtminstone i flertalet kretsar i den landsortsstad, där Hjalmar och Daniel hade sitt hem. Denna stad intog visserligen en egendomlig ställning, om hvilken man hvarken i Helsingfors eller ännu mindre i västra Finland kunde göra sig ett riktigt begrepp. Långa tiders tradition hade bland familjerna, som hörde hemma i denna trakt, fördunklat föreställningen om en skarp skillnad mellan det folk som man

tillhörde och grannarna, som bodde icke allenast på andra sidan gränsen, men också i mycket talrika kolonier, såväl på landet som i städerna, på denna sidan. Man kom väl öfverens med dem, man kände deras språk och ansåg att ens barn borde lära sig det, och allraminst hade krångel af politisk art någonsin kommit i fråga. De tyska köpmännen i provinsens städer, hvilkas släkter sedan århundraden slagit under sig hela handeln och allt ännu ostörda ökade sina rikedomar, betraktades naturligtvis icke heller såsom främlingar, men bidrogo just därigenom till att låta nationalitetsbegreppet förvanskas. Hvad förhållandet mellan de två inhemska elementen beträffar, så var det naturligtvis ännu mera påvärkadt af denna nivellerande kosmopolitism. Det föll ingen in att tänka på två olika raser och jämföra hvilka rättigheter den ena möjligen hade och hvilka den andra saknade. Alla människor talade båda språken, i de bildade hemmen var svenskan de fullvuxnas och finskan barnens och tjänstefolkets språk, och när skoltiden kom, sattes barnen i svenska skolor, de enda för resten, som då funnos i städerna. Man fann det visserligen oerhördt, när det engång i bestyrelsen för en soaré i residensstaden väcktes fråga om att föredraget skulle hållas på finska — det var emot all kutym! — men man gick flitigt och såg den nyssbildade finska teatertruppens gästspel och man ogillade tyst men bestämdt »vikingarnas» i hufvudstaden hårdnackade opposition mot vissa

som man tyckte ganska oförargliga sträfvanden på finskt håll.

Statsrådet Ekroth var en typisk representant för detta åskådningssätt. Han var född i den stad, där han bodde och där hans släkt bott i flera generationer, hans hustru tillhörde en ursprungligen tysk familj, han hade i sin ämbetsutöfning som landssekreterare ständigt och jämt att göra med ryssar och han besökte mycket ofta Petersburg, därifrån hela hans bohag var hemma och årligen kompletterades, och där han personligen kände hvarje butikägare i Apraksin dvor. I afseende å vår politik mot öster hade han en enda åsikt, nämligen att vi borde se till att uppfostra åt oss sådana politiker som dem Finland ägt i forna tider, men som det nu mycket länge saknat, och han betraktade det som en fosterländsk plikt för hvarje framåtsträfvande och värkligt begåfvad ung man att lära sig ryska, innan man därborta vaknade till insikt af huru okändt detta språk var i vårt land och tvang det på oss, med våld. Hvad de inre striderna beträffar, intresserade de honom föga. Han läste endast en tidning, Helsingfors Dagblad, och delade i allmänhet dess ståndpunkt, om också med en viss reservation, när det gällde alltför häftiga angrepp på den finska befolkningen, hvars egenskaper han delvis ställde mycket högt. I allmänhet betraktade han dock sakerna mest från administrativ synpunkt, och det drag i hans personlighet, som ansågs för det mest framträdande och gjorde honom till en mycket respekterad ämbets-

man — att vara en durckdrifven formkarl» — det förnekade sig icke heller i hans syn på de flesta af lifvets ting.

Den unga generationen växte i skolan upp till ett slags praktisk fennomani. Undervisningsspråket var visserligen svenskt, men då kanske hälften af eleverna, isynnerhet på de lägre klasserna, var från finska hem och då alla de andra uttryckte sig lika ledigt på finska som på svenska, talade man kamraterna emellan helst finska. Skolan hade också en förträfflig lärare i detta språk, som visste att entusiasmera sina lärjungar för den finska folkpoesin, och han begagnade icke sällan tillfället att i vackra ordalag tala om andra saker, som stodo i närmare samband med själfva språkfrågan och som väckte genklang i månget mottagligt sinne. Så kom det sig, att när det någon gång blef fråga om själfva språkstriden eller dess yttringar, sådana man hört dem omtalas från Helsingfors, olika åsikter egentligen icke voro förhanden — endast olika nyanser i den ungdomliga uppfattningen. Vid en af tillställningarna hos Ivan Sergejevitsch — efter det skrifningarna voro undangjorda — hade man till och med högtidligt lofvat hvarandra att i striderna inom afdelningen ställa sig på den fennomanska sidan. Visserligen hade man icke så alldeles klart för sig hvad dessa strider gällde, men forna skolkamrater hade talat om huru en svekomansk klick, bestående delvis af gamla öfverliggare, delvis af sådana som gått ut från skolor i Helsingfors, tyranniserade hela afdelningen och äf-

ven förmått några af de yngsta ostfinnarna till affall — och detta var tillräckligt för att man med indignation skulle i andanom ställa sig på den finska sidan.

Den tid, — det var i början af åttiotalet — då Hjalmar Ekroth och Daniel Autio trädde in i studentkåren, rasade språkstriderna i hufvudstaden som häftigast. Finskhetssträfvandet hade under sjuttiotalets senare hälft begynt entusiastiskt omsätta sina teorier i allt flera kulturella företag, och från motsatt håll hade man med förtviflans kraft, men förgäfves, sökt dämma den framåtbrusande floden. Vid landtdagarna regnade petitioner om nya lärda skolor med finskt undervisningsspråk; hårdnackadt förnekade de svensksinnade behofvet af dem. Man begärde statsunderstöd för finska teatern, som i några år uppehållits med stora personliga offer. Hela företaget blef utsatt för det gemenaste anfall, och till och med i Helsingfors Dagblad talades hånfullt om den »tschudiska» bildningen och dess behof af dramatisk konst! Sådant slog sår, som icke läktes, och spred bitterhet i djupa, vida ringar. När sedan Dagbladet icke mer befanns uppträda med tillräcklig kraft mot de för hvar dag stigande fennomanska anspråken, hvilka, som man tyckte, hotade hela den västerländska bildningen hos oss med undergång, grundlades ett radikalare organ, och polemiken mot de finsksinnade bladens »mullvadsarbete» pågick i nummer efter nummer. Hvarken ord eller skäl vägdes på guldvåg. De besvarades med ständigt nya invektiv af motståndarne, som, förtviflade öfver

att i hvarenda sak stöta på ett *non possumus* från det härskande svenska partiets sida, ofta mot vedersakarens beskyllningar satte tillmälen och skymford och därigenom skadade sitt mål. Det var en strid med axiomer mera än med bevis, såsom det plägar vid häftiga dispyter. Allt detta gaf visserligen åt det positiva arbetet en oerhörd äggelse, men personligt verkade det upphetsande och stickande, och en fåra plöjdes mellan de i språkfrågan olika tänkande inom den finska nationen, så bred och så djup, att den kanske aldrig skall helt kunna fyllas.

Studenterna deltogo i striden. De finsksinnade omfattade utan kritik radikalismens teorier sådana de formulerats af partiledarne, den nyss aflidne store och den lille, som efterträdt honom. Särskildt entusiasmerande verkade läran att Sverige och det svenska blott skadat Finland. Det var på tiden att afskaka det sista som fanns kvar af oket! ljöd lösen. Man omsatte denna lära i åtskilliga yttre former, man kastade hoptals bort de fädernelärfda tillnamnen, liksom ville man brutalt bevisa den obildades hela förakt för traditionen, man lät icke ett svenskt ord gå öfver sina läppar, man skämdes att gå med samma hufvudbonad som de svensksinnade studenterna och anlade en röd kant på sin hvita mössa. Och när den förening, »Suomalainen Nuija», som bildats för att stärka propagandan, tycktes slappna, stiftades en annan, K. P. T., hvars devis blef *koko programmi toimeen!* eller en yrkan på att hela förfinskningsprogrammet skulle

i alla sina konsekvenser omedelbart tillämpas, och i hvars spets stodo några mycket talangfulla fanatiker. Två stora segrar på studentmötena befäste partiets tillförsikt och öfvermod. Den första vanns när till finska studentkårens deputation för att hälsa Nordenskiöld välkommen från Vegafärden, valdes uteslutande fennomaner och beslöts en uteslutande finsk adress, den andra samma höst som studentkåren åter legaliserats, när ett från svenskt håll framställdt misstroendevotum mot kårens festbestyrelse afslogs. Det gällde firandet af studenthusets tioårsjubileum och bestyrelsens beslut att Vårt Land där skulle sjungas med finska ord. För dem som hade svenskan till modersmål tycktes det som ett helgerån att Runebergs ord till nationalsången skulle öfversättas, de andra ansågo att de hade rätt att sjunga denna sång på sitt eget språk, liksom de sjöngo sina psalmer i kyrkan och bådo sina böner på sitt modersmål. Fastän man sedan gick den oestetiska, men af förhållandenas makt påkallade medelvägen att sjunga sången på båda språken samtidigt, separerade sig dock svekomanerna och firade en särskild fest. Och de svenska studenterna samlade sina krafter i föreningen X. Y. Z. under ledning af de radikalaste och mest pratsamma — egenskaper, hvilka i studentpolitiken äro tillräckliga att skapa hjältar.

Hjalmar och Daniel skulle åtminstone det första året i Helsingfors bo tillsammans. De hade redan på våren försäkrat sig om rum hos samma inackorderingsfru, där Daniel under tentamenstiden bott med Ville Lind, men de skulle äta middag på studenthuset.

Det gick ett par veckor innan man riktigt var i ordning och kunde tänka på att regelbundet besöka föreläsningarna. Hjalmar hade valt till sina hufvudämnen ryska och nordisk historia, Daniel åhörde jämte estetiken äfven filosofi och finska. I sistnämnda språk skulle han ock ge timmar åt Kurre, som hade mycket stor anledning att frukta för hud i detta ämne i studentexamen. Kommunalrådet böjde sig icke utan många suckar för den hårda nödvändigheten att taga en fennoman till lärare åt sin son, men då Daniel nu engång icke kunde undvikas, så fick han också då och då läsa läxan med smågossarna, Erik och Albert. Dessa hade nämligen börjat sin skolgång i staden. Hela hushållet förestods af Ingeborg, som nu var fullvuxna damen, tog lektioner i musik, gick på studentsoaréer och fick serenader.

Daniel träffade henne sålunda alltjämt, men utan att egentligen träda henne närmare. Det goda förhållandet, som grundlagts på våren, bestod nog fortfarande, men hvarje gång han velat tala med henne längre och uppriktigare, var hon hindrad. Ofta kom Hjalmar med till Ahlfelts och spelade då *à quatre mains* med Ingeborg, eller också, och det hände nästan i regeln, infann sig

Wirén på kvällarna och tog henne helt och hållet i anspråk. Mången gång tyckte sig Daniel märka att Ingeborg liksom vädjade till honom och föreföll trött på Wiréns prat, men då hade han hvarken mod eller självförtroende nog att gripa fatt i det skymtande tillfället. Kvällen slutade vanligen så, att han i en vrå af salongen med Kuno resonnerade om någon bok, som de läst eller något stycke som uppförts på teatern — vid denna tid började Ibsen bli modern i Helsingfors, och Daniel hade med ifver kastat sig öfver hans dramer. Kuno omtalade för honom att han vanligen efteråt fick ge Ingeborg ett sammandrag af deras resonnemang, och med den trösten måste Daniel nöjas. Kurre smög sig oftast ut efter kvällsvarden, åtminstone då fadern icke var i staden. Spelade Ingeborg, så lyssnade Daniel uppmärksamt och gärna. Han njöt ofantligt af hennes ännu litet blyga, men mycket själfulla spel. Då Wirén var närvarande, kom det dock icke i fråga att musicera.

— Det passar, skrockade han, liksom romaner och målningar för fruntimmer och sentimentala herrar, men icke för det praktiska framåtskridandets män.

Till en sådan replik plägade Kurre mumla någonting om räfven och rönnbären, medan kommunalrådet, när det så föll sig, antydde att han egentligen delade Wiréns åsikt.

I afdelningslifvet gjorde Hjalmar stor lycka. Han skref vers i tidningen, invaldes i nöjesbestyrel-

sen och yttrade sig då och då på mötena. I motsats till Daniel, som genast tagit plats på de finsksinnades sida, satt Hjalmar än här än där, och när någon viktig omröstning ägde rum afhöll han sig eller blef borta från mötet.

Gamle Jussi, han som gått fakulteterna rundt och slutat med att vara afdelningens sekreterare, ekonom, historiograf och agitator, var icke nöjd med Hjalmars hållning.

— Min unge bror, sade han förtroligt till honom efter ett afdelningsmöte mot slutet af terminen, vi måste kunna räkna på alla våra karlar, ty snart stunda viktiga afgöranden. Som du vet, förberedas alla våra saker på Nuijan. Jag har för längesedan anmält dig där, och du har enhälligt blifvit invald . . . jag kan säga att man väntar dig otåligt . . . i morgon ha vi möte . . .

— Tack skall du ha, men jag vet inte, jag tror nästan jag i morgon är hindrad, svarade Hjalmar undvikande, men kanske nästa gång . . . ursäkta! — Och han gjorde sig ett ärende till Lind, som stod och skrattade i en grupp nära intill.

— Ville, sade han och tog honom i armen, jag tycker här ser förbannadt tråkigt ut . . . Tänker du stanna och äta?

— Nej, det ids jag då rakt inte . . . Det är ju bara Jussi och några hans trogna och Daniel, som ser gudsnådligare ut i afton än nånsin . . . det lofvar, nej gu', ingenting godt, och jag är smått på vifthumör . . . hi hi . . . skola vi inte gå till

Giftis och se om där finnes några nylandi, med hvilka man kunde få sig en kvartett?

Hjalmar tvekade ett ögonblick, men beslöt sig dock snart att följa med. De togo sina paletåer i tamburen och gingo i tysthet från Studenthusets Orcus, där mötet hållits, gårdsvägen ut på gatan.

Lind hade redan i terminens början sällat sig till några nylänningar — en del var han bekant med sedan festen på Stenbacka, — blifvit mycket omhuldad af dem för sin goda röst och sitt glada humör samt så småningom under terminens lopp utbildat sig till en åtminstone i sitt eget tycke fullfjädrad svekoman. Hjalmar hade en och annan gång deltagit i denna klicks rätt grundliga sångöfningar med supé och serenader. Han var fortfarande intagen af beundran för deras världsvana, och han kunde icke dölja för sig att hans kamrater i afdelningen, särskildt de finsksinnade, togo sig ut som bönder i bredd med dessa stiliga ynglingar. Och ju mera han försökte imitera dem, desto större tyckte han afståndet blef mellan honom själf och de forna skolkamraterna, desto mindre hörde han ihop med dessa.

Det gamla Catani logerade allt ännu i sitt traditionella envåningsträhus på samma plats, där nu det moderna kaféet ligger. Värden var visserligen ej densamme som förr, men ett studenternas stamtillhåll hade stället förblifvit, där man på förmiddagarna åt sin kräftpastej och, om man hade råd, drack en »svart häst», ett stort glas rödt portvin, medan man genom fönstret betraktade den promenerande

esplanadpubliken. På kvällarna åter stack man sig gärna in för att taga sig en tuting. Om det ville väl, stannade man öfver en halfportion wienerschnitzel, åtföljd af kaffe och punsch och kanske — när man vid högtidliga tillfällen råkat försena sig — af ett rundligt antal »mirabeller , intagna vid disken, »i pälsen», som det hette. »Giftis» eller »Cattis» eller »Syndis» — det kära barnet hade många namn — var verkligen ett sympatiskt ställe. Man slank in så behändigt genom den lilla glasdörren nere vid trottoaren. Därinne var det hemtrefligt, lågt i taket och rundtomkring rummen löpte mjuka röda schaggsoffor, på hvilka man ogeneradt kunde vräka sig. Ville man vara alldeles för sig, hade man de två små innersta rummen med sina stora väggspeglar öfver sofforna, och önskade man spela piano, fick man gå in på gårdssidan i ett rum, som föreföll att tillhöra restauratörens privatvåning: bladväxter stodo vid fönstren, antimakasser hängde på soffryggarna och öfver hela golfvets bredd blommade en grann brysselmatta.

Lind frågade vid bufetten efter sitt sällskap. Joo, några af herrarna voro nog här — i pianorummet.

De båda ostfinnarna mottogos med stort jubel. Stämningen var redan synbart hög.

— Hurra, det var fint . . . och Ville, den hederspaschan, som var så förnuftig och tog Ekroth med sig . . . D'ä koftischerna som nu nalkas, . . . na som nu nalkas . . . na som nu nalkas — ljöd det i kör.

Några, som icke kände de nykomna, presenterades af en bland sällskapet.

— Hr Ekroth, rike mannens son från Karelien, fenis, — magister Villman, sekreterare i den celebra föreningen X. Y. Z. och löftesrik lagvrängare ... studerande Svensson, redaktör vid korrekturafdelningen i landets förnämsta politiska tidning, brännvinsbas och dekisfarbror för resten, herr Nyström, gulnäbb från Borgå, vikarierande första tenor och blifvande kommerseråd, herr Rydman, västfinne, såsom framgår af hans förbindliga sätt och ansträngda vitzer — — ja, jag höll på att glömma: herr Vilhelm Lind, fördetta fennoman, numera vederdöpt till den rätta tron, barytonist och fån-grinare ... puh, nu få ni sköta resten själfva!

Den som talade var sällskapets andra tenor och tydligen dess själ — en yngling med smala, fina, något trötta drag, af ett behagligt väsen och särdeles vårdad till sitt yttre. Han hette Klas Wärnsköld, hörde till en mycket god familj och ansågs som en af de hyggligaste och bäst uppfostrade unga män i societeten, där han var ytterst eftersökt. Han höll redan på med sitt tredje studentår, men hade sjungit och dansat bort tiden, så han icke ens hunnit stöka undan de juridiska preliminärerna. Hjalmar såg upp till honom med känslor af tacksamhet och förtjusning. Klas, med hvilken han genom Ahlfelts blifvit bekant, hade infört honom i sitt hem och i familjer af sitt umgänge, men oberoende däraf var han i allt Hjalmars ideal, och det

fanns ingen bland de unga helsingforsarne, hvilken han så mycket önskade likna.

— Seså, nu brygga vi på det tredje benet medan herrarna få sitt första, sade brännvinsbasen, i det han ringde på kyparen.

Satsen af tutingar kom; skålandet med de nyanlända och stämmandet för sången var en god förevändning att få den slut i några drag och beställa en ny. Så togos kvartettsångerna, den ena efter den andra. Man gick på oförtrutet, trots att rummet med schaggmöblerna, mattorna, tobaksröken och toddyångorna var som en säck för klangen, och ju mera man sjöng, desto bättre tyckte man själf det lät. Sedan lades titlarna bort öfver lag, och medan det dukades till maten, fick man tid att resonnera litet.

— Jag skulle egentligen haft ett ärende till dig, Ekroth, vände sig Wärnsköld till Hjalmar, men jag har varit så förbaskadt upptagen af bjudningar och repetitioner och dylikt sattyg, att jag omöjligt hunnit uppsöka dig. Jo, jag har i uppdrag att fråga dig om du inte ville blifva mina systrars manliga hjälpreda i bestyrelsen för Kuopiolotteriet — du vet, i mars skall det bli ett grandiost lotteri för Kuopio svenska skola, men arrangemangen börja redan nu. Det är ett litet filialmöte hos oss på lördag eftermiddag och du är välkommen . . .

— Tack skall du ha . . . svarade Hjalmar dröjande, det är mycket vänligt, men jag vet inte rätt . . . jag skall tänka efter . . . jag borde få undan pro-

exercitio i termin och har inte öfvat mig, och öfningarna äro just på lördagarna. —

— Åsch, skroppa inte . . . eller är ändamålet för svekomanskt för monsieur, kanske?

— Hm, det är naturligtvis ett godt företag — men får jag inte ge svar i morgon?

— Nåja, kör för det, bara det inte blir nej . . . Jag skall säga dig, att du kommer i stiligt sällskap!

Hjalmar hade god lust att samtycka genast, men hvad skulle Daniel säga och de öfriga kamraterna? Kuopiolotteriet var ju en stor partidemonstration! — Och han tänkte på sitt inval till Nuijan!! — Det var honom öfverhufvud litet obehagligt att nu, när samtalet blef lifligare och språkstriderna naturligtvis kommo på tapeten, höra så många gemenheter utkastas mot åsikter som han varit böjd att hysa och som hystes af hans närmaste vänner. Men det förgick snart, och åt ett kvickt glåpord skrattade han oreserveradt med.

Supen serverades och togs i flera repriser, och när man ätit och kommit till kaffet, var stämningen alldeles färdig.

— Pojkar, skämtade Klas, jag hör hur er innersta längtans önskningar i korus mumla det vackra ordet: *munk!* . . . Men jag skall säga er — däraf blir ingenting. Ty — pass på nu, nu yppar jag en hemlighet, som ingen känner — studeranden Hjalmar Ekroth, äfven kallad Tammijuuri, har, smickrad öfver det celebra och gentila sällskap i hvilket han har äran befinna sig, beslutit att bjuda

detta samma sällskap på en såkallad bövlias — hoc est en finare brylå!

— Hurra, hurra, ett niofaldigt lefve för Tammijuuri!

Hjalmar såg öfverraskad och generadt belåten ut, visste icke rätt hvad han skulle säga, men smög sig efter ett ögonblick ut.

— Du är då en oförskämd baddare, Klas!... tror ni värkligen han ämnar beställa?...

— Nå det vore väl tusan om han skulle täckas låta bli — han som har tvåhundra mark i mån i handpengar, vet jag!

Hjalmar kom tillbaka, och de andra försökte stryka öfver med hartassen och tala om annat. Men om en stund öppnade värden själf dörren, och kyparen bar in en rykande bål.

De par timmar som tillbragtes vid bålen innan värden kom och definitivt sade till om stängning, blefvo för Hjalmar mycket angenäma. Han var medelpunkten, man sysselsatte sig med honom, hans studier, alla hans förhållanden — han fick orera och lägga ut som om han varit midt bland sina gamla kamrater i skolan, och hans egenkärlek strålade.

— Hör ni, sade magister Villman i ett lämpligt ögonblick, Ekroth måste naturligtvis komma in i X. Y. Z!

— Naturligtvis, naturligtvis! — Han passar inte ett dugg till fenis — han är mycket för hygglig och fin till det — och uppriktigt sagdt har du ju heller aldrig varit det på allvar?

Och Hjalmar lofvade att komma både på X. Y. Z. och på Kuopiobestyrelsens möte, glömmande Nuijan och pro-exercitio, och sväfvande i sjunde himmeln af förtjusning. Till slut fick han ännu tillfälle att deklamera «Wilhelm von Schwerin» under allmänt bifall, och det satte kronan på hans belåtenhet.

Kamraterna följde honom hem; ett par af dem höll honom under armarna, dels af vänskap, dels af hänsyn till den farliga novemberhalkan. . . .

Daniel hade redan gått ut, när Hjalmar ett stycke fram på förmiddagen kraflade sig upp ur sängen med värkande hufvud och orediga hågkomster af hvad som passerat senare på kvällen. Medan han klädde sig, dök det ena minnet efter det andra upp. Med den angenäma förnimmelsen af hans triumfer blandade sig den icke fullt lika angenäma att han gifvit särskilda löften, som kanske skulle bringa honom i en tråkig ställning till sina närmaste vänner, och särskildt till Daniel.

Han beslöt att gå ut och för att reda sina tankar i det vackra vintervädret göra en promenad öfver Långa bron kring Djurgården. Men när han, tagande vägen längs Esplanad- och Unionsgatorna, passerade förbi »Gropen» i det Resvojska huset, fick han plötsligt en mycket stor lust efter en seidel öl och en sill, och i ett nu dök han ner längs den smala trappan.

I halfmörkret urskilde han vid ett af borden i källarens midt två äldre afdelningsmedlemmar,

öfverliggare och ifriga svekomaner, hvilka, så snart de fingo ögonen på Hjalmar, bådo honom sitta ner i deras sällskap. Och när han suttit där en timme och låtit sig bjudas på kaffe och konjak till sin sill, så blef resultatet, att han med stadsbud sände till gamle Jussi en biljett, i hvilken han bad honom stryka ut sig ur Nuijan »af förekommen anledning», och en annan till Klas Wärnsköld med ja», och så satt han ett par timmar till, medan sällskapet vid bordet ökades och varierade. Sedan kom den vanliga följden af en dylik »rekoliering» festmiddag på Alphyddan med nya likörer — och vid åttatiden befann sig Hjalmar på X. Y. Z:s möte.

Han hälsades ljudligen välkommen. Magister Villman presenterade till höger och vänster, och alla uttryckte sin fägnad att se honom här. Hjalmar satt en stund och hörde på förhandlingarna. Men han fann sig icke väl; en stor del af sällskapet var honom obekant, och under diskussionen föllo allt som oftast ord, hvilka berörde honom osympatiskt. Det talades om fennomanernas »lögner» och »bedrägerier» och »skurkstreck , det proklamerades att motpartiet bestod af folk, som kommo direkt från plogen och icke begrepo någonting, och det deklamerades storståtligt om vikingablod och vikingalynne och tusenårig bildning. Medtagen som Hjalmar dessutom var af ett helt dygns ansträngningar, kände han sig illa till mods, smög sig tidigt bort och hade redan somnat när Daniel kom hem.

— Det var skada, sade denne följande morgon, att du icke var med oss i går.

— Hur så? frågade Hjalmar buttert från sin säng.

— Jo, jag gjorde några nya bekantskaper, hvilka också skulle beredt dig nöje. — Daniel, i färd med sin morgontoalett, stod och torkade sina händer på handduken; det var en del ungdomar med literära och konstnärliga intressen, som mycket tydligt sade ut att det rent politiska i våra strider ofta vållade dem leda, men som hade en värklig entusiasm för att få till stånd alla slags kulturyttringar på nationell grund. Jag fann mig riktigt väl i deras sällskap och misstänker att jag kommer att sluta mig nära till dem, om de blott vilja ha mig. Vi beslöto att ofta gå på finska teatern tillsammans. Där var bland annat Kaarlo Nummi, hvars noveller du ju läst . . . en intelligent och sympatisk karl . . .

Hjalmar mumlade ett otydligt svar om att han varit på serenad med Ville Lind och hans sällskap. Han skämdes smått för att säga Daniel hvarför han icke kommit, och Daniel gjorde icke heller någon direkt fråga. Först senare fick han af andra höra att Hjalmar besökt X. Y. Z:s möte och engagerats i bestyrelsen för Kuopiolotteriet. Dessa fakta berörde honom icke alltför djupt. Han hade varit beredd på att Hjalmars svaghet för det lif, som nyländningarna förde, en dag skulle förmå honom att sluta sig närmare till dem, men han hoppades att det skulle bli öfvergående och att

Hjalmar i alla fall icke skulle svika sina åsikter. Mycket pinsammare var honom Hjalmars tystnad. Inga hemligheter hade hittills funnits mellan de båda vännerna. Själf hade Daniel utan den ringaste förbehållsamhet meddelat Hjalmar alla sina tankar om Ingeborg, huru mycket han höll af henne allt sedan de första gången mötts, huru denna känsla, trots allt, blott stegrades och hur den oroade honom, då han ju icke kunde föreställa sig som en möjlighet att den skulle besvaras. Nu hade Hjalmar svikit hans förtroende genom att själf icke vara uppriktig mot honom, fastän han visste att hans ställning till en fråga, hvilken Daniel omfattade med hela sin entusiasm, icke kunde vara likgiltig för denne.

Daniel såg mycket väl att den stämning som nu för första gången i deras lif inträdt mellan dem, icke lämnat Hjalmar oberörd, ehuru han bjöd till att låtsa om intet. Men han ville ej beröra detta ämne, och Hjalmar gjorde det från sin sida icke heller. Han var mycket litet hemma under den följande tiden. Flyktigt nämnde han en dag för Daniel att han varit bjuden till Wärnskölds, en annan gång hade han varit på dans i nyländska afdelningens nationshus, och ute på gatan syntes han ständigt med de nyländska sångarena eller ock med Lind och andra svensksinnade medlemmar af sin egen afdelning.

Så förgingo två veckor, och det sista afdelningsmötet under terminen skulle hållas. Det väntades med stor spänning af alla, ty en viktig fråga

skulle där komma till afgörande. Gamle Jussi hade väckt förslag om att protokollsspråket hädanefter skulle vara både svenskt och finskt, i stället för, som hittills, uteslutande svenskt. Partierna skulle i denna sak pröfva sina krafter, och en ytterst liflig agitation hade pågått, isynnerhet bland de yngre. På finskt håll var man ju i minoriteten, men man hoppades att några af det andra partiet dock skulle gå in på en så billig fordran som den uppställda och att den därför skulle antagas.

Den betydelsefulla kvällen kom. Förslaget framkallade en hetsig diskussion, hvarefter man skred till omröstning. Den skedde medels uppstigning från platserna. Den åsikt, som yrkade att ingen förändring skulle ske, vann en rösts pluralitet. I själfva verket voro några af svekomanerna med om Jussis förslag — en af dem hade åberopat grundsatsen »noblesse oblige». Men de voro icke tillräckligt många.

Hjalmar hade röstat med majoriteten. Efter mötet fick han uppbära bittra förebråelser af sina kamrater — ja, »Jätkä» hotade till och med att vid lämpligt tillfälle ge honom ett ordentligt kok stryk. Han skyndade sig bort så fort han kunde, och firade aftonens seger tillsammans med sina nya partivänner.

När Hjalmar kom hem, hade Daniel ännu icke lagt sig.

— Nå, du röstade med svekomanerna i kväll, sade han, medan Hjalmar under tystnad begynte kläda af sig.

— Ja, det gjorde jag, som du såg.

— Du anser således inte att de som tala finska

på mötena, ha rättighet att få sitt språk med i protokollet?

— Jag anser framför allt att det är obekvämt att röra sig med två språk, och eftersom svenskan är majoritetens och den högre bildningens språk, så kan det gärna få bli som det är.

— Det argumentet finner jag inte vidare hållbart — det bevisar blott huru rädd man är om sin makt, när man inte ens vågar begagna den till ett medgifvande som den allra billigaste rättvisa kräfver . . . Men jag förstar att man måste vara mån om en makt, som beror på en enda rösts öfvervikt, isynnerhet när denna röst är din!

— Hvad menar du med det? . . . Jag skall säga dig att jag har lika stor rätt att rösta efter min öfvertygelse som nånsin du . . .

— Jag menar att en majoritet som stöder sitt välde på så skröpliga grunder som en öfvertygelse, plötsligt vunnen genom en eller flera festmiddagar, inte ens själf kan undgå att se sin svaghet.

— Jag tror du börjar bli gemen — — det är åtminstone någonting nytt . .

— Nej, men jag anser mig ha rätt att säga dig att jag icke tror på din »öfvertygelse». Det håller på att gå dig som många andra i vår afdelning — och säkert i andra afdelningar också — hvilka träda in i Helsingforslifvet utan att själfva det ringaste reflektera öfver sakerna, och af en tillfällighet ledas att sluta sig till den ena eller den andra åsikten och välja parti efter hvad som kläder dem bäst, liksom fruntimmer välja hattar efter

färgen på sin klädning. Du tyckte som vi, när du var med oss, emedan ingen tyckte annorlunda, men här anser du det kläda dig bättre att vara »viking», och du blir det . . .

— Jag bryr mig inte om att höra på dina predikningar, och jag säger en gång för alla att jag tänker frigöra mig från ditt kommando och göra precis som jag behagar!

— Det är inte för att predika, men jag säger dig, och det må också vara sagdt, en gång för alla att om ditt handlingssätt i framtiden alltid skall bero af sådana inflytelser som dem du nu låtit påverka dig, så får du aldrig några åsikter och ingen kommer att kunna räkna på dig . . .

Hjalmar hade emellertid krupit i säng och dragit täcket öfver hufvudet. Han svarade ingenting, och efter en stund sof han djupt.

Ett par dagar senare reste han hem. Det hade icke vidare varit fråga om saken mellan honom och Daniel. De hade träffats mycket litet om dagarna, ty Hjalmar var mest ute, och när de träffades, var det som om allting glömts. Det hade gjort Daniel ondt att Hjalmar svarat honom på detta nästan brutala sätt, men han kände igen det från skoltiden; det var Hjalmars vanliga tillflykt, när han saknade andra argument.

Daniel stannade i Helsingfors till inemot julaftonen och återkom, efter att hafva firat hälgen hos Ekroths, kort därpå till hufvudstaden, där han erhållit litet arbete vid ordnandet af sin afdelnings etnografiska samlingar.

V.

På nyåret blef statsrådet Ekroth oförmodadt inkallad till ledamot i senatens justitiedepartement. Redan i slutet af januari flyttade han öfver till Helsingfors. Hjalmar skulle naturligtvis bo hemma, men för Daniel fanns i den lilla våning, man vid denna tid på året med stor svårighet anskaffat, icke någon plats. Daniel föredrog också i det hela att stanna kvar där han bodde; han bytte endast ut sitt förra rum mot ett mindre.

För Hjalmar medförde denna föräldrarnas flyttning till hufvudstaden äfven andra förändringar. Hans far hade icke varit nöjd med hans första termin vid universitetet. Själf en värklig arbetsträl, kunde han icke förlika sig med att ungdomen icke arbetade. Han var icke obilligt pedantisk i detta afseende, han hade ingenting emot att man skötte sina nöjen och mottog intryck af umgänge med andra, men han fordrade att man tillika ständigt och i främsta rummet skulle tänka på sitt eget aktiva arbete. Hjalmar hade kommit hem

utan att göra undan sin pro-exercitio, ja, han hade icke ens tenterat »lilla teologen», han hade, med ett ord, icke att uppvisa något annat resultat af denna tio veckors dyra vistelse i Helsingfors än professorernas något indifferenta anteckningar i studieboken: »ordentligt eller »utan anmärkning». Det tillfredsställde, förklarligt nog, icke fadern. En misstämning var därför rådande under julferien, och den skingrades först när senatorsutnämningen kom. Men dess orsaker förblefvo i godt minne hos gubben Ekroth, och han gaf därför, sedan familjen lyckligt och väl var etablerad i Helsingfors, sin son en allvarlig påminnelse om hvad hans frid framdeles tillhörde.

— När du nu här hemma har allt hvad du behöfver, komma dina månadspenningar att knappas in. Ditt lif måste, med ett ord sagdt, bli annorlunda än förr, allting måste ordnas, arbete och nöje skiljas åt, hvar sak skall få sin tid, och arbetet den mesta — det var slutet på senatorns omständliga föredrag.

Med de nya förhållandena inträdde ock för Hjalmar ett visst ombyte af umgänge. Senator Ekroths äldre och nyare bekantskaper sammanföllo icke med hans sons, isynnerhet icke de nyare, och om äfven häri knappast låg någon direkt anledning för Hjalmar att försumma de familjer, i hvilka han kommit in, så drogs han dock, till en del på grund af faderns bestämda önskan, med i sällskapslifvet i sina föräldrars och deras bekantas hus. Det visade sig ganska snart att Ekroth hade blifvit

senator på grund af fennomanskt inflytande: det talades om en svensksinnad kandidat med stora meriter och goda utsikter, och då fennomanerna under inga omständigheter ville hafva honom, föreslogo de Ekroth, som de visste vara moderat och som de hoppades kunna göra till sin man, eftersom han icke bestämdt slutit sig till någotdera partiet. De genomdrefvo sin plan hos generalguvernören, särskildt framhållande Ekroths språkkunskap och kännedom af förhållandena i östra Finland. Själf visste Ekroth ingenting om dessa intriger. Men när han kom till Helsingfors, märkte han tydligt att de svensksinnade i justitiedepartementet, bland hvilka han hade några gamla studie- och tjänstekamrater, mottogo honom kyligt, medan det andra partiets medlemmar visade en alldeles påfallande vänlighet. Så blef det ock allt framgent, och den allmänna opinionen var hastigt på det klara med att senator Ekroth glidit öfver i det finska partiets armar. Han behöfde blott ett par gånger visa sig i sällskap med några af partiets koryféer på den esplanadtrottoar, som kallades »finnspången», och hans anseende på den motsatta trottoaren, vicehäradshöfdingarnas och den mondäna världens promenadplats, var stadfäst. Knappast varsnande det själf, mottog han småningom allt flere och flere intryck från det finska hållet, och fastän han långtifrån i alla punkter följde de fennomanska ledarnes order, ej heller obetingadt räknade sig själf som medlem af det finska partiet, så ställde han sig

dock ofta i viktiga frågor i bestämd opposition mot den svensksinnade majoriteten i senaten.

Med sitt mottagliga sinne kunde Hjalmar icke undgå att af allt detta röna ett visst intryck. Det visade sig först däri, att han sökte slippa att markera en bestämd ståndpunkt. I afdelningslifvet hade han genom sitt uppträdande vid höstterminens sista möte definitivt förts till den svekomanska sidan och man räknade fortfarande på hans röst. Men man visste icke att det var tillfälliga inflytanden och tillfälliga stämningar, som skapat hans åsikter. Under julferierna, när han tänkte på denna sak — så mycket han öfverhufvud plägade tänka öfver sakerna — hade han känt det litet besynnerligt att han nu måste i allt stå emot Daniel och de flesta af de öfriga kamraterna, ja, det hade funnits ögonblick då han smått ångrade att han i frågan om protokollsspråket röstat som han gjort.

För att nu icke få det alltför svårt, drog han sig tillbaka från afdelningslifvet. Men när han det följande året fick rösta med på studentmötena och icke gärna kunde hålla sig borta, iakttog han en vacklande hållning, än slutande sig till den ena, än till den andra sidan. Han fick därigenom snart inom hvartdera partiet namn om sig att höra till de »osäkra», och i de nyländska kretsarnas sällskapslif betraktade man honom icke mer med samma vänliga blickar som förr. Hans studier drogo visserligen däraf nytta. Med glans gjorde han undan sitt latinprof på våren, och under sommaren hann han med ett godt stycke på sin ryska

kurs, särskildt den praktiska delen, hvilken han hade tillfälle att odla bland de talrika grannar, som från kejsarstaden kommo och slogo sig ner i trakten af faderns egendom därborta i öster.

Daniel var mycket upptagen under vårterminen och kom sig därför icke att regelbundet besöka Ekroths. Fosterfadern såg med nöje huru flitigt han arbetade, men saknade hans välgörande inverkan på Hjalmar. Fru Ekroth tyckte det var så ledsamt att icke gossarna mera höllo ihop, och hvar gång det blef fråga om saken därhemma, drog hon en af de stilla suckar, hvilka hon i allmänhet egnade lifvets ting och hvilka kanske alla hade samma ursprungliga källa: himlens vägran att beskära henne flera än ett barn.

Kommunalrådet hade sammanträffat med Ekroths i början af deras vistelse i Helsingfors, då de gjort visit hos hvarandra, men något närmare umgänge blef det ej af, trots släktskapen. Dels vistades ju kommunalrådet för det mesta pa Stenbacka, dels berörde honom Ekroths ställning till språkfrågan naturligtvis osympatiskt. Han dundrade alltjämt öfver hans »affall», och när Kurre engång i Daniels närvaro berättade hvad han erfarit om onkelns hållning i en sak, for han ut:

— Det är ett förbannadt förräderi, skall jag säga, att på detta sätt svika sina traditioner! Svensk släkt, som icke har en droppe finskt blod i sina ådror, och så gå och bli fennoman bara för att komma åt en senatorsplats — och krypa i stoftet för alla möjliga . . .

Daniel, som i allmänhet icke plägade afbryta kommunalrådet, kunde nu icke hålla sig, utan invände saktmodigt:

— Men, farbror, det är ju icke alls fallet att farbror Edvard gjort någonting för att bli senator — det var ju oväntadt till och med för honom själf...

— Det säga de alla, och ändå äro de med om hvilken intrig som helst och bocka sig för hvem som helst... Men det säger jag, att om han kommer och låtsas vara vän med mig, så ber jag honom dra för sjutusen djäflar och inte visa sig för mig mera!

— Nu är farbror orättvis. Hvad har då farbror Edvard gjort? Han har icke sällat sig till dem, som på allt sätt motarbeta den befolknings förkofran, hvars stora behof han så noga känner — det är allt, och han får icke fördömas för att han icke har samma åsikter som farbror, utan gör hvad han anser vara rätt.

— Se på, se på, jag kunde just tänka ... ni tyckas vara lika goda allesamman, ni half-asiater! Skilnaden är bara den, att du är en pojkvalp och att du inte kan begripa hvad det vill säga att förneka sin härstamning och sitt språk...

— Pappa skall inte förifra sig, passade Ingeborg på att medlande förmana, det är ju så naturligt att Daniel tar farbror Edvards försvar... när pappa lugnar sig litet, så inser pappa nog att han inte har så alldeles orätt...

Kommunalrådet mumlade någonting i sina

mustascher, blossade några häftiga tag i pipan och gaf gungstolen ny fart, men sade ingenting mer.

Han visade under någon tid efteråt en tydlig ringaktning för Daniel. Han frågade honom icke mer, som han förr plägat hvarje gång han kommit in till staden, om Kurres finska eller smågossarnas läxor, han låtsade öfverhufvud som om han icke existerade. Men godmodig som han i grunden var, kunde han ej länge fortfara på samma sätt, isynnerhet som han dock hade fattat en viss nedlåtande klockarkärlek till Daniel. Och när Kurre sedan skref sig till en nia i studentexamen, föreslog kommunalrådet plötsligt att Daniel skulle tillbringa sommaren på Stenbacka för att läsa och botanisera med Erik och Albert.

— Men vi få på förhand komma öfverens att inte gräla i språkfrågan!

Daniel visste att detta betydde så mycket som att han icke skulle få svara något när kommunalrådet bröt lös. Men han underkastade sig gärna, ty intet hade kunnat göra honom större glädje än detta anbud. Det enda vilkor han å sin sida gjorde, var att få tillbringa midsommaren hos fosterföräldrarna.

I början af juni flyttade man ut till Stenbacka. Kurre hade lyckligt och väl blifvit student, fått förlåtelse för alla sina synder, pengar till att betala sina småskulder, som voro rätt stora, och dessutom en summa för att resa till Stockholm jämte några kamrater. Kuno hade utvärkat sig tillstånd att arbeta på fysikaliska laboratorium ett

par veckor efter terminens slut, och Daniel var sålunda ensam på landet med kommunalrådet, Ingeborg och smågossarna. Wirén, som tagit sin examen från polyteknikum, störde icke heller, ty han tillbragte juni månad på tekniska exkursioner. Men i juli skulle han för en tid komma till Ahlfelts.

Dessa första sommarveckor skänkte Daniel sådana förnimmelser af lycka, som han aldrig tillförene känt ens i dröm eller aning. Under morgontimmarna var han fullkomligt fri. Han njöt då af ensamheten, läste och samlade sina tankar. Han hade föresatt sig att egna sommaren åt den klassiska tyska literaturen, och i den fördjupade han sig nu med hänförd glädje. När hans båda elever arbetat sitt dagspensum till slut, inemot kvällen, fick han vara tillsammans med Ingeborg. Än gingo de genom parken ut till udden vid hafvet och sutto där på klipporna, än rodde de i Ingeborgs lilla hvita snipa längs stränderna. Hon fyllde båtens för med syrener, och deras söta doft lockade fjärilarna att fladdra omkring henne, där hon barhufvad satt på den främsta toften vid årorna. Hon lät dem långsamt falla och höjde dem igen och höll dem stilla, lyssnande till någon dikt af Goethe som Daniel läste, medan vattenpärlorna droppade ner från årbladen. Än följde de en stig i den vackra tallskogen, där stammarna skeno röda som eldkolonner i den nedgående solen och kronorna susade sakta för aftonvindens sista drag, innan den somnade bort. Den unga sommarens härlighet flammade och sjöd och doftade omkring

dem, i kvällsolens brokiga reflexer på molnen, i safterna som stego ur jordens mylla och trädens bark, i vällukten, som sjönk ner från barr och löf i skogen och blandade sig med doften från ängar och åkrar och alla markens örter. Än kunde de sitta på gungbrädet under de tre björkarna och lyssna till den stora tystnaden, som sänkte sig öfver gården, medan all dagens rörelse sakta stannade af — när det småningom blef tomt på gångarna och vid ladugården, när dörrarna stängdes till visthus och bodar, när folket gått in i sin stuga och allting redde sig till hvila i den vackra, ljusa nattens frid.

Underbart och helt greps Daniel af denna stämning. Han tyckte sig dricka i djupa drag ur sin lyckas källa, som nu sprungit upp bland blommorna i vårsommarens fägring. Den ungdomsglädje, hvars gudavingar han aldrig förr känt lyfta sin ande, tycktes nu med ens lösa alla tunga band, som hittills bundit hans lif . . . Och blott skyggt vågade han medge för sig själf, att de sällsamma, nya känslornas ursprung, likasom deras föremål, var den slanka, ljusa flickan med det öppna ansiktet och de glada, förtroende och vänskap begärande ögonen. Hon skämta le och språkade med honom hvar de gingo, men deras tal var som deras ströftåg utan mål och rörde sig i hundrade bukter, det var oreflekterade uttryck af den barnsliga glädjen i deras inre, skimrande och spröda bubblor på ytan af deras själar, som ännu lågo i lyckligt lugn och speglade junihimlens klarhet, . .

Kommunalrådet lät de unga rå om sig själfva. Dagen om var han ute på fälten och vid arbetena, och de sågo honom nästan blott under måltidstimmarna. Hans lynne var jämt och vänligt. Stundom sällade han sig om kvällen till dem nere på gungbrädet och satt då tyst och belåten, rökande sin pipa och blickande ut öfver de vida åkrarna, som sänkte sig i en långsam sluttning från gården och borta på andra sidan landsvägen stego mot grandungens bryn.

Ett par dagar före midsommaraftonen reste Daniel.

— Tack för dessa veckor, sade han till Ingeborg den sista kvällen de voro ute tillsammans, de återkomma inte mera —

— Tack själf, svarade hon hjärtligt. Jag får ledsamt efter er, när ni är borta . . . Men ni kommer ju tillbaka, och då ha vi det lika roligt igen!

— Jag skulle inte önska någonting högre . . . Men det går nog inte! . . .

— Hvarför inte? . . . Vi är ju goda vänner, och hvem skall kunna hindra oss att vara tillsamman så mycket vi vilja!

— Jag vet inte hvarför, men jag tror inte det går . . . jag tror att man inte kan upplefva samma saker i olika repriser på samma sätt . . . och dessutom blir det så många andra här . . .

— Ingen annan än bröderna, och dem bry vi

oss ingalunda om ... ja, och så John Wirén ... men honom sätta vi lika med noll!

— Tror ni han utan vidare låter sätta sig lika med noll?

Ingeborg blef allvarsam och dröjde ett ögonblick med svaret.

— Hm, pappa vill att jag alltid skall vara så fasligt vänlig mot honom. Han tycker att John tagit vård om mig allt sedan jag var barn och liksom uppfostrat mig — men det har han inte gjort, jag har uppfostrat mig själf, och nu gör han det mindre än någonsin! För resten hinner jag vara tillräckligt vänlig mot honom under resan.

— Under resan?

— Ja, till Schweiz i höst. Har jag inte talat om för er, att han skall följa mig till Genève — han skall ju till polyteknikum i Zürich.

Daniel visste väl att Ingeborg på hösten skulle fara till Schweiz på två år, men han hade aldrig hört talas om ressällskapet. Han kunde icke dölja sitt missnöje.

— Nej, det har ni inte gjort, sade han häftigt ... Hvarför skall ni just resa med honom? Hvilken rätt har han att resa med er?

— Ingen naturligtvis, men han är ju så godt som min fosterbror, och när det passar så bra att han samtidigt reser ... och så kommer hans äldsta syster med, den där kroknästa lärarinnan, ni vet, som skall till Paris ... hvarför tycker ni inte om att jag skall resa med honom?

— För att jag inte kan med honom ... Han är odräglig!

— Nej, nu är ni orättvis. Han är inte sympatisk, isynnerhet när man inte känner honom närmare, det medger jag nog, men han är en duglig och bra människa och pappa sätter stort värde på honom.

— Ja, det är för resten detsamma — han eller hvem som helst annan ... Ni vet ju, Ingeborg, — hans tonfall blef mildare, — att jag inte vill att någon skall resa med er ... annan än ...

— Än ni naturligtvis! Ingeborg skrattade och vände allt till skämt.

— Nej fy, Daniel, att vara så svartsjuk!

Daniel teg. De gingo den återstående vägen utan att säga något till hvarandra. Endast då och då sneglade Ingeborg öfver till honom för att se om han ej ljusnat, och när han ej gjort det, förbyttes också hennes stämning i allvar.

Underrättelsen hade kommit öfver Daniel som ett fult slut på denna sköna tid. Han hade alldeles lyckats glömma Wirén, hvars bild annars ständigt störande visat sig för honom när han tänkte på Ingeborg — och nu såg han honom med ett redan på förhand gifvet öfvertag gripa i det, som han småningom begynt drömma sig som sin egendom ... ty hans känsla för Ingeborg hade vuxit sig så stark under dessa veckors lycka, och gifvit honom nya krafter och förhoppningar. Och så denna blinda underkastelse under den faderliga auktoriteten! Den hade framskymtat många

gånger förut och bevisat huru fast Ingeborg i själfva verket var bunden af faderns vilja.

— Seså Daniel, sade Ingeborg, när de kommo fram till gården, var nu ej ledsen, jag försäkrar att det inte finns den ringaste anledning!

Hon ställde sig framför honom och såg på honom så innerligt vänligt, att hans trumpna uppsyn byttes i ett leende.

— Nåja, så skall det vara — och säg mig nu att ni är densamma när jag kommer tillbaka och att ni vill ha lika roligt med mig som nu!

— Ni är så snäll, Inga, sade Daniel . . . jag håller så mycket af er . . . och *jag* blir nog alltid densamma . . . ja, Ingeborg, jag håller mycket mera af er än ni kan tro . . . och jag glömmer er aldrig!

Han tog hennes båda händer och kysste dem. Hon stod stilla, lät honom hålla dem och sade ingenting, men hon fäste sina stora bruna ögon i hans, förvånadt och spörjande och nästan yrvaket, och betraktade honom så under några sekunder. Därefter vände hon sig om och sprang hastigt uppför verandatrappan.

Följande morgon reste Daniel. Ingeborg gaf honom en narciss från trädgården och bad honom bevara den till minne af dessa dagar. Hon följde honom till ångbåtsbryggan och stod kvar där sålänge hon kunde se en skymt af båten. Sedan gick hon och satte sig på en af stenarna vid stranden, där de suttit tillsammans förra året i maj. Hon stannade där så länge, att tjänsteflickan måste komma ner och hämta henne till frukosten. Hon

var rädd att fadern skulle fästa sig vid hennes förgråtna ögon och göra henne någon fråga. Men han såg endast långt på henne när hon kom in. Under hela måltiden sade ingendera ett ord.

*

Långt borta vid gränsen mot öster hade sommaren varit sen i år, och den hälsades därför dubbelt välkommen, när den ändtligen gjorde sitt intåg i värme och prakt.

Öfver de flacka, grå moarna kastade dess sol en glans, som kom furornas mörka toppar att glittra och gaf färg åt den torra ljungen och lingonriset på marken. Sjöarna skimrade af den ljusvattrade himlens återsken, och strändernas björkar speglade liksom med stilla välbehag sin ljusa, glada grönska i det ständigt lugna vattnet. På åkrarnas karga sandjord sköt ändtligen brodden upp, saftig och dunkelgrön.

Björkarnas rad vid gårdsplanens östra sida hade fått stora löf. Ännu för några dagar sedan stucko mellan de glesa grenarna främlingarnas brokiga villatak i ögonen, där de utmanande höjde sig på andra sidan sjön. Men nu voro de redan dolda af bladen, och blott när de späda träden böjde sig för vinden, skymtade där stundom fram liksom en påminnelse om att man icke var ensam i trakten.

På gårdens yttersta udde, som sträckte sig ett stycke ut i sjön, var midsommar-kokkon byggd,

sådan den göres i östra Finland: fyra unga, kvistade björkspiror ställda i fyrkant med de löfbärande topparna böjda mot hvarandra, och mellan dem ett tätt timmervärk af tvärträn, inuti fylldt med ruskor. Det ser på afstånd ut som ett smalt gotiskt kyrktorn. Från landsvägsledet ända fram till elden gick en allée af långa käppar med näfvertrissor stuckna på ändarna. Dessa tändes efterhand, när herrskapet anlände, och de brunno knastrande och lyste med ett egendomligt fladdrande sken öfver ansiktena och sommardräkterna, som passerade under dem.

Ännu var ej byfolket samladt, och man gjorde ett slag längs stranden, innan kokkon tändes. Den röda randen, som solens sista strålar lämnat kvar, bredde ut sig öfver viken och skogen och blandade sig med solröken. Nu svepte den ett tunnt, skärt flor öfver grantopparna vid stranden och sväfvade som en slöja ett stycke ofvanom vattnet. Landskapet var allt ännu mättadt af dagens värme och sol. Det låg öfver det som en stämning af fridfull glädje, men blandad med vemod — en insjöstämning, som endast den finska naturen föder, en sådan, som skärgårdsmänskan ej förstår, men som för inlandsbon småningom blir en del af hans väsen, en dröm som han för med sig hvar han än färdas.

Småningom fördunstade dimmorna och midsommarnattens ljusvioletta färg lade sig öfver landskapet. På stränderna flammade det ena bålet upp efter det andra, likt signaleldar, med hvilka

förbundna byalag fordom gåfvo tecken åt hvarann att vara redo mot fienden. Men på andra sidan sjön lågo de mörka gårdarna, där inga glädjeeldar i natt slogo mot skyn — likt fiendens starka bålverk, med hvilka han hotande trängt fram ända hit.

Byfolket hade emellertid samlats och kokkon tändts från toppen. Lågorna stego i väldiga knippen mot fästet. Utan förbarmande bröto de nattens milda färger och målade ängen, skogen och vattnet på famntals omkrets bjärtröda. Dragharmonikorna började sin gälla musik, och småningom svängde allt flera par omkring. Längst borta vid ledet stod tjänstefolk från gårdarna på andra sidan sjön, kuskar med långa skägg och vida byxor och pigor i skrikande brokiga klänningar. De vågade sig ej fram, hade ej roligt och försvunno snart i landsvägens skymning. Men ända tills den sista glöden kyttade på marken, dansade bondfolket på ängen vid kokkon. När Daniel och Hjalmar kommo hem till gården och gingo upp på sitt vindsrum, hördes ännu länge dragharmonikans toner, sång och skratt och prat dit upp.

Och därborta på andra sidan sjön stodo främlingarnas villor tysta och mörka — en afundsam protest mot sommarglädjen och ljuset omkring dem.

*

Aldrig hade denna invandring från östern frapperat Daniel så starkt som nu. Måhända var det

emedan han så länge vistats i hufvudstaden och nejden däromkring; i alla fall kände han det, när han återvände till Stenbacka, som om han kommit till ett annat land och andats en friare luft. Hans sinne hade formligen lidit af hvad han sett. Fosterföräldrarnas vänlighet, barndomstraktens skönhet, det småningom återställda goda förhållandet med Hjalmar — ingenting kunde motverka det obehag han erfor och de dystra framtidstankar som väcktes inom honom. När han låg på nattåget och förgäfves sökte få sömn, föreföll det honom som skulle denna invasion draga efter honom i tågets spår, lika hastigt som det, och vid hvarje uppehåll breda ut sig som en öfversvämmande flod åt alla håll. Nej, ännu hade den icke hunnit så långt, men en dag skulle nog komma, då den sakta och säkert sträckte breda tungor åt väster .... Och Daniel förstod att det måste göras ett stort arbete för att i tid dämma flodens verkningar, ett arbete, som därborta i östra Finland hade försummats, och han förstod bättre än förr att ju djupare hvar och en inom sin omgifning kunde sänka bildningens frön desto kraftigare skulle motståndet blifva. Med nyvaknad sympati betraktade han hädanefter kommunalrådets och de med honom likatänkandes sträfvanden i den svenskspråkiga bygd där han nu vistades, ja, han erbjöd sig själf att hålla föredrag och gå omkring och undervisa och öfverhufvud vara med där det behöfdes hjälp. Men hvar gång han gjorde det, hägrade för honom en stor, framtida verksamhet på det språk som var hans, för att sprida

upplysning bland hans egen befolkning och skänka den spänstighet, själfmedvetenhet och motståndskraft . . .

Blott ett par veckor hade Daniel varit borta, men under denna tid hade lifvet på Stenbacka fullständigt förändrat utseende. Kuno hade redan till midsommar kommit hem, Kurre återvände från Sverige i början af juli, och samtidigt infann sig Wirén, som skulle stanna större delen af sommaren. Det var glädje och gamman, utfärder och seglatser, besök hos grannarna och motbesök af dem, och allting gjordes gemensamt. Daniel fick nästan aldrig mer träffa Ingeborg på tumanhand, hon var medelpunkten i allt hvad man företog sig, och knappast en minut af dagen kunde man finna henne ensam eller utan brådskande sysselsättning. Wirén omgaf henne beständigt. Han tycktes icke ha något annat att göra än hålla henne sällskap. Syntes hon någongång vilja sälla sig till Daniel, så stack han sig alltid emellan. Han ville så tydligt som möjligt visa att han var herre på täppan och att det ej var värdt för någon annan att taga upp täflan.

Hvilken skillnad mot vårsommarens härliga dagar! Daniel gick jämt och tänkte på dem och hade svårt att dölja sin sinnesstämning för de andra. Modet och glädjen från dessa juniveckor voro helt och hallet försvunna. I stället hade kommit en vemodig resignation, som Daniel kände igen från många år tillbaka, från den tid, då han dunkelt börjat reflektera öfver hvad lifvet skänkt

honom och hvad det nekat honom. Han sade sig själf att junidrömmarna måste förjagas, och han tvang dem att icke stiga fram. Men det smärtade och gjorde honom bitter. Och han tyckte att Ingeborg var så förändrad. Han hade icke kunnat fånga en enda skymt af samma tillgifna, trofasta blick som förr, han hade icke en enda gång berörts af samma varma, nästan intima tonfall. Hon var så långt, långt borta från honom nu . . .

En dag, medan man satt på verandan, hade talet bland de unga fallit på språkfrågan. Wirén tog i med sin vanliga hänsynslöshet, och Kurre ackompagnerade. Daniel försvarade saktmodigt men bestämdt sin ståndpunkt — det var närmast fråga om skillnaden i bildning mellan de svensktalande och de finsktalande.

— Det är sant, medgaf Daniel, att svenskarna hafva större bildningstraditioner och att det för finnarna återstår mycket att göra, innan de nå samma ståndpunkt. Men därför måste det arbetas, och därför måste deras språk få en allt bredare plats som bildningsbärare . . .

— Det hjälper till intet — det är bara fåfänga och chauvinistiska sträfvanden och det dödar bildningen här i landet, i stället för att hjälpa upp den, sade Wirén öfvermodigt.

— Huru kan man påstå det?

— Emedan det alltid kommer att förbli skillnad mellan bättre folks barn och bondungar. Tag en tiggarpojke från landsvägen och låt honom läsa hur mycket som helst, så får ni honom ändå aldrig

till öfverklassmänniska — lika litet som ni kan kläcka ut örnar i ett kråkbo, ni må hissa det huru högt som helst i furutoppen!

Kurre gaf till ett högljudt skratt. Ingeborg smålog tveksamt.

— Är det med sådana argument du försvarar bildningen, så ger du det bästa bevis på motsatsen af ditt påstående! — Daniels röst skälfde af förtrytelse, han steg upp och gick ner för verandatrappan till trädgården.

— Hur kan du såra på detta sätt — det är ofint och taktlöst, och Daniel har rätt att stämpla dig som den obildade! sade Kuno häftigt.

— Pyh! blåste Wirén, det var mig ena ömtåliga nerver herrarna bestå sig!

Ingen fortsatte samtalet. Men från denna stund undvek Daniel så mycket han kunde Wiréns sällskap, fastän det gjorde att han kom ännu mindre tillsammans med Ingeborg än förr. Hon visade honom, tyckte han ett par gånger, märkbart att hon var bedröfvad öfver hvad som händt, hon höll sig borta från gossarnes segelfärder, hon satt på sitt rum och läste eller spelade oftare än förut, men hon gjorde intet för att träffa Daniel ensam och tala med honom, och om en tid hade Wirén henne med sig igen, hvad han än föreslog och arrangerade.

Den pinsamma episoden gjorde emellertid att Kuno och Daniel allt mera slöto sig tillsamman, medan Ingeborg, Wirén och Kurre liksom bildade ett kotteri för sig. Förhållandet mellan Daniel

och Kuno hade från början varit mycket godt och det utvecklade sig nu till en förtrolig vänskap. Kuno var till sin natur ännu förbehållsammare och slutnare än Daniel, men han var bottenärlig och sanningsälskande, han försökte tänka sig fram till egna åsikter, och när han vunnit en öfvertygelse, försvarade han den varmt, nästan envist. Han hade en starkare böjelse att observera och kritisera än Daniel, som var mera inåtvänd och känslig, men de träffades i sin hänförelse för allt som tjänade framåtskridandets sak. De kompletterade också i andra afseenden hvarandra förträffligt. Kuno hade i naturvetenskap mycket mera allmänna kunskaper än Daniel; och denne åter hade redan läst en hel del filosofisk och estetisk literatur. Under sommaren studerade de tillsammans Buckle och Spencer, de läste med förtjusning den nyare norska literaturen och fantiserade om en ung stark konst i Finland, om slag som de skulle slå för tankefriheten, om ett gemensamt arbete af alla som intresserade sig för ideellare syftemål än dagsgrälen . . .

De samtalade på tumanhand mycket ofta i språkfrågan, och fastän deras sätt att betrakta den var ungdomligt impulsivt, kände de dock båda att dessa samtal gjorde deras uppfattning klarare och framför allt gaf dem vinkar att söka vidare för att leta sig fram till de historiska och principiella grunderna. Ingendera vek från den åsikt han redan bildat sig, tvärtom, den blef blott säkrare under sammandrabbningarna. Där stod entusiasm

mot entusiasm och ras mot ras, och dessa faktorer voro oåtkomliga för förnuftets skäl. Men de unga männen lärde sig båda någonting, som alltför få i dessa strider lärt, nämligen att se i hvarandra hederliga människor, drifna af de ärligaste motiv att arbeta på fosterlandets bästa. De insågo att de alltid skulle komma att beklaga att den ena icke tänkte som den andra rörande medlen; Daniel uppskattade i Kunos tycke alltför högt den finska rasens förmåga att i kulturellt afseende stå på egna fötter och alltför ringa det svenska språkets behöflighet såsom kulturspråk i Finland. Kuno åter var blind för den nationella rörelsens omätliga betydelse för folkets uppfostran, och satte sig öfver en så viktig och naturlig fordran, som att detta folk måste få sin bildning på sitt eget språk, liksom han icke heller förstod att klyftan mellan de bildade och obildade i längden icke kunde bestå, utan måste utjämnas genom att de bildade tillägnade sig folkspråket. Men de kunde aldrig tänka sig att denna olikhet skulle vara i stånd att uppsluka allt hvad de hade gemensamt, att växa ut till det enda lifsintresset, diktera både känslor och handlingar och bygga en mur mellan dem, öfver hvilken de blott skulle hafva misstankar och glåpord att kasta till hvarandra.

Så gingo sommarens korta veckor. Wirén lämnade Stenbacka tidigare än de andra — Daniel var då ute på en föredragsresa till närmaste socken — och de första dagarna af september foro alla in till Helsingfors för att följa Ingeborg. Dagen

före afresan träffades hon och Daniel ett ögonblick ensamma hos Ahlfelts.

— Det var ledsamt, sade Ingeborg, att vi inte fingo vara mera tillsammans senare på sommaren, det hade varit så roligt att upprepa dagarna i juni.

— Minns ni hvad jag då sade — att de inte mera skulle upprepas?

— Ja, jag minns det nog ... och det blef så, fastän jag inte ville tro det ... men jag glömmer dem dock inte ... jag var så glad då!

— Var ni det inte sedan?

— Åh jo, visst var jag det ... men kanske inte på samma sätt ... men, Daniel, ni måste lofva mig att skrifva till mig, och i era bref skall ni säga allt hvad ni inte fick sägdt i sommar! Lofvar ni det?

— Tack för att ni vill det ... jag vet bara inte om jag kan lofva att säga allt!

— Men åtminstone måste ni lofva att skrifva och säga att ni inte är ledsen på mig! ... Jag får nog litet ledsamt efter er också, ibland ...

De blefvo afbrutna och fingo ej tillfälle att fortsätta. När Daniel gick, tog Ingeborg hjärtligt afsked af honom och bad honom komma ihåg hvad hon sagt.

Det blef trist i kommunalrådets stadsvåning, när Ingeborg var borta. Daniel gick ofta hos Kuno, men det var slut med musiken och det

glada skrattet, och ibland var det så tomt, att Daniel kände sig beklämd.

Brefven till bröderna fick han del af — i alla fanns det hälsningar till honom, jämte de andra. Ingeborg hade ledsamt efter Stenbacka, skref hon, och det ville icke ge sig. Wirén besökte henne emellanåt. De hade gjort en tur i bergen tillsammans.

VI

Daniel satt med brinnande ifver öfver sina böcker. Han måste, sade han sig, så fort som någonsin möjligt hinna sitt första mål, sin examen. Från den skulle han sedan kunna skjuta ut sin framtids farkost, spanande efter land. Han hade en hel mängd privattimmar, ty han ville förtjäna det mesta möjliga, dels för att i minsta mån anlita Ekroths hjälp, dels i det hemliga hoppet att kunna lägga en liten grundplåt för en kommande utrikesresa. Det var sålunda icke mycken tid, som återstod honom för rekreationer, vare sig af ett eller annat slag.

Så ofta han någonsin kunde, gick han dock på finska teatern. I denna institution fann han, såsom många andra, det mest sympatiska uttrycket för hvad kärleken till den finska saken kunde åstadkomma, för det självuppoffrande, hängifna arbetet hos fennomanerna. De band af samhörighet och gemensamhet i arbetet, som förenade skådespelare och publik, skänkte en stämningens värme, som väl

kunde ersätta hvad som ännu brast i det konstnärliga. På svenska teatern hade han aldrig försport någonting liknande. Det var främmande, från ett annat land komna skådespelare som här uppträdde och gåfvo hela anstalten en främmande prägel med sitt språk, som klang annorlunda än det åskådarena talade och med sin lifliga gestikulation, som passade så litet ihop med finnarnas tröga sätt att föra sig.

Allt närmare slöt han sig nu till den finsksinnade grupp, han en gång omtalat för Hjalmar. Dess medlemmar voro studenter och unga magistrar, de flesta med literära anlag. De hade gjort till sitt lefnadsmål att skapa en ny literatur och konst på finsk, nationell grundval, men genomfläktad och buren af den modärna tidens idéer. Hvad ingen hittills vågat, att bryta med det finska partiets trångsinta fördomar, att slita sig lös från det tyranni som partiets ledande konservativa blad utöfvade på alla dess anhängares viljor och tankar, det hade dessa ungdomar föresatt sig att göra. Uppe i landsbygden hade beslutet småningom formats, under läsning af skandinavisk och fransk literatur, under inverkan af idéer, som kommo från de frisinnade rörelserna på filosofins, teologins, naturvetenskapens och konstens fält i Europa, af yrkandena på frihet åt individen från auktoriteternas tvång. Dessa unga män hade lärt sig förstå att man kväfde sig själf, om man byggde omkring sig en ringmur, sådan det blinda nationalitetsifrandet representeradt af det gammalfinska bladet, ville

resa, denna falskt patriotiska riktning, som icke erkände någonting annat värdt att kämpa för än det ursprungligt finska och som särskildt mot Sverige predikade den fullständigaste isolering. I detta land sågo de unga en ny tid med Strindberg och hans vänner gry för vitterheten, och de ville draga stridens svallvågor öfver till de egna kusterna. De ville lära människorna att man kunde fylla sitt lif med annat än språkpolitik, men därvid prutade de ingalunda på sin radikalism i själfva språkfrågan eller på sin teori att det finska språket en dag måste blifva det officiella. Det var intelligenta, vakna och entusiastiska ynglingar, och för Daniel stod det inom kort klart, att för ögonblicket ingenting var mera viktigt att arbeta fram än just det som de sträfvade att ernå.

Yngre än de flesta af gruppens medlemmar, hade han dock, åtminstone i estetiska ting, ett mognare omdöme och större kunskaper än de. Han gjorde sig gällande utan att synas anspråksfull, och hans medverkan blef lifligt uppskattad af kamraterna. Han fäste deras uppmärksamhet vid literatur, som kunde öfversättas för att tjäna deras syften, han sade oförbehållsamt sin åsikt om produktioner, som de läste upp vid sina sammankomster, och han framställde en gång vid ett sådant möte ett förslag att i hufvudstaden grunda ett organ för gruppens sträfvanden, särskildt de konstnärliga och literära, men också de politiska. Han utvecklade huru nödvändigt det vore att bättre än hittills låta den finsktalande publiken följa med

den högre kulturella utvecklingen, sådan den särskildt gaf sig uttryck på det estetiska området, och för det politiska programmet ställde han upp synpunkter, som mera än hittills borde tillämpas i striden: aktning för motståndaren och sträfvan till samarbete, med frånseende af småaktiga och personliga hänsyn. Förslaget var omoget, men hälsades med stor sympati. Man beslöt att se tiden an och hålla det i godt minne.

Dessa impulser gåfvo Daniel en nästan nervös lust att verka och vara med — stridande mot hans temperament lika mycket som mot hans beslut att ägna hela sin tid åt studierna. Oaktadt han ej deltog i den egentliga studentpolitiken med dess tidsödande agitation, yttrade han sig dock ofta på mötena, och hans klara, konsekventa och bestämda uppfattning gjorde honom bemärkt äfven bland de äldre. Ledarenas försök att i honom skaffa sig ett villigt redskap, som de kunde ha stor nytta af, misslyckades dock, och bland dem ansågs han därför icke fullt »pålitlig».

Äfven i afdelningen sökte han utbreda sina idéer. Han skref i dess tidning, framställde på mötena teser af filosofiskt och estetiskt innehåll och talade för sina humana principer i språkfrågan. Med allt detta verkade han mycket godt för det andliga lifvet i en krets, hvars medlemmar voro alltför mycket fångna af materiella intressen. Bland sina lärare tillvann han sig ock en viss uppmärksamhet genom en prisskrift — om förutsättningarna

för Taine's estetik — som han inlämnat till konsistorium.

De som kände honom sedan gammalt, kunde ej nog förvåna sig att det kommit en sådan fart öfver den forna drömmarens väsen....

Hos Ekroths, där Daniel intog alla sina söndagsmiddagar, sammanträffade han stundom med yngre damer och herrar, som nu bildade Hjalmars hufvudsakliga umgänge. Det var söner och döttrar till högtstående finsksinnade ämbetsmän, ett kotteri, hvars sträfvan gick ut på att också i fråga om mondänitet visa att fennomanerna ej behöfde skämmas för det andra partiet — en klick, som ville arbeta för elegans på demokratiskt- patriotisk grund. Trots dessa framstegssträfvanden hade fädernas konservativa åsikter i allo gått i arf på barnen, och Daniel konstaterade snart, att Hjalmar, som var kotteriets festarrangör, talare och främste kurtisör, befann sig på mycket god väg att glida öfver i samma åskådningssätt. En gång försökte han motverka dessa återigen alldeles ytliga inflytelser genom att öfvertala Hjalmar att komma med på ett af den unga gruppens sammanträden. Men det blef icke roligt. Ingen förstod Hjalmars patos, och han själf rynkade på näsan åt sällskapets brist på »gentlemannalater».

Så gingo två läseår.

Kuno tog på våren sin kandidatexamen och fick till belöning afhämta Ingeborg från Genève.

Daniel träffade dem icke vid återkomsten, ty han låg på landet och läste tillsammans med två kamrater, Kaarlo Nummi, författaren, samt en annan af partivännerna, Otto Mallin.

Han hade icke följt Ingeborgs uppmaning att skrifva till henne. Det vill säga, skrifvit hade han nog, visst ett tiotal bref, färdiga och ofärdiga, men intet af dem hade han sändt af. De lågo i bordslådan, med alla sina vackra bekännelser — det hade kommit i dem alldeles för mycket af det där som de icke »fingo sagdt om sommaren , så mycket, att han nästan blygdes för alla de poetiska saker han lagt på pappret — och något alldeles likgiltigt bref kunde han ej förmå sig att skrifva. Han visste att Kuno hållit henne underrättad om hvad han förehade, och en hälsning hade han stundom sändt.

Han sade sig ständigt att han måste tålmodigt vänta, vänta och arbeta. Hon hade ju lofvat att icke glömma juniveckorna på Stenbacka, ... och de hade ju då gifvit hvarandra så mycket, att det ej *kunde* glömmas ... af tankarna på henne hade han fått sin arbetskraft och med den skulle han lägga grunden till sin framtid ... en grund, som kanske skulle vara tillräcklig att bära äfven henne... öfver lifvets sorger och fröjder . . . och hon visste att han höll af henne och hon hade icke nekat honom att säga henne det . . . Han skulle säga henne mer, när hon kom tillbaka ... och då skulle han förmå henne att svara, han skulle icke längre nöja sig med halfva antydningar och vänskapsbevis, som hvem som helst kunde få!

*

En regnig eftermiddag i slutet af september, när Daniel gick igenom esplanaden vid gamla kyrkan, där lindarnas gula blad lågo tätt på de fuktiga gångarna, hörde han plötsligt sitt namn ropas:

— Daniel!

Det var som om hans hjärta stannat — han vände sig om: Ingeborg kom emot honom längs en sidogång.

— Känner man inte igen sina gamla vänner, eller hvarför går man så stolt förbi? . . . De höllo hvarandra i hand . . . Så roligt att träffa er! Men till allra först skall jag gräla ordentligt på er, för att ni inte en enda gång skrifvit till mig! Och att ni inte kommit och hälsat på till Stenbacka — fast ni visste att jag var där! . . . Men se, ni har ju rakt liksom vuxit, ni har blifvit stor och stark och fått mustascher . . . och ändå kände jag genast igen er under paraplyn . . . bara på er gång!

Det var för Daniel som om en hel kör af kvittrande fågelröster sjungit i hennes tal, som om allt vårens leende solsken strålat ur hennes glada uppsyn. Han stod där bländad och förlägen och fick knappast fram ett svar.

— Hur skulle jag kunnat tro att den långa ståtliga damen i den vida regnkappan var ni . . . det är *ni* som vuxit och blifvit stor . . . Hjärtligt välkommen hem . . . det är jag som är ännu tusen gånger gladare att se *er!*

Han vågade nu se i hennes öppna, klara ögon, hvilka blifvit ännu större än förr, tycktes det honom — — och hennes ansikte lyste af hälsa och

lif ... hur olik var hon ej mot den förra Inga och hur lik ändå ... allting blott så mycket vackrare...

— Nu måste ni komma och följa mig ett stycke, medan jag uträttar ett par kommissioner, och så berättar ni om allt hvad ni upplefvat — ni har ju tid?

— Naturligtvis, om jag bara får.

De gingo inåt staden, längs Esplanaden, och så tillbaka igen, och Daniel blef plötsligt helt talför och berättade om hur han arbetat och bekände att han mången gång velat skrifva, när han haft riktigt ledsamt efter henne ... Så frågade han om han ej fick veta någonting om henne och alla hennes intryck från de främmande länderna. Men hon sade att det inte just var något att tala om, och när han framkastade en skämtsam påminnelse om skatterna som hon ville samla när hon engång kom ut i vida världen, så skakade hon blott leende på hufvudet och sade att det var skolflicksfantasier. Sedan gick hon in i den ena butiken efter den andra, medan Daniel troget väntade utanför. Slutligen var hon färdig.

— Nu måste ni hjälpa mig med en del af dessa välsignade paket — jag har svårt att rå med dem för paraplyns skull ... se där! Och så följer ni mig visst till faster ... Ja, ni vet kanske inte, att vi upplöst vårt hushåll i staden? Kuno skall ju till Ultuna på ett år och Kurre ligger på Stenbacka och gör bot för sina extravaganser ... smågossarna äro inackorderade hos faster, och där

ha vi vårt stadskvarter. Där skall ni hälsa pa när jag kommer in...

Daniel gick bredvid henne och bar på hennes paket, i ett tillstånd af lycka och blyghet. Det sjöd af frågor inom honom, men när han skulle ge dem form, korsade de hvarandra och läto sig icke bringas i klara ord. Och så blef det bara likgiltiga saker...

— Är Wirén också hemkommen? frågade han slutligen.

— Nej, John skall stanna kvar i Schweiz ett år till, och sedan skall han praktisera i Tyskland. Det har gått honom mycket bra — er gamle ovän! skämtade hon.,.och han har blifvit mycket fogligare i sitt uppträdande... Jag tror ni nu skulle komma väl öfverens...

— Jag betviflar det, sade Daniel kort.

— För resten var han mycket snäll mot mig... vi gjorde flere vackra bergsturer tillsamman...

— Det var ju roligt för er att ha honom så nära!

— Visst var det det! — Men skall ni inte resa snart, ni också? När ni tagit er examen! Det gör godt, skall jag säga er, att vara litet ensam bland främmande människor... fast inte är det alltid så roligt som man tänker!

— Det kan vara ledsamt här hemma också... och man kan ibland vara mycket ensam bland sina bekanta...

Ingeborg tycktes icke hafva hört honom.

— Hvad Helsingfors kan vara vackert, också

i regndis, som i dag, sade hon, när de längs Alexandersgatan kommit ut på Norra kajen och hamnen låg framför dem med holmarnas konturer insvepta i dimma . . . Här, just i hörnet, är det faster bor . . .

När de stodo vid dörren och Ingeborg redan tog i handtaget, vågade sig Daniel fram med en fråga om han ej fick titta upp i morgon — han skulle också gärna hälsa på smågossarna.

— Tack, tack, men jag har så mycket att bestyra om . . . det är så ovant att vara i de tusen kommissionernas land igen . . . och jag skall resa med »Adlercreutz» klockan tre. Men ni kommer ju ut till landet snart, inte sant?

Och hon nickade och försvann i dörren.

Daniel gick långsamt hem i den fallande skymningen. Sådant blef då detta återseende, som han så många tusen gånger i olika variationer kallat fram för sin fantasi — ett tillfälligt sammanträffande i regndusk och blåst, ett tankspridt samtal, afbrutet af prosaiska omsorger och stördt af mötandes blickar . . . Han hade alltid tänkt sig en vacker höstsol öfver deras möte, och en fridfull, stilla plats, där de i timtal fingo sitta och tala ut för hvarandra allt hvad de »icke fingo sagdt» den sommaren och allt som låg gömdt i de många brefven där hemma i hans stängda bordslåda . . . Och Ingeborg? Hon föreföll honom så långt borta igen, trots all sin vänlighet, lika långt som då han såg henne försvinna med Wirén i portens krökning på Stenbacka . . . icke ett ord ville hon anförtro honom

om sig själf, om hvad hon tänkt på, han fick ej veta om hon en enda sekund saknat honom därborta, om hon skulle sakna honom nu i ensamheten på landet ... ingenting! Och i hennes vänlighet var det någonting nedlåtande, någonting öfverlägset, en ton af världsdam ... Var det med flit hon berättade så mycket om Wirén ...?

Och när han satt hemma om kvällen vid sin lilla knastrande arbetslampa, medan blåsten dref skurar af regn mot hans ruta, föll den vemodiga resignationen öfver honom igen och fördref hvarje spår af glädjen, som nära nog kväft honom vid hennes åsyn ... Hvad tjänar det till att tänka på det mera! ... Det har varit och gått förbi ...

Daniel återsåg icke Ingeborg under höstterminen. Vid dess slut tog han sin examen — en vacker examen, som förskaffade honom komplimanger af fakultetens professorer. Julen var han bjuden att tillbringa i Kaarlo Nummis hem i Tavastland, och därefter hoppades han på ett vikariat i en landsortskola. Han ville öka sin lilla grundplåt för att kunna resa när han blef fri.

På våren skulle det bli promotion. Det hade varit Daniels innersta önskan att en gång kunna erbjuda Ingeborg att binda hans magisterkrans. Nu visste han icke mer om han skulle våga det. Sedan han länge tvekat, skref han ändtligen påsktiden till Kuno och frågade huru han trodde att Ingeborg skulle upptaga hans begäran. Kuno svarade, att han gjort antydningar om förslaget där

hemma, men att fadern bestämdt satt sig emot det och ville att Ingeborg skulle blifva Kunos kransbinderska. Det var Daniels sista svaga hopp som sjönk, och han beslöt att icke låta promovera sig.

Hjalmar blef färdig dagen före promotionen. Han hade till kransbinderska bjudit fröken Hilja Ringdahl. Hon var dotter till den förmögne bankdirektör Ringdahl, hade nyss, efter att hafva gått igenom finska fortbildningsläroväkret, tagit studentexamen, och ansågs hafva »intressen» af obegränsad vidd. För resten såg hon bra ut och var kokett.

Det blef en gudomlig promotion. Hjalmars kotteri festade från morgon till kväll och från kväll till morgon, och gubben Ekroth fick släppa till mycket, mycket pengar. Men senatorskan tårades, när hon såg lagerkransen pryda Hjalmars hjässa. Hon tyckte det var så ledsamt, så ledsamt att han icke hade en syster som bundit den . . .

VII

Det var en grå förmiddag i slutet af mars, året efter promotionen.

Helsingfors låg och blötte sig i det börjande vårslasket. De höga drifvorna i esplanaden hade begynt smälta, de formade oregelbundna höjder och dalar och blefvo allt gråare och gråare, medan vattnet i bäckar rann ner öfver trottoaren. Midt på själfva gatan låg snön ännu kvar, svart och smutsig, och packad till is. På andra ställen gapade redan luckor, där gatstenarna skymtade fram. Slädarna hade svårt att glida öfver sörjan, medan hjuldonen slängde högt uppe på isgatan och lifsfarligt gumpade i groparna. Öfver trottoaren på andra sidan göt sig vattnet från husens takrännor i rasslande floder, men droppade dessutom fritt ner från taken på de promenerande, där de tungt rörde sig framåt i galoscher och gamla vinterpaltåer, med sina sämsta hufvudbonader på. Det var en tröstlös tid — allt grått i grått, himlen jämngrå, icke en flik som skulle bådat sol eller klarhet,

marken svartgrå, husens väggar alla lika grå af det daskande regnet, hafvet grått med sitt istäcke stadt i upplösning så långt man kunde se, luften grå af dimmor och fukt, och midt i allt detta människorna, mörka och färglösa som klädda till begrafning . . .

I utspränget, »lyktan», till en salong vid Henriksgatan, därifrån man kunde se bort öfver esplanaden och salutorget, långt ut åt Skatudden och ännu vidare, satt fröken Hilja Ringdahl. Hon var en blondin med något stora, regelbundna drag. Hon såg icke illa ut, ehuru öfver hennes litet för breda mun låg ett uttryck, som verkade osympatiskt. Hennes ljusblå ögon hade rykte om sig att kunna väcka äfven den likgiltigaste till svärmeri, när de ville. Hon sades hafva fäst dem på många med samma framgång, men sedan slutit dem igen och gjort en ända på svärmeriet, när hon själf fått nog. I det hela uttryckte de just ingenting, dessa runda ljusblå ögon, med sina hvita ögonfransar, men de harmonierade så ostördt med det blonda håret och den bleka hyn. Hilja Ringdahl var emellertid de fennomanska sällskapskretsarnas skönhet *ex professo*. När hon i tablåer kläddes i hvit tröja med silfverbrisk och rödt band i håret, så kunde man icke tänka sig någonting mera finskt — och hon fick stå i alla tablåer och applåderades alltid lika ifrigt och förlofvades bort med partiets alla unga söner — tills hon en dag beslöt att vara mätt på tablåtriumferna och egna sig åt högre mål. Hon tog studentexamen och begynte gå på

föreläsningar, särskildt i finsk språkforskning och etnografi, samt medvärkade i alla finskt-fosterländska företag, med särskildt intresse omfattande dem som hade en konservativ färg. Hennes far, bankdirektör Ringdahl, hörde till den konservativa fraktionens mest energiska och mest hänsynslösa medlemmar.

Hilja satt och läste i en bok, men blickade alltjämt upp ifrån den och såg oroligt ut åt Esplanadgatan. Den började redan fyllas af middagstidens promenadpublik, och ännu hade icke Hjalmar Ekroth kommit, ehuru han på morgonen, när hon ringt upp för att fråga om han icke ville besvära sig till henne i en viktig angelägenhet, lofvat infinna sig klockan två.

Slutligen varsnade hon hans smärta gestalt med den blanka cylindern, som han bar trots grå-vädret. Det klack till i henne; hon steg upp och ordnade sitt hår framför rococo-spegeln i »lyktan», och såg efter att hennes vackra förkläde i finska mönster — som gaf henne ett husligt-nationelt utseende — satt jämt. När hon åter nyfiket blickade ut, hade Hjalmar Ekroth stannat. Han samtalade med en groflemmad herre af ruskigt yttre, som hon tyckte, och denne uppehöll honom länge, ehuru han synbarligen gjorde flere försök att komma lös. Ändtligen lyckades det, om en stund hörde hon ringningen i tamburen, och straxt därpå såg hon Hjalmar träda öfver salongströskeln.

Han skyndade genom salen med de grannröda möblerna, de stora ficus'arna och Snellmans byst

i hörnet, till »lyktan», där de vanligen plägade sitta tillsammans och där Hilja också nu diskret stannat för att taga emot honom.

— Jag ber tusen gånger om ursäkt för mitt dröjsmål, sade Hjalmar hastigt och andtrutet. Jag blef först uppehållen hemma, och så mötte jag på gatan en individ, en bekant från skoltiden, som jag hade svårt att bli kvitt.

Det var Erik Rouhiainen han mött, »Jätkä», för hvilken det gått mycket utför. Han hade begagnat mötet med Hjalmar för att vigga en tia och fått den trots att Hjalmar i allmänhet icke var benägen att dela ut ficklån.

Hilja höjde sina ögon långsamt mot hans:

— Jag kan nog vänta... Tar jag inte magisterns tid i anspråk?... Jag såg er komma på långt håll, tillade hon småleende, och jag blef smått otålig!

— Åh, så ledsamt, jag hade så gärna skyndat... Tänk, hvad ni har för en präktig utsikt — Hjalmar såg ut genom fönstret — hela denna långa fil af hus och den vackra ryska kyrkan i bakgrunden, och rörelsen och lifvet...

— Ja, det är nog sant, men ändå skola vi flytta. Pappa kan inte tåla att ha svenska teatern så nära, och alltid vara tvungen se den framför sig. Den verkar rentaf störande på hans nerver och hans matsmältning, säger han ... Det är ju också förargligt, att utlänningar skola residera där och ha det bra, medan vi själfva få nöja oss med Arkadia...

— Det har er far rätt i, svarade Hjalmar likgiltigt, men hvem vet, kanske kommer en dag...

— Ack ja, det kära Arkadia, det måste nog lämnas, fast man haft bra roligt där... och sen, när vi dragit in i nya teatern och eröfrat Helsingfors och slagit ner alla dessa svenska bodskyltar på Esplanadgatan, sedan, säger pappa, flytta vi hit tillbaka.... Men à propos, det var just med anledning af teatern jag velat tala med magistern.

— Jag är till frökens tjänst!

— Jo, ni vet ju att det går en premiär af stapeln annandag påsk — det nya stora stycket med motiv från vår forntid, af Lassi Salmi, så heter han ju, den unge författaren, som nu anses så lofvande, fast han ju bara gått igenom folkskola. Kanske har ni också hört talas om att det skall bli en fest för honom efter premiären? Jo, och doktor Lindman har lofvat hålla festtalet, till författaren naturligtvis, och nu frågar jag — på mångas, mångas vägnar kan jag säga — om inte magistern ville vara så vänlig och åtaga sig talet för fosterlandet?

— Jag är mycket tacksam för äran... men ... jag tror verkligen inte...

— Seså, nu får ni inte krusa — alla veta ju att magistern talar så bra ... och mitt alldeles personliga tycke, om jag har rättighet att göra det gällande... är att det vore så förfärligt roligt att höra er nu, just nu... tänk nu, när jag ber så vackert!

— Men hvarför skall det alls vara ett tal för

fosterlandet? Det blir ju inte någon stor tillställning!

— Det skall alltid vara tal för fosterlandet, det måste man ha — annars bli människorna slappa och förlora de stora idealen ur sikte... Ni vet kanske inte, hur det redan inom vårt eget läger arbetas på nedrifvandet af allt högt och heligt ... en klick af korttänkta ungdomar, som ställt sig i opposition, kantänka, och vilja förinta grundbetingelserna för den finska sakens framgång... Pappa säger med rätta att de blifva värre fiender till oss än svekomanerna... nej, vi måste kämpa, kämpa och ni måste vara med —

— Jag tror ändå inte, bästa fröken Hilja, jag skulle nog säga ja, om jag kunde göra er ett nöje därmed, men jag är så ovan att uppträda på finska.

— Om det inte är annat, sade Hilja blygt, så kunde jag kanske få erbjuda ett litet samarbete...

— Tusen tack, det vore oändligt frestande att besvära er, fröken Hilja, men... Vänta, jag har ett förslag att göra: min fosterbror Daniel Autio kommer i alla fall i påsk till Helsingfors, och han är mycket lämpligare än jag.

— Nej, det kan då aldrig komma i fråga! Han hör ju just till dedär» intelligenserna», som bara vilja rifva ner, och ett sådant element vilja vi inte ha ibland oss... Hvarför inte lika gärna herr Nummi, som fördärfvar vår ungdom med sina osedliga böcker eller herr Brandt, den där gemena målaren, som inte kan säga annat än elakheter! Nej, det är ni, magister Ekroth, som skall hålla

det talet — alla känna er varma idealism och alla skulle bli så glada om ni gjorde det!

Hon lutade sig halft mot hans stol, och hennes ljusblå ögon begrofvo sig djupt i hans.

— Det är ju öfverenskommet, inte sant?

Hon räckte ut sin hand. Hjalmar tog den dröjande.

— Jag vågar inte lofva någonting säkert, sade han mycket smickrad och mer än till hälften vunnen, men jag skall tänka på saken. Får jag ringa upp i morgon?

— Nej, ni skall komma själf och svara ja åt mig personligen, minns det!

— Och hvad får jag om jag kommer? frågade Hjalmar allt mera echaufferad och en smula närgånget.

— Det får ni sedan se . . men en belöning skall ni få, det lofvar jag! Ni skall få hjälpa mig i min strid för vår sak — Vi skola visa dessa esplanadherrar och dessa vandrande modemagasin till nippertippor att vi äro lika goda som de, inte sant? — Och så har jag stora planer för resten — men om dem får ni veta först när ni kommer med ert ja!

I tamburen mötte Hjalmar bankdirektören, som kom hem. Det var en fetlagd gammal herre med ett stort flintskalligt hufvud och en mycket bred, obehaglig mun — någonting som påminte om noshörning.

— Nej, se goddag, Ekroth — men hvart har man så brådt? Kan man inte stanna och äta

middag med oss? — Jag gissar Hilja inte har någonting emot det ... hä, hä ... Hilja telefonerar helt enkelt hem till mutter att vi hållit gossen här ... och hälsar i förbifarten till pappa!

Hjalmar ville göra invändningar, men det blef vid att han stannade. Och när han tillbragt en stor del af eftermiddagen i »lyktan» på tumanhand med Hilja, så hade han lofvat hålla talet, och de hade beslutit tillsammans genomgå det, och hennes ljusblå ögon hade borrat sig djupare in i hans sinne än någonsin förr ...

Det var skymning när han ändtligen gick. Hilja följde honom ut i tamburen, och där afhandlade de ännu hviskande en stund med hvarandra lifvets ideella kraf. Sedan såg hon honom länge in i ögonen, medan hon gaf honom handen till afsked.

Hjalmar gjorde en lång promenad för att reda sina tankar. Han gick i menföret ut genom tullen och ända fram till sockerbruket, innan han märkte hur långt han kommit. När han återvände, var han viss på att de ljusblå ögonen kallade honom till sig med en tjusande makt, som han icke skulle kunna motstå.

Han stod i beråd att vika in på Alexandersgatan, då han hörde sitt namn ropas.

— Hallå, Ekroth! hallå! Stanna då ett ögonblick, så man en gång i världen får se hur du ser ut!

Det var Klas Wärnsköld och Ville Lind, som kommo ner från Studenthusets trappa. De före-

föllo mycket upprymda, de togo honom under hvar sin arm och förde honom vidare. Han hade icke träffat dem på länge. Klas hade följt på ting med en domare under ett par terminer och sades nu tentera. Ville hade gifvit studierna på båten och gått in vid en bank — båda sjöngo och lefde för resten som under sitt första studentår.

— *Lange nicht gesehen* — ropade Klas, medan Ville bara skrattade — hur sku' det stå till! Hvar ä' dä magistern plägar hålla hus nu för tiden? Dom säger att du ä' förlofvad med en guldfisk?

Hjalmar blef otålig. Det var icke första gången han bryddes för Hilja.

— Äsch prat, jag ids inte höra! —

— *Leben und leben lassen — wein, weib und gesang* — vi komma från en repetition på Studis och gå på variété till Socis, och nu ska' du med och fira din förlofning och bjuda på bål, som den tiden du ännu värdigades känna dina gamla vänner — och så får vi engång skrifta dig ordentligt och ge dig vårt ovett och vår förlåtelse!

— Nej jag kan inte komma med — — det vore roligt att prata med er, men jag är tyvärr upptagen i kväll . . .

Och under många protester gjorde han sig lös och gick öfver Senatstorget uppåt Kronohagen, där han hade sitt hem.

Wärnsköld och Lind stodo en stund i hörnet vid universitetet och sågo efter Hjalmar, mumlande någonting om »köckighet» och »öfversitteri». Sedan styrde de sina steg till Societetshuset.

VIII

När Hjalmar på premiäraftonen annandag påsk inträdde i Arkadiateaterns salong, efter att med möda hafva banat sig väg genom kön framför biljettluckan i vestibylen, voro de flesta platserna på parkett och i logeraderna redan besatta. Man fäste sig vid honom där han, klädd i frack och hvit halsduk, spenslig och rak gick fram neråt gången till första radens länstolar. Själf hälsade han elegant åt höger och vänster. När han kom till sin plats, vände han sig mot logeraderna och tog upp sin kikare. Han varsnade den ena bekanta efter den andra, bugade sig och fick till svar småmysande, vänliga hälsningar, hvilka sade att man visste att han skulle hålla tal i kväll och att man väntade sig något af det. I midtersta logen, på främsta bänken, satt Hilja Ringdahl med sin mor; faderns rhinoceroshufvud skymtade från bänken bakom. Hilja gaf sina ögon ett talande uttryck och understödde deras tysta språk med tecken af sin solfjäder. Hjalmar förstod, kände sig upp-

muntrad och lycklig och svarade med att taga fram näsduken.

Den lilla fula salongen — nyss blifven ännu fulare genom den blågrå färg, med hvilken man bestrukit trävärket — hade emellertid fullständigt fyllts, och med spänd väntan såg man åt scenen, när ridån gick upp öfver första akten.

Stycket hette »Folkets offer» och var skrifvet på runometer samt indeladt i fem akter och tretton tablåer. Det handlade om finnarnas underkufvande af svenskarna, och man kunde redan i första tablån finna att styckets namn hänförde sig till de offer det finska folket under tidernas lopp iklädt sig i gengäld för att det af svenskarna mottagit kristendomen. Såsom sinnebilder för finnarnas bästa egenskaper hade införts de symboliska gestalterna af Wäinamöinen, Ilmarinen, Lemminkäinen, med flera af Kalevalas gestalter, hvilka sväfvande på moln utagerade det förspel, som fyllde inledningstablån.

Man fick sitta öfver fyra tablåer innan en längre mellanakt inträdde. Starka applåder ljödo, och några hetlefrade entusiaster på bakre parkett höjde rop på författaren.

Hjalmar skyndade upp i foyern för att träffa Ringdahls. I trapporna passerade han Daniel och tryckte i förbifarten hans hand med ett hastigt: »det var roligt att du kom!» I korridoren stängdes hans väg af en grupp, i hvilken han igenkände senatorskorna Blomberg och Kaselius, ett par mycket välmående damer, den förras tvenne dött-

rar samt en yngre fennomansk professor med sin fru.

Fru Blomberg vände sig ifrigt till Hjalmar, som om hon väntat på honom.

— Se där ha vi ju magistern! Jag sade just till mina döttrar, när jag observerade magistern där nere, att det skulle vara bra intressant att höra hvad magister Ekroth tycker om stycket. Rosa menade att det väl inte föll sig så lätt att få tag på magistern, upptagen som han visst är på annat håll ... nå ja, men jag var ändå så djärf att jag tog fatt i magistern så här i förbifarten ... Inte sant, det är en storslagen idé? .. Och tänk, en så ung författare, .. och han har ju inte ens gått i folkskola!

Fru Blomberg talade så högt att det genljöd i hela korridoren. Det generade henne icke, hon var hemma på stället, hvar och en kände till henne, och hon hade på sätt och vis tagit hela inrättningen under sitt beskydd. Man var så van vid henne, att det rentaf fattats någonting i premiärstämningen, om man inte hört hennes savolakssvenska med de breda ä-na och å-na rulla högst öfver mellanakternas sorl. När hon citerade sin Rosas antydan att Hjalmar var upptagen på annat håll, sänkte hon rösten och försökte se skälmsk ut, medan Rosa slog ner ögonen och tummade om sin solfjäder. Professorsherrskapet försvann.

— Det är inte lätt att ge sitt omdöme, innan vi få se litet mera, svarade Hjalmar dröjande. Det

förefaller mig som om formen i det hela vore mycket lyckligt träffad, och diktionen . . .

— Ja, det är ju det jag sagt, inföll senatorskan Kaselius med värdighet, diktionen, just diktionen, ja . . . den är bra, den är upphöjd och har flykt . . . just hvad jag sagt . . . Men tycker inte magistern, fortsatte hon, vändande sig till Hjalmar och likasom negligerande de andra — ty hon ansågs literärt begåfvad och framhöll det gärna själf — tycker inte magistern att där är någonting som påminner om Goethes Faust . . . jag menar förspelet i himlen . . .?

— Jag vet inte . . . måhända . . svarade Hjalmar något brydd. Han var mycket nöjd att i detsamma varsna Hilja Ringdahl, som kom i riktning mot honom.

— Ursäkta för all del, jag ser att magistern är upptagen . . . annars bad mamma fråga om inte magistern ville dricka en kopp té med oss därinne i foyern?

— Med största nöje . . . jag skall genast komma . . . Han gjorde en artig bugning för damerna och bjöd Hilja armen, medan fru Blomberg sände en lång blick efter dem och hennes döttrar spotskt vände sig om.

— Tycker inte magistern, sade fru Ringdahl, en liten torr dam i svart sidenklädning, hvilken fasthölls af en väldig guldbrosch i form af ett finskt spänne, att det är bra mycket angenämare här i teatern sedan vi fått allting blått . . . det förefaller en så hemtrefligt och eget i bredd med det skrikande

röda, som rentaf gjorde ondt i ögonen. För resten lär det ju också på svenska teatern vara rödt..? Eller hur, Vilho? — hon vände sig till mannen.

— Du vet ju att jag inte besökt det stället på tjugu år, snäste bankdirektören.

Hilja och Hjalmar underhöllo sig om stycket. Hilja fann det i etnografiskt afseende utomordentligt troget och beundrade författarens sinne för det historiska. Och uppsättningen! Och dräkterna! Man kände sig varm om hjärtat...

Fru Ringdahl lutade sig öfver bordet mot Hjalmar.

— Har magistern sett om här är några svekomaner i kväll? hviskade hon.

— Det har jag inte lagt märke till.

— Nej, naturligtvis, hvad skulle de komma hit... inte intresserar dem någonting fosterländskt ... men på operetten springa de afton ut och afton in och se alla möjliga osedligheter och applådera och äro förtjusta.... och deras döttrar sitta på Societetshuset och höra på skabrösa varietévisor och skänka blommor åt Sigge Wulffar och dylika ... Det är så att man kan må illa!.. bankdirektörskan hade i indignerad ifver höjt rösten.

— Snälla Viktoria, det där vet man ju allt förut, hvad tjänar det till att börja och förarga sig öfver det sällskapet numera, lugnade henne bankdirektören.

Det ringde, och man skyndade att uppsöka sina platser. Hilja och Hjalmar skildes åt med en lång blick.

Stycket räckte i oändlighet. Handlingen skred endast obetydligt framåt och slutade med ett allmänt blodbad på svenskarna. Detta inträffade då klockan närmade sig tolf. Bland publiken höll sig entusiasmen dock efter aktsluten oförminskad uppe, ehuru åtskilliga platser på parkett under de sista tablåerna saknade sina innehafvare och hettan och atmosfären i den illa ventilerade salongen blifvit olidliga. När ridån fallit, ljödo applåderna som åskor, författaren fick komma fram ett halft dussin gånger, öfverhöljdes af blommor och hyllades med eläköön-rop.

Festen försiggick i teaterns foyer. Efter det man intagit smörgåsar och öl, framsattes bålarna och doktor Lindman, redaktör vid den stora finska tidningen, en kort, fetlagd, rödplussig man med glasögon och ljust, slätkammadt hår, steg fram och höll festtalet. Det var långt som nödåret, blomsterrikt och högtrafvande. Den unge författaren kallades »det finska folkets blifvande älskling», hans stycke framhölls såsom ett exempel på huru med ett slag den stora konsten spirar fram ur vara tallbackar och stenrös samt såsom ett föredöme för den riktning vår dramatiska konst måste taga, »den ideala riktning, som försänker sig djupt in i våra äldsta förfäders tanke- och känslolif och bjuder dess renhet till förebild för alla kommande generationer, föraktande att taga befattning med de små förkrympta själarnas bekymmer för sin egen välfärd, sådana de pläga framställas af en fördärfvad literatur-

strömning i våra dagar». Men det var icke den enda lärdom stycket gett. Det hade åter en gång påmint oss om våra lidanden under det främmande väldet och manat oss att resa hufvudet högt. Talaren slutade med att utbringa en skål för den unge författaren och hans kommande triumfer i den fosterländska odlingens tjänst.

Man andades ut. Det var nog ett vackert tal, men det hade räckt för länge. Herr Lassi Salmi, författaren, stod anspråkslös och tog emot skålarna och såg ut som skulle han inte riktigt begripa det hela.

Kort därefter steg Hjalmar fram. Vid de första orden lyste åhörarnes anleten upp — det var då en annan fart i detta! Rösten hade klang, orden voro kraftiga, satserna korta, det hela blef en tio minuters sak — och hvilken framtidsmålning fick han ej att rymmas inom det lilla omfånget! Begagnande sig af de idéer som Hilja vid hans besök framkastat, anknöt han dem till styckets mening, utförde dem i olika riktningar och med stigande patos, och bad till sist hela sällskapet förena sig i ett ur hjärtat gående, varmt, högt lefve för ett finskt Finland.

Eläköön-ropen åtföljdes af lifliga applåder. Alla skyndade att gratulera Hjalmar. Hilja hade hela tiden stått nära intill honom och uppmuntrande sett honom i ögonen.

— Ser ni, jag sade ju att ni skulle . . . att *vi* skulle ha succès!

— Det var er förtjänst . . . tack!

När det blef litet lugnare kring Hjalmar, kom bankdirektören med en gammal herre och sade:

— Ekroth, professor Wilcke önskar göra din bekantskap.

Hjalmar stod framför den ryktbara partichefen och politikern, hvars lilla, böjda gestalt han så väl kände, men som han aldrig förut kommit i personlig beröring med, ehuru han sett honom i sällskap hos Ringdahls. Wilcke, som för nära tio år sedan i egenskap af emeritus lämnat sin professur i juridiska fakulteten, ansågs allt ännu med den segaste energi och en okuflig hårdhet styra det finska partiet, och fastän han själf nästan aldrig syntes, hvarken i tidningar eller vid muntliga diskussioner, visste man att icke en åtgärd företogs, icke en artikel skrefs, som ej på förhand fått hans sanktion. Det var en man, till hvilken hela partiet såg upp med den oinskränktaste beundran och vördnad. Endast det unga kotteriet hade på senare tider begynt antyda att han öfverlefvat sig själf och att man behöfde nya ledare. Af motpartiet var han lika mycket fruktad som hatad.

— Jag ville trycka er hand, min unge vän, sade han med sin knappt hörbara röst, medan blicken oroligt lefde under glasögonen. Det är glädjande att ännu finna entusiasm hos det unga släktet . . . vi behöfva den mer än allt annat, vi behöfva starka känslor för vår saks framgång . . . låt se att ni fortsätter, som ni i dag börjat och låt inga nymodiga teorier och slagord föra er bort från den rätta vägen! Se så, jag skall icke uppe-

hålla er mera, slut er nu till ungdomen, som ni är så lycklig att tillhöra ... och tack för att ni beredt en gammal man en upplyftande stund!

Samtalet hade observerats af många, och man blickade med afund på Hjalmar. Han skred, svällande af förtjusning, öfver golfvet till Hilja, som mottog honom med ett betydelsefullt leende .....

— — Daniel hade deltagit i festen jämte några af sina vänner — de hade tidigare kommit öfverens om att gå med för att icke synas vilja separera sig. Men när efter Hjalmars tal en af de äldre bland dem, målaren Henrik Brandt, som Hilja talat om, kom till honom och sade att han ansåg tiden vara inne att gå, följde Daniel med nöje hans exempel.

— Säg mig, sade Brandt när de kommit ut på gatan, är denne Ekroth en humbug eller är han bara dum?

— Han är hvarken det ena eller andra, svarade Daniel, han är i grund och botten en bra pojke, men han har blifvit och blir bortskämd, och han är svag ..

— Ja, men stark är han åtminstone i floskler och ihålig patos ... sällan har jag hört någonting så odrägligt, som detta tal — om inte det föregående!

— Det var ju inte något tal, sade Daniel, glad att vända samtalet från Hjalmar, det var ju ett föredrag, såsom de flesta tal hos oss bruka vara! Man hade för resten kunnat vänta af Lindman litet mera kritik i afseende å stycket .... en sådan sammanhangslös smörja utan spår af talang, kastad

på papperet med denna förbluffande formfärdighet, som snart nog hvarje finsktalande skolbarn hos oss tyckes kunna prestera och som förleder till versmakeri utan det ringaste innehåll.

— En ren skandal är det, att sådant där skall antagas till spelning . . . men opinionen vill så hafva det . . . det går under den fosterländska literaturens skylt,- och i logeraderna sitter den blåögda och linluggiga idealismen med blicken höjd mot himlen och tåras och applåderar och förgås af sentimentalitet för att det är så rörande och fosterländskt och vackert! Skola de aldrig i världen lära sig att fosterländskheten inte sitter i meckor och pjäksor och genuina svordomar . . . Men hvem skall lära dem det? Kritikerna kanske? Kritiker sådana som denna läspande åsna, denna Lindman, hvilken aldrig i sitt lif haft en aning om hvad konst är, utan, såsom Tegnér säger, likt ett barn vid en lotteridragning sitter och med förbundna ögon griper fraser ur lyckohjulet. Hvad kan en sådan kritik åstadkomma?

— Du är ändå litet orättvis. Det är knappast kritikens fel att den är dålig. Hos oss mer än annorstädes måste den vara skolad, och det är därför orätt af de verkliga vetenskapsmännen att icke ägna sig åt kritiken. Men hvar vill du att andra än specialister, som rest och sett mycket, skola få sin estetiska smak hos oss? Vi sakna ju ackurat alla förutsättningar för en sådan uppfostran. Vårt sinne är inåtvändt, vår naturs skönhet är icke heller egnad att öppna ögonen, utan drager

snarare hågen åt vemodigt svärmeri, vår egen konst och vår arkitektur har hittills inte kunnat uppfostra något skönhetssinne . .

— Nej, det har du då förbaskadt rätt i . . . Men de förnuftiga skrifva inte, emedan de inte ha den ringaste förhoppning att blifva hörda — hvad tror du de kunde uträtta för en publik som den vi sågo i kväll? . . . Hvar och en blir stenad, som vågar säga att icke titulus Lassi Salmi och hans gelikar äro fosterlandets hopp och uppgående solar . . .

— Ändå måste det sägas! Jag tror för öfrigt att du är för pessimistisk . . . Det kommer nog länge att finnas en stark böjelse att hälsa allt sådanthär med samma okritiska entusiasm, som kunde vara berättigad för tjugu år sedan, men vi skola komma ihåg att släktena växla . . .

— Puh, du ser nu hur åsikterna äro stabila, fastän släktena växla. Eller tror du inte att herrar Ekroth och konsortes komma att göra affärer i den ljusblå idealismen precis som Wilcke och de andra ha gjort förr? Den ligger så bra för kvinnorna hos oss, i synnerhet den del — den största — som inte har begåfning nog för ett själfständigt omdöme och ändå vill spela en roll — och hvad kvinnan vill . . .

— Jag är dock allt ännu mera sangviniker än du, ehuru jag måste medge att min vistelse däruppe i landsorten icke verkat stimulerande på mina förhoppningar om friare och intelligentare vyer i detta lands förhållanden. — Men här kinesar jag, och nu skall jag upp och lägga mig för att

resa i morgon bittida ..... de hade stannat utanför Nya hotellet vid Glogatan.

— Jaså, tjänare på dig då, det var trefligt att träffas, och låt höra af dig någon gång.

Daniel ringde på dörren, och Brandt fortsatte sin väg längs Esplanadgatan.

— — — Men i Arkadiateaterns foyer pågick festen allt ännu, och ungdomen ville ej sluta dansen. Några enstaka mammor fingo lof att hålla ut. Hjalmar var outtröttlig, artig och förekommande mot alla, men tydligare än någonsin utmärkte han Hilja. De dansade både kotiljongen och mazurkan tillsammans, och kring dem hviskade man att där säkert var någonting på färde.

Ändtligen bröt man upp, när klockan led till fyra och det hade begynt ljusna vid horisonten. Fru Ringdahl hade längesedan gått, och Hjalmar hade åtagit sig att följa Hilja hem. Andra slöto sig till dem, så att de icke fingo gå allena, men Hjalmar följde Hilja uppför trapporna, hållande hennes arm under sin. När de skulle taga afsked vid tamburdörren sade Hjalmar:

— Minns ni belöningen jag skulle få — att strida med er?

— Ja, hviskade hon och lät sin hand dröja i hans, ja, låt oss kämpa tillsamman . .

— Huru länge? . . . Hela lifvet?? — han drog henne sakta till sig och sökte hennes ögon under hufvudduken — —

— Ja, Hjalmar, hela lifvet!
— Älskar du mig, Hilja?
— Gränslöst, gränslö....
Slutkonsonanterna drunknade i hans häftiga kyss.

IX

Kommunalrådet Ahlfelts hälsa hade under hösten efter Ingeborgs hemkomst mycket försämrats. Reumatismen tilltog, den starke mannen hölls fången på sitt rum i dagar och veckor och tvangs att afsäga sig allt det verksamma personliga deltagande i egendomens skötsel, som var hans egentliga lif. Detta verkade ännu mera nedtryckande på hans tillstånd. Läkaren fann att det hjärtfel, som stod i förbindelse med reumatismen, hade förvärrats, och ansåg det i alla afseenden bättre att kommunalrådet flyttade till staden, där han erhöll omsorgsfullare vård och stod under regelbundnare läkareuppsikt. Efter många protester från hans sida fingo barnen honom slutligen öfvertalad att följa ordinationen, och flyttningen skedde på nyåret. Man installerade sig i fasterns våning vid Norra Kajen, där det fanns rum nog.

När Daniel under påsken var nerrest till Helsingfors, gjorde han ett besök hos Ahlfelts. Han häpnade öfver att finna den gamle så skral, och

han märkte snart att familjen var mycket bekymrad för utgången. Ingeborg hade icke en tanke för annat än faderns sjukdom. Hon var ständigt vid hans sida, vakade med honom och tillät icke att någon annan sjuksköterska anställdes. Kuno vistades på landet och skötte Stenbacka, men kom minst en gång i veckan till staden.

Daniels besök voro mycket korta. Han märkte att kommunalrådet stördes af främmande, äfven så nära bekanta som han, och hans andra visit hade dessutom gifvit Ahlfelt, som för tillfället var litet kryare, anledning att tala om språkfrågan och med all den kraft han ännu hade i behåll, fara ut mot den administrativa finska språkförordningen, hvilken han betraktade som en skamfläck på hvarje fennomans heder. Daniel hade saktligt invändt att om också sättet för förordningens tillkomst måste ogillas, så hade motpartiet sin betydliga del däri; det var ju svekomanerna som ursprungligen fastslagit att frågan var af administrativ natur och de hade sålunda genom sin hårdnackade vägran att medverka till dess lösning på annan väg framkallat den petition som fört till förordningen. Men detta vållade en så stark sinnesrörelse hos Ahlfelt, att han plötsligt kände sig sämre och Daniel nödgades aflägsna sig. Han fick endast tillfälle att be Ingeborg tusen gånger om förlåtelse för sin korttänkthet att svara, och hon lugnade honom och bad honom icke vara ledsen — fadern plägade alltjämt ännu förifra sig på sitt gamla sätt.

— Tack för att ni kom, sade hon, när hon

följde Daniel ut i tamburen, medan Kurre såg om fadern, det var vänligt af er att ni hälsade på oss — och mig, fast jag varit så ovänlig mot er — jag har inte ens personligen fått tacka er för att ni ville ha mig till kransbinderska . . . jag hade så gärna velat — men jag kunde inte, jag försäkrar er det. Det var så många saker i vägen . . . men tro mig, det gjorde mig mycket, mycket ondt . . . det säger jag inte som en fras! . . Farväl, och glöm mig inte, när ni kommer härnäst — jag har så litet glädje . . . och det är så roligt att se er . . .

— Tusen, tusen tack . . . jag önskar att allt må gå bra och ni inte ha det för ängsligt . . . och var säker på att jag i mina tankar alltid är med er . . .

Om sommaren reste Ingeborg med fadern till Nauheim. Därifrån skref hon en gång till Daniel, som kvarstannat i landsortsstaden för att sköta dess tidning. Det var endast några korta rader, meddelande att resan varit svår, men att faderns tillstånd nu ingaf ljusare förhoppningar och att hon befann sig vid godt mod. Men dessa rader gåfvo Daniel mycket att tänka på, och när intrycket af dem slöt sig till minnet af hvad Ingeborg sagt under deras korta sista samtal, så tycktes det honom som om en gryning åter sakta började tändas på hans förhoppningars himmel, från hvilken solen så länge varit försvunnen . . .

Några veckor senare skref Kuno till Daniel att fadern plötsligt blifvit sämre, att Kurt rest dit ner, och att redan tidigare John Wirén från Mainz,

där han praktiserade vid en fabrik, kommit till Nauheim för att bistå Ingeborg. Och det hade knappast förgått några dagar, innan Kuno telegraferade om faderns död.

Daniel skref ett bref till Kuno och ett till Ingeborg. På det förra fick han ett svar, hvaraf han slöt att det andra ännu nått Ingeborg i Nauheim.

Begrafningen försiggick i början af augusti på Stenbacka. Daniel kunde icke resa dit, emedan han var bunden vid tidningen.

I medlet af september blef han fri sin anställning och begaf sig till Helsingfors. Allt sedan han tagit sin kandidatexamen hade hans närmaste mål varit att på en längre tid kunna resa utrikes. Han såg sig nu nära detta mål. Dels hade han kunnat lägga åt sidan litet af det han förtjänat på sina vikariat och sina privattimmar i landsorten, dels hade senator Ekroth och kuratorn för hans afdelning gått i borgen för ett lån från universitetskassan, och Daniel hoppades, efter att hafva skrifvit något därute, på ett tillskott af kanslersmedel, så att han skulle kunna dröja borta halftannat eller två år. Henrik Brandt hade energiskt uppmanat honom att specialisera sig på konststudier, framhållande att vissa europeiska länders konsthistoria i nyare tid ännu, så vidt han kände, alls icke var bearbetad, och att i Finland ett tacksamt fält låg öppet för en modärn konstkritiker. Men då man icke kunde bedöma någon konsts utveckling, utan att känna konstens hufvudepoker,

hade Brandt föreslagit Daniel att först besöka Berlin, där rådfråga vetenskapsmän och sedan resa till de stora konsthärdarna, Dresden, München, Florens, Rom, Paris. Redan tanken på att kunna göra en sådan färd försatte Daniel i hänförelse. Att i två år vara borta från allt gräl och småsinne här hemma, att bara njuta af skönhet, att arbeta, att lära sig och när man återvände, kanske kunna verka något för smak och konst här hemma, kunna lära en yngre generation att förstå hvad man själf skattade högst — och hvem vet, kanske en gång nå sin belöning i alla äfven de skyggaste framtidsdrömmars förvärkligande!

Så fort Daniel fått sina förberedelser undangjorda, skulle han resa. Det räckte dock litet, ty senator Ekroth hade semester och var på sin egendom, och lånetransaktionen tog därför tid. För öfrigt var Daniel helt belåten med att icke behöfva träffa Hjalmar och hans fästmö. När förlofningen eklaterats — på sommaren, kort före kommunalrådet Ahlfelts död — hade han visserligen skrifvit till Hjalmar ett så varmt bref han kunde; men Daniel hade sett Hilja tillräckligt för att ana hvilken andel hon själf hade i förbindelsen, han kände bankdirektörens brutala åsikter och fruktade innerst att denne i sin blifvande svärson skulle få en smickrad och lydig tjänare. Det hela var honom osympatiskt och gjorde honom ondt för Hjalmars skull.

Under sin vistelse i Helsingfors träffade Daniel ett par gånger Kuno. Han skötte tillsvidare den

stora egendomen och alla affärerna för arfvingarnas gemensamma räkning, men så fort någon ville bli utlöst, så skulle det ske. Åt Kurre hade redan utbetalats en större summa för att han finge reglera en del öfverhängande skulder — och kanske blefve snart äfven andra arrangemang nödvändiga, tillade Kuno i förbigående. Ingeborg skulle tillbringa vintern i staden, på det smågossarna Erik och Albert — som icke voro några smågossar mera, utan femton och sexton år gamla — skulle hafva något annat sällskap än den gamla fastern. Hon ville gå i musikinstitutet och återtaga hvad hon under de två sista åren försummat ... om det blir någonting af, tillade Kuno.

— För öfrigt kommer hon endera dagen till sta'n, och du måste naturligtvis träffa henne innan du reser. Det vill hon också gärna. Hon är ännu mycket nedslagen efter sommarens händelser ... och det äro vi alla. För min del skulle jag, uppriktigt sagdt, ofantligt gärna byta med dig! Men kanske kommer jag och söker upp dig på något af de härliga ställen där du vistas. I alla fall måste du mycket ofta låta höra af dig!

Daniel skulle med lördagsbåten resa till Lübeck. Af smågossarna, som han träffade på gatan, fick han veta att Ingeborg på onsdagen skulle vara i staden. Han sade dem att han onsdag kväll ämnade komma och taga afsked, och bad dem framföra det till Ingeborg och Kurt.

Torsdag och fredag var han upptagen. Fre-

dag afton skulle hållas ett partimöte, vid hvilket viktiga saker skulle afhandlas och dit äfven Daniel jämte några andra af den unga gruppens medlemmar erhållit kallelse. Och på torsdagen hade han lofvat att deltaga i en sammankomst med dessa för att närmare bestämma gruppens hållning vid mötet följande dag.

När Daniel kom in, satt Ingeborg i matsalen med smågossarna. Hon tog emot honom på tröskeln till salongen och bad honom vara hjärtligt välkommen. Hon hade af Kuno hört att han skulle resa och hade velat passa på att komma in till staden så hon ännu kunde träffa honom.

Daniel sade några ord om hur han beklagade hennes förlust, hur han deltagit i hennes sorg och hur tacksam han var för att hon skrifvit.

— Ja, jag visste ju att ni följde med oss i tankarna... tyvärr voro de förhoppningar jag meddelade er om pappas tillstånd så illusoriska. Det räckte inte länge innan jag märkte det själf — Och nu skall ni resa!... Jag önskar er allt möjligt godt af den färden ... vi hoppas genom Kuno ofta höra af er ... Ni skall ju besöka så många olika länder och se så mycket vackert... Väntar ni er inte ofantligt mycket nöje? Och ni skall ju dröja borta i två hela år? Hur skall allting se ut när ni kommer tillbaka? Då är ni en lärd man och hämtar visst med er någon tjock bok som ni skrifvit därborta — och så blir ni ju berömd och skall väl verkligen bli professor — som Hjalmar alltid förut på skämt kallade er?

Hon gjorde alla dessa frågor litet nervöst, mera såsom i tankarna och utan att afvakta något svar. Medan hon talade, hade hon begynt syssla vid téköket, och Daniel fick tillfälle att betrakta henne. Hvad hon åter hade förändrat sig sedan den dagen — det var just nu två år sedan — då han mött henne i gamla kyrkans esplanad! Sorgdräkten gjorde henne spensligare och längre, men öfver hennes ansikte hade kommit någonting äldre, någonting mognare, på samma gång som hennes kinder mist sin färg och ögonen sitt glada uttryck. Det föreföll Daniel som om han aldrig sett henne vackrare, men tillika var det som om vemodet i hennes drag meddelat sig till honom och gripit fatt i hans hjärta.

— Erik, gå och se efter om Kurt är i sitt rum och säg honom att Daniel är här!

Erik lydde. I detsamma ringde tamburklockan. Albert gick ut att öppna.

— Jag hade så gärna velat tala med er, Daniel, sade Ingeborg hastigt, i det hon satte sig vid bordsändan, nära honom, men det är så svårt . . . och skrifva till er kan jag inte heller. Jag vill bara be er om en sak: vill ni lofva att tänka vänligt på mig? . . .

— Men, Ingeborg, hur kan ni föreställa er någonting annat? stammade Daniel och fattade hennes framsträckta hand, som hon genast drog tillbaka.

Det hördes röster i salongen. Kurre och John Wirén kommo in. Daniel steg upp och tryckte tyst handen på Kurre, som såg allvarlig ut.

— Åh, engång ser man dig igen, sade Wirén när han kom fram och hälsade, det är år och dag sedan vi träffades. Du lär ha varit nergräfd i ditt fädernesland, provinsen, och jag har flackat Europa rundt.

Daniel svarade icke. Man satte sig kring tébordet. Konversationen ville ej taga fart.

— Nå, Daniel, hvad tycker du om Hjalmars förlofning? begynte Kurre med ett tonfall som om han ändtligen hittat på ett intressant samtalsämne. Det var inte precis oväntadt, hva'?

— Jag vet inte, jag har så litet kunnat följa med Hjalmars görande och låtande.

— Det är sant, du var ju inte ens här till promotionen, när han slog som värst. Men redan därförinnan lär saken varit tämligen klar, efter hvad man säger. Märkvärdigt tycker jag det är i alla fall.

— Hvarför tycker du det? frågade Ingeborg likgiltigt.

— För att jag trodde Hjalmar om bättre än att låta fånga sig af det där följet.

— Du skräder inte dina epitet, invände Daniel.

— Tycker du de förtjäna något bättre? Flickan är ju kokett ända till osmaklighet — jag har aldrig sett någonting värre än när hon på promotionsbalen gjorde sig söt för Hjalmar och försökte snörpa ihop sin milsbreda mun och låta sina sopptallrikar till ögon se sentimentala ut. Och den där hönan till mor med sina briljanter och sina fasoner af landthandlardotter — som hon ju också

lär vara — struttande i hälarna på det älskande paret och skinande af förtjusning, och så hennes elefant till man, den söta gossen, som ser så ut att han inte borde släppas lös bland hyggligt folk — för att inte tala om hans själ, som är såld åt fan för längesen!

— Kurre! förebrådde Ingeborg.

— Ett godt parti, i alla fall, sade Wirén ironiskt. Landthandlardotterns far lär ha skott sig ordentligt på att skinna befolkningen med procenteri, och bankdirektören är en mäktig man inom partiet, som nog kan hissa upp sina protegéer till hvilka höjder som helst. Och fru bankdirektörskan är naturligtvis förtjust att bli släkt med en så fin familj som senator Ekroths . . .

— Jag tror, sade Daniel kort, att Hjalmar inte ledts af några egoistiska synpunkter . . . och han behöfde ju inte fästa sig vid det ekonomiska.

— Det är vackert af dig, inföll Kurre, men jag misstänker det inte stämmer. Du känner Hjalmar tillräckligt för att veta att han föraktar hvarken pengar eller karriär och vill ha af båda så mycket han någonsin kan få.

— Jag vet inte hvad Hjalmar gjort för att berättiga dig till denna dom.

— Min tro är, inföll Wirén med samma hånfulla ton som förr, att bankdirektören har sin goda del i förlofningen. Partiet har behof af personer med ett städadt yttre och någon tillstymmelse till sätt . . .

— . . . och språkkunskap! inföll Kurre spetsigt.

— Ja, naturligtvis, språkkunskap, det får inte glömmas! — för att uppfostra dem till kandidater när tiden kommer då man banat sig väg till makten . . . så som man ju är på god väg att med allehanda medel göra — Och om bankdirektören själf inte till dess blir färdig eller inte anses tillräckligt proper — till kroppen, ty själen betyder mindre! — så kan han ställa upp en väl preparerad svärson i sitt ställe . . . och därför har han sändt sin dotter i breschen för att fånga fisken, och så går allt som smordt . . . Det är ju den fennomanska taktiken!

— Du är gemen! utropade Daniel förbittrad.

— Nå, nå, inte så häftig — tillåt mig tro hvad jag vill. För resten: *present company always excepted!* — jag menar naturligtvis inte dig och andra som jag måste anse jämförelsevis hyggliga — fast ni tillhöra partiet . . .

— Seså, sluta opp att gräla nu, sade Ingeborg medlande. John och Kurre äro alltid så ifriga när de komma på språkkapitlet, och den stackars Hjalmar har ingen fred för dem.

— Stackars! mumlade Kurre hånleende.

Man gick öfver till ett annat ämne, men stämningen var tryckt och det blef icke mycket sagdt. Wiréns närvaro och sätt att tala pinade Daniel mera än någonsin. Om en stund steg han upp för att taga afsked. Han ville ännu i kväll ställa i ordning för resan och kunde icke dröja.

Kurre sade att han skulle följa ut med honom. Wirén stannade kvar och räckte Daniel handen

med ett skämtsamt: *darum keine feindschaft!* Ingeborg tog hastigt afsked, önskade lycklig resa och gick, utan att följa herrarna ut i salongen, från matsalen in till smågossarna, som tidigare dragit sig tillbaka i sitt rum.

Daniel och Kurre vandrade långsamt framåt längs kajen, där en kylig höstvind rasslande drog genom lindarnas torra blad och mörkret föll öfver hamnen. Daniel tog upp samtalet om Hjalmar och sökte försvara honom; Kurre fasthöll vid att han bedömt Hjalmar rätt, men han resonnerade dock nu helt annorlunda än därinne. Daniel hade ofta märkt att Kurre kunde vara förståndig och allvarlig när man tog honom på det sättet. Han tyckte i det hela mycket om honom, ty med allt sitt lättsinne och sin krassa syn på tingen var han icke blott begåfvad, men också en i grund och botten bra pojke.

Utan att komma öfverens om något mål, fortsatte de sin väg öfver salutorget, längs södra hamnen, där »Storfursten», med hvilken Daniel om lördag skulle resa, låg och lastade vid skenet af elektriska lampor, och upp på Ulrikasborgsbärgen. Där stannade de och sågo sig omkring.

Till vänster om dem, i norr, låg staden med sina rader af gaslyktor, som drogo sig i vinkel längs kajerna, speglande långa darrande lågor i vattnet, och därifrån förgrenade sig åt alla håll, väckande föreställningen om ändlösa perspektiv af gator. Den raka filen af stenhus vid hamnen och salutorget tedde sig i dunklet helt ståtlig och

imposant. Högt öfver byggnadernas tak och skorstenar höjde sig Nikolaikyrkans silhuett, nästan vidunderligt stor, mot himlen, som färgades mattröd af reflexerna från gasljuset. Till höger reste sig konturen af den andra kyrkan på Skatudden, och dess snöhvita tak lyste genom mörkret. Från den gled ögat längre bort till uddens spets, till hamnfyrarnas blinkande lågor och den hackiga linje bakom dem, som Degerölandets svarta tallar tecknade mot det dunkelblå fästet. Nedanför bärget bredde sig hamnen med ångbåtar och skutor, en del liggande ute på fjärden och urskiljbara blott på sina masters linjer och lyktornas ljus, som sväfvade upp och ner i takt med vågorna. Bortom Brunnsparkens yfviga löfmassor syntes Sveaborgs mörka konturer och i söder hafvet ända till Gråharas sken och långt bakom det, markerande vid horisonten sin gräns med en skarp svart rand, ofvan hvilken den vida himlen hvälfde sig en nyans ljusare, fastän stjärnlös och tung.

— Det är musik i Brunnshuset, sade Kurre och pekade ner åt den upplysta restaurationen midt bland trädens dunkel, skola vi inte gå ner och äta en portion, efter det är sista kvällen vi träffas — vi behöfva ju inte sitta länge?

Daniel samtyckte genast. Det var honom, när han gick där och tänkte på kvällens möte med Ingeborg och hvad hon sagt och kunnat mena, som om han i Kurre haft vid sin sida någonting kvar af henne.

På verandan i Brunnshuset spelade ett litet

musikkapell, medan några enstaka gäster, insvepta i rödrandiga filtar, sutto vid borden och huttrade vid sina tutingar eller portioner.

— Det är kyligt här, blåsten ligger på från hafvet, sade Kurre, låt oss gå in i salen.

De satte sig vid ett bord nederst vid dörren, så att de godt kunde höra musiken.

— Otrefligt här inne, sade Daniel, men kanske ändå bättre än i blåsten där ute.

Salen var blott till hälften upplyst. De flesta borden hade inga borddukar, utan visade den nakna träskifvan. I fonden stod en halft förfallen teaterscen och gapade med uppdragen ridå. Öfver det hela en doft som den, hvilken sitter kvar i en värdshuslokal på morgonen efter en stor backanal, blandad af reminiscenser af tobaksrök, utspildt öl, instängd luft och människor.

När de slutat sina portioner, yrkade Kurre på kaffe och ett glas punsch. Daniel ville icke neka. Vid punschen sade Kurre, som återfått sin vanliga raljerande ton, plötsligt:

— Nå du har väl genom Kuno hört om det stora evenemanget som förestår hos oss?

— Nej . . . hvad?

— Se på, att inte Kuno skvallrat om det för dig . . . kanske jag då borde hålla munnen, jag också . . . men det är ju knappast någon hemlighet mera och blir det snart ännu mindre . . . Jo, naturligtvis att Ingeborg skall gifta sig med Wirén!

— Det är inte sant!

Daniel stötte sitt glas i bordet. Han var all-

deles blek, men ögonen glödde och det ryckte i hans tunna läppar.

— Jo, tyvärr är det sant. Det har varit förspändt mycket länge — liksom en tyst öfverenskommelse, kan man säga, allt ifrån deras barndom. Men det skulle kanske inte ändå blifvit någonting af, om inte gubben varit så ifrig med det. Han har alltid betraktat det som en afgjord sak, och när Wirén kom till Nauheim kort innan gubben dog, lär det ha blifvit definitivt klareradt. Han ville, och du vet att hvad han ville, det satte han igenom.

Daniel stirrade ner i sin kaffekopp med händerna öfver pannan.

— Och Ingeborg, frågade han skyggt efter en stund, ville hon?

— Hm, med den saken var det väl si och så. Jag vet inte om hon själf riktigt visste hvad hon ville. Gubben hade alltid gått på med att hon måste ha en duktig karl, som kunde bryta sig väg genom hvilka hinder som helst och som höll af henne — det var de två väsentliga vilkoren för hennes lycka, tyckte han, och dem såg han förverkligade hos Wirén. En duktig karl är han nog, som tar sig fram på en obebodd ö om han bara har en knif och ett stycke trä eller en messingstråd, och kär i henne har han varit troget sedan hon började tala, men en förbaskad kalkon är han i alla fall . . .

Och när Daniel ingen ting sade, utan satt tyst som förut, tillade Kurre:

— Egentligen, ser du, tror jag att Inga på senare tider hade begynt tänka att det vore likaså godt att dra sig ur hela spelet, ty jag misstänker nästan att hon hade en liten klockarkärlek till dig...

Daniel ryckte till.

— ... men det skulle då aldrig gått, åtminstone så länge gubben lefde, ty hade han fått veta att hans dotter var kär i en fennoman, så hade han blifvit ursinnig... och så kom det där med »sista önskan» och »löfte på dödsbädden» och all denna fördömda sentimentalitet, som bara gör folk olyckliga.

— Jag trodde den tiden var förbi, när döttrar af sina fäder tvungos att gifta sig med hvem som helst...

— Något tvång var det precis inte, men det var gubbens önskan, som sagdt... och du känner förhållandena i vår familj tillräckligt för att veta att den var allas lag... Denna tanke hade visst Inga för resten vant sig vid så att hon, trots allt, inte ändå på allvar föreställt sig det annorlunda.

Daniel teg. Kurre fixerade honom närmare och trodde sig märka att hans ord berörde honom illa.

— Seså, var inte ängslig nu för att jag sitter här och pratar... om du värkligen var litet förpickad i henne, så skall du svälja ner förtreten och trösta dig med ett glas till ... »mister du en, stå dig tusende åter» ... Inga är ju en bra flicka, men i det hela inte märkvärdigare än de flesta andra

sådana finns det huru många som helst för en hygglig karl som dig!

Kurre beställde en ny halfva. Daniel gjorde inga invändningar, utan drack i botten när Kurre skålade med honom. Småningom löste punschen hans tunga, han blef nervöst pratsam och begynte tala om huru han skulle roa sig därute och hur han ville stanna där i många år och kanske aldrig komma tillbaka.

Musiken hade tystnat, de sista gästerna försvunnit från verandan och lamporna därute släckts, när Daniel och Kurre ändtligen bröto upp.

De gingo arm i arm genom parken, högljudt sjungande »Farväl magister, denna gången», men när de kommo till katolska kyrkan, togo de en åkare och körde in till staden. Kurre följde Daniel till hotelldörren vid Glogatan och tog där afsked af honom.

— Det är rätt af dig att vara bussig, sade han. Och därborta får du nog se att man inte har tid för någon sentimentalitet. Jag skall emellertid skrifva till dig om hur händelserna utvecklas . . . och till bröllopet kan du i alla fall telegrafera! Farväl på dig — du är en ganska schangdobel gosse och jag hade nog helst haft dig till svåger, trots allt!

— Tack, sade Daniel. Farväl och hälsa Kuno!

Förvirrade tankar jagade hvarandra i Daniels hjärna och höllo honom vaken. Han bemödade sig att fördrifva verkan af sin ovana vid den myckna

punschen och se sakerna klart, men det ville icke lyckas. Hvarför hade icke Kuno sagt honom någonting? Kanske för att han ville att Ingeborg själf skulle säga det? ... Hvad hade han själf kunnat hoppas? Hade Ingeborg gifvit honom anledning att hoppas någonting alls? Hade han någonsin tänkt sig möjligheten af en förbindelse med henne? Nej, det hade han ju inte kunnat göra, han visste ju att det var omöjligt! Men hvarför hade hon då skrifvit? Och stod det någonting i det brefvet? Och hvad hade hon då egentligen sagt, som han blifvit så glad öfver? Var hon då värkligen den bästa som fanns och den enda? Kanske skulle han därute möta någon som höll af honom mera? Eller när han komme hem och blefve bekant och hans namn nämdes öfverallt, kanske skulle det komma någon till honom som sade, att hon ville älska honom och som icke svek honom? Det fanns ju så många. Kurre hade rätt — han hade ju själf skålat på det. Hvarför skulle han verkligen inte kunna vara bussig, och låtsa om ingenting — han hade ju redan kunnat låta bli att be Kurre hälsa till Ingeborg! — Han skulle visa att han kunde bryta sig fram likaså bra som denne »stubbsvansade kalkon« — kanske skulle hon ångra sig ... kanske, när det var för sent! ...

I sådana fantasier kastade han sig länge af och an på sin bädd, tills han slutligen borrade hufvudet i dynan och, snyftande som ett barn, sjönk i oroliga drömmar.

X.

I halfvakenheten på morgonen beslöt Daniel att skrifva till Ingeborg ett bref. Han skulle låta henne veta att han kände allt, skulle önska henne lycka och försöka att icke vara bitter — blott jämt så mycket att det märktes! Men när hans tankar klarnade, syntes detta honom som hämnd. Han skulle ju blott göra henne ondt för nöjet af den egoistiska tillfredsställelsen att få gjuta ut sin stämning på papperet och visa henne att han sörjde ... det kunde ju ingenting ändra..!

Så beslöt han att med fredagens morgontåg fara till Hangö för att där invänta »Storfursten». På detta sätt komme han åtminstone snabbare från Helsingfors — det pinade honom att veta, att han kunde möta henne på gatan, han ville bli fri alla påminnelser om henne, han ville söka upp en ny luft, som lättade bördan för honom ... bördan på hjärtat, hvilken höll på att förtaga honom andan!...

— — Han satt i hotellrestaurationens matsal och åt frukost, när Kaarlo Nummi kom in, åtföljd af

en kamrat. Daniel igenkände med glädje en af meningsfränderna, hvilken han på länge icke råkat, häradshöfding Ravander, en rask och hetlefrad österbottning, en af den unga klickens allra verksammaste och allra radikalaste medlemmar. Det var en storväxt, fetlagd ung man, med ett kraftigt, redan något skalligt hufvud, som starkt tillspetsade sig uppåt, med glasögon som sutto ett godt stycke nere på hans framåtskjutande näsa och blott till hälften skymde den närsynta, men energiska blicken. Ett par armar som släggor hängde ner från skuldrorna. Ravander tjänstgjorde som extra i senaten, men hans namn lefde kvar bland de unga studentgenerationerna från hans hembygd, omhvärfdt af den respekt som österbottningen gärna har för den fysiska duktigheten. Under studenttiden var han nämligen en af sin afdelnings allra berömdaste slagskämpar, — det vill säga mycket! — och ryktet om hans bedrifter hade artat sig till en formlig legend. Men fast det knappast mera hände honom att, som förr, lyfta ut små ryska officerare från krogen, när deras blotta närvaro litet senare på natten störde hans patriotiska sinne, eller att under det sedvanliga stora tumultet på första maj rycka in, jämte ett par kamrater, i Brunnshussalongen och sopa den ren och låta slagsmålet fortsättas på verandan och trädgårdsplanen, eller att upprepa några andra af de tag för hvilka han var berömd, så hade han ännu hela sitt friska sinne från den tiden i behåll. Det gaf sig nu blott uttryck i så att säga mera andliga manifestationer.

Daniel tyckte om Ravander just för detta friska sinnes skull, som verkade välgörande bland de andras tröga och trumpna inlandslynnen. Och mer än någonsin föreföll honom Ravander att i detta ögonblick komma likt en uppiggande pust från hafvet och hjälpa att skingra hans svårmod.

— Tjänare, tjänare sade häradshöfdingen, med en röst som en dånande bränning — hur lefver världen? Det var ett besynnerligt ställe du valt för din frukostrisp — inte just någon »komilfå» krog, detta —

— Jag trodde inte du var så nogräknad, smålog Daniel.

— Sen man blifvit man i staten, ser du, måste man göra allt med en viss urskiljning, till och med sina krogbesök... Det var denne här ynglingen Nummelin — han pekade på Kaarlo Nummi — som släpade mig hit för att vi skulle hviska dig ett ord i örat...

— Ja, då får du allt tala betydligt saktare... nå, hvad är det om?

— Jo, sade Nummi, du kommer naturligtvis upp på mötet i morgon?

— Jag hade tänkt resa i morgon bittida.

— Resa... nå, men... det har ju hela tiden varit fråga om att du skulle stanna... du kan väl inte tänka på att nu plötsligt öfverge oss...

— Till hvilken nytta kan jag vara er?... Det passar bättre för mig att resa... jag är dessutom trött på allt det här...

— Nånå, gosse, sakta i backarna, inföll Ravan-

der; jag kommer helt enkelt att sätta passförbud för dig, ifall du krånglar ... och inte ett ord mer om den saken!

— Vi räkna på att Mallin och du skall tala på mötet i morgon, och därför måste du vara med i kväll och få närmare upplysningar ... men jag ville säga till nu redan, för att du må vara beredd ...

Daniel ville på allt sätt undandraga sig ... han hade aldrig förr uppträdt offentligt vid ett så viktigt tillfälle, och hvad skulle det betyda hvad han sade de gamla herrarna? .. Men Ravander hotade och Nummi bad, och båda framhöllo att icke en enda man fick vara borta. Slutligen gaf Daniel med sig.

Till fredagens möte, som hölls i Societetshusets »trettifemma», hade ett sextiotal personer, utvalda bland de mera representativa i hufvudstaden och landsorten, erhållit kallelse. De flesta, till och med landsortsborna, hade hörsammat den. Af det unga kotteriets medlemmar var ett tiotal tillstädes. De hade dragit sig längre bakåt till vänster. När Daniel därifrån såg ut öfver rummet, observerade han till sin öfverraskning nere, längst borta i bakgrunden, Hjalmar Ekroth, som närmat sig några samtalande äldre herrar. Bland dem urskilde Daniel bankdirektör Ringdahl och professor Wilcke. Utan tvifvel hade Hjalmar för mötets skull från landet kommit in till Helsingfors.

Det låg spänning i luften. De äldre och de yngre höllo sig på distans från hvarandra och

utbytte knappast hälsningar. Någon lifligare diskussion i enskilda grupper fördes dock icke. Allt var, såsom det plägar vid dylika tillfällen, utdiskuteradt och planlagdt på förhand inom de särskilda fraktionerna.

Vid det lilla bordet i salens fond uppträdde en herre och bjöd tystnad. Man hade anmodat honom att öppna detta möte, sade han långsamt på svenska, och han ville uppmana de närvarande att till en början välja ordförande. En röst hördes föreslå professor Helin. Bra, bra», ropades från flera håll. Professor Helin — det var just mannen vid bordet — tackade för förtroendet och satte sig. Han var den självskrifne ordföranden vid dylika tillfällen. Han åtnjöt anseende hos alla för sin stora beskedlighets skull, hade icke stött sig med någon och förmådde bibehålla sitt lugn, huru högt än diskussionens vågor gingo. Man aflägsnade honom för öfrigt gärna från aktivt deltagande i förhandlingarna, emedan hans lika långa som färglösa yttranden blott voro till besvär.

Professor Helin bad att i några inledande antydningar få förklara orsaken till mötet. Under senaste tider hade vissa politiska händelser inträffat och förebud varsnats, hvilka för det finska partiet nödvändiggjorde ett klargörande af ställningen. Han behöfde väl ej vara vidlyftig — herrarna visste hvad han åsyftade. Grundvalarna för vårt konstitutionella samhällsskick skakades i sina fogar, våra viktigaste företrädesrättigheter höllo på att angripas, på höjderna hade våra vedersakare ett

allt mera villigt öra. Med ett ord, en systemförändring grydde, och det gällde för Finland och särskildt det finska partiet att noga betänka hvilken hållning det vore politiskt klokt att nu iakttaga. Äfven ställningen inom landet hade på senaste tider visat ledsamma tecken till en förskjutning, och splittrande tendenser hade gjort sig gällande till och med i det finska partiets midt. På visst håll hade man yttrat missnöje med att partiets ledning skedde i alltför konservativ anda, och mera dylikt. Det hade synts önskligt att man beredde de olika fraktionerna af partiet ett tillfälle att gemensamt öfverlägga om allt detta, och det var att hoppas att denna öfverläggning skulle, förd i all vänskap, sluta med ömsesidig förståelse.

Ordföranden tystnade, strök sig om sitt skägg och drack en klunk vatten. Därpå lät han sina blickar frågande fara öfver salen och yttrade slutligen säfligt:

— Är det . . . ingen . . . som begär ordet?

Det hostades till höger och vänster och skrapades med fötterna i golfvet. Det var de första spridda signalerna, men ännu syntes ingen färdig att rycka ut till strid. Ordföranden spanade och spanade. Slutligen återtog han:

— Kanske vore det bäst att diskutera frågans principiella del först . . . . och därefter . . .

— Herr ordförande! hördes en resolut stämma från första stolraden.

— Rektor Viberg har ordet!

Det verkade likt en gäll trumpetstöt; alla

tycktes plötsligt vakna, räta upp sig och göra sig beredda. Ögon och öron riktades åt det håll, där rektor Viberg nu reste sig från sin plats.

Han var en bemärkt man, en framstående pedagog och historiker, sedan någon tid landtdagsman i prästaståndet för sitt stifts skollärare och en af ståndets flitigaste talare. Ännu icke fyllda fyrtio år hade han namn om sig att vara kunnig och slipad. På samma gång hade hans förtidiga framgångar dock gjort att han, jämte en viss oförmåga att bilda sig en självständig åsikt, bibehållit ett drag af brådmogenhet och naivitet. Han hade i början visat sympatier för de unga — han var ju själf liberal! — men när man gått honom in på lifvet, hade han i mångfaldiga tonarter varierat sitt karaktäristiska »visserligen . . . men å andra sidan» . . . under närvarande förhållanden», och så vidare — detta *zwar*, som Goethe fördömer såsom obeslutsamhetens och feghetens tecken. Och när man vände ryggen, hade Viberg åter resonnerat med de gamla ledarne och hans »visserligen» hade från en tveksam invändning vuxit till en aktiv öfvertygelse. Men han aktade sig att kraftigare betona denna öfvertygelse, ty han hittade alltid åter på nya »visserligen». Hans ståndpunkt blef därför ett ständigt famlande, ett försök att åtminstone synas medla — i grund och botten var han dock en rättrogen gammalfenoman — och hans tal blef ofta en hopning af konditionala, potentiala och adversativa satser, hvilka icke mynnade ut i något påstående, knappast i någon hufvudsats.

Han gaf en ytterst utförlig bild af situationen, i det han upptog alla motiv som ordföranden i sin inledning framkastat och smyckade dem med en massa variationer, men utan att göra något bestämdt förslag. När han slutade, visste man ungefär lika mycket som när han började. Det enda positiva han framhållit, var att man i den österländska politiken måste förhålla sig försiktigt, mot svekomanerna absolut afvisande och mot den spirande oppositionen inom partiet så tillmötesgående som möjligt.

Det var ett långt och ledsamt andragande och stimulerade icke till fortsättning af debatten.

— Den berömda finska fåordigheten, hviskade Henrik Brandt till Daniel Autio, är en myt, som du ser. Antingen tredskas man med att hålla munnen, eller också pratar man floder af smörja . .

Åter blef det tyst en stund, och ordföranden spanade ut öfver församlingen.

— Är det ingen . . . som begär . . . ordet? ljöd på nytt hans långsamma fråga.

Otto Mallin steg upp, där han suttit halft dold i en fönsternisch och anmälde sig. De flesta vände sig om för att se hvarifrån rösten kom. Ordföranden syntes villrådig, tills någon gaf honom en upplysning.

— Jaså, jaha . . . jag observerade inte . . . Magister Mallin har ordet.

Mallins lilla gestalt med det gråbleka, skägglösa ansiktet, och hans lågmälda, litet stammande röst voro icke ägnade att imponera eller tilldraga honom uppmärksamhet. Men de som ville höra

på, kände snart att det var värme och öfvertygelse i hans ord.

Han ville, sade han, hålla sig till de tre hufvudmoment, som af den föregående talaren fastslagits. Denne talare hade i afseende å Ryssland manat till försiktighet. Han visste icke hvad därmed åsyftades, men fruktade att i de flestas ögon en dylik allmän maning kunde synas innebära böjelse för en alltför långt gången passivitet. Man hade i denna punkt blott en sak att hålla sig till, nämligen lagen, oberoende af hvarje hänsyn. Vakade man öfver att dess tydliga stadganden icke brötos, opponerade man sig bestämdt mot att dess anda eller bokstaf kränktes, ja, då handlade man rätt, då, men icke annars. Sedan var det förhållandet till de svensksinnade. Naturligtvis skulle man icke afpruta ett uns på sina fordringar, sålänge finska språket ännu på något område, hvilket som hälst, icke hade alla rättigheter det måste ha. Icke häller skulle man tveka att oblidkeligt strida för sin sak. Man måste afslöja svekomanernas under sken af något slags priviligieradt gentlemannaskap bedrifna intriger — alla de obotfärdigas förhinder som de ständigt appellerade till och alla de vackra fraser, under hvilka de dolde sitt absoluta veto mot de billigaste anspråk — och man måste arbeta på sociala reformer, hvilka det svenska partiet af språkpolitiska hänsyn icke var med om. Men det funnes äfven viktiga reformer af detta slag, hvilka det finska partiet af likgiltighet eller konservatism tyvärr icke upptagit på sitt program. I en del af

dessa kunde man samarbeta med de svensksinnade; och framför allt borde ett sådant samarbete i största omfång komma i fråga då, när fosterlandets fiender skrida till anfall. Då måste de inre striderna biläggas — äfven med fara att det finska partiets berättigade önskemål få vänta en tid på sin uppfyllelse; — men hvad betydde detta mot att låta inre split göra bytet lätt för den yttre fienden och med ens grusa alla framtidsförhoppningar. Detta var det enda sättet: man måste slåss med blanka vapen och spela öppet spel!

— Hvad nu slutligen beträffar det tillmötesgående man begär af oss yngre och å andra sidan lofvar oss, så ärna vi ingalunda uppträda pockande. Men vi måste förbereda herrarna på att om icke partiets ställning i de angifna frågorna — och därtill ännu några andra — förändras, så svara vi ej för att icke en söndring uppstår, som kan få mycket ledsamma följder....

— Hvilka andra frågor? hördes en arrogant stämma från en af de första stolraderna.

— .. Jag ville just precisera. Jag menar särskildt den religiösa eller rättare sagdt hierarkiska — ty en sådan har denna fråga blifvit för det finska partiet. Vi vilja hafva större frihet för individen både i hans handlingar och hans tänkesätt än ledningen af det finska partiet nu tål, och vi måste anse det för ett stort misstag att partiet nästan helt och hållet stöder sig på prästerna, ty det ställer sig därigenom i ett beroende af obskurantism och dogmtro, som i längden, under trycket af tidsandan,

hvars upplysta kraf man ej får förbise, kan föra till att hela partiet bankrutterar — om detta ej sker på annat sätt!

Den besinningsfulla, litet enformiga tonen hade mot slutet af Mallins andragande fått ett allvarligt eftertryck och färgats af en varm skiftning. Meningsfränderna höjde några svaga bravorop. Men framme i salen blef det rörelse. Hånfulla leenden och mumlande protester hade redan under talets lopp förnummits från detta håll. Nu steg den ena efter den andra upp och genom det tilltagande sorlet hördes energiska rop på ordföranden.

Den lille mannen vid ordförandebordet miste icke sitt säfliga lugn.

— Ursäkta . . . hvem var det som först . . .?

— Det var jag, ljöd en grof basröst. De unga sågo en väldig rygg och ett flintskalligt hufvud resa sig, skymmande ordföranden för dem.

— Jag tillåter mig blott, flåsade bankdirektör Ringdahl på svenska, jag tillåter mig blott säga som min mening att ifall herrarna därborta i hörnet, — han pekade föraktfullt med tummen öfver vänstra axeln — ämna ställa till uppror här i landet och ingå fostbrödralag med vikingarna, så lycka till — jag tror herrarna kunna undvaras inom det finska partiet och jag föredrar, uppriktigt sagdt, öppna öfverlöpare framför hemliga förrädare . . .

Han satte sig igen, for med näsduken öfver pannan och flintskallen, såsom efter en mycket stor ansträngning, och fortsatte att gorma för sig själf.

Hjalmar Ekroth hade tagit sig friheten begära ordet endast för att säga — och han gjorde det mycket sirligt och artigt — att han omöjligt kunde vara med om magister Mallins åsikter, utan ville mot dem inlägga sin lifliga protest.

— Förbannade bracka! trumpetade Ravander så högt, att de närmast framför honom sittande vände sig om. Men bankdirektören sände sin blifvande svärson en gillande nick.

Det blef oreda i diskussionen. Professor Helin sökte förgäfves hålla den ihop. En präst från landsorten uppträdde med ett mycket långt, skrifvet andragande, som utmynnade i ett otal punkter, och det blef fråga om att fatta resolution rörande dem. Man talade hit och dit, man kom med tusen förslag och motförslag, medan hufvudsaken fick hvila. Ändtligen ropade ordföranden, uppbjudande alla sina röstresurser:

— Professor Wilcke har ordet!

Det blef moltyst i salen. Några drogo sina stolar närmare den ryktbare ledaren, andra stego upp och ställde sig vid väggen ett stycke från hans plats, där han, krokryggig och plirande under glasögonen åt alla håll, stod och höll med båda händerna i stolskarmen framför sig.

Han talade lågt, afmätt och lugnt. Hans ord voro icke skarpa, ty han älskade i allmänhet att svepa sin radikalism i ett slags mjuk, insinuerande form. Men andemeningen var oförtydbar.

Han ville egentligen icke säga någonting af egen fatabur; han ville nu som alltid hänvisa till

det finska folkets store mästare och föresyn. Ur Snellmans läror framgår att det finska partiet bör för alla sina handlingar och tänkesätt hafva ett enda rättesnöre: att den finska nationen är finsk, finsk till språk som till bildning och karaktär. Endast det som tjänar den rent finska saken, kan därför kallas fosterländskt. Det Finland, som bebos af svensk allmoge, bör dock icke lämnas obeaktadt af de finsksinnade. Tvärtom, de måste arbeta för dess väl, och det sker naturligen bäst genom att de nämnda landsträckorna befolkas med finsk allmoge. Hvad de såkallade bildade svensktalande åter beträffar, så böra de i sitt eget intresse förmås att tillägna sig finska språket. Vilja de det icke självmant, så måste åtgärder vidtagas för att tvinga dem därtill, ty det finska partiet kan icke i evighet låta sig nöjas med palliativ. Så fort detta parti kommer till makten i regeringen, måste de svensksinnade, om de ej vilja uppträda fogligare, finna sig i att utestängas från alla befattningar, se sina skolor indragas och sitt språks användning på alla områden reduceras i förhållande till de svensktalandes ringa numerär i befolkningen. Med ett ord, begreppet fosterland måste mycket nära sammanhänga med begreppet finska språket. Endast på detta sätt skall en väg kunna banas för Finlands verkliga lycka.

En rörelse af stolt belåtenhet for igenom de närmast stående, medan Wilcke gjorde en längre paus.

— Försynen har ställt det så, fortsatte han

sedan, att våra yttre politiska förhållanden, långt ifrån att lägga några hinder på denna väg, tvärtom synas inbjuda oss att beträda den. Med en klok och försiktig diplomati gentemot Ryssland kan mycket ernås i fråga om vårt språks och våra anhängares framgång. Vi må visserligen vara beredda att göra några uppoffringar, men måste man icke alltid vara det, om man vill vinna någonting af värde? Vi böra icke sätta ett envist och onyttigt motstånd mot alla åtgärder, som afse att närma vår administration till kejsardömets, ty för det första äro sådana fordringar från de maktägandes sida ur historisk synpunkt förklarliga, för det andra retar motståndet blott till våldsamhet och för det tredje måste vi besinna nyttan af principen: *do ut des*, tjänster och återtjänster. Jag hoppas man icke missförstår mig, om jag till och med vågar antyda att en beräknande politik icke bör decideradt motsätta sig yrkandena på utvidgade rättigheter för det ryska språket i vårt land, — förutsatt naturligtvis att de officiella språken icke blifva tre, hvilket ju vore högst obekvämt, utan som hittills två. Vi måste betänka, mina herrar, att aldrig i världen något främmande språk ändå skall kunna nå ett sådant välde i Finland som det svenska nått. Hvarje utbyte man därvidlag gör, blir i alla fall en ren vinst för finskan.

Med dessa principer för ögonen tror jag — men det är min privata öfvertygelse, som jag ej vill tvinga på någon annan! — att det finska partiet lugnt och med godt samvete kan besluta att helt

enkelt arbeta vidare efter samma program som hittills. Dess mål skall förblifva detsamma som förr: finskans seger och det främmande elementets tillbakaträngande — det vill säga uppfyllelsen af historiens bud — och medlen behöfva ej heller undergå annan ändring, än den exceptionella tidsförhållanden kräfva.

Professorns röst, i början mycket svårt förnimbar, hade under den sista delen af hans andragande höjts och blifvit nästan skarp. Ansträngningen framkallade ett hostskof, som räckte några ögonblick. Man visste ej rätt om Wilcke ämnade fortsätta, men höll tillsvidare inne sitt bifall. Hjalmar skyndade att räcka honom vattenglaset från ordförandens bord.

När Wilcke lugnat sig, tillade han några ord angående »ungherrarna därborta i fönsternischen». Han nödgades förena sig i hvad hans vän bankdirektör Ringdahl yttrat om dem. Visserligen hade han ämnat sakligt diskutera deras kraf, men när han nu såg på hvilken ståndpunkt de stodo och framförallt när han varsnade att de ville öppna portarna på vid gafvel för ateism och materialism och uppsäga förbindelsen med prästerskapet, folkets lärare, öfver hvilka partiet kunde vara stolt, så teg han hellre och lät magistrarna ställa till hvilken schism de behagade.

Professorn satte sig lugnt på sin plats, viss om sin seger och obekymrad om de högljudda bifallsrop, hvilka ljödo omkring honom. De närmaste kommo fram och tryckte hans händer, längre bort

skramlade man med stolarna och steg upp och betraktade hvarandra med strålande blickar och ropade: »lefve professor Wilcke», »det var ett ord i sinom tid!», »nu knäckte han gulnäbbarna!» och dylikt. Det var som om triumfen vunnits och ingenting mer behöfde sägas.

De unga sutto häpna och stumma och vill ej tro sina öron.

— Finns det då ingen bland alla dessa män, sade Daniel häftigt till Brandt, som kastar orden tillbaka i halsen på honom, som säger honom rent ut att han drar skam öfver hela partiet . . . !

— Var lugn för att ingen opponerar sig! Det finns kanske flere än en, som har en obestämd känsla af att någonting är galet, men antingen gör han det inte fullt klart för sig förrän i morgon, eller ock vågar han af pur rädsla för de andra ingenting säga!

Nu ljöd plötsligt som en åskskräll bakom Daniel och Brandt en stentorsstämma, öfverröstande sorlet i salen:

— Herr ordförande! . . . det är häradshöfding Ravander som ber om ordet!

Bullret aftog långsamt. Men innan det ännu fullständigt stillats, dånade Ravander vidare från en stol, på hvilken hans väldiga gestalt klifvit upp.

— Jag önskade blott ställa en fråga till den senaste talaren. Man påstår att herr professor Wilcke nyligen, senaste söndag, låt oss säga klockan två, för att vara precisa, haft en audiens i det gula huset söder om esplanaden — jag ville fråga om

det som han nu sagt och som, han må påstå hvad han vill, ger en fullkomligt ny gir åt det finska partiets politik, om allt detta är resultatet af öfverläggningarna som där ägde rum . . . ?

Det var honom omöjligt att fortsätta, ty det hyssjades och skreks: — »det är skamlöst», han får inte tala«, »det är en oförskämdhet utan like». . .

Professor Wilcke satt orubbligt lugn på sin plats. Ordföranden knackade häftigt i bordet med en pappersknif.

— Mina herrar . . . tillåt mig . . . detta urartar till någonting alldeles oerhördt . . . jag måste kalla häradshöfding Ravander till ordningen . . . jag kan inte tillåta honom att tala vidare . . .

— Har också sagt nog! skrek Ravander i det han steg ner från sin stol.

— Det vore då väl tusan om man inte en gång skulle få blåsa sanningen ur sig! tillade han, när vännerna förebrående omgåfvo honom.

Småningom lade sig rörelsen, medan rektor Viberg åter uppträdde. Men han lyckades icke samla uppmärksamheten kring sig som förra gången. Han gjorde som han plägade, upptog Wilckes motiv och benade och belyste dem tills han slutade med ett »förmedlingsförslag»: att det finska partiet åtminstone *tillsvidare* skulle fortgå på samma väg som förr — det kunde ju hända att tidsförhållandena framkallade en ändring . . .

Stämningen mattades märkbart. Det föreföll Daniel som skulle man ingenting vinna med att framföra sina synpunkter på nytt. Men medan

det utspann sig en långtrådig diskussion om hvad som egentligen borde ställas under omröstning, uppmanade Daniels kamrater honom ifrigt att icke tiga. Han tvekade änn ; ett ögonblick, men när han plötsligt hörde ett förolämpande ord åter fällas därborta, steg han hastigt upp.

— Jag ber, sade han ifrigt och högt, att på egna och mina vänners vägnar ännu få säga ett sista ord. Herrar Ringdahl, Viberg och Wilcke ha i hufvudfrågan yttrat samma åsikter, ehuru formulerade på något olika sätt, mer eller mindre brutalt. Dessa åsikter gå ut på i första rummet en obegränsad undfallenhet för högsta makten och obegränsade medgifvanden åt dess anspråk, i hopp om vinningar för den egna saken. Icke ett ord har från herrarnas sida förnummits om att här såsom första villkor för all politik skall uppställas försvaret af vår lag, tvärtom — antydningar i motsatt syfte ha icke saknats! Ej en tanke egnas åt möjligheten att hvarje lillfinger som räckes kommer att följas af bägge händerna och hela kroppen, utan att någonting fås tillbaka — ehuru detta måste inses af alla, som icke äro fullständigt förblindade af en enda fix idé, språkidén. I dubbelt afseende således en ofosterländsk och för vårt folk fördärflig princip. Vidare vill man förinta icke blott det svenska partiet, utan också den svenska bildningen. Det svenska partiet har gjort landet stor skada genom att hämma en utveckling som varit för detsamma naturnödvändig och lycklig, men att därför krossa den svenska bildningen med ett slag, det vore

att slita kläderna från kroppen och icke hafva annat än mycket ofullständiga plagg att sätta på sig i stället. Huru skulle vi taga oss ut i denna halfnakenhet? Må den svara, som tror sig presentabel! — Man föraktar slutligen våra yrkanden på liberalism. Detta vore redan ett tillräckligt skäl för oss att upphöra med samarbetet, ty ett parti som ej följer med utvecklingen, men tvärtom vill lägga hämsko på den, är dömdt att förgås — och denna lott önska vi icke det finska partiet. Vi vilja rädda det från att råka i beroende af några enskilda, hvilka med smicker och vackra ord tyrannisera det och pålägga alla dess medlemmar sina individuella, föråldrade idéer ... I arbetet för det finska språket skola vi, så vidt det stöder sig på lag och rättvisa, ännu kunna vara ett — i allt annat, tyckes det, skola våra vägar gå åtskils. Vi beklaga det icke, ty vårt mål är högt nog att göra oss starka. Framtiden skall visa hvem af oss som räddat mera åt fosterlandet!

Daniel hade talat med skälfvande röst och hans ögon flammade af vrede, när han mötte motståndarnes försmädliga blickar och hörde deras skratt. Men hans kamrater ropade högt sitt bifall och tryckte hans händer. Därpå lämnade de alla salen.

De kvarvarande beslöto att antaga professor Wilckes förslag till resolution oförändradt. Så reste man sig, kände sig fri och samtalade lifligt. Några bland ledarne föreslogo att stanna kvar och äta en gemensam sexa. Det skedde — endast

några få aflägsnade sig. Bankdirektör Ringdahl var i sitt esse, berättade skabrösa historier och skrattade själf åt dem så att väggarna ekade. Inom kort blef han mycket upplifvad och började ropa på champagne. Den kom, tal höllos i mängd, allt längre ju längre det led på natten, och fosterlandets framtid säkerställdes i skummande skålar.

De unga hade gått till Kämp och åto sin portion där, glada och lätta om hjärtat. Man kände att man stod vid en afgörande vändpunkt, och man brann af stridslust och höll tal för framtiden äfven här. Henrik Brandt, målaren, föreslog en hjärtlig skål för Daniel, önskande honom lycka på hans resa. Under några timmar tycktes det Daniel som om hans sorg hölle sig långt aflägsen, som om den beslutit att lämna honom i ro . . .

Det gick ett brus af vår och friskhet öfver detta lilla lag i det trånga rummet, medan septembernattens blåst hven i esplanadens lindar därute.

XI.

Vintersemestern stod i sina sista dagar, och tiden för Daniels afresa från Berlin var därmed kommen.

Han var glad åt tanken att bryta upp mot söder, ty han längtade efter mera sol och klarare himmel. Dessa första månader i utlandet hade blott gifvit honom en ringa försmak af det han hoppats erfara. Och de hade inneslutit så mycket, som gjorde honom ondt att minnas, när han nu tänkte tillbaka.

Han hade börjat sin vistelse här med sinnet slaget och brutet. I ensamheten hade han fått tid att varsna, huru känslan för Ingeborg, som han gömt på så länge, glidit in i alla skrymslen af hans hjärta och blifvit ett med hela hans väsen. Han måste tillstå för sig att det var hans eget fel — han hade i hemlighet omhuldat den och smekt den till ro med framtidslöften, som han själf icke kunde tro på. Det räckte länge, mycket länge, innan verkligheten hunnit rifva ner allt hvad han

på detta sätt i tysta och inåtvända drömmar byggt upp. För hvar förhoppning som dagsljuset slog till marken, steg där, när skymningen kom och minnena trängde på, en ny, som skimrande lekte för hans ögon. Så gick han de första veckorna liksom i ett dunsthölje af overkliga förnimmelser, och blott som på långt afstånd såg och hörde han det dagliga lifvet draga förbi.

När han om kvällarna kom hem, efter långa och fruktlösa försök att tvinga sig in i allt det nya härborta, satt han och resonnerade med sig själf. Hundrade gånger gjorde han sig samma fråga, och hundra gånger fick han samma svar! Hade det kunnat bli annorlunda? Hur hade han bort handla? Hade han, trots allt, bort våga mera ... hade han bort säga henne att han icke ville och icke kunde tänka sig sitt lif utan henne? Ack, så ofta hade ju orden format sig på hans läppar, men fruktan att helt och hållet mista henne hade låtit dem domna bort igen! Hur måste han icke förefallit löjlig ... som en smäktande skolpojke, sentimental och tafatt och fåordig! Sådan var han ju ... Aldrig hade det rätta ordet i den rätta stunden befriat hans innersta från tyngden, som låg öfver det ... och aldrig skulle han klättra uppför de branta höjderna, där lyckan vinkade och lät sig tagas blott af den djärfve ... Den jämna alldagliga allfarsvägen, den var han dömd att vandra ...

En kväll fann han Ingeborgs förlofningskort på sitt bord.

Det var då sant ... ohjälpligt sant!

Han känner det stiga som en brännande eld inom sig ... den griper omkring sig och fräter sig igenom hans inre, och allt som nyss fyllt det, kärleken, saknaden, bitterheten, hoppet, försvinner och lämnar plats för en vid och förtviflad tomhet ... Men småningom fyller tomheten sig själf med någonting som sipprar in, droppe efter droppe, och sprider sig öfver det ödsliga rummet ... en trött melankoli, en stilla, vemodig sorg ...

Ett bref från Kuno gaf Daniel några närmare underrättelser om förlofningen, dock icke stort mera än hvad Kurre redan antydt i deras samtal. Ingeborg visade sig icke synnerligen glad, men hon hade ju allt sedan faderns död varit nedstämd, så det ej behöfde tillskrifvas någon annan, särskild orsak. Hon hade, hon som alla, varit beredd på att det skulle gå som det gått. Hon satte visst värde på Wirén, utan att precis vara dödligt förälskad i honom. — Kuno berörde med vänskapens hela finkänslighet Daniels ställning till det som hände. Han hoppades Daniel snart skulle glömma att han varit fäst vid Ingeborg ... uppriktigt sagdt, hade hon knappast varit den följeslagarinna genom lifvet som för honom varit den bästa. I de strider Daniel med sitt ärliga lynne ännu finge utstå skulle hon icke kunnat vara den sporre och hjälp hon bort — därtill var hon för svag och för obeslutsam. Hon var en kvinna för hvilostunderna, med sin mjuka, tröstande hand och sitt känsliga sinne ... För öfrigt bad hon hjärtligt hälsa honom ...

*

När ferierna ändtligen voro slut, grep Daniel med ifver efter studierna — han pinades allt mera af denna inre formlöshet och längtade att foga den in i ett yttre tvång. Han fyllde upp sin dag med föreläsningar, han skaffade sig tillfälle att arbeta vid professorernas enskilda öfningar och sökte bekantskaper bland studiekamraterna. Småningom drog arbetet honom helt och hållet till sig, och han märkte med glädje huru där inom honom började spira nya intressen och med dem nya tankar.

Hvad var det icke för en fart i detta arbete! Hur annorlunda än därborta i hemlandet!

Aldrig hade han hört en självständig tanke yttras från en kateder därhemma — kompilation och handbokskunskap och färdiga fraser och formler var allt som bjöds. Aldrig hade han sett läraren ens försöka att sända liksom en elektrisk gnista till auditoriets slött och af nödtvång lyssnande skaror, genom att entusiastiskt skildra en vetenskaplig upptäckt, ett litet faktums väldiga andliga förhistoria, — aldrig hade han hört någon ägga sina åhörares spaningslust i vetandets värld genom att gifva ett prof på sin egen forskande tankes arbete. Aldrig, med ett ord, någonting personligt, ständigt blott den gamle magistern, som år ut och år in läste samma läxa, obekymrad om att tiden bläddrade vidare och slog upp nya sidor i sin bok, både inom och utom klassrummets väggar . . . Hvarifrån skulle då värmen för själfva studierna komma? Fanns den i föresatserna, så dödades den, om ej viljan var orubbligt stark, och det var

någonting sällsynt i Finland, där viljorna äro så färdiga att smälta samman med andras ... Huru många studenter fanns det, som talade sinsemellan om böcker — kände den stora massan studenter öfverhufvud några andra böcker än kursböckerna och »åsnebryggorna», och såg den ens några andra?

Hvad var det i självfva verket, som fyllde den finska studentens lif, om man betraktade det utan idealiserande glasögon? Främst var det tre ting, gemensamma för de allra flesta: det ena hette brödstudier, det andra språkgräl och det tredje affärer. Så som studierna leddes, voro de för studenten från början blott brödstudier, och äfven om det funnits en lärare med högre syften, hade han endast kunnat verka på ett försvinnande fåtal. Språkfrågan hade varit en entusiasmens mäktiga yttring, men hvad fanns kvar den forna af hänförelsen i alla dessa agitationer, kalomnier och intriger? Daniel mindes hur han första gången kom in på ett studentmöte och hans hjärta fylldes af en stolt gemensamhetskänsla vid åsynen af alla dessa jämnåriga, församlade i deras eget hus, på hvars frontespis deras land låtit rista: *Spei suae patria dedit.* Och hvad hörde och såg han? Jo, detta »fosterlandets hopp» gnabbades i småaktigt gräl om de eländigaste struntsaker, ödde på dem stora ord och arbetade rent medvetet på att splittra sina krafter i ringaktning och hat. Han såg icke ett spår af lyftning, tvärtom — striderna tryckte allas sinnen nedåt, de små dagsintressena tvungo tankarna att kretsa

i ringar om evigt enahanda saker och det hemliga agget, ständigt hetsadt, gjorde karaktärerna tarfliga. Och däraf växte sedan upp all den ovänlighet, misstro och missunsamhet, som kanske mer än allt annat karaktäriserade samlifvet i Finland. — Och lyftningen på studentfesterna, som det alltid stod så vackert om i tidningarna? Fraser, fraser, dem man småningom kunde utantill — en självförhäfvelse utan gräns i fosterlandets namn, ett basunande af granna ord, »Suomen kansa» och »fäderneärfd bildning» och andra, hvilka för en nyktert lyssnande redan fått klang som af söndriga barnskallror — och tal, tal i oändlighet! Det var rentaf märkvärdigt hvad man hade litet att säga hvarandra enskildt, men hur man blef formligen besatt af talets dämon, om man blott var några flera tillsammans!

När språkgrälen fyllt en del af hjärnan, omsorgen om examina en annan och lånen och växlarna en tredje, då fanns det verkligen icke mycket rum kvar för de »högre intressena». Och den som kände behof att komplettera sina brödstudier med sådana, han måste leta upp dem själf, ty de lågo icke i luften, hvarken i den akademiska eller den helsingforska öfverhufvud. Det var icke som här i utlandet, att de stora spörsmålens vindar nästan tvungo hvar och en att skaka på sin individuella bekvämlighet och taga en bestämd position. Hvad en »tänkande» finsk student från början af åttiotalet i det afseendet kunde åstadkomma, det var på sin höjd att hålla med eller mot Ibsen: den som höll

med, hade »bildat sig en världsåskådning», det vill säga hans personlighet, som fortfarande var sammansatt af hufvudingredienserna språkfråga och examensstudier, hade fått som tillskott ett påhäng af mer eller mindre gåtfulla ibsenska slagord . . .

I sitt arbetsfack, konsthistorien, hade Daniel mycket att lära, innan han kunde hålla jämna steg med sina kamrater. Hans kunskap var alltför allmän och obestämd, det gällde att fördjupa och precisera i hvarje riktning. Han satte in hela den uthållighet han kunde förfoga öfver, och det gick. I seminariet tog han i med en uppsats om en föga känd Kölnermålare, och den ville han utvidga när han sett mer af den gamle hedersmannens konst i Dresden och München.

Allt detta verkade småningom som stillande läkemedel på Daniels sorg. Den pauserade, den höll sig fjärran, den hvilade sig — för att så under ensamma mellanstunder åter göra ett våldsamt angrepp, gifva en påminnelse om att den icke släppt honom eller förlorat honom ur sikte!

Några veckor i Dresden och Sachsiska Schweiz, i växlande njutning af konst och vårlig natur, förde Daniel, tycktes det honom, många hundra mil bort från allt det förflutna. Och när han för sommarsemestern slog sig ner i München, så kände

han verkligen hur grunden lades fast och bred till ett nytt skede i hans lif.

Han lärde sig älska den stora, stilla staden, dess borgerliga anspråkslöshet, som gömde så starka ideella sträfvanden, dess härliga små museer, dess opera och teater, dess underliga arkitektur, där det dock låg en verklig konstnärlig vilja bakom — icke blott prålsjuka, som i Berlin —, dess vackra omgifningar och dess godmodiga människor. Han kände sig fri och kraftfull på nytt, och ur själfva sorgen spunno sig fina känseltrådar fram, med hvilka han omfattade allt hvad han hörde och såg. Ibland steg det blott plötsligt upp som ett glädjeskri ... eller en snyftning: om han fått upplefva allt detta med Ingeborg! ...

Från hemlandet hade emellanåt kommit underrättelser i bref af Kuno, någon gång äfven af Kurre eller Henrik Brandt. Allting gick sin gilla hvardagsgång där uppe. Ingeborgs bröllop hade firats i tysthet på Stenbacka kort efter jul ... Kurre hade skildrat det på ett drastiskt sätt, som nästan roade Daniel — han hade gifvit en bild af den »stubbsvansade kalkonen» och den gamla snusande landsprosten och sina egna tankar, som sökte sig till Daniel. »Jag tyckte att det var synd om Inga, fast hon naturligtvis icke lät märka någonting — hon har tagit det lugnt och gått och sett ut som ett lyckligt och lidande helgon — du vet att martyrskapet är kvinnans största förtjusning och största talang!» Hon hade blifvit glad öfver Daniels telegram till bröllopet.

Kort förut hade Kurre tagit sin medicinekandidatexamen — emedan, som han själf skref, det blef tråkigt på »Asis», när punschkannorna afskaffats. — — Hjalmar studerade juridik; det glunkades om att han skulle resa till Moskva för att förkofra sig i riksspråket och att bröllopet uppskjutits på en tid ... Klas Wärnsköld skulle också till Ryssland, — hans pappa, byråkraten, hade blifvit trött på Klas' sångarlif och önskade skaffa honom snabb befordran ... Ville Lind hade sjungit ut i Helsingfors, han med. Han hade litet svårt att stiga upp i tid efter serenadnätterna, och bankens direktion ansåg honom därför lämpligare placerad vid ett filialkontor i landsorten.

Hjalmar — ja, det var icke många tankar Daniel hunnit ägna honom. I Berlin hade han flera gånger ämnat skrifva till honom med anledning af hans uppträdande på mötet i Helsingfors, kvällen före Daniels afresa, — han hade velat tala till honom som fordom, försöka om icke hans förra inflytande ännu kunde verka något — men det hade icke blifvit af, hans sinnesstämning gjorde det omöjligt. Och nu hade allt detta dragit sig så långt tillbaka ... hans intresse för fosterbrodern hade minskats, han hade gifvit honom nästan förlorad. Han förebrådde sig det, men kunde han göra något? Var icke Hjalmars lott kastad? ... Ja, allt detta finge han se, när han komme hem ... i bref var det i alla fall svårare att beröra sådana saker ...

I sällskap med ett par norska målare gjorde Daniel på sensommaren fotturer i Oberbayern och Tyrol, och slog sig sedan ner i en liten by i bergen för att ordna och öfverblicka hvad terminens arbete inbragt. Han var nöjd med resultaten. Den gamle kölnaren hade han fått i det närmaste färdig, och nu höll han på med den så kallade Knidiska flickans hufvud i Münchens glyptotek, ett skulpturverk, omhvärfdt af gåtor, hvilka Daniel brann af önskan att lösa. Men en längtan, som han knappast kunde tygla, dref honom neråt, till Italien. När han slutligen tyckte sig färdig och förberedd att resa, lämnade han, glad och tacksam, sin tillflyktsort och styrde färden till Florens och Rom.

Det blef några ljumma vintermånader i den eviga staden, uppfyllda af beskådande och njutning. Daniel kände sin själ vidgas och växa för hvarje timma, hans hufvud hade svårt att reda alla intryck, hans ögon blefvo stundom trötta af att mäta linjer och färger — men då lämnade han museerna för en dag eller par, gick upp till Monte Pincio eller San Pietro in Montorio med den underbart gripande utsikten från terrassen, eller vandrade han bland Forums ruiner eller ut genom stadsportarna längs någon af de breda vägar, som förde ut till Campagnan, hvilande sin blick vid dess lugna, vida skönhet. Hans lif var rikt och fullt, och allt mera sällan kom saknaden och lät honom minnas hvad han förlorat. Han önskade blott ett — att flytta hit alla människor därhemifrån för en tid, på

det deras småsinthet skulle falla till föga inför makten af hvad de finge skåda ... om det skulle hjälpa!?

Daniel hade här i utlandet för det allra mesta sällskapat blott med studiekamrater eller konstnärer. Hans inåtvända temperament hade däraf ännu mera dragits till reflekterande öfver det som närmast sysselsatte honom. Konst och idel konst fyllde hans tankar, vid sidan af grubblet öfver honom själf och hans framtid. Allt annat, människor och förhållanden, snuddade blott vid honom utan att lämna några intryck. Han sade sig själf att han på denna resa förfallit allt mer i abstraktion, det som Brandt och andra kamrater då och då skämtsamt varnat honom för. Nej, det ville han på inga villkor, han ville ingalunda förlora synen på verkligheten! En lärd grubblare eller en kontemplativ skönhetsentusiast hade man föga bruk för därhemma, det visste han. Det andliga uppsvingets nödvändighet måste praktiskt och positivt bevisas — det måste talas mycket och högt, det var ej nog med att man satt på sin kammare och läste sina böcker och förargades åt människorna, man måste taga dem på det rätta sättet, lära känna deras angreppspunkter ...

Det var goda föresatser, sade han sig nästa gång, men kunde han med dem ändra hela sin läggning? Han positiv och handlingskraftig! Kunde man icke lika gärna tänka sig en dufva plötsligt förvandlad till hök!

Emellertid förde slumpen honom in i förhål-

landen, som litet ruskade upp honom, vidgade hans människokännedom och gåfvo honom en inblick i vissa sidor af italienskt lif. Från hotellet, där han först bodde, flyttade han in till en originell liten borgarfamilj vid en af smågatorna nära Piazza di Spagna. Han ville ha öfning i språket och veta att han kunde få sällskap, när han kände behof däraf — de ensamma kvällarna voro stundom rätt svåra att komma öfver.

Såsom familjens nominella, ehuru ingalunda verkliga öfverhufvud fungerade en gammal, halft afsigkommen herre, hvilken i sin ungdom tjänat i det påfliga gardet såsom underofficer, och efteråt fått en obetydlig plats i något af statens ämbetsverk. Denna syssla innehade han fortfarande, ehuru fullkomligt urståndsatt att sköta den; men regeringen var mån om att icke stöta sig ens med den obetydligaste af påfvens forna tjänare. Han kallades, troligen på grund af sina militära föregåenden, »signor Capitano» och hade den egenheten att beständigt, äfven vid måltiderna, vara klädd i en sliten militärmössa, i sommarpaltå och handskar, ty han kunde aldrig, sade han, rätt vänja sig vid detta nordiska hundklimat — han var nämligen neapolitanare till börden. Han lefde fullkomligt i sina minnen och passade gärna på att underhålla Daniel med dem, om han blott kom åt för fruntimrens skull. Dessa — gubbens dotter och dotterdotter — brydde sig mycket litet om honom. De tålde synbarligen hans tillvaro blott för den lilla inkomstens skull, som den förde med

sig, och deras sätt att tyrannisera honom tycktes hafva smittat både på den smutsiga, högljudda pigan Adelaida och den lilla hunden Tabacchino, hvars självsvåldiga friheter gubben gjorde de fruktlösaste ansträngningar att stäfja.

»Signor Capitanos» dotter, signora Trelancia, en ståtlig dam i obestämd medelålder, hade någon gång varit gift i Neapel, men rymt från sin man jämte sin lilla flicka, som nu var en fullt utvecklad kvinna på aderton, nitton år. Mor och dotter liknade hvarandra som ett päron, just på väg att bli öfvermoget, liknar ett nymognadt. Dottern hade i arf det smala, fint tecknade ansiktet, de nära hvarandra liggande ögonen, den skarpa näsan och den präktiga växten. När de båda, i sina bästa klädningar och mantiljer och blomsterprydda, stora hattar gingo ut på Corson eller på militärparaden, och modern nedlagt all möjlig omsorg på hy och gestalt, så kunde man verkligen icke taga dem för annat än systrar. Men när signoran satt hemma på kvällen, slarfvig, med håret okammadt och en urblekt morgonrock på sig, då såg hon så gammal ut, att Daniel ofta måste fråga sig om det var samma person, han för några timmar sedan mött på Piazza Colonna bland den drifvande, eleganta eftermiddagspubliken. Hennes sprittande lynne var i alla fall yngre än hennes år, medan dottern, Agnesina, snarare syntes fåordig och tung.

Signora Trelancia hade en syster, som bodde i samma hus och var gift med en advokat, en

socialistisk medlem af den eviga stadens råd. Denne liflige, i alla sina åsikter ytterst radikale man fann i Daniel en intresseradt lyssnande åhörare, och använde gärna en kvällstund då och då till att utlägga sina teorier för honom. Det var första gången Daniel hörde talas om socialism af en som tillhörde riktningen med själ och hjärta. Han förvånade sig att den så länge hade dröjt att slå sitt vågsvall upp mot Finland, och han tänkte mången gång att denna rörelse, rätt fattad, skulle kunna få en ofantlig betydelse för utjämnandet af språkstriderna i hans fosterland — ty i mycket voro de ju en klasstrid.

Utom advokaten och hans fru hade familjen knappast något umgänge. En ung ingeniör kom dit då och då efter middagen, satte sig vid det sköflade matbordet och såg smäktande på Agnesina, utan att just säga många ord. Daniel kom icke rätt underfund med hans förhållande till familjen. Modern uppmuntrade honom alldeles tydligt, men Agnesina var butter och reserverad.

Daniel ställde sig frikostigt till de båda damernas disposition. De voro förtjusta öfver denna plötsliga tillökning i familjen, isynnerhet som ingeniören var föga att räkna på såsom följeslagare och uppvaktande kavaljer. De gjorde sig icke heller de ringaste skrupler att lägga beslag på Daniel, lika litet som modern dolde huru belåtna de voro att ha fått en så snäll hyresgäst och hur de tyckte han var intressant med sitt blonda hår och sina melankoliska ögon.

På kvällarna sjöng Agnesina för honom. Modern ackompanjerade på gitarren, föll in med gamla neapolitanska visor och var ifrig att lära Daniel dem. Hon lämnade aldrig sin dotter på tumanhand med honom, ja, när de sutto tillsammans och Daniel vände sig till Agnesina, skyndade hon alltid att svara i dotterns ställe. Daniel förargade sig öfver denna påhängsna pratsamhet, som afbröt alla hans försök att närma sig flickan. Han kände sig dragen till henne. Hans sinnen njöto på ett egendomligt sätt af denna vackra, nyutspruckna ungdom, som lekte och sjöng i hvar linje af hennes gestalt. Han hade en omedveten lust att vistas nära henne, att höra hennes röst, att möta hennes ögon, utan att störas af andra, och söka utforska hvad det var som stundom lyste till i den beslöjade, halft skygga blicken. Intet af detta stod så klart för honom, att han skulle resonerat därom med sig själf eller jämfört det med känslor, som fyllt honom förr. Det var blott sporadiska förnimmelser, men de väckte ett sällsamt välbefinnande och en längtan tillika, och det sjöd ibland i hans ådror, som hade där plötsligt begynt rinna ett nytt slags blod . . .

En afton vid jultiden gjorde Daniel med de båda damerna och ingeniören en promenad i Trastevere. De glömde sig kvar på en osteria, där det var lustigt folklif att se, och drucko rätt mycket af det oljiga, gula landtvinet. Daniel fick rå om Agnesina mer än någonsin förr, han satt bredvid henne och lifvade upp henne allt mera, medan signoran fullständigt slog embargo på den

stackars ingeniören. Det var en högtid för Daniel. Och när han sedan på hemvägen fick bjuda Agnesina armen, så hittade han på att säga henne en hel massa smickrande och roliga komplimanger, och hon betalade med samma mynt.

Det var rätt långt lidet på natten när de kommo hem. Portvakten, som öppnade, utropade sömnigt: »nå, ändtligen!» Då signoran frågade hvad det angick honom huru länge de voro ute, sade han, att signorans syster sjuknat och att man väntat dem med allra största otålighet. Hon skulle vara god och genast gå upp till systern.

Modern skyndade förut uppför trapporna, medan Daniel och Agnesina långsamt följde efter. Daniel kände hur hennes arm smög sig under hans och hur hon lutade sig tätt till honom.

— Jag är så trött, låt mig hålla er arm, så är ni snäll!

De kommo upp till högsta våningen, Daniel öppnade och sköt sakta Agnesina in genom dörren. I tamburen hjälpte han tröjan af henne och följde henne sedan in i den mörka matsalen, hållande hennes hand i sin. När de stodo vid dörren till hennes och moderns gemensamma sofrum och hon hviskade i hans öra »godnatt och tack!» brusade det i hans hufvud, han tog henne med ena armen om axlarna, drog henne till sig och kysste henne på kinden. I detsamma kände han hennes armar om sin hals och hennes läppar tryckta till hans . . .

Det hördes en hostning från gubbens rum.

Agnesina gjorde sig lös och slank in till sig. Daniel trefvade sig fram till tamburen och därifrån till sin dörr.

Han somnade in med de ljufligaste känslor. Om natten drömde han att han var förlofvad med Ingeborg och satt och kysste henne vid ett bord, som var fullt af otaliga flaskor gult vin; Agnesina stod och visade dem med en gest åt signoran och ingeniören, hvilka trädde in i rummet, hållande hvarandra om halsen . . .

— — På morgonen hade han ett tidigt och ledsamt uppvaknande. Det värkte i hufvudet, nerverna spelade under huden och minnena från gårdagen trädde upp, det ena efter det andra, dimmiga och förebrående. Hur hade han kunnat dricka så mycket vin, att han förlorat hela sin besinning? Var det ej mer bevändt med hans kärlek och hans sorg, än att de drefvos på flykten af en tillfälligt upphetsad stämning?

Han kände sig ångerköpt. Han ville icke visa sig för Agnesina eller någon annan. Han gick ut och ströfvade kring staden och åt hvar det passade. Och han beslöt att redan följande morgon förvärkliga en plan, som han länge haft. Han ville göra en några dagars turné kring campagnan, börjande från Tivoli, därifrån till Subiaco och så vidare — reseruten hade flera gånger dryftats i familjen.

Han lämnade på sitt bord en biljett till signoran med underrättelse att han begifvit sig på sin till-

tänkta färd till omgifningarna, och med den första tramwayn for han åstad till Tivoli.

Hvad det var skönt att vara ensam! Inga turister hade ännu hunnit hit ut i den tidiga timman, icke ens några påhängsna guider voro i rörelse. Daniel åt i lugn en lätt frukost med landtvin nära kaskaderna, tillbragte ett par timmar i grottorna, där han ostörd fick gå omkring och vanka eller hvila sig, hur han behagade. Sedan gick han upp igen till Sibyllatemplets terass och satt där, försjunken i tankar, och såg hur middagssolen spelade öfver kaskadernas skum och i det ljusa buskverket, som klängde på branterna.

Småningom begynte platsen fyllas af människor — det hade visst kommit en ny tramway från Rom — och Daniel fick lof att vakna ur sina meditationer. Plötsligt hörde han en röst bredvid sig:

— Goddag, signor Daniele! — Hvad vill det säga att rymma undan på det där sättet!

Han vände sig häpen om. Agnesina stod bredvid honom, med ett skälmskt leende öfver sitt lilla fågelansikte.

— Hvad i alla dar! — Ni här, Agnesina — hvad tänker ni på?

— Det var så odrägligt tråkigt därhemma när ni rest . . . jag hade ledsamt efter er och tänkte att jag skulle få tag i er här, och så kom jag ut . . . och nu får ni hålla till godo med mig . . .

Daniels första förskräckelse vek snart för en känsla af belåtenhet. Men han visste ännu icke

rätt hur han skulle taga situationen. Han beslöt att taga den pedagogiskt.

— Men hvad säger er mor?

— Pyh, mamma behöfver ju inte få veta någonting, hon är hos moster... för resten skall jag säga er något... Kom, skola vi sätta oss på bänken...

De satte sig. Agnesina spände ner sin parasoll, drog handskarna af sig och såg ut som om hon hade någonting mycket viktigt att meddela.

— Jo, jag skall säga er att mamma är svartsjuk på mig — ja just svartsjuk, och det för er skull!... Har ni inte märkt det? Har ni inte märkt hur hon vill hindra oss att vara tillsammans...? Men nu skall jag spela henne ett spratt och vara med er hela dagen... nu skall jag ge henne betaldt för gammal ost!

— Hvad menar ni?

— Det är inte första gången, ser ni, som hon är svartsjuk på mig! För ett år sedan var jag så godt som förlofvad med ingeniören, ni vet, och honom tog hon ifrån mig... hon koketterade för honom och bråkade på allt sätt, tills han inte vågade mera...

— Stackars Agnesina!

— Men ni säger ju inte åt henne att jag kommit hit... och ni är ju inte ledsen på mig? ... Det är så förfärligt roligt att en gång vara fri och ledig och prata med er!

Daniel började också tycka det var helt roligt. Han trifdes allt bättre ju längre det led. Hon tog hans

arm och de gingo turen till grottorna igen, stannade alltjämt och hvilade och förde en så liflig konversation som Daniels italienska det tillät. Men han behöfde heller ej anstränga sig mycket, ty Agnesina sörjde för att det icke blef pauser. Det var märkvärdigt, tyckte Daniel, huru mycket hon nu påminte om sin mor. Men i alla fall var hon rent betagande i sin fullkomliga frihet från reservation — hon var som en blomma, hvilken under en lång skymning hållit sin kalk sluten, men nu öppnat den mot solen, glödande och doftande . . .

När de i skymningen sutto ensamma vid middagen, i restaurantens lilla trädgård, kort innan den sista tramwayn skulle gå till Rom, sade Agnesina med plötslig energi:

— Vet ni hvad? — Jag kommer med er till Subiaco i morgon bittida, och sedan följas vi åt på hela er rundresa!

Daniel skrattade.

— Tyvärr går det inte — med mindre ni kommer med mig ett stycke längre bort, till mitt fädernesland!

— Ja, hvarför inte? Jag kommer gärna med er ända till Norge, eller hvad det nu är . . . Jag dör slutligen af ledsnad här hemma . . .

— Där skulle ni inom kort dö af köld . . . Nej, kära fröken, nu få vi lof att taga farväl — ni vänder tillbaka till er mor och låtsas om ingenting, och jag stannar här och fantiserar om att vi resa tillsammans till Norge!

Agnesina såg trumpen och stött ut.

— Ni är stygg mot mig... jag skall säga er att jag inte är något barn mera...

Daniel sökte blidka henne, tog hennes hand öfver bordet och såg henne in i ögonen.

— Var ej ledsen, Agnesina, jag är er så tacksam för att ni kommit hit och jag skulle gärna resa med er, om det bara ginge...

Hon svarade ingenting. De stego upp från bordet, på hvilket en lampa flämtade för vinddraget, och gingo långsamt genom den mörka trädgården. Vid utgången stannade Agnesina, vände sig mot Daniel och sade hastigt, med en undertryckt snyftning:

— Signor Daniele, jag vill inte resa ifrån er — jag får så ledsamt!

Hon stod tätt framför honom, de svarta ögonen lyste som eldkol under spetsduken och hennes hvita tänder skimrade fram mellan de darrande läpparna.

Daniel dröjde ett ögonblick, förvirrad. Det var som om någonting befallt honom att icke tveka, att taga för sig när det bjöds, att omfamna och kyssa henne och säga att hon ej behöfde fara ifrån honom, att de skulle stanna här tills i morgon och sedan resa vidare tillsammans och dricka vin i bergen och njuta... Men han förskräcktes när han fann sig lyssnande till denna inre röst, sansade sig, trädde sin arm under Agnesinas och sade:

— Kära barn, det blir nog ledsamt för mig också, när vi inte mera äro tillsammans — men nu måste vi gå!

Han förde henne till Porta Croce och lät henne stiga upp på tramwayn där. När de skildes, sade hon mankeradt:

— Nåja, det är bra . . . jag skall fara hem igen . . . om alla människor i Norge äro lika tråkiga och stygga som ni, så vill jag visst inte komma dit!

Och Agnesina åkte hem till Rom igen i spårvagnen, stirrande ut i mörkret och sväljande tårar af ledsnad och harm. Men i det lilla hotellet i Tivoli låg Daniel utan att få sömn, och det behöfdes den långa och besvärliga resan till Subiaco följande dag för att bringa en smula jämnvikt öfver hans sinne.

När Daniel om några dagar återvände från sin resa, var Agnesina trumpnare och tvärare än någonsin. Daniel egnade hon icke den ringaste uppmärksamhet.

Den korta tid han ännu hade kvar i Rom var också fullt upptagen. Det återstod så mycket att se, och han hade fått några bref hemifrån, som sysselsatte hans tankar och fordrade svar.

Kuno skref att han ville sammanträffa med Daniel i Nizza i början af februari, och det gällde således att blifva klar till dess. Så var där bref från fru Ekroth, Henrik Brandt och Otto Mallin.

Daniel var rörd öfver sin gamla fostermors vänliga bref. Det var hon själf, så ut och in, med sin ömhet och sina bekymmer. Men det gjorde honom ondt att erfara att till och med fru Ekroth begynt tvifla på sin son.

»Hjalmar är», skref gumman, »som du kanske vet, hemkommen från Moskva. Jag vet nu inte hvad den färden egentligen tjänte till, för han kunde ju så mycket ryska förut som man tycker han borde behöfva på sin juridiska bana, men det var hans blifvande svärfar som yrkade på det och skaffade honom ett stipendium, när Ekroth inte gärna ville betala resan. Ja, du vet väl att Ringdahl nu är i senaten — få nu se hvad det blir af allt detta, jag tycker han är så tråkig och egenkär och härsklysten, och Ekroth och han komma just inte heller väl öfverens. Det är så grymt ledsamt att Hjalmar nu skall ha kommit in i den där klicken, hans fästmö liknar mycket sin pappa, drifver igenom hvad hon vill, och fast hon ju nog är en rapper flicka och inte ser hon illa ut heller, så var det ändå någonting så helt, helt annat jag hade önskat, ja kära du, man vet så litet hur det går här i världen! Det vore så roligt om du ville skrifva några förnuftiga ord till Hjalmar, så skulle kanske det ledsamma inflytandet få en motvikt. Det skall bli bröllop i vår när Hjalmar tagit sin examen, och så skola de resa till Norge på en liten tur, skrif nu dessförinnan, sedan skola de bo i samma hus som svärföräldrarna, han har ju byggt åt sig så gentilt och där få de en liten våning, så ledsamt ändå för honom att inte alltid ha fått följas åt med dig, han hade blifvit så van vid det alltifrån barndomen, och nu ser jag att det skulle ha gjort honom godt. Kära Daniel, din gamla tant har det så svårt ibland när hon tänker på

hur det ändå går här i världen annorlunda än man trott och önskat. Ekroth ber hälsa dig och tackar för det sista lilla brefvet, han är glad att det går dig bra och han säger dig att du inte skall vara orolig för det ekonomiska, han är nog mycket vänligt stämd mot dig som alltid och han har träffat herr Brandt, som talat så vackert om dig. Adjö nu, kära Daniel, se nu till att du inte förkyler dig när vinterkölden kommer, du har aldrig varit riktigt stark till hälsan. Din gamla tillgifna tant Luise E.»

Daniel svarade genast med några rader. Han tackade hjärtligt för fosterföräldrarnas vänlighet. Han ämnade visst skrifva till Hjalmar och gratulera honom till hans giftermål, men han ville lämna alla diskussioner till dess han personligen fick tala med honom i Helsingfors. Han trodde, sade han, att fostermodern hade rätt i att Hjalmar nu gick i sin svärfars ledband, men det skulle visst bli annorlunda när han engång stod på egna fötter.

Brefven från Daniels meningsfränder gåfvo honom stoff till långa och allvarliga reflexioner. De meddelade att tidningen nu gått af stapeln med Otto Mallin som hufvudredaktör, och de förbehöllo sig Daniels medvärkan. Han hade lust att skrifva några ledande artiklar, i hvilka han skulle få fram allt hvad han tänkt ut om den nya tidningens program och om reformer som behöfdes därhemma. Men han såg att han icke skulle få tid därtill. Han nöjde sig med att kasta ner dem på pappret i ett

bref till den af vännerna, som säkert bäst skulle förstå honom, Henrik Brandt.

Han hade, sade han, under denna utrikesvistelse vaknat till kritik af förhållandena i hemlandet och han hade kommit till den öfvertygelsen att det unga partiet måste, för att göra nytta, i främsta rummet använda kritikens vapen, rikta dem mot all falsk öfverskattning, lära sig och andra att bedöma sig själfva och sina resurser på ett förnuftigare sätt än hittills.

»När man ser sakerna från fjärran, tänker man med ett visst medlidande på de många därhemma, som gå ikring och tro på den där etnografiska patriotismen och veta intet så skönt som en tafla med finngubbar från hedenhös och sträfva för att kommande generationer skola bygga sin kultur på Kalevala och möjligen Elgskyttarna. De hafva en underlig mani att anse kärleken till hemmet, torfvan, folket, språket — allt detta, som utgör den naturliga patriotismen — nödvändigtvis böra utesluta intresset för allt främmande, ja nödvändiggöra ett visst hat till de vida, soliga världarna, som breda ut sig bortom hemmets knutar, en skygghet för hvarje ljuslåga, som lyser starkare än de egna talgdankarna. De äro korttänkta nog att icke inse resultatet af en dylik isolering: — först ensidighet, så stagnation och sist en ofelbar andlig död. Att tillgodogöra sig de allmänna kulturvärdena och taga dem därifrån vi lättast fa dem är för dessa patrioter nästan ett förräderi mot nationalitetsprincipen! På afstånd tyckes det som

om en slik bildningsfientlighet — ty jag kan verkligen icke kalla den annorlunda — vore fast otrolig, men du vet lika väl som jag, hur i hög grad den förekommer hos oss. I de flesta fall är den naturligtvis ett slags försvar för den egna obildningen, oförmågan och lättjan, och jag tror vi kunna säga hvarandra — under tysthetslöfte! — att den i denna form anträffas till och med bland bildningens eller åtminstone lärdomens patenterade representanter vid allas vår moder akademin! Värre är det att bland dem som i åsikter stå oss båda nära, denna bekväma tendens också tyckes vinna insteg. Vi böra ingalunda underskatta betydelsen af en sådan företeelse som att drängar, smeder och folkskollärare nysta ur sig romaner som man pumpar vatten; den visar i alla fall en literär talang hos de lägre klasserna och kan, genom att ge oss direkta prof på allmogens psykologi, bli ett korrektiv mot falska allmogeskildringar. Men våra vänner tycka att ett dylikt sätt att skrifva är högst bekvämt och de, hvilka Gud gifvit förmågan att hålla en penna i handen, sätta sig ner och låta den glida öfver papperet tills det blir en volym af. Man har hela reservoaren full af gamla eller nya realistiska ämnen, och man öppnar bara på sprundet och låter det rinna! Himlen bevare oss för att denna literaturfabrikation skall gripa omkring sig ännu mer än den gjort bland våra finska författare! Men illa ser det ut.

Detta, som så mycket annat, är, tror jag, till stor del en följd af vår bornerade, rent barocka egenkärlek. Vi äro helt säkert den egenkäraste

nation under solen. På hvilken grund? För att vi, trots krig och hungersnöd, knaglat oss fram till en viss civilisation och till en »plats bland nationernas antal»! Ja, det är ju vackert nog, men ha vi egentligen själfva någon del i det? Är det vår förtjänst att vi ha ett universitet sedan snart tvåhundrafemtio år, och skolor och rättskipning? Och tror man att Alexander den förste lät oss bibehålla vår konstitution för att vi slogos så tappert mot hans trupper? Vår fysiska seghet är visst en god egenskap, men den ha en mängd naturfolk i ännu högre grad än vi. Hvilken andlig motståndskraft vi kunna prestera, det skall framtiden visa. För min del tror jag knappast på den; vår bonde är trög och konservativ och försvårar därigenom assimilationen med främmande element, men annars är han, åtminstone såvidt jag känner honom, tämligen böjd för undergifvenhet. Och hvad vår nations öfriga andliga egenskaper beträffar, så vore jag glad att kunna öfvertygas om existensen af någon enda utpräglad sådan. Kan man icke framför allt karaktärisera oss såsom trögtänkta och ointelligenta? Nämn ett enda verkligt snille som vi haft — jo, Snellman; Runeberg var en stor skald, men icke något snille i samma mening som hans ungdomsvän och antagonist. Men hvad ha vi haft sedan denna period? Och hvad lofvar framtiden? Kanhända någonting i konst, ty åt det hållet ligger vårt folks begåfning väl mest — om också där de stora konceptionerna nu, som förr, brottas med bristande formkänsla. Men vetenskapen? Kan du

nämna någon enda af de vördade fäderna vid universitetet, hvars namn knyter sig vid en vetenskaplig upptäckt? Och statsmän? Antingen dussinbyråkrater, som icke ha en aning om hur de maktägande skola tagas eller ens kunna tala med dem, eller ock diplomater af det Wilckeska slaget! Att hvardera med största lätthet kommer att luras af våra sluga motståndare, det behöfver man ej vara spåman för att förutse!

Ack ja, vi måste ju vara nöjda med hvad vi ha, vi få ej fordra för mycket, vårt folk är ju så ringa — med sådana argument tröstar sig egenkärleken. Det vore ju galet om man förefölle otacksam, missnöjd och retsamt pockande. Men det är ej otacksamhet, om man fördömer den belåtna självspeglingen och ropar *excelsior!* Ty vi ha gudnås mycket kvar, innan vi nå höjderna. Nu, när det kommer ut i lifvet massor af ungdom — från de finska skolorna — som icke ha ett tecken af tradition att stöda sig på, som under sin uppväxt ingenting annat inhämtat än skolans lärdom, nu ställer sig bildningsfrågan viktigare och svårare än någonsin förr, och det är vi som skola påtaga oss ansvaret att ständigt hålla den uppe!

Skrif till mig — poste restante, Paris — några ord om allt detta. Jag hade haft lust att framlägga mina tankar mera publikt, vare sig i tidningen eller i ett bref till redaktionen, men jag tyckte dock det var bäst låta bli. Det kunde tagas för arrogans af mig, som inte har någonting att vara bussig med, utan kan vara nöjd att jag, tack vare gynn-

samma tillfälligheter, står där jag står — i stället för att ha dött i hungertyfus i min ungdoms blomma eller i bästa fall sitta på ett skräddarbord eller vid en skomakarsyl! Egendomligt bara, att jag känner mig så ofantligt litet dragen till de öfriga skräddarena och skomakarena — bland hvilka klasser i samhället de än förekomma! Snarare har jag inom mig ett slags aristokratiska tendenser, från hvilka okända förfäder de sedan må härstamma! Men dem är det bäst att icke alltför öppet visa. Du förstår mig dock rätt, det är jag säker på, och du skall kanske i hvad jag sagt igenkänna en hel del af dina egna idéer!

Det återstår att se hvad de andra tänka!

*

Daniel hade tänkt sig så djupt in i allt detta, att han knappast lade märke till huru Agnesina småningom mjuknade upp och visade sig mycket vänlig mot ingeniören. Modern var allt ännu sysselsatt hos sin sjuka syster, och kunde icke så noga bevaka sin dotter.

Men när Daniel sedan for, en tidig morgon i februari, med gubbens och signorans afskedskyssar på kinderna och Agnesinas hånfulla »hälsa till Norge ! i öronen, förföljdes han af hennes gestalt längre än han ville. Han återsåg hennes blickar och miner från Tivolidagen, hennes trumpenhet efteråt och hennes flirt med ingeniören — och han var gramse på henne, förargad öfver hennes koketteri och obeständighet . . . men mest förargad på sig själf för att han icke kunde få henne ur tankarna...

XII.

Med Kuno, som på utsatt dag tog emot Daniel i Nizza, kom en hel minnesfylld Stenbacka-stämning och blandade sig i söderns luft och färger...

Det var den gladaste stund Daniel upplefvat under hela sin resa, när de åter sutto bredvid hvarandra och talade om allt hvad de hade gemensamt. Kuno hade blifvit så manlig och stark, en riktig naturmänniska, med dragen friska af ständigt utelif, med raska vändningar och öppen blick. Allt hade tagit en fastare form hos honom, tyckte Daniel; det var som om hans konturer nu först stadgat sig ordentligt, när ett bestämdt innehåll fyllt upp dem. Han såg också på världen med andra ögon än förr. Det hade hittills alltid suttit kvar hos honom en viss saknad efter någonting som han icke fått vara med om, och däraf hade kommit en litet skygg inbundenhet. Men allt detta hade han kastat bort. Nu gick han upp i sitt arbete med lif och själ, och om han njöt af hvad han fick se här ute, så var det icke mer med en vemodig längtan att

träda det närmare, utan med en sund, omedelbar njutning. Det gjorde honom godt, emedan han hade sinne för det, riktigt fysiskt godt, som ett välgörande skratt på teatern. Hälsa och natur, det var det som strömmade emot Daniel ur den lilla, satta gestalten, med de vänliga blå ögonen, ur alla hans rörelser och ur hvarje hans ord.

Vännerna tillbragte några härliga dagar vid Rivieran, görande långa promenader längs »Corniche'n» och samtalande om tusen ting. Kuno undvek att beröra Ingeborgs giftermål, men Daniel frågade själf efter henne, och då upprepade Kuno med detaljer och förklaringar hvad han sagt i sitt bref. Daniel lyssnade tigande, och när Kuno slutat sade han endast:

— Hon har ett finskt temperament, trots sin svenska härstamning, och det förklarar allt . . . det ligger i detta temperament ett slags viljelös, slapp undergifvenhet under ödet, som låter föra sig hvart som helst. Det är något af samma fatalism, som våra bönder uttrycka med sitt ordspråksmässiga »se on sallittu» — det är så skrifvet i stjärnorna, och det tjänar till intet att lyfta ett finger!

— Jag tror du har rätt, sade Kuno. Naturen och klimatet utöfva nog sitt inflytande äfven på oss . . .

— Det är i alla fall ett annat snitt på kvinnorna härnere, tillade Daniel, halft i tankarna . . . Du sade att Ingeborg skulle komma hem till våren?

— Ja, till smågossarnas studentexamen, och därefter stannar hon ett par månader ute på Stenbacka. Det vore roligt om du hunne hem till dess!

— Hm, det blir väl inte af . . . jag skall komma senare och se på dina invandrade finska arbetare, som du skryter med, och assistera vid deras bröllop med den svenska allmogens döttrar! Fantiserar du ännu om att åstadkomma den eviga freden på detta sätt?

— Visserligen, isynnerhet om äktenskapen ingås mellan de bildade. Helt säkert blir det slitningar i början, en massa frågor uppstå dagligdags, som framkalla diskussion och kanske göra samlifvet svårt, bådas umgänge är olika, och barnens uppfostran kan väl ej ställas båda i lag . . . Men en förnuftig jämkning måste väl bli den naturliga utvägen. Det blir vi, som få pruta af det mesta, men det tycker jag vi kunna foga oss i, om därmed någonting uppnås.

— Det är roligt höra dig tala så där förnuftigt. . . . Jag vet blott inte hvarför ni ej skulle kunna afpruta litet utan att tvingas därtill genom dylika blandade äktenskap, på hvilka jag för resten under nuvarande förhållanden knappast tror. En flicka, som, likt de flesta af era familjeflickor, inte har en aning om att det finnes någon landsbygd annan än Blåbärslandet och Degerö eller att det öfverhufvud fins någonting norrom Alphyddan, eller som fått lära sig att fennomanerna äro ett slags lägre klass, med hvilka hyggligt folk inte kan tänka på att umgås, hon kommer aldrig i världen att gifta sig »utom sitt stånd»! Och någon annan uppfattning ger ni ju dem inte!

— Under nuvarande förhållanden måste vi stå

på vår kant, sålänge de finsksinnade icke pruta på sin radikalism. Jag kan för resten inte tänka mig tvåspråkigheten för vår generation, ett konstladt tillägnande af ett främmande språk, med hvilket jag har ingenting att göra. Jag tycker att vi för närvarande måste försöka att hvarochen på sitt sätt och med undvikande af allt som sårar och gör oss ännu mera elaka än vi äro, arbeta på fosterlandets förkofran, vare sig man med detsamma förstår Nyland eller Lappland. De lugnare af oss plågas helt säkert af sin mellanställning att vara hvarken svenskar eller finnar — det nyuppfunna ordet »finländare» är ett ypperligt uttryck för detta rotlösa, halfva! — men den är ett historiskt faktum, som man får lof att smälta.

Du talar om ungdomen inom vårt parti, men känner du rätt de fennomanska studenterna från bygden? Vill du höra en liten historia, som hände helt nyss? En af mina kamrater, som är absolut pålitlig, satt på en konsert af någon berömd rysk kör — den lär verkligen ha sjungit makalöst vackert — framför ett par finsktalande gulnäbbar, och när kören uppstämde »Suomis sång» med ryska ord, sade den ena till den andra: »den där sången låter bra mycket bättre i rysk öfversättning än i svensk!» — och min sagesman fick lof att upplysa dessa medlemmar af »andens fria folk» om att »Suomis sång» var af von Qvanten skrifven på svenska! Hvad tycker du om det?

— Fårskallar fins det öfverallt. Jag vill för resten ingalunda neka att det är klent beställdt

med den finska ungdomens bildning. Men bland er är det inte blott småflickorna som lefva — och vilja lefva — i fullständig okunnighet om hvad som passerar utom distriktet »från Hangö udd till Pyttis skär och två mil uppåt land», såsom skalden så skönt och framför allt så sant uttrycker sig. Det är hela partiet, både äldre och yngre, både förståndiga och dumma!

Kuno stannade, lutade sig mot chausséens räckverk och såg utåt hafvet.

— Hvem kunde tro, att denna natur skulle få höra den finska språkfrågan diskuteras så ifrigt! Vill du som jag, så går vi ner till Villafranca och dricka ett glas godt vin och skåla för gemensamheten i farans stund.

— Gärna, sade Daniel, åtminstone för hoppet om gemensamhet!

Medan de gingo ner, berättade Kuno att han under hösten plägat resa in till afdelningsmötena, men funnit att den svenska saken bland ungdomen öfvergått till en fix idé. Striden hade i dess krets blifvit ett Don Quixoteri, den fördes med fraser och riktades mot fraser, och verkade i längden löjlig. Man intresserade sig icke för annat än det som direkt kunde skada eller häjda det andra partiets sträfvanden, man förlorade all energi och all lust för den positiva verksamheten och man rände hufvudet i väggen gång på gång. Han hade blifvit trött vid allt detta och föreslagit en liten klick likatänkande att inskrida för en reform. De höllo nu på att i tysthet arbeta, men de hade

att kämpa mot hvad en hel del radikala ungdomar med ett missuppfattadt namn kallade »afdelningens gamla traditioner.»

Det var en tidig vintermorgon, då Daniel och Kuno gjorde sitt intåg i Paris, en vacker morgon med skinande sol från blå himmel, litet rimfrost på gator och tak, men vårkänning i luften. Vägen från bangården till det lilla hotellet vid rue de l'Ecole des Beaux-Arts, som Brandt rekommenderat dem, gick längs kajerna vid Seinen, förbi Notre-Dame och midt emot Louvre'ns långa fasad. Daniel tyckte det var bland det ståtligaste han sett — denna byggnad, så ädel och mäktig, behärskande hela Seinestranden och sträckande sig nästan så långt ögat kunde följa med, tills den förlorade sig bland Tuileriernas träd, där floden smalnade i perspektivet. För den som kom från Italiens städer låg det någonting befriande i dessa stora vyer, dessa breda afstånd och öppna fläckar, där man alltid kunde se himlen. Daniel hade så ofta känt sig beklämd på de trånga platserna därnere, från hvilka man aldrig kunde få en rätt syn på minnesmärkena. Men detta lyfte och gladde. På Seinen kilade de små ångbåtarna, på kajer och gator rörde sig ett brådskande, vimlande lif, mänskornas ögon lyste af arbetsfröjd och deras röster ljödo muntra och morgonvakna. Det var som en mäktig våg från det verkliga lifvets haf, nuets, stundens, dagens lif, och Daniel kände sig plötsligt buren af den, kastad midt upp i en luft af vidd och frihet, efter månads-

långa vandringar i en dal af minnen, fylld af sällsam och grubblande skönhetsnjutning, men sällan belyst af en stråle från den lefvande, värmande solen.

Och detta intryck bibehöll sig som det starkaste nära nog under hela Daniels parisvistelse. Liksom efter en tyst öfverenskommelse egnade Kuno och han lika mycken tid åt själfva stadens lif, som åt dess samlingar och gallerier. Ja, det hände att när de sutto vid ett boulevardkafé och betraktade rörelsen som drog förbi dem, de glömde museibesök och andra allvarliga planer blott för att tysta låta sina blickar glida öfver de olika människor som passerade eller sutto i deras närhet, öfver ekipagen på gatan, öfver allt detta evigt enahanda och evigt skiftande, högljudda, brokiga virrvarr, som kan göra främlingen alldeles förbryllad och bedöfvad.

Så tillbragte de tillsammans två härliga veckor, bekymmerslösa dagar af andlig och materiel njutning och icke störda af den ringaste brist på samförstånd. Språkfrågan kom på tal endast när de träffade landsmän, hvilka förde den med sig öfverallt. Engång stötte de händelsevis på Café de la Régence ihop med en rådman från Helsingfors, hvilken bjöd dem på middag och underhöll dem med historier om fennomanerna, om senaste stadsfullmäktigval och dylikt, som i denna miljö intresserade dem oändligt litet. Bland annat berättade han att en gammalfennomansk affärsman, som mistat sin plats för någon mindre honett spekulation,

blifvit firad af partiets alla koryféer med en fest och vid sin nödtvungna afresa följts till stationen med sång och musik — »Vårt land» hade utförts och stämningen varit starkt fosterländsk! Daniel sade ingenting, men när han blef på tumanhand med Kuno, gaf han sin harm luft.

— Det är partidisciplinen, styrd af Wilckes järnhand, och det är just sådant som gör samarbetet omöjligt. Partifärgen framför allt — strunt i det, om människorna äro hederliga eller inte! — Det måste bli annorlunda, det får ej fortfara på detta sätt ... Hvad är det för en demonisk makt i den karlen, som tvingar tusenden att böja sig för ett ord från hans mun?

— Han vädjar till passionerna, det är hela hemligheten ... han är själf en hatfull och lumpen karaktär, och därför vet han på hvilka knappar han skall trycka för att få alla de sämsta instinkterna hos folk i rörelse!

— Jag vet inte ... men så mycket vet jag, att det går på tok för oss, om den mannen länge skall få råda!

När Kuno rest — han for öfver London till Manchester, för att tillbringa några dagar hos Wiréns — grep Daniel ifrigt i med sina studier. Men tillika lät han lifvet i Paris inverka pa sig, utvecklande, stärkande och formande i honom människan i olika riktningar. Han knöt genom lyckliga omständigheter en mängd bekantskaper både bland fransmän och skandinaver. Hans två

uppsatser, som publicerats i utländska tidskrifter, gjorde att hans namn icke var obekant för professorerna, som han uppvaktade. Han såg i de nordiska konstnärernas atelierer hur konstens handtverk bedrefs. Han lefde med franska studenter och deras väninnor i Quartier Latin och fann detta lif på många sätt egendomligt tilldragande. Han arbetade flitigt på sin disputation, som dagligen växte under hans händer. Han kände att ingenting hittills utvecklat honom så som dessa månader i Paris, att ingenting gjort mera godt än de droppar af gallisk ande som nu gjutits i hans tröga finska själ och hvilka uppvägde floder af germanisk visdom och spekulation.

Det var lifvets, det lefvande lifvets väderkvarn, som fattat honom i sina vingar och svängde honom och lät honom känna hur det blåste däruppe! Inom honom vaknade omedvetet anspråk på att få lefva detta lif själf, med sin egen vilja och sina egna krafter, och ej blott låta sin existens glida bort i dödvattnet efter andras. Han genomträngdes af begär att njuta, och när han såg alla dessa kvinnor med den smidiga gången, de glada, pigga ögonen, de små fötterna i sina välsittande skor, ständigt ute på kärlekens stigar, ständigt leende mot sina vänner, så tänkte han på sitt förhållande till Agnesina och frågade sig om han verkligen skulle vara dömd att alltid nöjas med skuggor, där andra grepo sitt fasta tag i verklighetens spännande, svällande lif . . .

Då fick han en dag i juli ett bref från Kurt Ahlfelt, där denne i förbigående nämnde att Ingeborg, som sedan våren varit hemma, den 24 skulle öfver Köpenhamn med »Capella» återvända till England.

Ur brefvets rader steg för Daniels öga en syn — ett möte med Ingeborg i Köpenhamn, en vacker julidag... långt borta från alla som kände dem ... och allt skulle vara som förr, och de skulle gå lyckliga omkring bland idel obekanta människor och säga hvarandra allt som de ej »fingo sagdt» den sommaren för många, många år sedan...

Det var ju löjligt att framkalla detta nu... Men om han i alla fall skulle taga den vägen?... Hvad hade han att säga henne numera, och hon honom?... Hvarför rifva upp det gamla, halfläkta såret för att kanske få ärret så mycket djupare sedan?... Och hvarför detta spel med skuggor igen?

Men under heta nätter, som icke gåfvo någon sömn, började minnena kvälla fram, först helt sakta, sedan allt starkare, tills de togo hans känslor med sig och brusande som en varm flod sköljde öfver hvart enda argument, som hans förnuft bjöd till att dämmande ställa i vägen.

Så fattade han sitt beslut, och den 24 om kvällen, samtidigt som Ingeborg lämnade Hangö, satt Daniel på tåget. Genom en kvaf natt och en brännande solskensdag förde det honom mot norden, så oändligt långsamt, tyckte han, medan hans tankar vid hvarje uppehåll föreställde sig att han

var framme, skapande tusen olika bilder af det möte, som han med längtan och bäfvan emotsåg. ... Uttröttad föll han i sömn så fort han kom ombord på Kielerångbåten, och innan han var fullt vaken, stod han på Toldboden i Köpenhamn, troende sig finna »Capella» kommen.

Men båten hade fördröjts. Den väntades först på eftermiddagen, vid sextiden. Den skulle afgå så fort den finge lasten lossad, sannolikt icke före 10 eller 11, sade man på kontoret.

Daniel hade svårt att komma öfver förmiddagens timmar. Han besökte museerna, men hans blickar gledo öfver föremålen utan det ringaste intresse, han dref en stund längs Langelinie, tills det begynte småregna, han åt en brådstörtad middag på restauranten där, gick in till staden och sökte efter finska tidningar på Kongen af Danmark, och när klockan ändtligen närmade sig sex, begaf han sig åter ut till hamnen. »Capella» hade kommit, men ingen passagerare tilläts ännu gå i land och ingen främmande ombord. Hans ögon sökte Ingeborg bland dem som stodo på däck, men funno henne ej. Efter en lång väntan och sedan alla resande med destination till Köpenhamn stigit i land, fick man ändtligen tillträde till båten.

Han frågade städerskan, som han träffade i det lilla förrummet, där trappan gick ned till aktersalongen, om ingeniörskan Wirén var ombord.

Jaha, det var hon, men hon var visst kvar i sin hytt ännu, hon hade ej synts här uppe. Hon

skulle genast säga till att det var en herre som väntade!

Men i detsamma kom Ingeborg uppför trappan. Hon såg ej Daniel, som stod bakom räckverket. När hon hunnit det öfversta trappsteget, gick han fram tätt bakom henne och sade:

— Goddag, fru Ingeborg!

Hon vände sig hastigt om vid hans röst. Ett småleende flög öfver hennes läppar och hon svarade lugnt, i det hon räckte fram sin hand:

— Nej se, är det ni, Daniel! Så roligt att träffa er! Jag visste nog att ni var på hemväg, men jag kunde då inte tänka mig att jag skulle träffa er här. Så roligt! upprepade hon ännu en gång. — Men hvarifrån kommer ni och hvarför har ni tagit den här vägen?

Daniel svarade icke genast. Han såg blott i hennes glänsande bruna ögon och kände hur det svällde i hans bröst. Han hade varit färdig att utan omsvep säga henne att han tagit den här vägen för att träffa henne, för att säga henne att han aldrig glömt henne utan älskade henne, för att trycka henne i sina armar...

— Jag... jag ville resa hem öfver Sverige, stammade han slutligen... och så hade jag af Kurre fått höra att ni just skulle komma med denna båt, och jag tänkte jag möjligen skulle kunna vara er till tjänst med någonting här...

— Så snällt af er... Så, att ni visste att jag skulle komma!... Ja, jag har varit hemma och haft det skönt på Stenbacka... och nu skall jag

tillbaka till röken och hettan därborta... Men hvad har ni för er? Vill ni följa mig några ögonblick i staden?

Ingeborg skulle till posten och hade dessutom ett par uppköp att göra. Daniel följde med henne, frågande om Kuno och Kurre och småbröderna, som blifvit studenter på våren, och hon berättade om alltsammans, om hur härligt det varit på Stenbacka och hur de upplifvat alla gamla minnen och talat om forna tider.

När allting var uträttadt och de gingo förbi Stephan a Porta vid Kongens Nytorv, föreslog Ingeborg att de skulle sticka sig in på kaféet för att dricka té. De uppsökte ett bord vid en fönsternisch, därifrån man kunde se ut öfver torget, och beställde litet »smörrebröd» och té och »bajer».

Ingeborg, som först förefallit Daniel så ovanligt blek, hade nu fått färg af promenaden. Den lilla reshatten med det hvita floret veckladt under hennes haka, gaf en mjuk ram åt de ljusa, fina anletsdragen. Hon tycktes Daniel så vacker, vackrare nu än förr. Det var någonting så afrundadt och harmoniskt öfver hennes gestalt, och hennes blick var blifven mörkare och djupare. Öfver munnens linjer kom, när hon satt tyst, ett drag af allvar, och när hon log, drog där först öfver hennes läppar en lätt skiftning af vemod, innan de hvita tänderna lyste fram, gladt som fordom.

— Hvad jag hade för en tur som träffade er, sade Daniel. Jag fruktade hela tiden att försumma båten eller att ni tagit en annan väg!

— Ja, tänk, att den första människa jag skulle stöta på utomlands var ni — och tänk att vi båda nu sitta här, långt borta hemifrån och midt ibland obekanta — som midt i en öken! Det påminner mig med ens, vet ni om hvad? . . . Ingeborg skrattade . . . Jo, om den sommaren, när vi ströfvade på tumanhand i skogarna vid Stenbacka eller jag rodde er i min båt ute på fjärden . . . det var bra roligt! . . . och nu tycker jag det är samma stämning öfver oss, fast vi inte träffats på så länge . . . ja, mycket, mycket länge!

Det var som om ett genljud från fordom i hennes tonfall nått Daniels öra.

— Ja, det är tider sedan dess, och mycket har förändrats, tillade hon allvarsamt . . . Men berätta mig nu något om er själf, er resa, ert arbete . . . Är ni riktigt nöjd? . . . Snart skall ni väl disputera? . . . Hur redde ni er i Paris, när Kuno lämnat er ensam? . . . Och är ni allt ännu en lika stor fennoman som förut?

Frågorna kommo så tätt, att Daniel småleende måste be att få gå i ordning med dem. Och han berättade, ifrigt, som om det beredt honom själf en glädje att skåda tillbaka på den färd som nu nalkades sitt slut . . . han berättade om sina intryck från de olika orter han sett, om sina arbeten och den uppmuntran han fått, och om allt annat som trängde sig på honom. Ofta afbröt honom Ingeborg till hans stora förvåning med en lugn anmärkning:

— Det där vet jag.

— Huru?

— Jo, genom Kuno. Han lät mig på Stenbacka läsa igenom alla era bref och berättade mig allt hvad ni sagt honom i Paris ... Men fortsätt, och tala om för mig hvad ni nu tänker göra i Helsingfors!

Och närmad till henne af hennes intresse, talade Daniel, uppriktigt som han blott plägade tala med sig själf, om den förändring Paris åstadkommit inom honom, hur det väckt hans törst efter lifsglädje och stark, värmande personlig lycka — och han målade ut för henne hur han tänkte sig arbetet skulle ställas därhemma för att bereda hans land en ljus framtid, hur han ville strö omkring sig all den rikedom han förde med från sin färd, och själf på grund af hvad han lärt växa sig fri och lös från småsinnet och ständigt peka mot de högre målen ... och fennoman var han af själ och hjärta, och det skulle han förbli, och han skulle lära andra aktning för sina åsikter, och en dag skulle ett stolt Finland växa fram ur de frön till enighet, som nu ändtligen måste sås ...

Ingeborg blickade honom in i ögonen, medan han talade, och lyssnade uppmärksamt.

— Ja, ack ja, sade hon när han slutat, ni har haft det härligt och får det härligt — jag afundas alla som få vara med er ... Jag har alltid trott på en framtid för er, och jag vet inte mycket jag önskar så högt som att min tro må gå i fullbordan!

Medan Daniel talade, hade hans entusiasm

under ögonblickets varma stämning vuxit allt större. Och Ingeborgs vänlighet föll ytterligare som ett befruktande mildt regn öfver hans sinne. Allt starkare förnam han hur de gamla känslorna, mognare och förtröstansfullare än förr, vidgat hans hjärtas rum och fyllt alla hans sinnen, och utan att minnas verkligheten, var det honom som om hans tillit till framtiden, både hans egen och hans lands, funnit i dessa känslor en bergfast rot med oslitbara tågor, som om ur dem ständigt skulle spira för honom ny arbetslust och nytt mod . . .

— Tack, sade han efter några ögonblick, halft franvarande. Ja, jag har haft det bra och jag känner mig nu mycket lycklig. Jag skulle aldrig kunnat räkna på att ni intresserade er för hvad jag hade för mig . . .

— Huru skulle jag inte det? Hade ni inte gjort det i mitt ställe? Eller hade ni kanske glömt vår vänskap?

— Det är annat med mig, jag var fortfarande densamma . . . för er hade så mycket förändrats . . . Glömt? . . . Nej, det har jag inte ett ögonblick gjort . . . man glömmer inte sådant som man upplefver bara en gång, man glömmer det så mycket mindre, ju hastigare och mera oväntadt det tages ifrån en . . .

Hon såg länge och halft undrande på honom. Så blickade hon en stund tankfull ut genom fönstret.

— Ack ja, sade hon . . . det är sa mycket här

i världen som blir annorlunda än man tänkt sig det... Tycker ni inte jag blifvit mycket äldre på dessa två år?

— Nej, åtminstone märker jag det inte nu, i detta ögonblick... jag känner tvärtom igen så mycket af det gamla... Men hvarför frågar ni det?

— Jag tycker själf jag åldrats och blifvit så allvarlig. Ni har nog blifvit äldre, ni också, men det är bara till er fördel. Ni har blifvit så mycket manligare och starkare... och skägget klär er rentaf, tycker jag. Jag minns er nästan bara som den lille, blyge gosse ni ännu var ute på Stenbacka, innan jag reste till Schweiz! Vi träffades ju så litet efteråt. Minns ni, när jag ropade an er vid gamla kyrkan, där ni gick och drömde?

— Ja, jag minns det så väl. Jag tyckte ni var så främmande den gången.

— Det kan nog hända att ni hade rätt... men jag hade inte haft roligt i Schweiz, och jag hade börjat se verkligheten mer och mer i ögat ... det hade blifvit nödvändigt redan då... Men nu blir det visst tid att gå? Kaptenen bad oss inte dröja för länge, han ville vara färdig att lägga ut klockan nio. Vi kunna ju sitta uppe och prata en stund på däck.

— Som ni vill. — Daniel ringde på kyparen. Så hjälpte han regnkappan på henne och de gingo ut.

Det duggade fortsättningsvis. Daniel spände

upp sitt paraply och frågade om han inte fick bjuda henne armen.

— Ser man på, hvad ni blifvit artig därute, sade hon skrattande och tog den.

De följde trottoaren, förbi Hôtel d' Angleterre till andra sidan af torget, och sökte sig sedan längs de små gatorna som gå ner åt hamnen, till ångbåten. De talade endast få ord och gingo långsamt framåt.

Men Daniel drömde att de nu tillsammans voro på resa ut i vida världen, sedan de kommit öfverens om att tillhöra hvarandra och lämna långt bakom sig allt och alla — att de nu skulle gå ombord på båten, som bar dem till vårliga trakter, där skogarna susade öfver dem som fordom och han smyckade henne med doftande syrener och fjärlarna fladdrade omkring henne — och när kvällen kom, skilde ingen dem åt... Och han bemödade sig ej alls att tala, ty det föreföll honom så naturligt, att Ingeborg tänkte just som han och att deras drömmar möttes...

— Hvad tänker ni på? sade hon slutligen sakta.

— På ingenting, och allt möjligt... jag drömmer ibland ännu som förr!

— Får jag vara med — som förr?

— Nej, det är emellanåt bäst att drömma ensam, ty röjde man sina fantasiers hemlighet, kunde de kanske skrämmas och fördunsta!

— Det beror väl på hvem som får veta hem-

ligheten! — Men ni går så trögt, ni måste se till att jag inte försummar båten!

— Ni skall inte skynda, jag ber er därom — vi ha tid nog . . . Jag är så lycklig att gå med er så här!

Det undslapp honom, nästan utan att han visste hvad han sade. Ingeborg svarade ingenting, och när han långsamt sökte hennes blick, vände hon bort hufvudet, allt medan hon höll sin arm i hans.

De kommo fram till ångbåten och gingo in i rökhytten. Kaptenen satt vid bordet och ordnade några papper.

— Det har ringt första gången! förebrådde han skämtande.

Ingeborg presenterade: en landsman, magister Autio, och begynte fråga om utsikterna för färden. När samtalet icke ville löpa, förmodade kaptenen artigt:

— Jag stör kanske?

— Nej, för ingen del.

Kaptenen ville bjuda på ett glas whisky, men Daniel afböjde. Om en stund kommo ett par personer in i hytten. Ingeborg anmärkte att vädret klarnat upp och föreslog Daniel att de skulle sätta sig på akterdäck.

Skymningen hade småningom begynt falla, och klarare hvälfde sig den mattblå julihimlen öfver Sundet, medan stjärnorna långsamt stego upp och den ena fyren efter den andra tändes där ute. Ingeborg och Daniel satte sig så långt

bort från hamnens buller som möjligt och skådade ut åt det vida.

— Det är skada, Daniel, sade hon halft skämtande, sedan de växlat några ord om skådespelet framför dem, det är skada att ni nu skall resa i motsatt riktning mot min — vore det inte roligt att göra färden öfver hafvet tillsammans! Vi ha ännu så mycket, mycket att tala om . . . och gudvet, när vi härnäst kunna träffas så här . . .

Daniel såg på henne. Hon mötte hans blick och lade märke till att han blef allvarlig.

— Hvad tänker ni på nu igen? frågade hon ifrigt. Ni är så hemlighetsfull i dag: vill ni inte våga ett försök att inviga mig i era fantasier, hvem vet, kanske flykta de icke?

— Jag tänker på det som ni sade därborta i kaféet . . . att om det verkligen vore som förr . . . så — får jag säga hvad jag då skulle göra?

Ingeborg vände bort sin blick.

— Ja, säg, sade hon sakta.

— Då sade jag er, att jag ville föra er med mig och förverkliga mina drömmar . . . att lifvet är lif för mig blott om jag får dela det med er, ty jag har icke glömt er, nej, icke en sekund har jag glömt er, jag har tänkt på er alltid och allestädes, jag har sörjt er som en älskad död — och när jag nu ser er lifslefvande igen här bredvid mig, så låter jag er icke mera fara ifrån mig, utan håller er så fast, så fast, att ingen kan rycka er ifrån mig . . .

— Daniel, Daniel, utropade Ingeborg, i det hon hastigt reste sig, ni får inte, ni får inte säga mera ...

— Förlåt mig, Ingeborg, — han ansträngde sig att återvinna sitt lugn — förlåt mig ... gå inte ... det blef mig för öfvermäktigt i detta ögonblick ... jag har burit på det så länge ...

Han fattade hennes händer. Hon satte sig åter. Hennes ögon stodo fulla af tårar. Hon lät sin ena hand hvila i hans, tog upp sin näsduk med den andra och förde den öfver sitt ansikte.

— Ack, Daniel ... hon talade nu lugnt, men klanglöst och nästan ansträngdt ... det kunde ju inte vara annorlunda? Nej, det kunde inte ... och jag visste ju ej alls att ni verkligen höll af mig ... och ingenting hade jag klart för mig själf heller ,.. jag var ju så ung och jag kunde aldrig ana att ni, med era framtidsplaner och en värld så olik min, skulle tänka på mig ... och ni förstod ju också att det inte skulle ha gått ... men om jag vetat, om jag blott vetat, så hade kanske ändå mycket kunnat ändras ...

— Hur skulle jag vågat säga er mer än hvad jag sagt, Ingeborg, ... och just då, .. jag hade ju ingenting att bjuda, jag visste att om jag djärfts yppa en enda tanke ditåt, så hade jag nödgats försvinna från er närhet ...

— Så många, många gånger, sade hon långsamt, innan ni reste, föreställde jag mig hur det kunnat vara annorlunda, och ännu kommer det ofta i mina tankar ...

Hon dröjde ett ögonblick...

— Nu har jag redan sagt er mer än jag får säga, Daniel. Ni måste gå, och ni måste lofva att icke tänka på mig annat än som en vän. Jag bevarar era ord djupt i mitt hjärta, tro mig, och jag vill i tankarna följa med er, jag vill höra af er, jag vill att ni skall bli lycklig och berömd och stor! Och ni skall ge mig er vänskap i stället, en stilla och trogen vänskap, det är allt hvad jag vill och hvad jag får begära, och så skall ni lära att hålla af någon annan och engång blifva mycket, mycket lycklig!

— Ingeborg, Ingeborg! — Daniel böjde sig ner och kysste handsken på hennes hand. — Jag önskar ingen högre lycka än denna stunds — alla mina känslor har jag längesedan gifvit åt er, och jag vill hålla af er som jag gjort... och jag vill intet annat begära än hvad ni nu gifvit mig, det lofvar jag er!

— Daniel! Hon strök honom sakta med handen öfver axeln...

Det ringde tredje gången, och alla främmande uppmanades att lämna båten.

— Farväl, nu måste ni gå! — Han höll hennes båda händer i sina, där han stod framför henne. Därpå skyndade han bort, medan hon steg upp och långsamt följde efter honom till landgången.

Ett ögonblick därefter lade båten ut. Ingeborg stod midskepps och lutade sig mot relingen. Hennes hvita flor lyste där ännu länge efter det gestaltens konturer begynt förtona i skymningens dunkel.

Daniel lämnade icke kajen, innan skenet från den väldiga ångarens hytter och kajutor otydligt blandat sig med de många röda och gula ljusen på hafvet och den sista strimman af dess rök försvunnit under aftonhimlens mattblå hvalf, som nu stod fullt af glimrande, leende stjärnor.

XIII.

Det var en spegellugn augustikväll, två veckor senare, när Stockholmsbåten i den början de solnedgången styrde in mot Helsingfors.

Daniel stod högst uppe på kommandobryggan, bredvid kaptenen. Hans ögon hade dröjt vid hufvudstadens konturer allt sedan han först, flere mil ute på hafvet, sett dem dyka upp ur vågen, likt en skimrande fantastisk bild af tinnar och palats, som tornade sig upp mellan himlen och hafvet. Och nu stego de fram allt tydligare, kyrkornas kraftiga och lätta linjer tecknade sig mot himlens blå, rader af hus höjde sig ur böljan liksom de hvita murarna i en stad på Italiens kust, medan solen blänkte i deras fönster, och dunkla fläckar mellan dem antydde grönskande träd. Ångaren gled mellan Sveaborgs fästen, tätt utmed de små klipphällarna, som drogo sig längs vattnet i aftonsolens glöd, den svängde upp förbi Blekholmen — och hamnen med sitt stora torg och sina skinande rena hus bredde sig emot den som en öppen, välkomnande famn.

Daniels hjärta klappade högt af glädje. Hvad den var vacker, hans fosterlands hufvudstad! Hvilken fläkt af ungdom och lif och hemtrefnad sände den icke emot en på långt håll! Den såg ut att ha det så bra, att ligga och fröjda sig själf i medvetandet att den var så vacker och för hvar dag växte allt vackrare och större. Hvad här blir härligt att arbeta! Det är att gå med samma känslor som i löfskogen om våren, när allting sväller och sjuder omkring en... Man behöfver blott växa med, man är som en lem af den stora organismen — och man sprider omkring sig nya frön, hvilka genast ta fäste i den unga, fruktbara jordmånen. ... Huru annorlunda än dessa samhällen därute, som öfverlefvat sig själf!

Hvem var det som stod på kajen och viftade med en stor halmhatt, om icke Henrik Brandt! Det var ju hans långa, gängliga figur och hans stora, blonda mustascher, aftecknande sig mot en mörk fond af solbränna.

— Hallå, Autio! Välkommen hem! Känner du igen?

Båten lade till. Daniel lutade sig öfver relingen.

— Du här i staden, midt om sommaren! Och hur i all världen visste du?... Det var roligt!

Hastigt hade Daniel fått sina saker i land, och i första ögonblicket hade Brandt berättat att han händelsevis var inne från skärgården, där han låg och målade, och träffat Kurre Ahlfelt, som meddelat honom att Daniel väntades. Kurre hade lofvat sälla sig till dem, litet senare, på Kapellet.

— Låt mig nu riktigt se på dig! Så fin — så välsittande kläder och en så stilig grå hatt! Och litet hakskägg — det klär dig, förbaska mig gör det inte det! Och fetare har du blifvit . . . Du ser helt idealiserad och förmögen ut!

— Och ändå är jag så pank, att jag i morgon dag måste bege mig ut på vigilans!

— Ja, där har du det, man får börja med hemsederna så fort man satt foten i land!

Ett par timmar senare sutto de i en af Kapellets sidopaviljonger, vid den gamla bekanta tutingen, som smakade precis lika som förr. Och Daniel berättade. Han var i en ypperlig stämning, han kände sig så underbart lifslustig, att till och med Brandt smittades varm. Men när Daniel från reseminnena gick öfver till sina reformatoriska framtidstankar, drog sig målarens intresserade min till ett skeptiskt leende. Han kunde icke låta bli att göra ett par tviflande inkast.

— Du är dig lik, sade Daniel med en liten skymt af missmod. Det beror bara på att du inte bryr dig om annat än din konst. Ni artister äro alla sådana — det är er likgiltigt hur det går med fosterlandet, blott ni får sitta i fred bakom ert staffli . . .

— Nå, nå, ingen hetta — du vet bäst själf hur orättvis du är mot mig! Men jag skall säga dig något — med fara att kyla af din entusiasm, som är en god egenskap att ha i ungdomen, fast man ofta ränner hufvudet i väggen med den!

När man varit ute i Europa första gången, ser du, och lefvat ett andligt, rörligt lif, genomträngdt af nya idéer och impulser, så tror man så gärna att ingenting är lättare än att omsätta allt detta i den egna jordmånen. Man föresätter sig att blåsa in luft i förhållandena, att ägga de tröga, upplysa de okunniga, entusiasmera de unga och intressera alla människor — Hvarför skulle det inte gå? Människorna äro väl inte så dumma att de förbise sitt eget bästa — om de stå så långt efter andra, så beror det blott på att ingen antagit sig dem och uppträdt som »folkets lärare» i europeisk civilisation!

Du är nu en sådandär första resans passagerare, som stiger i land i Helsingfors med idealen från Europa bland ditt bagage. Vi, som varit med om den resan några gånger, vi förstå att lämna dem efter oss mycket tidigare, och vi behöfva inte ångra oss. Så fort jag sätter foten på ett finskt ångbåtsdäck i Lübeck eller Köpenhamn eller Stockholm, så är jag medborgaren från Helsingfors. Jag låtsas som om jag på mina fem fingrar kände till alla intrigspel här hemma och resonnerar om dem med mina medpassagerare, jag svär och förbannar, jag talar om de senaste utnämningarna som om jag själf blifvit förbigången, jag intar en ytterst deciderad ställning i språkfrågan och bär mig åt som om mitt väl och ve, jämte hela landets, skulle bero af det stundande landtdagsmannavalet i Kemi. Det är det enda sättet — annars betraktas man som en utbörding i detta samhälle!

Daniel skrattade när han föreställde sig vännen i denna situation.

— Se på publiken här, fortsatte Henrik. Det är visserligen sommarpublik, men stommen utgöres ändå af hufvudstadens borgerskap vid sina »Stammtische», där de sitta frukost, middag och kväll hela sommaren ut. Det är de som dirigera andan i detta samhälle. Tycker du det skulle fresta att vända sig till dem med ett litet föredrag eller en diskussion rörande reform af det andliga lifvet i Finland, samarbete med olika tänkande, smak och stil i det enskilda och större konstintressen i det allmänna — allt det som du brusar af? Jag tror de skulle fråga om du är riktigt frisk — och skrifver du, angår det dem inte!

— Hvad bryr jag mig om det! Jag vänder mig inte till dem, utan till de verkligt bildade!

— Du oförbätterlige idealist! Alla tro sig naturligtvis vara verkligt bildade och förstå sig på sakerna, åtminstone vida bättre än du. Vänd dig till dem som makten hafva på det estetiska området, utveckla din uppfattning om de nyaste konststräfvandena, gör dina förslag, och du kommer att mötas med en ny tviflande fråga rörande det rätta tillståndet i din stackars hjärna. Hos oss hafva nya idéer utsikt att gå igenom blott om de framställas af gamla herrar — gamla bepröfvade herrar, som suttit i tusen komitéer och sjuhundra direktioner och på de senaste fyrtio åren inte sett annat än sina protokoll. Men sådana gamla herrar framställa inte några nya idéer. Väckas de af

yngre, så stukas de ögonblickligen, dels för att man under dem spårar rackeri, dels för att man inte vill ge ungdomen rätt i någonting, dels för att man inte begriper!

— Jag vet nog att det varit så, men jag trodde det blifvit bättre...

— Sämre har det blifvit, ty de gamla herrarna ha bara blifvit äldre, och på samma gång dummare och elakare! Och de sitta kvar, och när de ändtligen afgå, testamentera de sin lifsgärning och åskådning åt söner och klickfränder, hvilka visserligen äro yngre till åren, men ingalunda till sinnelaget.

Och så är det på alla områden. Finland är klickarnas land, en liten klick leder det finska partiet, en annan leder det svenska, en bestämmer besluten i senaten, en regerar universitetet... Det är dessa klickar som måste sprängas, om man vill uträtta någonting för att få luft i luckan... Men de äro sega och hålla så hårdt ihop att det behöfs dynamit för att få dem i sär.

— Men vår tidning har väl lagt petarder här och där!

— Den väntar just på dig — tag i kraftigt bara, kanske kan du åstadkomma mera än hvad den hittills förmått... Jag har inte varit riktigt nöjd med våra vänner, får jag uppriktigt säga, och jag instämmer fullkomligt i den kritik du gaf af literatörerna i ditt bref... De älska alla att posera för ett slags naturgenier och upphöja bondiskheten till ideal — ingalunda på grund af några Rous-

seauska teorier, utan af pur bekvämlighet! Det var nu egentligen meningen att just tvärtom visa motståndaren att man kunde vara bildad både till det yttre och inre, äfven om man inte är svekoman.

— Jag känner tyvärr smått igen det där... Hur är det annars med chancerna för det unga partiet?

— Inte vidare bra. Det har kanske inte lagts i företaget det allvar och den kraft som behöfts. Wilcke arbetar energiskt, och det programmets makt är bland den stora massan oinskränkt. Kanske skola de få ögonen upp nu, efter gamlingarnes ynkliga uppträdande gentemot de sista ukaserna...

— Jag har inte rätt kunnat följa med... jag var stadd på resa när de kommo, men jag såg nog tidigare huru upprörd stämningen var i väntan... Är denne Wilcke då alldeles outslitlig?

— Han är en eld som närer sig själf, en pelikan som lefver af sitt eget blod — af det eviga föryngringsmedel som är hans passion, hans hat, hans aldrig tröttnande ärelystnad! Och nya telningar växa upp invid den mossbelupna stammen. Din fördetta fosterbror anses vara en af dem, som skola ta arfvet. Han sträfvar åtminstone redligen efter det, och med tillhjälp af sin svärfar, som har pengar och inflytande och saknar alla skrupler, kan han skjutas fram hur långt som hälst...

Daniel kände att någon slog honom på axeln.

— Tjänis på dig igen, gamla galosch! Fryntligt att se dig — hoppas du mår tjockt!

Daniel steg upp.

— Nej se, Kurre! Goddag, goddag, kära Kurre... hvad det är roligt att ta dig i hand en gång igen efter långa tider... Hur lefver världen med dig? Hvad jag har för en tur att just träffa er båda i detsamma jag stiger i land... Kom nu och slå dig ner!

— Bra lefver världen naturligtvis, mig fattas aldrig något! Och inte dig heller, tycks det... du har ta mig tusan blifvit riktigt vacker och välväxt, så man knappast känner igen dig! .. Kypare, pst! en tuting!

— Du må tro, fortsatte Kurre i det han slog sig ned, att jag stannat här för din skull... jag hade varit borta igen, om jag inte råkat få ditt bref från Paris. Jag tänker nämligen ligga på Stenbacka hela augusti och rekoliera mig!

Kurre hade blifvit fetare och plussigare och fått helskägg, hvilket icke klädde honom. Öfver hans förr så pigga blick hade lagt sig någonting slappt. Daniel tyckte det såg ut som om rekolieringen kunde behöfvas.

— Jo, fortsatte Kurre, jag har gjort en liten segeltur med några kamrater, till Mariehamn och Hangö, och haft det rätt gladt, dansat ihjäl fruntimren, supit herrarne under bordet och förargat gallfeber på badläkarena.

— Nå, och Kuno?

— Mår bra, förmodar jag. Han bråkar med sin guano och sina arbetare och lefver hyggligt för resten, som alltid. Du kommer naturligtvis ut och hälsar på!

— Bara jag nu blir litet i ordning... Vi talade just om Hjalmar. Har du sett till honom?

— *Jalmari,* skall du säga — han har ändrat namn, ser du! — Nej, jag har inte haft det nöjet ... jag har för resten totalt släppt honom!

Brandt hade emellertid fått syn på Ravander och Otto Mallin, hvilka lotsade sig fram mellan de tätt besatta borden, på spaning efter en ledig plats. Han fick tag i dem och förde dem till Daniel. Det blef uppriktiga — från Ravanders sida mycket högljudda — välkomsthälsningar, som försatte Daniel i allra bästa lynne. De nykomna presenterades för Kurre och satte sig ner. Medan Ravander och Kurre snart »funnit hvarandra» i witzar och skämt och Brandt småmysande hörde på, talade Mallin och Daniel vid det motsatta bordshörnet om allvarliga saker. Daniel borde genast träda in i redaktionen, hvars krafter voro mycket reducerade under sommaren, samt hjälpa till med litet af hvarje. Från terminens början skulle han få specialisera sig på konsten och literaturen, och man hoppades att han därjämte finge tid öfrig att skrifva några ledande artiklar.

Daniel förklarade sig villig. Han skulle försöka göra sitt bästa — han hade nog en och annan idé, som han ville få fram!

Mallin hade dessutom ett uppdrag till honom. Rektorn för en stor privatskola i hufvudstaden hade bedt honom fråga Daniel om Daniel icke åtoge sig ett antal undervisningstimmar i finska och svenska på de högre klasserna i skolan. Daniel

var öfverraskad och glad att man kommit ihåg honom, men vågade ännu icke ge ett bestämdt svar.

Emellertid såg det ju ut som om han skulle få arbete mer än tillräckligt — man frågade rent af efter honom! Det gaf ett helt annat intryck än Brandts pessimism.

— Du ämnar väl söka upp Ekroth? frågade Mallin.

— Är Hjalmar i staden?

— Ja, han tjänstgör i en bank och skrifver i gamlingarnes tidning.

— Jag skall gå till honom, så fort jag hinner...

— Skildt välkommen blir du inte, det kan jag förbereda dig på, när du säger att du arbetar hos oss. De äro så rasande på oss, isynnerhet nu, efter de sista händelserna, när vi angripit deras vän, Finlands representant i Petersburg, för att han inte hindrat de sista åtgärderna. De ha aldrig hatat svekomanerna lika mycket som de nu hata oss!

— Jag skall tala lugnt med honom... Jag tror mycket af bitterheten beror på att man aldrig talar ett sansadt ord med hvarandra, försöker att förstå hvarandra. Man är som en spänd revolver genast när man börjar!

— Det är fara värdt att du inte uträttar mycket med lämpor... Han är alltför starkt inne i den kretsens tankegång. Svärfadern och frun hålla för resten ledbandet stramt om halsen på honom,

ifall han skulle försöka göra sig lös! Du vet ju att Ringdahl är inne i senaten nu?

— Ja, jag vet det. Jag undrar hur han och min fosterfar nu för tiden komma öfverens. Du ligger väl som tidningsman litet inne i dessa förhållanden?

— Man säger att senator Ekroth ämnar taga afsked, emedan han befinner sig i en skef ställning. Han har stora sympatier för den finska saken, som du vet, men han blef i de senaste viktiga frågorna dragen vid näsan af Ringdahl och de andra, och det lär vara nog så skralt med förhållandet dem emellan nu...

— Jag tycker ni hviskat tillräckligt där! kastade Ravander öfver bordet. Nu måste vi besluta något om fortsättningen af detta högeligen angenäma samkväm!

Det var hastigt gjordt. Man beställde sexa, som Daniel skulle bjudas på, och när man ätit den, kommo kaffet och likörerna. Det angenäma samkvämet räckte så länge, att gaslågorna släcktes och stearinljus i glaskupor ställdes på bordet. Det talades om alla världens ting, allvarligt och skämtsamt, det skålades för Daniel från alla möjliga synpunkter, det grälades skarpt med Kurre i språkfrågan, och man beslöt »ha aktning för hvarandras åsikter». När Daniel skildes från de andra, som följt honom hem till Kämp, sade han sig att den kvällen i sitt slag var lik eftermiddagen i Köpenhamn — ett lyckligt järtecken på hans framtids himmel!

Allt gick också så jämt han blott kunde önska. En vecka efter sin ankomst var han så pass i ordning, att han kunde taga i med arbetet, både hemma och vid tidningen. Det senare gaf honom mycket litet att göra, ty hela tidningslifvet hade halfmaskins fart, såhär midt uppe i rötmånaden. Han började med en serie »Minnen från en resa» under strecket, granskade inkommande skönliterära bidrag och öfversatte från utländska blad. Med de ledande artiklarna, som denna tid på året mest rörde likgiltiga ting, behöfde Daniel icke befatta sig, då Mailin fanns i staden. Skoltimmarna arrangerade han om, så de icke skulle taga bort för mycket af hans tid.

En söndag reste han ut till Stenbacka, där han mottogs med öppna armar både af Kuno, faster Hilda och »smågossarna», som icke voro litet stolta att visa honom sina hvita mössor. Det blef icke tid att svärma i sällskap med sina tankar, att besöka alla platser och kalla fram minnen, som nu voro dubbelt varma och kära. Daniel omringades hela tiden af de andra, fick berätta och svara på tusen frågor, och höra om allt som händt i familjekretsen, om smågossarnas examina, om glädjen när Ingeborg var här och ströfvade omkring med dem ...

Af fastern, hvilken fortfarit att uppehålla det vänskapliga umgänget med gamla herrskapet Ekroth, erfor Daniel ett och annat om sin fosterfar. Senatorn, som nu njöt af sin sommarsemester borta i östra Finland, hade under senare tider icke be-

funnit sig väl, sannolikt dock mera till följd af sin ställning i senaten, än af fysiska orsaker. Han hade i en del ömtåliga frågor röstat med det parti, till hvilket han räknades, och alltför sent märkt att man lurat honom till medgifvanden, som icke öfverensstämde med hans fosterländska sinnelag. Då hade han tydligt gifvit tillkänna att han icke vidare ämnade låta föra sig bakom ljuset. När det sedan en gång händt att under Ringdahls inflytande ett omröstningsresultat, till hvilket Ekroth medverkat, användts till en ful manöver i partiets tjänst, kom det till en skarp scen mellan honom och Ringdahl. Och sedan dess hade han räknats hvarken till det ena eller det andra partiet, haft ledsamheter med Hjalmar och sina gamla umgängesvänner och mera sådant, som mycket bedröfvat fru Ekroth. Hjalmar hade uppträdt dumt mot fadern — säkert var det till en stor del hans hustrus fel, ty mellan henne och de gamla blef det aldrig riktigt väl.

Det gjorde Daniel ondt att höra detta, mest för fostermoderns skull. Han visste hur känsligt hon tog allt dylikt och hur hon kunde sörja i stillhet. Men det var synd om hans fosterfar också. En så renhårig och duktig man förtjänade ett bättre öde än att misstros af alla — ty detta är enhvars lott, som kommer att intaga den hos oss svåraste och otacksammaste ställningen för en man, den, då man betraktas som »osäker , ställningen mellan partierna.

Med Hjalmar var han fortfarande besluten att

tala uppriktigt, såsom han lofvat sin fostermor. Af den gamla vänskapen lefde hos Daniel ännu någonting kvar. När han nu, i sin försonligt ljusa stämning, tänkte på fosterbrodern, vaknade många varma och tacksamma minnen från deras uppväxtår, och Daniel invaggade sig i hoppet att hans forna inflytande kanske än en gång kunde verka någonting. Hade Hjalmar icke fullständigt glömt känslorna för honom, så skulle han helt säkert riktigt uppfatta Daniels närmande. Ett öppet resonnemang kunde bringa deras personliga förhållande i goda gängor igen.

Det var med dessa förhoppningar Daniel en söndagsförmiddag i slutet af augusti ringde på i Hjalmars våning i ett nytt stenhus vid Elisabetsgatan. På dörrskylten stod ganska riktigt »Jalmari Ekroth» och därunder på finska »juris kandidat . Daniel fördes in i herrummet och fick vänta en stund. Det var öfverlastadt af möbler, mattor, bokhyllor och prydnadsföremål, statyetter och bibelot'er. En gungstolsmatta och en tidningshållare representerade de fyrkantiga finska mönstren i rödt och blått. Ofvanom soffan tronade ett stort porträtt af Wilcke. På skrifbordet stod på ena sidan en fotografi af unga fru Ekroth, omvirad af mannens vissnade magisterkrans, och en af svärfadern, på andra sidan kort af Hjalmars föräldrar i mindre format.

Daniel tog plats i gungstolen, medan han lade märke till alla dessa detaljer. En tidning låg framme på skrifbordet — det var det gamla finska

partiorganet; Daniel vecklade upp det för att se hvilka grofheter Helsingforsbrefvet i dag skulle innehålla. Men i detsamma öppnades en dörr och Hjalmar trädde in.

Det såg ut som om han först icke känt igen Daniel. Han stannade vid dörren, rättade sin pince-nez och kastade på honom en främmande blick. Men när Daniel reste sig, räckte han fram handen och skyndade emot honom.

— Nej se, så rart främmande! Välkommen! Jag höll på att inte känna igen dig, så fin och utländsk som du blifvit!

Daniel fäste sig vid att Hjalmar själf förändrats. Han hade blifvit fylligare och han bar ett kort, ljust helskägg. Dessutom var där ett främmande drag, som Daniel ej tyckte om, öfver hans utseende — kanske en följd af pince-nez'en.

— Goddag, Hjalmar, det gläder mig att se dig igen. Du är inte heller alldeles lik dig.

— Har du ätit frukost? — Jag skall säga till Hilja — vi slutade just...

Hjalmar vände sig mot dörren.

— Nej tack, jag har nog ätit... Nej tack, jag har inte lärt mig röka, tillade han, när Hjalmar räckte fram en låda cigarrer.

— Jaså, asket som förr, sade Hjalmar, i det han slog sig ner i sin skrifstol.

— Nå, det vet jag just inte... jag tror jag varit en rätt stor sybarit under dessa år, i bredd med er här hemma!

— Ja, du har naturligtvis njutit mycket på

ditt sätt... Då och då har jag genom dina bref till gubben kunnat följa med dina extravaganser därute. Men man har det nog bäst här hemma ändå... man blir bortskämd och fordrande på resorna i stora världen, och vill sedan att allt i hemlandet skall vara likadant som där... Och sist och slutligen stå vi ändå i bra många saker framom både tyskar och fransmän...

— Ja, det beror nu på... Hur befinna sig tant och farbror?

— Tack skall du ha, såvidt jag vet, må de skäligen... De trifvas blott alltför bra, tycker jag, på bondlandet och alltför illa i Helsingfors. Mammas hela vinter går att längta till våren, när hon får komma ut och pyssla med sina plantor, och gubben har tyvärr börjat visa samma tendenser. Han intresserar sig allt mindre för sin tjänst och allt mer för sitt fiske därute på Kaunola.

— Det är bestämdt lugnare att sitta och meta på sjön än att sitta i senaten!

— Gubben börjar bli gammal, det är hela saken. Han funderar på att ta afsked, tror jag, och det gör han rätt i. Han är en man af den äldre generationen, som inte har den nuvarandes handlingskraft och blick för situationens kraf.

— För min del tycker jag att om det någonsin behöfts män af gamla stammen, så är det väl nu...

— Det är nattmösspolitik och ingenting annat som dessa gamla dagbladister bedrifva — och

till dem hör gubben också, trots sin omskrikna fennomani — men de ha aldrig haft något lefvande sinne för tidens och den finska sakens behof...

— Vårt land är bättre betjänadt af en duglig och principfast regering, än af sådana där tidskrafvets observatörer, hvilka ändra signalerna efter hvarje molntapp som de spana vid horisonten, och därför tycker jag det vore ledsamt om farbror Edvard skulle afgå. En person med hans karaktär kan ännu bli mycket värd hos oss.

Hjalmar svarade ingenting. Han drog ett bloss ur sin cigarr, lutade sig bakåt i stolen och betraktade rökringarna.

— Än du själf då, fortsatte Daniel i en mildare ton, man behöfver väl knappast fråga hur du har det?

— Åh ja, jag kan inte klaga! Jag har funnit en verksamhet, som tillfredställer mig, åtminstone tillsvidare, ty jag ämnar inte fortsätta med den i evighet... men man kommer in i en viktig gren af det ekonomiska lifvet, hvilket ju kan vara bra för framtiden — och så har jag ändå rätt mycken tid öfrig för egna arbeten.

— Du ämnar då verkligen fortsätta med vetenskapen? frågade Daniel intresseradt.

— Ja visst, det har ju alltid varit min sträfvan ...och det är en stor fördel att vara juris doktor, man kan helt behändigt få en bra tjänst framför många andra...

— Det är ju också en synpunkt, sade Daniel småleende.

— En synpunkt, som man inte får förakta... Men hur är det med ditt eget doktorerande? När skall du bli färdig? Och hvad ämnar du göra sedan?

— Jag hoppas vara klar inom detta läseår. Sedan — ja, jag tänker försöka komma mig till en docentur och får väl se mig om efter tidnings- och skolarbete tillika, såsom nu.

— Såsom nu? frågade Hjalmar hastigt. Skrifver du i —

— I den tidning hvars åsikter jag hyllar — naturligtvis. Det gör du ju också.

Hjalmar lutade sig framåt i stolen.

— Är det verkligen möjligt? Tror du ännu på de där galenskaperna? Jag tänkte du svalkat dig under din långa frånvaro... Nå, det kommer inte att räcka länge, innan du märker att tidningen inte har den ringaste prestige, lika litet som dina meningsfränder... att hela er ställning är falsk!

— Jag är dessa åsikter af själ och hjärta tillgifven, och har blott blifvit mera öfvertygad om deras riktighet därute... Och jag tänker göra hvad i min förmåga står för att förskaffa mera anseende både åt tidningen och åsikterna.

— Lycka till — men du får nog bränna dina kol förgäfves! Du anser alltså verkligen att det är under vikingianismens tecken, som den finska saken skall föras till seger?

— Har du inte kommit öfver dessa fraser ännu? Jag trodde de i början användes för att slå blå

dunst i den stora massans ögon, men var inte beredd att få höra dem ur din mun!

— Man förstår nog att det är genant för er att höra sanningen — men så är det ju i själfva värket!

— Jag skulle vilja tro att du talade *bona fide*, om jag kunde, sade Daniel allvarligt, förargad öfver Hjalmars nonchalanta ton. Eller skulle du verkligen till den grad ha stelnat i bokstafstron, att detta vore din uppriktiga mening?

— Fakta visa ju hvarje dag att ni går svekomanernas ärender blott för att själfva komma fram och peta oss undan. Men jag skall säga dig att det är ett farligt spel och kan kosta landet dyrt . . .

— Jag vet inte hvad det kan ligga för en fara i att samla alla krafter, där man kan arbeta gemensamt till fosterlandets båtnad.

— Fosterlandets båtnad! Och det är det, tror du, som svekomanerna eftersträfva? Du är verkligen oskyldigare än ett nyssfödt barn! För resten skall jag säga dig — Hjalmar sänkte rösten som för att meddela en hemlighet — att man vet mera om framtiden på vårt håll än annorstädes, och det finns tecken som tyda på att ingenting är fördärfligare för vårt land än de svensksinnades envisa opposition . . .

— Jaha, du kommer ihåg läxan utantill, ser jag. — Nu är det min tur att fråga om inte du under dessa två år blifvit förnuftigare. Ser ni åtminstone inte, ni som äro unga, att allt detta är en manöver af Wilcke för att bibehålla sitt inflytande och få spela den ledande rollen till slut — en manöver,

skickligt företagen just i det ögonblick, då makten börjar glida stockkonservatismen och ofördragsamheten ur händerna? Eller tror ni verkligen att det är med denna eländiga klokskap, som landets lycka skapas? En regering efter ert tycke kommer att fira verkliga orgier af obskurantism, med ständig omsorg om sitt eget skinn, naturligtvis. Den kommer att besätta tjänsterna med sina anhängare och försvåra de svenskspråkiga bildningsinstitutionernas arbete. Och i de yttre politiska förhållandena skall den sannolikt gå från det ena medgifvandet till det andra, såsom ett färskt exempel visar — ett exempel, där den varit i tillfälle att genomdrifva de vackra principer, som Wilcke proklamerade på mötet för två år sedan ... Men om ni har goda öron, skall ni höra hur fienden skrattar i mjugg ...

— Du siar om framtiden som en af gamla testamentets profeter — Hjalmar skrattade högt. Jag känner igen dig från dina bästa predikostunder i vår ungdom! Men vet du hvad som skulle bli af, om *ni* finge makten? Jo, att vid första sammanstötningen *alla* våra institutioner skulle förintas, att lifvet på alla områden skulle stagnera, att den finska saken blefve begrafven för årtionden, kanske för alltid, och därmed naturligtvis Finlands utveckling ...

— Du imiterar dåligt din herre och mästare, kära Hjalmar. Och du tror att vårt folk inte hellre tar en fullkomlig *tabula rasa* än ett skenbibehållande af institutioner, hvilkas betydelse egna medborgare,

moraliskt ansvariga inför detta folk, äro de första att förringa?

— Hvem är folket? Kanske ni? Och vet du inte att folkets opinion är en kompass, som ständigt visar skeft?

— Jag vet att detta är maktmissbrukets teori — det vet jag; och denna teori är ständigt färdig att anse folkets opinion liktydig med gatuskrik eller några enskildas intriger. Det är bekvämt att skaka den ifrån sig! Och ledaren behöfver blott ge denna tarfliga lösen för att tusenden skola med samma förakt rycka på axlarna åt hvad de kalla opinionen — det som deras egen känsla måste säga dem själfva...! Så lydiga och så dumma äro lemmarna i ett parti! Sedan kommer en dag då de se att blindbockspelet inte mera går — men då är det för sent!

— Jag beklagar uppriktigt att du är så där oförbätterlig, och jag tycker synd om dig, ty du förstör hela din karriär!

— Det har aldrig varit min afsikt att göra någon karriär — allra minst genom att uppoffra min öfvertygelse — eller, hvad jag anser lika tarfligt, genom att utan någon öfvertygelse segla i andras kölvatten och låta sig narras till handlingar, som man i grunden är för god att begå.

— Nu blir du häftig och bitter... jag tar inte åt mig...

— Det behöfver du inte heller, ännu åtminstone! Men jag anser dig, uppriktigt sagdt, förtjäna bättre än att låta dig dragas vid näsan af dessa ihåliga

fraser, bakom hvilka blott gömma sig själfviska syftemål.

— Jag skall säga dig att jag tänkt öfver alla dessa saker tillräckligt och bildat mig en egen åsikt och jag är färdig att stå och falla för den!

Hjalmar reste sig och gjorde en stor gest med handen. Daniel kände igen deklamationstagen från skolbänken och studentfesterna, och svarade ingenting. Situationen begynte förefalla honom otreflig. Han hade sagt tillräckligt, Hjalmar kunde nu ha stoff nog till reflexion, om han ville reflektera...

Hjalmar gick ett par slag af och an på golfvet. Sedan satte han sig ner igen, och fortsatte lugnare:

— Det är väl inte värdt att söka öfvertyga dig, innan du själf inser att du är på galen väg — och låt oss nu hellre tala om någonting annat. Vill du inte komma in till Hilja, hon skulle visst gärna råka dig!

Daniel hade egentligen gärna låtit Hilja höra hvad han tänkte, men nu var han ej stämd att börja på nytt. Han såg på sin klocka och steg upp.

— Tack skall du ha, men jag måste gå nu, jag skall ännu på ett möte på förmiddagen.

— Det var ledsamt — vi ha ju inte alls fått tala om dina reseäfventyr — och jag kunde också berätta ett och annat i samma stil, fast från andra vädersträck... Den fördömda politiken, det är den som tar all tid från oss — Hjalmar smålog tvunget — men jag hoppas den inte skall hindra oss att träffas snart igen. Kom nu snart tillbaka — som

sagdt, Hilja vill gärna råka dig, och jag tror visst att hon har en bättre öfvertalningsförmåga än jag!

Hjalmar följde fosterbrodern ut i tamburen.

— Adjö och glöm inte bort, som sagdt!

— Tack. Farväl, och hälsa dina föräldrar när du skrifver!

Daniel drog en lång suck när han var ute på gatan. Det skulle då verkligen sluta på detta sätt! I det längsta hade han dock trott Hjalmar om mera självständighet och ridderlighet. Men man hade vetat hur man tagit honom. Wirén och Kurre hade inte haft så orätt i hvad de sagt när Hjalmar blef förlofvad. Måhända hade han ännu kunnat räddas, om ej svärfadern och hustrun och den olycksaliga fåfängan och ytligheten — ja det var nästan för många faktorer att eliminera på samma gång! Men i alla fall var det ledsamt. I detta ögonblick kände Daniel icke så mycket förargelse öfver de åsikter Hjalmar låtit narra på sig, icke heller missräkning öfver att hans förhoppningar att uträtta någonting gått i kvaf. Det som han kände smärtsammast, var sorg öfver att fosterbroderns och hans vägar i lifvet nu verkligen för alltid tycktes hafva gått åtskils.

XIV.

Det möte, till hvilket Daniel begaf sig från Hjalmar, hölls på tidningens byrå och gällde redaktionsangelägenheter. Man ville ena sig om en fälttågsplan för den stundande vinterkampanjen.

Daniel var en af de ifrigaste i diskussionen. Det var som om samtalet med Hjalmar, sedan det första intrycket gått förbi, endast äggat honom till kamp och opposition. Radikalast af alla påyrkade han ständig och stark front mot de gamla. Han talade om vikten af att i hvarje fråga ställa sig på en verkligt, icke blott till namnet, liberal ståndpunkt, han framhöll att man måste uppmärksamma arbetarnes sträfvanden, att man i det finska kulturarbetet sorgfälligt borde taga vara på de nationella element som förtjänade det, men akta sig för att missuppfatta ursprungligheten. Ett intensivt arbete i det inre, framför allt på den finsktalande befolkningens höjande i alla riktningar, ett lojalt samarbete med det andra partiet, där sådant kunde

ske utan skada för egna viktiga intressen, och portarna öppna för alla fria och friska vindar utifrån — se där tidningens och det unga partiets lösen!

Man höll i allmänhet med Daniel. Dock fanns det röster, som ville varna för chimärer på såväl sociala som kulturella områden. Framför allt måste man undvika att synas stöda sig på svekomanerna, äfven om åsikterna stundom kunde sammangå.

Med glad entusiasm grep Daniel nu ordentligt i tidningsarbetet. Hans första »ledare» bestod af en serie artiklar öfver socialismens närvarande ställning i utlandet. Sedan skref han en om arkitekturen i Finlands hufvudstad, och hans radikala kritik — han påstod att vi sedan Engel icke haft mer än en arkitekt, som var konstnär — väckte protester på en del håll, men tillfredsställelse bland alla konstnärer. Han bröt med den traditionella vanan att skrifva vänligt blacka kritiker öfver finsk literatur och finska teatern, blott för att det var finskt, och en konstutställning i Helsingfors gaf honom anledning att säga sin åsikt om de gamla gudarna. Det var i allt hvad han sade en ungdomlig tillförsikt och fart, jämsides med ett klokt och mognadt omdöme; det nya i hans artiklar, både innehållet och den uddiga formen, fängslade publikens uppmärksamhet och gjorde att tidningen trängde till kretsar, hvilka annars icke bekvämade sig att läsa finska. Men också på medarbetarne smittade hans ifver, och hela bladet tycktes plötsligt hafva fått fart och lyftning.

Vid det gamla partiorganet började man blifva orolig. De unga hade erhållit ett tillskott i sina krafter, som man icke kunde ringakta. Man måste passa på att i tid göra denna nya medarbetare oskadlig — och så hände det att Daniels artiklar egnades en ständig uppmärksamhet. Man pekade ut den unga tidningen såsom socialistisk och revolutionär, man skämtade i understrecken med att intet annat var godt för den nya kritikern än hvad klickens anhängare producerade, man hånade hans kosmopolitism och bildningssnobberi, och man undrade i en af de smakfulla metaforer, som karaktäriserade tidningens stil, om icke »den andliga spis, som signaturen D. A. vill bjuda finska folket, skulle värka på dess matsmältningsorgan som alltför mycket konfekt på en barnmage!»

Det var särskildt två af Daniel signerade ledande artiklar, som uppväckte det gamla bladets harm. Den ena rörde direkt språkfrågan. Den ville bevisa att man under förhållanden som våra gjorde bäst i att icke tillmäta språken något obegränsadt värde såsom måttstock för nationaliteten. Vi hade nu en gång två språk, det kunde icke förnekas, och vi måste erkänna att det funnits de, som skrifvit på svenska och ändå voro fullt lika nationella som någonsin de hvilka användt finskan — till exempel Runeberg och Snellman! Vi måste nödvändigt akta oss för att identifiera fosterlandet och dess väl med ett språk — vi kunde därigenom komma till mycket farliga konsekvenser. Vi måste foga oss i, så obekvämt och hämmande för en snabb utveckling det

än kan vara, att betrakta våra båda språk såsom värktyg för det gemensamma fosterländska arbetet och låta hvarje arbetare betjäna sig af det instrument, som passar bäst för hans handalag. Af praktiska skäl måste det ena språket — naturligtvis det finska — vara officielt i administrativ mening, men annars må en ädel täflan afgöra hvilket språk slutligen skall bli det mest använda uttrycket för samhällsformerna och för kulturen.

Det gamla organet kastade sig med raseri öfver denna artikel. Det skrek på förräderi, på förnekande af Snellmans läror, på imitation af den längesedan tillintetgjorda »dagbladismen», det utpekade den unga tidningens anhang såsom en »rutten lem», hvilken det finska partiet måste afskära, och såsom ett fördärf för den nationella saken. En lång och hetsig polemik kunde icke undvikas. Men vid de ungas blad blef man betänksam, och redaktionen ansåg bäst att sköta polemiken i eget namn, på det att Daniel icke skulle gå för långt.

Den andra artikeln framkallades någon månad senare af ett utfall mot Sverige, som i anledning af någon svensk tidningsuppsats förekommit i det gammalfinska bladet. Daniel klargjorde i enkla drag och med belysande exempel att Skandinavien icke allenast var den naturliga väg, öfver hvilken vi lättast blefve bekanta med den västeuropeiska civilisationens framsteg, utan också i och för sig kunde utgöra för oss en förebild i många stycken. Särskildt hade i Sverige under senaste tider på

konstens och literaturens, lika väl som på industrins område en snabb och glänsande utveckling försiggått, hvilken man hos oss alldeles för litet kände.

Detta var en välkommen anledning till ett nytt, häftigt angrepp. Men tonen var nu sådan, att Daniel yrkade på att det ej skulle svaras. Redan den anfallande artikelns titel: »Svenskhetsvänner och finskhetsätare» tycktes honom utesluta hvarje honett polemik.

— Du går ju på som en tätting, sade Henrik Brandt, när Daniel en afton på senhösten tittade upp i hans atelier. Mins bara hvad jag påmint dig om — att inte vara alltför burdus! Dina vänner kunde hitta på att tycka att du blir obekväm en vacker dag ... ja, inte för att jag vet någonting, — tillade han när Daniel gjorde en frågande min, — men jag varnar dig bara. Kom ihåg hur de togo knifvarna ifrån dig i polemiken om din språkartikel! Tror du inte de voro rädda för att du skulle chikanera dem?

Daniel förstod icke att han kunnat gå för långt. Det var ju entusiasmen, kärleken till saken, som skulle bära tidningsföretagets idé, liksom den var grunden till hela den unga partifraktionens uppkomst — och hvar taga drifkraften, om *den* en gång sjönk?

— Vi ha nu lyckats ett litet grand störa den sömn, som vår ungdom sofvit hvar gång den haft en orgie i partifäjd — en fast och lugn sömn, som inte plägat väckas af annat än nya stötar från språk-

fanatikernas trumpeter. Vilja nu också de våra nöjas med denna kraftansträngning och lägga sig på det andra örat och fortsätta att dra sina timmerstockar? Jagtror våra vänner om bättre än det!

— Hm, ja . . . Här hos oss i Finland kostar det på att göra en kraftansträngning, skall du veta! Man behöfver en grundlig hvila ofvanpå den allra minsta motion. Och för resten reder sig ingen tidning utan språkfråga och politik, och de äro de värsta fiender till en entusiasm som din!

Brandt satte sig att retuschera några teckningar vid sin lampa. Daniel sträckte ut sig på hans bekväma ateliersoffa. De fortsatte att tala om Daniels verksamhet vid tidningen.

— Du har lyckats förträffligt i några af dina konstkritiker, sade Brandt — det säger jag nu inte för att du berömt mig och serverat sanningar åt de gamla envåldshärskarena! — och du har förvärfvat dig flere vänner bland oss. Jag har hört mycket uppriktiga glädjeyttringar öfver att vi ändtligen tyckas få en god konstkritik, sakkunnig och utan fraser . . . Men det är kanske bäst att skynda långsamt, äfven här. Det går mycket bra sålänge du ovettas på medelmåttorna, som ingenting ha att säga i vår krets, men råkar någon af våra ledande matadorer väcka ditt misshag, så måste du se till att inte trampa honom på tårna . . . det kunde hända att du möttes af andra ögon, när du härnäst kommer till oss!

Daniel försäkrade att han alltid ämnade skrifva såsom han tyckte, oberoende af hvem det gällde.

— Det är en vacker föresats, men den kommer att inbringa dig många kollisioner — här, där man inte kan röra sig utan att stöta ihop med hvarandra och där alla äro beroende af hvarandra!

— Skall det då verkligen inte finnas någon enda, som kan skilja mellan sak och person?

— Nej, inte när det gäller egen sak, det borde du då vara tillräckligt gammal att begripa!

Efter en stund steg Daniel upp och sade farväl, litet missmodig som alltid, när Brandt spelat på sin skeptiska ton för att stilla hans ifver. Målaren tog lampan, lyste honom ut i trapporna och satte sig sedan hvisslande till sitt arbete igen.

Efter jul fick Daniel ändtligen litet mera tid att egna åt sin afhandling, som under hösten blifvit mycket försummad. Snart märkte han att han ingalunda kunde få den färdig att ventileras under vårterminen, utan måste använda hela sommaren till tryckningen. Ju längre det led mot våren, desto friare gjorde han sig från det redaktionella arbetet i tidningen, han skaffade sig en vikarie i skolan och fördjupade sig allt mer i sin undersökning. Han förvånades själf öfver den glädje, som detta beredde honom. Han märkte, när han nu nästan fullständigt absorberade sig från sin omgifning, huru mycket hans intresse för dagens spörsmål stört hans sinnesro och hvilket välgörande lugn som sysselsättningen med vetenskapen skänkte honom. Hans tankar hade alltför ofta nedtryckts

af polemiken och missförståndena och förargelsen öfver hvardagsmänniskornas kortsynthet. Hans erfarenhet från tidningslifvet hade nu redan lärt honom att det behöfdes ett hårdare temperament än hans för att stå ut med alla de grofva huggen. Man kunde icke hoppas på framgång, om man ej gjorde sig smidig och listade in sig i publikens smak och lärde sig angripa den i dess egna positioner. I politiken måste alla dessa angrepp ske genom att kringgå fienden i ryggen, liksom han själf alltid smög på bakifrån. Hvad allt detta var motbjudande! Aldrig skulle han kunna foga sig i sådant, aldrig öfvergifva den öppna taktiken, ... med den ville han gifva föredöme åt andra och vinna anhängare för sina idéer ... Men huru annorlunda stego icke tankarna uppåt, till klara och vida och kyliga rymder, under det vetenskapliga arbetet! Stämningar från dagarna därute smögo stilla öfver honom igen, och intryck, hvilka så ofta hållits på afstånd af realiteten här hemma, stego fram på nytt, kommo som sakta dyningar, hämtande med sig ett eftersvall från den tidens inre glädje. Ack, om han ständigt finge hålla dem fast — om han finge egna sitt lif åt ett arbete som detta, ett arbete, som vållade honom den största fröjd af allt, i hvilket han helt säkert kunde lägga det bästa han ägde af andlig kraft! Ingenting visste han så betagande som utsikten att engång åt en vetgirig ungdom bjuda sin egen forsknings frukter, att lära den studera för studiets skull och icke för brödets, att försänka sig med lif och

själ i de stora andarnas verk och stiga ur dem med luttrade tankar och starkare lifsmod för att i framtiden själf med exempel och ord vittna för sitt fosterland om bildningens värde...

Minnet af Ingeborg och den stjärnklara kvällen i Köpenhamn var som en strålande härd, från hvilken alla dessa tankar fingo sin glöd och sin värme. Innerst måste Daniel medge att detta minne spände hans arbetskraft och hans dådlängtan lika mycket som arbetet själft, och medvetandet af det band, som, trots allt, nu måste binda henne samman med honom, var inslaget i hela hans lifslust. Föga mera än fordom vågade hans fantasi röra vid dörrarna till det, från hvilket han dock för alltid tvangs att tänka sig utestängd, och skrämd skyggade den tillbaka, när den någon gång obevakad fått tränga för långt. Blott som en vacker saga lät han ibland sin dröm förtälja honom huru det *kunde* ha varit, och då bars han af den till nya och nya under, glad som ett barn, och ur drömmen vaknade han, likt barnet, när skenbilderna försvunnit, med gråten djupt i halsen... Men när verklighetens dager lyste honom i ögonen, kväfde han hastigt sin inbillningsfödda saknad, och han intalade sig att blotta medvetandet om Ingeborgs kärlek skulle räcka till att fylla hans lif med lycka...

Han började betrakta det som en skuld till henne att göra sin afhandling bra. Hon hade ju så mycket talat om den och hvad den skulle bringa honom af utmärkelse och framgång, och när han nu arbetade, var det som om hon stått bredvid

och väntat, väntat att se någonting stort och vackert växa fram, öfver hvilket hon kunde triumfera tillsammans med honom ... ja, han begynte föreställa sig att de båda hade del i detta verk, att det var som deras gemensamma barn, på hvars födelse de bidade med lika stor ängslan och lika stor fröjd ...

Ingeborg skulle komma hem i början af hösten. Daniel ville anstränga sig till det yttersta för att vara färdig till dess. Han låg så godt som hela sommaren i Helsingfors, han läste korrektur och skref samtidigt på de sista kapitlen, och han gaf sig knappast ro att någon söndag resa ut till Kuno. Men han blef ändå fördröjd, och först i november såg han sig stå vid målet.

Ingeborg kom, och Daniel träffade henne. Det var icke mer än några ögonblick, och det växlades icke några tydliga ord, men Daniel hörde och sag tillräckligt för att veta att intet af julikvällens tysta löften hade glömts.

Wiréns skulle nu bosätta sig i Helsingfors för åtminstone ett par år framåt. Han hade under sin vistelse i England lagt i dagen en obegränsad arbetsförmåga och grundlig insikt i sitt fack, och nu hade han blifvit kallad till ledare af ett stort tekniskt företag i hemlandet, på vilkor som för hans år ansågos synnerligt fördelaktiga. Tills Wirén hunnit ställa allting i ordning i hemmet, skulle Ingeborg dröja på Stenbacka.

En enda gång fick Daniel tillfälle att resa dit ut. Det var en vacker septembersöndag med djup-

blå himmel och härlig, ren luft. Almar och lönnar lyste upp hela parken med sin rödgula prakt, i trädgården glödde vallmorna ännu så varma som hade de gömt ett sista fång af het sommarsol i sina kronor, och astrar och dalior stucko in starka, klara toner i den början de höstens granna färgkonsert.

— Har ni lagt märke till, Daniel, sade Ingeborg när de i solnedgången promenerade i trädgården, under hvilka olika naturstämningar vi sammanträffat på olika tider? Först var det i maj, i vårbrytningen, när vi själfva inte voro stort mera än barn — mins ni? Och mins ni sedan juniveckorna här ute, när vi blifvit litet äldre och jag skulle göra min uppfostringsresa till Schweiz? Och så midt i högsommaren där borta i Köpenhamn ... och nu igen här om hösten! Det är som om alla dessa punkter vore riktiga epoker i mitt lif — bildande en stigande och åter fallande linje ... från vår till sommar och från sommar till höst ... Härligast var våren, juni, när lifvet tjusade med sin ovisshet och alla sina möjligheter ...

— Nej, skönast är hösten, svarade Daniel, när skörden mognar och vårens och sommarens löften gå i uppfyllelse. Då först känner man sig som en färdig människa! Visst äro möjligheterna färre, men allt samlar sig med större kraft kring verkligheten, och helt och intensivt går lifvet upp i några starka känslor ...

Ingeborg ville icke märka den anspelning, som låg under Daniels ord.

— Ack ja, vi tala ju om olika saker, vi båda, sade hon. Ni är en man, och för er räcker sommaren länge, och hösten är blott en skördetid i sakta aftagande sol. Men för oss kvinnor flyger sommaren så hastigt förbi, och hösten kommer så snart och innehåller intet annat än skymning och enformighet och väntan på ännu större mörker och köld...

— Så pessimistisk får ni inte vara, Ingeborg, ni som är så ung och som alla hålla af! Ni behöfver blott göra ett tecken, och all lifvets glädje växer upp ur marken vid era fötter!

— Jag bryr mig inte mycket om en sådan glädje, som infinner sig på befallning... Men tala nu om för mig hur det går med ert arbete och hvad ni annars gjort — så kan jag åtminstone glädja mig med er!

Daniel kände en häftig önskan att fortsätta samtalet så som det börjat, att söka tränga in i hennes själ, öppna den, för att få se litet mera af hvad där gömdes, få hennes förtroende om hennes eget lif och bjuda henne till tröst allt hvad han hade att gifva... fortsätta med det som icke blef sagdt i Köpenhamn... Men han vågade icke, då hon själf vändt samtalet åt annat håll. Och därför lydde han henne och berättade om hvad han erfarit under det gångna året, om sitt arbete och sina förhoppningar.

— Ja, sade Ingeborg, det är inte underligt att ni mest älskar den tid, då ni ser frukterna växa fram! Hvad jag afundas er er härliga lifs-

uppgift, och hvad jag gåfve mycket för att kunna vara er till någon hjälp och uppmuntran!

— Ingeborg — ni vet ju att det ni nu säger är för mig den största hjälp och uppmuntran... och aldrig skall det bli af ringare värde för mig! Far ni långt bort, så förblir jag lycklig, om mina tankar stundom få mötas med era, och är ni nära, så har jag ju ständigt er värmande stämma och er mjuka hand... och till ersättning skall ni rå om hvar känsla, som blommar i mitt hjärta, nu och alltid!

— Nej, nej, Daniel, tala inte så! Jag kan intet ge er, och ni får inte ödsla på mig det bästa ni har, utan att erhålla någonting i gengäld! Tro mig, det kommer en dag, när ni inte mera kan tillfredsställas af det enda jag kan skänka er, vänskapliga och sympatiska känslor... då de skola förefalla er blott som alltför aflägsna hälsningar från någon, som man för alltid förlorat och om hvilken det endast smärtar en att på detta sätt påminnas. Därför skall ni ge mig er vänskap och intet annat...

— Nu gör ni mig orätt, Ingeborg, sade Daniel, i det han stannade framför henne och tog hennes hand... Jag tror fullt och fast, tillade han, seende henne in i ögonen, att en man kan lefva lycklig med blotta vissheten att en kvinna älskar honom och att hennes själ följer med hans... så känner jag det nu...

— Ni är en stor idealist, Daniel, ni har ju rakt ingen erfarenhet af lifvet.

Hon såg upp mot honom, och i hennes ögon, som nyss öfverfarits af en fuktig glans, tindrade ett leende.

— Nu måste vi gå dit upp, sade hon och lämnade Daniels hand. Kuno har kommit hem från sin utflykt till prästgården och saknar oss. A propos, tillade hon skämtsamt, medan de stego sandgången uppåt, har ni märkt att Kuno blifvit så tankspridd på senare tider?

— Nej, sade Daniel, jag har verkligen träffat honom så litet...

— Jo, han umgås med planer att göra slut på sin ensamhet och ge Stenbacka en värdinna!

— Hvem i alla dagar skulle det kunna vara — jag är högst nyfiken?

— Ja, det är för besynnerligt! Kan ni tänka er att Kuno blifvit kär — och det gäller den nya kyrkoherdens dotter, en fröken, som gått igenom finska fortbildningsläroverket och skall göra propaganda för fennomani i socknen! Jag vet ingenting af egen erfarenhet, utan har mina upplysningar af Kurre, men intresserad är han, så mycket har jag kunnat märka...

— Det vore egendomligt, sade Daniel allvarsamt. Hvad skulle er far ha sagt till något sådant!

Ingeborg slog ner ögonen för Daniels frågande blick och svarade icke. Utan att växla flera ord kommo de fram till verandan. Med sista aftonbåten reste Daniel åter in till staden.

När Daniel fått sin afhandling färdig, gi han upp till Ingeborg och lämnade henne det första exemplaret. Hon var lika glad som han själf och lyckönskade honom af fullaste hjärta. Hon skulle naturligtvis komma upp på disputationsakten ... och skulle de inte sedan på kvällen kunna tillsammans besöka den stora soarén för de nödlidande i Societetshuset, icke sant, och fira framgången — det passade ju utmärkt att den gick af stapeln samma dag! — Det var ju för öfrigt ett evenemang, båda språkpartierna hade för en gång slagit sig ihop, och där finge man visst se Kuno göra sin kur för den sköna prostedottern!

Wirén kom in och deltog i samtalet. Den roade honom mycket, denna historia, som han för resten ej alls trodde på.

— En fennomansk prästgårdsflicka, värdinna på Stenbacka — nej, vet ni, Kunos pappa skulle vända sig i sin graf! Och jag undrar just hvad Kuno själf skulle göra för en min, när han vaknade ur den första kärleksyran!

Daniel hade fruktat att mötet med Wirén skulle bereda honom obehag — det hade kommit så mycket till den gamla antipatin, sedan de sist träffades! Men märkvärdigt nog fann han honom mera sympatisk än förr. Det stötande och utmanande i hans sätt hade slipats bort. Han var vänligt uppmärksam mot Ingeborg, och Daniel tog han som en gammal kamrat. Daniel förstod icke huru han kunde låta bli att hata honom död-

ligt, och ännu mindre att han snarare kände sig på ett egendomligt sätt dragen till honom...

*

Daniel hade hoppats att ordinarie professorn i hans ämne skulle opponera mot hans afhandling, men denne var öfverhopad af komitéarbete och hade därför nödgats lämna uppdraget åt doktor Lindman, som under Daniels bortavaro blifvit utnämd till docent i estetik på grund af en uppsats om konstsinnet hos de finsk-ugriska folken. Detta var för Daniel en stor missräkning. Visserligen betydde det för honom mindre att Lindman, som ju var kritiker i den gamla tidningen, hatade honom; med det ämne som Daniel valt, Studier öfver evolutionen inom det europeiska måleriet under början af 19:de århundradet» var, det visste han, för Lindman fullkomligt obekant, och han kunde därför ej hoppas på något sakligt bedömande.

Den första anmärkning Lindman gjorde, var också att afhandlingen skrifvits på tyska och icke på finska. Hvarför hade icke författaren ansett sitt modersmål godt nog? Daniel svarade att denna bok icke var ämnad för dem som voro urståndsatta att läsa annat än finska, utan för sådana som hade tillräcklig bildning att förstå tyska, och framför allt för dem, som icke alls förstodo finska. — Det är, framhöll Lindman, i alla fall hvars och ens skyldighet, som ger sig ut för att

vara intresserad af den finska literaturens förkofran, att se till att denna literatur på alla områden blir riktad, och särskildt gäller detta om konsthistorien, där så godt som ingenting ännu hos oss är gjordt... Daniel medgaf att synpunkten i och för sig kunde vara riktig, men den passade icke på detta fall; han hade velat skrifva ett rent vetenskapligt arbete, som skulle utgöra ett bidrag till den internationella forskningen, och han ville blifva bedömd af kompetenta granskare i utlandet. Lindman tog åt sig — författaren tycktes hafva en rätt hög tanke om sin förmåga, eftersom han icke tilltror någon människa i Finland kompetens att sitta till doms öfver honom!

Daniel svarade att han åtminstone icke kände någon, som hos oss sysslat det ringaste med detta ämne, om ej möjligen någon af våra målare... hvarmed han naturligtvis icke ville uttala något klander mot opponenten. Allt kunde man ju inte veta...

Det småfnissades i auditoriet, som var alldeles fullt, men Lindman blef het, och tonen för hela den följande diskussionen var gifven. Lindman sade att han måste anse hela ämnesvalet för ett missgrepp: det var onödigt att jäkta efter stoff från den utländska konsthistorien, när det fans en sådan rikedom på ämnen i den inhemska. ... Om författaren velat göra den fosterländska forskningen en verklig tjänst och inskrifva sitt namn bland dess banbrytare, så hade han exempelvis tagit i med en framställning af Ekmans betydelse

i den finska konstens historia eller något annat liknande tacksamt stoff, ty det är i hvarje händelse en vansklig, för att icke säga omöjlig sak för en finsk forskare att uträtta någonting på områden, som ligga honom så fjärran . . . vi böra lugnt låta herrarna därute sköta sig själfva och i stället syssla med hvad som angår oss!

Ja, det kunde ju vara opponentens åsikt, menade Daniel. För sin del hade han en annan, som han icke ansåg mödan lönt att här närmare utveckla. Han öfverlämnade för öfrigt åt opponenten själf att slå mynt af sina luminösa idéer.

När nu principfrågorna på detta sätt voro undanstökade, gick man öfver till detaljer. Lindman hakade sig fast vid tryckfelen, beskyllde författaren för otillräckligt citerande, gnatade öfver formsaker och var öfver hufvud mycket missnöjd. Daniel svarade nästan ingenting — en gång, då opponenten uppmanade honom att yttra sig om ett inkast han gjort, genmälde Daniel att han väntade till dess oppositionen skulle beträda de sakliga anmärkningarnas mark. Hela ceremonin var slut redan klockan ett. Lindman gaf ett mycket knapphändigt slutomdöme, och Daniel tackade honom torrt för det besvär han gjort sig.

Under disputationen hade Daniel längst borta i bakgrunden af auditoriet varseblifvit Ingeborg, där hon satt bredvid senatorskan Ekroth, till hälften skymd af en skock studenter, som trängdes vid dörren, och under det Lindman talade hade han ofta låtit sin blick fara dit bort. När allt var slut,

skyndade han ut i vestibylen för att få fatt dem. De stodo där tillsammans med Kuno och Kurre och väntade på honom.

— Daniel, min kära, kära gosse, hvad jag är glad att ha fått vara med om detta ögonblick, sade hans fostermor, medan hon skyndade emot honom och tog hans hand i sina båda... och hvad jag är ledsen att jag inte var hemma när du kom med din bok — tänk, en sådan stor och tjock bok, som du skrifvit ihop! Ekroth har läst högt för mig ur den, jag förstår ju ingenting, men jag tycker bara det är så lärdt, så lärdt, — Ekroth ber hälsa dig så hjärtligt och önska dig lycka, han kunde inte komma från senaten...

Tårarna stodo gumman i ögonen, och Daniel tackade henne uppriktigt. Sedan vände han sig till Ingeborg.

— Jag förstår inte heller mycket, sade hon, men så mycket förstår jag, att den där herrn vid bordet var dum och att ni redde er alldeles utmärkt!

Hon skakade hans hand, och bröderna skyndade att följa hennes exempel.

Fru Ekroth, som skulle åka hem, bjöd Ingeborg att göra sig sällskap. De togo afsked, sedan Ingeborg med sina bröder och Daniel kommit öfverens att träffas på kvällen.

Vännerna, till hvilka Brandt sällat sig, gingo tillsammans neråt Esplanaden. Brandt for ut i skymford mot hela universitetet, Kuno var nedstämd på Daniels vägnar och Kurre proklamerade

att det verkligen fanns någonting, mot hvars bekämpande han kunde gå in på ett förbund med fennomaner, nämligen enfalden, af hvilken han just bevittnat en så lysande manifestation — såsom hans kära syster Ingeborg för resten redan anmärkt! Daniel själf var minst förargad af alla. Han sade att han på förhand mycket bra vetat huru det skulle komma att gå, men att han väntade sig ett upplystare omdöme inom fakulteten samt från kompetent håll i utlandet. Han förstod mycket väl att det fans fel i hans afhandling, men han kunde lika bestämdt säga att den innehöll åtskilligt nytt och framför allt representerade ett ärligt arbete. Inom sig tänkte han blott på att han skulle få vara tillsammans med Ingeborg i kväll — han hade längesedan planerat att bjuda henne och bröderna på en liten supé. Med ens föll honom något in.

— Såg någon, frågade han de andra, om Hjalmar var på disputationen?

Ingen hade sett honom.

— Han har väl annat att tänka på nu, sade Brandt. Jag hörde just i går att tjänsten i dagarna skall besättas.

— Hvilken tjänst?

— Det är sant, du har ju inte följt med någonting på senare tider — det talas mycket om att din förhoppningsfulle fosterbror skall komma i åtanke till en direktörsplats i något verk — ja, jag vet inte hvilket, — som lyder under hans svärfar . . . han har visserligen inte ansökt den

officielt, men bockat sig privat, och fast där är en mycket meriterad och naturligtvis tre gånger äldre man, som inte borde kunna förbigås, så påstås ändå att svärfars inflytande, Hjalmars trohet mot partiet och framför allt hans språkkunskap skulle förhjälpa honom öfver alla hinder...

— Det är omöjligt, svarade Daniel indignerad, Hjalmar skulle inte själf gå in på att under sådana villkor antaga en tjänst... och så är det ju stridande mot allt som hittills förekommit, det vore ju medveten och grof orättvisa!

— Ja visst, men en gång skall vara första gången, och teorierna skola väl ändtligen med kraft omsättas i praktik!

De hade hunnit fram till Kapellet. Kurre anmärkte att man kunde förtjäna sig en sup och en smörgås ofvanpå alla dessa dumheter och djäfligheter, och det hade ingen af de andra någonting emot.

XV.

Under hösten hade obestämda rykten om hungersnöd i landets nordliga trakter nått Helsingfors. Den finska trögheten hade fått ett sådant yrvaket skof, som den ibland får, när plötsligt ett upprop i tidningarna bringar den att ruska på sig, och i ett nu förvandlats till ifrig och okritisk entusiasm. Innan man ännu erfarit något säkert om missväxten, hade öfverallt stora nödhjälpskomitéer bildats, det dekreterades en beskattning efter årsinkomst öfver hela landet, och alla möjliga andra utvägar påfunnos för att bispringa de nödlidande. En sällsynt enighet mellan personer från olika partier var med ett slag vunnen. Den stora soaré, som Ingeborg för Daniel omtalat, hade, äfven den, arrangerats af en bestyrelse, till hvilken hörde damer från alla hufvudstadens kretsar. Alldeles utan missljud gick det icke: Hilja Ekroth, anmodad att vara med, förklarade bestämdt att hon och hennes man måste vägra sina sympatier för en tillställning, där festtalet hölls på svenska, och

friherrinnan A. och rådmanskan B. utträdde ur bestyrelsen, sedan den beslutit att prologen, som var på finska, skulle uppläsas före festtalet. Det var ej möjligt att öfvertyga dem om att en prolog i allmänhet är någonting som föregår allt annat.

Men för öfrigt hade allt gått väl, och i mycket god tid på förhand voro de flesta biljetter abonnerade.

Societetshusets stora sal var dekorerad med granar och guirlander och flaggor. Gardesmusiken uppe på läktaren spelade en uvertyr, och marskalkar i blåhvita skärp med program och festpoem i händerna rörde sig beskäftigt mellan stolraderna och anvisade publiken dess platser.

Daniel stod nära ingångsdörren tillsammans med Henrik Brandt och två af hans konstnärskamrater och betraktade den i stora vågor inströmmande publiken. En del böljade fram mot de numrerade platserna i förgrunden, medan andra snabbt fyllde de billigare, onumrerade stolarna längre bakom, och andra åter, till största delen yngre herrar, blefvo stående i salens fond.

Artisterna gjorde sina spetsiga anmärkningar öfver damernas utseenden, öfver den besynnerliga blandningen af olika ansiktstyper och olika toaletter. De roade sig med att för hvarje dam som passerade gissa på hennes partifärg, det vill säga fastställa om hon hörde till den finska eller svenska societeten. De påstodo att de aldrig misstogo sig. Isynnerhet var det lätt att igenkänna de yngre fennomanska damerna. De buro mest enkla blå

eller hvita ylleklädningar, där hemsömmerskan icke gjort det ringaste försök att väcka illusion om en byst som saknades eller dölja en litet kullrig rygg. Den enda ansatsen till koketteri var en kysk urringning, som dock aldrig gick nedom den nedersta halskotan och därtill ännu ofta doldes af ett svart sammetsband med guldmedaljong: från urringningen kunde sedan en handsbred hvit spets falla öfver axlar och bröst och förhöja det oskuldsfulla intrycket. Det var som en påminnelse om prästgårdsidyll och insjölandskap — fullständigt fjärran från hvarje tanke på flärd — och det låg någonting trohjärtadt, barnsligt gladt öfver dessa små oppnäsor och blå ögon och ljusa luggar... De äldre damerna från samma kretsar hade nått ett mera framskridet utvecklingsskede, isynnerhet medelåldersfruarna af den akademiska och finansiella bourgeoisin. De försökte bära sina modernare dräkter med en viss allvarlig värdighet, men de märkte icke att den gärna slog öfver till en alltför medveten air, som påminte om småstadsförnämitet och som spanskt tycktes vilja säga: vi äro precis lika fina som någonsin de svenska damerna, hvilka allena tro sig ange tonen här! Bland dessa svekomanska damer funnos i själfva verket några stilfulla typer, och i allmänhet buro de sina klädningar bättre — man såg att utländska resor vant dem vid ett visst kontinentalt »chic». Men i stället kyldes man lika ofta af någonting tomt och studeradt öfver elegansen, och det fanns en mängd utseenden, hvilkas vulgära

anspråksfullhet icke mildrades genom det ringaste försonande skimmer af naivitet. Dessa bildade, anmärkte Brandt, en typ, hvars sträfvan gick ut på att visa att deras klädningar voro från »A la Parisienne» och hvars ideal tycktes vara skönheten hos damerna på Auricks tvålaskar!

— Sådana porträtt skulle man inte måla för mycket pengar, äfven om man vore i fara att hungra ihjäl!

Ingeborg anlände med Wirén i samma ögonblick programmet begynte. Han hade följt henne upp med uttryckligt förbehållatt få gå när programmet var öfver och lämna sin hustru i brödernas vård. Kuno hade en numrerad plats bredvid Wiréns. Framför honom upptäckte Daniel en ung flicka af insjölandskapstypen, med hvilken Kuno ifrigt underhöll sig. Hon såg helt behaglig och glad ut.

Programmet, till hvilket utom prolog och festtal hörde åtskilliga tablåer, räckte i oändlighet. När det ändtligt var slut, närmade sig Daniel Ingeborg och Kuno — Wirén hade tidigare smugit sig bort. Kuno presenterade: doktor Autio, fröken Landelius, och Daniel hann blott konstatera riktigheten af sitt första sympatiska intryck, när Kuno och den unga damen redan försvunnit i vimlet.

Ingeborg stod kvar, förtjusande i sin eleganta ljusgula balklädning med en bukett af narcisser och liljekonvaljer vid barmen.

— Nu får jag lof att be er vara min kavaljer, ty Kuno är, som ni märker, upptagen och Kurre har jag inte sett skymten af.

Daniel kunde upplysa att Kurre slagit sig ned i kaféet tillsammans med sin gamle vän Klas Wärnsköld, som från Petersburg, där han nu tjänstgjorde vid statssekretariatet, kommit på besök till hemmet. Men Kurre hade säkert lofvat sammanträffa med de andra i matsalen klockan half tolf.

— Klas Wärnsköld! sade Ingeborg småleende, min trogne serenadör . . . Det är längesen jag såg till honom. Mins ni hans systrar, som Hjalmar slog för en tid?

— Det var under Hjalmars svekomanska glansperiod!

— Nu lär han väl knappast kännas vid den bekantskapen mera, isynnerhet som den ena begått brottet att gifta sig med en svensk! Men han var ju tillsammans med Klas i Moskva — differenserna i språkfrågan drunknade väl i det gemensamma intresse, som fört dem dit!

— Se på, Ingeborg, hvad ni kan vara impertinent — rentaf en ny sida hos er!

— Det är bara godt humör . . . jag känner mig så glad!

Dansen begynte. Daniel och Ingeborg stodo en stund och betraktade den. Han gjorde henne uppmärksam på de blaserade unga nyländska studenterna, som säfligt och liksom af plikt förde sina damer i långsam tysk vals, medan alla något äldre stodo orörliga och öfverlägsna och sågo på. Hon skämtade i sin tur öfver de motsatta typerna, finnarna, hvilka i sina illasittande frackar och trånga löskragar hvirflade om i gammaldags vals,

röda i ansiktet som kräftor och alltjämt torkande svetten ur pannan. En sådan kavaljer ledde sin dam ur, dansen och när de passerade förbi, hälsade Daniel.

— Hvem var det som bevärdigade er med en så nedlåtande knyck på nacken? frågade Ingeborg intresseradt.

— Kände ni inte henne? Det var fröken Blomberg, senatorns dotter, ni vet — en af mina bekanta från Hjalmars bjudningar i tiden. Hon tyckes vara lika gouterad af ungdomen nu som förr, fastän generationen är en annan! Hennes äldre syster sitter därborta invid pelaren till höger, med Lindman — min vän från i förmiddags! — som påstås göra sin kur för henne. Mamman tronar uppe på estraden, ni ser, den feta damen med plymer i håret. Hon är en af den finska sakens beskyddarinnor, en af dessa huldgudinnor, som vaka öfver att intet ondt får vidlåda den . . . tycker ni inte hon just ser så ut!

— Hvad skall hon säga, om hon får se er i sällskap med en sådan svekoman som mig!

— Ack, det betyder ingenting, jag är längesedan på hennes syföreningar dömd till evinnerlig förtappelse!

De drogo sig tillbaka till en vrå bakom pelarna på salens vänstra långsida och satte sig där. Feststämningen i salongen, det strålande skenet från gaskronorna, de ljusa toaletterna, dansmusiken från läktaren — allt verkade lifvande på deras sinnen, och Ingeborg sade att hon i kväll var så glad som hon visste inte när . . .

— Det förefaller mig som vore allt detta tillställdt till er ära, herr doktor — en medborgerlig fest för att förkrossa era antagonister! Och jag väntar bara att alla dessa unga hvitklädda genier skola komma och strö blommor för era fötter...

— Men när de nu inte komma, så vågar jag kanske ändå be om en anspråkslös ersättning...

— Hvilken då?

— Jo, en af era blommor till minne af denna dag och denna kväll!

— Men hur vill ni att jag skall taga lös en blomma och räcka den åt er i allas présence... det vore då nästan för tydligt!

Hon vecklade emellertid ut sin solfjäder och löste bakom den en af liljekonvaljerna från sitt bröst. Sedan lät hon handen, som höll den, sakta glida ner för sin klädning. Daniel tog blomman, förde den oförmärkt till sina läppar och fäste den därpå i frackuppslaget.

De fingo sitta där ostörda, och medan bullret i salongen steg och människor kommo och gingo förbi dem, smögo i skygga och förtäckta ord deras hjärtans tankar mellan dem, fyllande deras sinnen med värme och längtan...

Det led slutligen mot midnatt.

— Nu måste vi bryta upp, sade Daniel, de andra vänta visst redan där nere... Ack, det har varit härliga ögonblick, Ingeborg.. när skall jag upplefva någonting sådant igen! Jag har verkligen drömt mig långt borta i ett underland, som varit mitt och ert... och nu måste jag lämna allt!

— Ja visst, och nu är jag det jordiska väsen, som för er ut till verkligheten igen ... till sexan med brännvinet och ölet! Kom nu!

Daniel såg skrattande och förtjust på henne, när hon tog hans arm. De gingo genom salongen och kaféet till det afskilda rummet i yttersta ändan af matsalen, där sexan var uppdukad och Kurre och Brandt stodo och väntade.

Vid ett af borden, som de passerade, sutto några af Daniels kamrater. Han nickade vänligt till dem.

— Hvad i alla dar är det för en ståtlig dam, som Autio leder under armen? frågade häradshöfding Ravander.

— Det är ju före detta fröken Ahlfelt, dotter till den stora svekomanen, som dog för några år sedan — hon är gift med en ingeniör och har nyss kommit från England, svarade Otto Mallin, hufvudredaktören.

— Jaså, syster till den där lustigkurren, som vi voro tillsammans med en kväll senaste sommar? — Det var djäfvulen till gentil dam ... hon må bara inte omvända vår Daniel helt plötsligt!

— Det behöfs väl inte så mycket, invände spetsigt en ung man i sällskapet, en kandidat, som skötte senatsnyheterna vid tidningen och ibland skref dumma krönikor, hvilka Daniel förargade sig öfver. Han är ju mest tillsammans med svekomaner ... han anser dem visst för finare folk än vi!

— Man måste ibland hålla tummen på ögat på honom, att han inte skall ge hugg på sig, sade

Mallin, det är nog sant — men annars är han värd guld.

— Han kunde ändå gärna ha skrifvit sin disputation på finska, fortsatte envist den lille oppnäste kandidaten i en säker ton, och han kunde ha varit mindre stursk när Lindman anmärkte härom ... jag undrar just om han har så genialiska saker att säga, att de inte kunna sägas på finska!

— Det kan du ha rätt i, mumlade Nummi likgiltigt.

— Hör på nu, go' herrar — Ravander höjde rösten till en smattrande trumpetstöt — nu kan det vara slut med skällandet på Autio, som är en hundra gånger finare och fiffigare karl än någon af era efterkommande nånsin kommer att bli! Ni kan vara nöjda att ha honom, han gör er en ära med det, och därmed stopp!

Och till yttermera visso tömde han sitt punschglas i botten och stötte det hårdt i bordet. Kandidaten drog munnen till ett omärkligt, skeptiskt smålöje, men ingen sade ett ord.

Det var mycket gladt under sexan, som började efter det Kuno ändtligen anländt — han hade nödgats öfverlämna sin prästgårdsidyll åt några af hennes fennomanska bekanta. Man skämtade härom och gjorde Kuno generad. Kurre, redan ett litet stycke uppe i gasken, skar kvickheter på sitt speciella sätt, men Ingeborg hade mycket roligt åt honom och tyckte att det påminte om gamla tider. Hon var, som alla, vid det yppersta

lynne. Det skålades och talades för Daniels framtidsutsikter, som om man alls inte behöft räkna med Lindman och hans vänner. Ingeborg lofvade åhöra Daniels föreläsningar när han blefve docent — och man ville slå vad om att han skulle vara utnämnd till julen.

— Det är inte så säkert ändå, sade Daniel allvarsamt. Jag har ingen vän i fakulteten, och Lindman har flera.

— Jag tror, uppriktigt sagdt, att Daniel gör rätt i att tvifla, sade Henrik Brandt. Såvidt jag känner universitetsförhållandena, och de hafva väl inte förändrats, af alla tecken att döma, sedan jag såg dem på närmare håll än nu, så kommer denna sak liksom alla andra att bli en partisak. När vi nu känna vännen Daniels självständighet i språkfrågan, så måste vi ställa problemet sålunda. Vi veta att det i fakulteten finnas två element, X, de svensksinnade, och Y, de finsksinnade af den äldre typen, och vi antaga att det finnes ett litet element Z, som sätter de vetenskapliga frågorna framom språkfrågan — jag är sangvinisk som ni ser! Nu beror utgången naturligtvis på huru starkt detta element Z är, *om* det verkligen existerar, och huru stora delar af elementen X och Y det förmår attrahera. Kan ni räkna ut det, så har ni resultatet gifvet!

— Jag är säker på, sade Kurre, att de svensksinnade komma att vara med om saken.

— *Caro mio*, sade Brandt och klappade Kuno på armen, de svensksinnade skulle kanske vara

med för att stuka Lindman, som de af misstag fått sig på halsen, om inte Daniel skulle ha den fatala oturen att heta Autio till tillnamnet. Lindman har åtminstone ett svenskt namn — men att i denna fina fakultets lärareförteckning upptaga ett namn som Autio, det vore ju att förkunna den rena anarkin — hvilken finntupp som helst skulle ju då kunna bli docent och kanske i en smal vändning professor! — Jag har nu, gudskelof, intet att göra med akademien, men ungefär så förefaller det mig som om landet skulle ligga . . .

— Nej fy, så orättvisa kunna de inte vara! försäkrade Ingeborg.

— Du borde ändra ditt namn till exempel till *Öd*-ling, försökte Kurre vitza, så skulle det kanske gå. Annars tycker jag nog som Inga, att Brandt är alltför mycket begifven på svartmåleri.

I detsamma närmade sig Mallin med hastiga steg bordet och gjorde ett tecken åt Daniel att han ville tala med honom. Daniel steg upp.

— Förlåt, sade Mallin, men det gäller en viktig sak. Ravander har tagit reda på att unga Ekroth har alla chancer att utnämnas till tjänsten, du vet, — det är en oerhörd skandal och det måste skrifvas en kraftig principiell artikel, och den måste du skrifva, ingen annan kan göra det! Jag har själf ännu hela landsortspressen att genomgå i kväll . . .

— Jag kan inte göra det . . . hvarför skall det ske just nu?

— Emedan saken föredrages i morgon! Ha

vi en arg ledare i morgon bittida, kan allt ännu gå ikull!

— Nej, jag kan inte! Du vet...

— Ja, det är detsamma, du måste! Det gäller stora saker, och du får låta bli att vara sentimental — nu just, när du har tillfälle att hugga i med kraft!

— Ge mig åtminstone tio minuters betänketid!

Daniel meddelade de andra hvad Mallin bedt honom om. Det bjöd honom emot att göra det, men han ville dock fråga hvad de tyckte.

Underrättelsen upprörde alla.

— För sakens skull kan du inte neka! sade Brandt.

Daniel vädjade till Ingeborg. Hon förstod hans tvekan, men hon tyckte att om Hjalmar verkligen varit med om en sådan lumpenhet, så skulle han få stå sitt kast. Kuno fann också att det var principen det gällde; saken skulle väcka ett oerhördt uppseende och det skulle verka mycket bättre om den första protesten komme från finskt håll.

Daniel försökte dock ännu förmå Mallin att själf skrifva. Men då denne bestämdt vägrade och då han påminte Daniel om att tidningen på länge icke haft något bidrag af honom, lofvade Daniel att vara på byrån om en halftimme. Där skulle han inhämta närmare detaljer.

Laget bröts under förstämning. Daniel erbjöd sig att följa Ingeborg hem — det skulle han godt hinna med. De andra ville ännu stanna kvar.

— Hur ledsamt att det skulle sluta så här!

sade Ingeborg, när de gingo öfver senatstorget, där månskenet lyste på den nyssfallna rena snön, och universitetets och kyrkans fasader stodo hvita och tydliga som om dagen. Nu behåller ni blott ett pinsamt minne kvar från hela denna dag!

— Låt oss inte tala om det nu — jag vill inte tänka på det, jag vill bara tänka på att jag fått tillbringa en så stor del af denna dag med er... det har gjort mig så lycklig... det minnet är det jag kommer att behålla!

— Jag är också så lycklig på era vägnar — hur mycket öppnar sig inte för er, nu när ni är öfver detta!

— Ja, ni har rätt... Men lyckligast är jag ändå att veta att ni är med mig!... Ser ni, den vackra vintern, den strålar så bländande klar midt i natten, som ville den lysa upp alla våra stigar!

— Det är månskenet, som gör stämningen förtrollande och bedräglig... I morgon möter ögat blott kylan, täcket öfver allt lif...

— Är det möjligt att människors lif, som i ett ögonblick tyckas höra så nära tillsammans, skola gå åtskils? Det kan inte vara möjligt! Jag tror på Goethes ord att den fasta viljans makt kan förlösa och frälsa och låta oss nå lyckan genom alla hinder...

Ingeborg gick tyst en stund.

— Ack nej, sade hon sedan, det finnes sådant som måste förbli en vacker dröm, sådant, hvars förverkligande man inte ens har rättighet att sträfva efter med sin vilja!... Minns ni inte mera hvad

jag sade er senast på Stenbacka och hvad ni då trodde på? Att man inte behöfde mer än en förnimmelse, en visshet af...

— Ja, jag minns det nog, och jag vet ju att jag talar om ting, som ligga långt fjärran i hägringarnas molnvärld! Men stundom är det som om jag drefves med våld att jaga dem fatt. Och när jag nu går här i den tysta kvällen vid er sida, ensam bland alla dessa öde och slumrande hus, så drömmer jag att ni följt mig, ryckt er bort från allt, och att vi nu äro ensamma, att ingen finnes som hindrar oss att stiga där uppför kyrkans trappor och gå in och låta orgeln spela och böja knä vid altaret...

— Nej, nej, Daniel, ni får inte tala så!

— Jag vet det ju... och ändå flyga mina tankar så ofta i dessa oåtkomliga rymder, och min inbillning diktar för mig ett ögonblick, när ett ord af er löser allt som binder oss vid marken och lyfter oss till den lycka vi skapat med vår egen starka vilja!

— Ni får inte tänka på någonting sådant, Daniel... ni vet ju hur mycket jag håller af er... i detta ögonblick skulle jag vilja säga er så mycket, så mycket... men nej, detta får ni inte tänka på ... ni måste lofva mig att aldrig mer tala om det, aldrig ens i de aflägsnaste tankar föreställa er det annorlunda än så, som det är!

— Det kan jag inte lofva, Ingeborg, inte ännu. Kanske om många år, när jag kommer i den ålder, då man inte drömmer mera, men inte ännu...

Ingeborg svarade icke. Tysta hunno de fram till det hus i Kronohagen, där Ingeborg bodde. Hon gick upp för de två låga trappstegen vid dörren och tog på den. Den var öppen, och hon vände sig om och räckte Daniel handen.

— Daniel, sade hon sakta. Nu måste ni skynda er bort — ni har arbete ännu i natt. Tack, tusen tack — jag har varit så lycklig i kväll!

— Ingeborg ... gå inte ... jag älskar er ... ni får inte lämna mig!

Daniel gjorde en åtbörd som för att stiga upp på trappsteget och taga henne i sina armar. Hon lösgjorde hastigt sin hand.

— Nej, nej, Daniel, inte så! ... Stör inte min lycka, låt mig hålla den vacker och lugn ... och nu farväl ... farväl!

Hon försvann i dörren.

Daniel stod på gatan och såg efter henne mot den slutna dörren. Omedvetet lyfte han än en gång sina armar, som för att be henne komma tillbaka.

— Tomma luften, intet annat än tomma och kalla luften!

Långsamt gick han neråt. Hans sinnen, som nyss hade rest sig i uppror, liksom pockande på rättvisa för hans känslor, voro nu som slagna till dvala. Först när han kom till senatstorget och hörde klockan i tornet slå, vaknade han plötsligt till medvetande af hvad honom ännu återstod att göra.

Han ropade på en åkare och körde till tidnings-

byrån. Med våld betvingande alla andra intryck från kvällen och natten, samlade han sina tankar kring den viktiga sak han skulle behandla, och indignerad, med nervös hast, skref han ner en flammande artikel om de farliga vägar, på hvilka man, glömsk af hvad fosterlandets väl fordrade, nu i blind själfviskhet stod i beråd att taga det första, ödesdigra steget.

XVI.

Senator Ringdahl satt vid sitt frukostbord i en toalett af half gala och half intimitet. Det var i dag en af dessa storfurstliga högtidsdagar, på hvilka man fick lof att uppträda i uniform i kyrkan. Men senatorn hade ännu icke pådragit annat af den än de hvita, bredt guldgalonerade pantalongerna. För öfrigt hade han kastat på sig en fläckig gammal sommarrock, var utan löskrage och hade tofflor på fötterna — broderade tofflor i finskt mönster, en gåfva af Hilja till senaste jul.

Han höll på med sin morgonbiff till téet, och den tycktes smaka honom förträffligt. För hvar bit han lät passera i sin väldiga mun, smackade han med läpparna som en bulldogg, hvilken tillfredsställer sin hunger. Servietten, som varit fäst vid skjortlinningen, hade glidit ner, utan att han i ifvern märkt det, och lämnat tillfälle för en och annan brödsmula eller såsdroppe att åka utmed skjortbröstet.

— Men Vilho, sade senatorskan förskräckt.

akta din sista rena skjorta — vi ha inte byke förrän i nästa vecka!

— För tusan! — Och senatorn sökte, med dubbelhakan prässad mot skjortbröstet, att putsa bort fläckarna — det är åtminstone bra att det inte syns under uniformen!

— Huhhuh, pustade han, läggande undan knif och gaffel, man är liksom litet stukad i dag. Det räckte länge på finska klubben i går, och det champagnerades friskt.

— Du ser litet trött ut, dina ögon förefalla ansträngda...

— Af tobaksröken, ja. Men annars var det förbaskadt muntert, och jag är nöjd att jag kom mig dit upp. Inte många, men ett utvaldt sällskap... Vännen Blomberg firade sin dotters förlofning, och senare infann sig också fästmannen, Lindman, från soarén...

— Det var nu ändtligen bra att det eklaterades, när hela världen talat om det i månadtal!

— ... Ja, och så var Hjalmar med, och det gestaltade sig till en formlig hyllningsfest för honom.

— Hur så?

— Hans utnämning är ju före i dag, vet jag! Det är intet tvifvel om att det går bra, alla tycktes taga det för gifvet och lyckönskade honom på förhand. Pojken redde sig förträffligt — höll ett utmärkt tal — jag tog i glädjen fram en flaska Pomméry och fick höra många smickrande saker om honom. Det skulle alls inte förvåna mig om

han i höst blefve uppställd som landtdagsmanna-kandidat...

Det ringde i telefonen. Senatorn steg pustande upp.

— Hallå! Jaså, Lindman... mjuka tjänare, min yngste bror... tack för i går. Nå, hvad är det frågan om? — Hvafalls? — Hvilken tidning? — Nej, den håller jag då verkligen inte! — Hvad var det! — En artikel om hvad? — Om Hjalmar?? ... Jo, var så god, jag ska' höra på....

Senatorn lyssnade.

— Det var oförskämdt... Det var ena kanaljer ... — Han lyssnade åter. — Sakramentskade valpar!... Hvad var det!... Lycksökeri... farliga vägar, jaha... naturligtvis! — Hva', hva' fan! Lagstridigt!... Hm, har inte artikeln blifvit indragen?!... Jaså, det viktigaste, jaha, jag skall nog sedan läsa resten... Tack, tack så mycket för vänligheten... Det är oförskämdt... Jag ska' genast... adjö!

— Vilho, Vilho, hvad är det?

— Skandal är det, ren skandal!

Senatorn sjönk anfådd ner på sin stol.

— Det är gulnäbbspackets tidning, som innehåller en fräck artikel, för att hindra Hjalmars utnämning, och rackar ner hela senaten! — För hvad! För att den följer en tydlig och klar förordning!

— Det är ju ingen annan än Hjalmar som har ryskt intyg, bekräftade senatorskan.

— Nog tusan skall jag lära dem! — senatorn

slog servietten i bordet utan att fästa sig vid sin makas utrop — nog skall jag lära dem! Svekomanska intriger, alltsammans! Och om det är, såsom Lindman förmodar, den snobben Autio som skrifvit artikeln, så vet man nog att den varit i säck förrän den kom i påse!

— Usch, den där förra fosterbrodern — den där sonen till någon obskyr kvinnsperson! Jag kan inte tåla honom... Hjalmar har bestämdt inte haft något godt af hans sällskap!

— Ge hit min uniform, Viktoria, och mina ordnar och mina stöflar! ropade senatorn, fattande ett raskt beslut. Jag reser ögonblickligen till Wilcke, jag har tid ännu före gudstjänsten!

Senatorskan kom med de begärda sakerna, och i matsalen hjälpte hon uniformsrocken på sin man och fäste ordnarna, medan pigan drog stöflarna på husbonden, som flåsade och förbannade, oförmögen att själf taga befattning med sin toalett.

Professor Wilcke var hemma.

— Har bror läst? frågade Ringdahl, knappt gifvande sig tid att hälsa.

— Bror menar artikeln i...

— Ja, naturligtvis — det är skandalöst, och det kan gå på tok... vi måste skicka censuren i nacken på den fördömda tidningen!

— Nå nå, vi skola lugna oss litet först, sade Wilcke, medan det spelade kring hans mungipor, artikeln är gemen, men jag tror inte den kan skada saken. Uppriktigt sagdt, så tror jag tvärtom att den

inte gör oss annat än nytta, blott vi inte låta förbluffa oss!

— Bror menar...

— Artikelns författare, hvem det sedan vara må, har tagit munnen alldeles för full, och vi skola göra det litet svårt för honom att svälja. Han har helt enkelt fördärfvat tidningens sak rätt kapitalt, skall jag säga bror. Och låt mig få sköta om resten!

Wilcke tryckte handen på sin allra lydigaste tjänare, och denne for, lugnad och tacksam, till kyrkan, där han med samma självförnöjda säkerhet som alltid öfvervar tacksägelsegudstjänsten för storfurstinnan Varvara Petrovnas lyckliga nedkomst. I senaten drog han sig tillbaka till sin expedition, medan utnämningen föredrogs. Efter en stund kom Blomberg ner och gratulerade. Hjalmar hade fått tjänsten med två rösters majoritet.

Men när professor Wilcke blifvit ensam, telefonerade han till den gamla tidningens hufvudredaktör och sade att han i morgondagens blad behöfde plats för en artikel, som kunde afhämtas på kvällen.

Daniel vaknade sent på morgonen efter en orolig sömn. Gårdagens många händelser, dess ansträngningar och dess glädje, höllo honom fortfarande i ett tillstånd af nervös spänning. Det blef ingen reda på alla de olikartade intrycken —

än stod disputationen för honom med dess ovissa resultat, än tänkte han på kvällen med Ingeborg som på en underbar och vemodig saga, än plågade honom tanken att han kanske smärtat fosterföräldrarna genom sin artikel.

Det första han gjorde var emellertid att skrifva ett bref till Hjalmar. Han sade att artikeln var författad af honom och åsyftade att i god tid, offentligt och energiskt, protestera mot en riktning i landets styrelse, som förde till upphäfvande af all rättvisa och inom kort kunde fördärfva hela Finlands tjänstemannakår. En förordning sådan som den åberopade finge endast tillämpas i händelse öfriga förtjänster vägde jämt, men aldrig bli ensamt bestämmande — det måste från början fastslås. Men Daniel ville ingalunda dölja att han med sin artikel också afsåg att träffa de lycksökare, hvilka nu skulle växa upp som svampar ur marken och, stödande sig på mer eller mindre tvifvelaktiga språkintyg, söka tränga fram till alla platser. Dessa ockrare på laglöshetens och humbugens herravälde, dessa parasiter på administrationens kropp måste nås af det allmänna föraktets dom och hindras att äta sig in i samhället. Han visste att Hjalmar icke insåg hvilket exempel han gaf om han nu mottog tjänsten, och han hoppades därför att han genast skulle afsäga sig den.

Daniel tänkte på att gå upp till senator Ekroths, söka framställa sakens principiella vikt och redogöra för sina skäl att uppträda. Men de hade kanske icke alls sett artikeln och skulle kanske

icke få se den — fosterfadern läste knappast de finska tidningarna regelbundet, och ingen skulle väl göra honom uppmärksam på artikens existens.

I stället gjorde han en lång promenad utåt Gammelstaden, innan han gick upp på tidningsbyrån.

Otto Mallin kände sig illa berörd när han läste hvad Daniel skrifvit — han hade nämligen råkat stanna litet för länge på soarén och icke fått tid att genomse det i korrekturet. Och på redaktionen fann han stämningen bland medarbetarne tryckt. Det riktades ett halfkvädet klander mot honom själf för att han låtit en så besinningslös artikel gå in i redaktionens namn.

— Den blir oss dyr, denna artikel, sade Nummi.

— Ja, svarade Mallin betänksamt. Jag borde ha varit varnad af tidigare händelser och inte låtit Autio skrifva utan kontroll. Det är besynnerligt att han inte kan hålla sig till sak, utan på sina gamla käpphästar rider till höger och vänster. Hvad har nu detta enstaka fall att göra med aktningen för svekomanerna och dylikt nonsens, som står här?

— Angreppet på senaten är så skarpt, att jag förvånar mig att vi inte fingo censurhinder. Censorn hade kanske varit på soarén, han också, tillade Nummi ironiskt.

— Det blir inte roligt när gamlingarna få tag i artikeln. Autios stil är kännspak, och de ha intet

godt öga till honom förut... Hvad i alla dar är att göra?

— Hvad är här annat att göra än låta skedt vara skedt, när det inte mera kan ändras, sade Nummi trankilt. Man måste bara för framtiden se till att det inte skrifves sådant som vi inte stå för.

Den lille oppnäste kandidaten, som skötte senatsnotiserna och fabricerade dumma krönikor, följde med största intresse samtalet, medan hans små ögon lyste af skadefröjd. Nu kunde han icke hålla sig mer, utan inföll hetsigt:

— Doktor Autio gör allt hvad han kan för att drifva landsortsprenumeranterna från oss. Jag vet att hans programartikel i språkfrågan gjorde några af våra bästa vänner mycket förargade på oss, och panegyriken öfver Sverige, ni mins, har man skrattat åt. För resten anses det i min hemort — jag talade nyligen med en landthandlare, som har åtskilliga aktier hos oss — att han skrifver alldeles för höglärdt och behandlar det nationella med en alltför hånfull ton. Jag har inte brytt mig om att säga det förr, men efter det nu är fråga om det, så må sagdt vara sagdt.

— Vi måste ta alla dessa saker till tals vid direktionssammanträdet i nästa vecka, sade Mallin.

Frampå förmiddagen fick man höra att Hjalmars utnämning skett. Artikeln hade sålunda icke gjort någon direkt nytta. Den misslynta stämningen på byrån ökades.

När Daniel infann sig till sitt arbete, slog den genast emot honom.

— Hör du, vände sig Mallin till honom, det var oförsiktigt att gå på så där häftigt. Det kan stöta folk för hufvudet.

— Men saken var ju af yttersta vikt, »en oerhörd skandal» som du själf sade, — och den måste väl tagas i med kraft!

— Visserligen, men man uträttar ingenting, om man skjuter öfver målet.

— Hvad är det i min artikel, som skjuter öfver målet?

— För egen del gillar jag nog det mesta... utom det du säger om att man skall vara opartisk, när det gäller två personer af olika partifärg och föredraga den mest meriterade utan *någon* hänsyn till språkfrågan.

— Det är ett farligt resonnemang, mumlade Kaarlo Nummi, där han satt vid sitt bord.

— Men det är ju just dugligheten i sak, som nu är i fråga... det är väl den, som garanterar att tjänsterna bli väl skötta, och inte fennomanin.

— Ja, i det här fallet är det nog tydligt, men jag menar principiellt. Det väger så ofta tämligen jämt, och det är bra att i sådana fall ha åtminstone en fast hållpunkt.

— Att besätta tjänsterna med svekomaner är just inte det lämpligaste medlet att stäfja svenskhetens herravälde i detta land! inföll Nummi.

— Oafsedt hvad vi själfva tänka, fortsatte Mallin, äro vi beroende af vår publik och måste

rätta oss efter den — och det fins mycket i din artikel, som den inte kommer att tycka om.

— Det står inte ett ord annat än hvad jag förfäktat hela tiden, både muntligen inom redaktionen och i nästan hvar artikel jag skrifvit! Publiken? Hvilken publik menar du? Vi ha ju hela tiden trott oss tala till en publik, som förstår oss och har samma åsikter som vi!

— Jo visst, men ett finskspråkligt blad kan inte lefva bara på dem som förstå hvad du skrifver, utan måste söka sina läsare i vidare kretsar... och det vore, som du väl kan inse, ledsamt — inte blott i ekonomiskt afseende — om vi skulle förlora all kontakt med dem.

— Det är alldeles onödigt af oss att vilja vara så »gentila» att ingen begriper oss, anmärkte Nummi.

Daniel kände sig retad.

— Hvad menar du? Att jag inte lämpar mig för den 'stora allmänheten' — det anser jag som ett beröm! Har inte vår föresats från början varit att ställa målet högt, för att kunna föra vår sak framåt med flygande fanor och klingande spel. Hvad är detta plötsligt för en omsvängning?

— Det är inte någon omsvängning alls, ty jag har hela tiden tyckt att du spänt bågen litet för stramt, när du skrifvit om konst och literatur, att du fordrat för mycket och inte betänkt att läsarena sakna förutsättningar och att allt är så ungt hos oss, sade Nummi.

— Det förvånar mig högeligen att ni nu äro så

färdiga att pruta på en uppgift, som vi alltid betraktat som en af våra främsta! Skola vi nu lämna den ur sikte och börja kurtisera bönderna i stället, så *à la bonne heure,* men det vill åtminstone jag inte vara med om! Jag hade trott att vi kommit öfver den tiden, när allt som skrefs på finska inte fick gå öfver folkskollärarnes horisont!

— De djupa leden äro finskhetens enda verkliga stöd, deklamerade den lille kandidaten, som lutad mot en dörrpost stod och lyssnade till samtalet.

— Det kan hända, replikerade Daniel i förbigående, men det vore ledsamt om det så förblefve! Hvad ha vi sträfvat till annat än att sammansmälta finskheten och den högre bildningen — fast jag nu ser att inte alla förstått hvad meningen varit! — Och skola vi nu, vände han sig till Mallin, bli slappare i vår liberalism för att det finnes några kortsynta radikaler bland våra läsare, som inte begripa att liberalism är det framtidstecken, i hvilket vi måste segra — och skola vi sist och slutligen se genom fingrarna med de gamlas intrigspel . . . eller hvad är det ni egentligen tänker?

— Nå, nå, du skall inte bli häftig, det är ju öfverdrift, allt det där! Men, ser du, vi ha inte råd att vara så arga! Vi kunna inte stöta oss med vår publik, om vi inte vilja dö en snar död — och publiken älskar inte radikalism, annat än i språkfrågan . . .

— Den fördömda språkfrågan — ja, jag tvekar inte att kalla den så, när jag ser hvad den blifvit! Från att vara ett stort mål, en väldig fosterländsk

uppgift, en häfstång som lyfte allt annat, har språkfrågan blifvit en skadeinsekt, en ohyra, en mikrob, som dödat hvarje intresse i detta land och kväft hvar självständig tanke! Finska eller svenska — alla andra begrepp, alla andra ord äro obekanta, det ena ordet representerar idolen, afguden, det andra den onda makten, dödsfienden ... kring dem båda samlas själar och viljor, i dem äro hela fosterlandets salighet och fördärf koncentrerade ... och ni kan inte lösgöra er från denna uppfattning, ni heller, fast ni teoretiskt bjudit till — där är hemligheten i alltsammans!

— Seså, lugna dig nu, sade Mallin litet brydd. Du vet ju lika väl som vi att en tidning inte alltid kan uppträda som den vill ... Det har visat sig att vi tagit mer vind i seglen än vi egentligen kunna tåla, och nu få vi lof att hala in några ref för att inte segla ikull.

— Ni vill söka er till lugnvatten, med andra ord! Ja, då får jag säga att jag är rätt öfverflödig på farkosten. Jag tror mig inte ännu vara så skral, att jag inte kunde vara med där det blåser.

Ingen svarade. Daniel gick och satte sig vid sitt bord i det inre rummet och såg igenom några nyanlända böcker. Det vanliga samtalet om dagens händelser ville icke denna gång taga fart på byrån. Endast Mallin och Nummi rådgjorde hviskande med hvarandra om morgondagens artiklar, medan telefonen oupphörligt pinglade och redaktionspojkarna sprungo af och an med bud och korrektur.

*

Följande dag stod i de gamlas organ ett häftigt och elakt svar på Daniels artikel.

Wilcke begagnade tillfället att åter en gång hålla räfst och räkning med de unga. Deras tidnings hela skuldregister togs upp, som hundrade gånger förr, och ur den nu föreliggande artikeln hämtades nytt materiel. Där stod, sades det, att om senatens majoritet skulle handla så som man fruktade och så som de gamlas organ antydt att den borde handla, så skulle den bryta med rättvisans tradition, hvilken alltid hållits helig i vårt land, och skulle därigenom fläcka sitt anseende. Tidningen gaf alltså ett misstroendevotum åt den finsksinnade pluralitet, som ändtligen, ett decenniers önskningsmål, hade fåtts till stånd i regeringen! För att ej tala om att den, som alltid låtsade hålla på lagligheten, nu fordrade ett lagbrott, ity att det fanns ett klart och uttryckligt stadgande som senaten hade att rätta sig efter. Dessa uttalanden hade nu, genom att senaten, lyckligtvis oberoende af dem, fattat sitt beslut, förvandlats till ett direkt klander af senatens tillvägagående, en opposition mot den inhemska regeringen såsom verkställare af monarkens vilja, hvilken, måste man hoppas, åtminstone icke på finskt håll skulle upprepas. Sedermera hade artikeln — som, ehuru osignerad, förrådde en i bladets spalter på senare tid ofta använd penna — proklamerat att äfven om den medsökande var svensksinnad, så hade han bort föredragas, emedan han hade större tjänstemeriter. Alltså en öppen upp-

maning att till alla tjänster utnämna svensksinnade, så fort de suttit några år längre vid en pulpet — en byråkratisk princip, som ju doftade svekomani på långt håll och som man gärna unnade tidningen att i »fosterlandets intresse» hålla på!

Detta var hufvudpunkterna. Sedan gick artikeln öfver i en annan ton. De allmänna reflexioner som Daniel nedskrifvit om själfviskhet, protektion och lycksökeri, om hur klyftan mellan partierna blott vidgades i stället för att fyllas — allt detta gjordes till föremål för det blodigaste hån och behandlades som patetiska utgjutelser af en grälsjuk och pojkaktig skribent, hvilken blott ville begagna tillfället att öfva sig i frasmakeri och göra sig bemärkt.

Vid frukosttiden infann sig Mallin hos Daniel med tidningen.

— Det är en ledsam historia, sade han, och ledsammast emedan man inte kan gendrifva den i alla punkter.

Daniel ögnade igenom artikeln.

— Naturligtvis kan den inte gendrifvas, om ni inte håller på de principer, från hvilka jag utgått — som sagdt, jag hade ända tills i går trott att vi alla voro ense om dem!

— Jag vet inte hur ofta jag skall säga dig att principerna äro mina, lika väl som dina. Men vi kunna inte rusa med hufvudet i väggen för deras skull.

— Utan vi skola packa in dem och förnimma hvad våra aktionärer bland nämdemän och landt-

handlare behaga föreskrifva oss att publicera i våra spalter! — Tack — vet du, det öfverlåter jag gärna åt de andra herrarna!

— Den som i leken går, får leken tåla! Vårt blad är inte uteslutande ett ideelt företag, utan också ett affärsföretag, som alla andra tidningar, och vi kunna inte operera med bara idéer.

— Jag är inte så naiv att jag inte skulle begripa hvad man är skyldig sin publik . . . det är bara sättet att betala denna skuld, som jag inte kan vara med om. Jag tycker att om vi ge den bästa ränta våra krafter kunna åstadkomma, så är det i längden en vida bättre affär än om vi falla undan efter för hvarje fordringsägare, som brutalt vill prässa ut oss.

— Tyvärr noteras sådana räntor alltför lågt på marknaden, och medan gräset växer, lägger sig kon en vacker dag ned att dö. Det borde du också förstå.

— Jag har trott mig sätta in min allra bästa vilja och en stor del af mina krafter i tidningen under detta år. Med det resonnemang ni nu för synes det som ni skulle anse att allt detta varit onödigt, ja skadat tidningen — ty jag kan inte tro att endast min sista artikel väckt alla dessa reflexioner till lif!

— Det anser jag ingalunda, jag vill bara för framtiden ställa det så att vi inte bli misskrediterade . . . Du måste ju också själf medge att du var nervös och häftig när du skref denna artikel . . .

— Jag håller på allt hvad där står och viker inte för dina argument. — Nå, och vidare?

— Vi vilja naturligtvis inte mista dig, men måhända vore det bättre för tidningen, om du skrefve om indifferentare saker... Kanske skulle vi från nästa års början kunna arrangera så att du öfvertoge utrikesafdelningen, både politik och annat — det ligger du ju inne i — och sedan i konst och literatur samarbetade med Nummi?

— Du har visst inte riktigt klart för dig hvad du föreslår?

— Nåja, det var bara alldeles löst framkastadt. Vi måste i alla fall vid nästa direktionsmöte ställa om åtskilliga saker i redaktionen, och då får du ett bestämdt anbud.

— Mitt svar är på förhand gifvet!

Mallin tog afsked och bad Daniel inte vara ledsen. Han hade ju fel själf, medgaf han, när han inte genomläst artikeln.

Emellertid reproducerades det gamla organets anfall i hela landsortspressen, och många tillade skarpa kommentarier. Samma dag direktionsmötet ägde rum, meddelade de ungas tidning att den erhållit en censurvarning för angrepp mot regeringen.

Direktionen riktade till Daniel ett förslag i det syfte Mallin antydt. Daniel skref genast ett nekande svar och förklarade att han från nyåret, då hans öfverenskommelse med redaktionen upphörde, icke mera skulle skrifva i bladet.

Det var det enda han kunde göra, därom

tvekade han icke ett ögonblick. Men det kostade mycket på honom att skrifva detta svarsbref — det var som om han skrifvit nekrologen öfver en af sina vackraste illusioner, afsägelseakten på en af sina käraste lifsuppgifter. Det var som att taga farväl af det framtidens Finland, hvars resning han velat vara med om att timra, det, som icke skulle lefva på sina minnen och sin forntid allena, icke på det utomstående deltagandets eller den kuriositetssökande nyfikenhetens intresse, utan lefva sig fram till ett eget, friskt, starkt lif, hvars fläkt skulle förnimmas vida och kanske en gång draga föryngrande öfver en gammal värld. Med det ords makt, som tränger till alla, hade han velat säga till de unga: tro icke att guldet i flodbottnens sand är färdigt att myntas ut — tro icke att det som naturen skänkt är nog: nej, arbeta, arbeta och arbeta — uppfostra era anlag, sila slaggen från guldet och det skall lysa hundrafaldt vackrare. Var icke tillfreds med den billiga framgången, som skänkes af brist på en högre måttstock, men mät er själfva med det allra bästa och slappas aldrig af bifallet! Och han hade velat säga till hela sitt folk: den sega kraft som finnes inom er är ingenting värd, om viljan att spänna den saknas; af sig själf verkar den icke, lika litet som maskinen rör sig utan ånga, men drif den med en stark och vaken vilja och den skall kunna rädda er — slut er samman, låt er lösen: fosterlandets väl! fara som den elektriska gnistan från hand till hand,

från hjärta till hjärta, och ni skall bilda en kedja, som ingen makt i världen kan bryta!

Men ingen förstod honom. De unga hörde honom knappt. En del hade sina brödstudier att sköta, hvilka skulle stökas undan så nödtorftigt och hastigt som möjligt, andra, som hade dem undanstökade eller som icke alls fortsatt att läsa, måste hvart ögonblick tänka på förtjänsten, se sig om efter arbete på så många håll de kunde och lämna all andlig rekreation åt sitt öde. Andra åter låtsade ungdom, men voro i själfva verket gamla; de fingo upp entusiasmen vid likörerna, men med kopparslagaren dagen efter förvandlades den till slöhet och skepsis och fick ej fart förrän vid nästa kalas ... Endräktens tanke gick igen i braskande artiklar och patetiska festtal — men illa skyld af dem, fräste på alla håll lystnaden att skada den andra, göra honom misstänkt, tränga honom åt sidan. Hvart handslag åt en motståndare var som gifvet åt Judas ...

— — Daniel kände ett gränslöst behof att förtro sig åt någon. Ingeborg? — Nej, han ville icke söka upp henne, innan han fått en hälsning, innan han visste om hon gärna såg honom ... efter det som passerat sist. Och han ville själf reda sina tankar, och sedan ville han en dag gå upp till henne och säga henne, allvarligt och lugnt, hvad han tänkte om sitt förhållande till henne ... fråga henne och få hennes svar.

Han skref till Kuno om hvad som händt — säkert skulle han framföra det till Ingeborg och

hon skulle kanske sända en hälsning tillbaka.... Och fastän han visste att hans nedslagenhet därigenom icke skulle bli bättre, gick han och sökte upp Henrik Brandt.

Han fann honom i sin atelier, sysselsatt med en liten vintervy, tagen från hans fönster.

— Nå, sade Brandt, det har varit hett om öronen — och slutet?

Daniel satte sig på ateliersoffan och förtäljde.

— *Flambé, mon cher*, alltså... det kom inte som någon öfverraskning för mig!

— Hvarför har du då inte förberedt mig?

— Har jag inte? Har jag inte gjort antydningar åt det hållet hvar enda gång vi träffats! — Allt för groft ville jag inte såra din idealism, isynnerhet då du själf tyckte det gick så bra.

— Jag trodde alltid du var för pessimistisk — jag litade på att med min egen vilja och entusiasm bryta igenom hindren — och jag hade egentligen inte anledning att misstänka något motstånd bland dem som närmast omgåfvo mig...

— Hm, du gick lycklig och trodde på din uppgift!... Nej, jag märkte nog att du inte hörde riktigt hemma bland dem... Ser du, *man muss mit den Wölfen heulen*... är man tillsammans med folk, som snaskar upp såsen med knif från tallriken, så måste man göra på samma sätt, annars är man högfärdig, och det namnet tror jag du fått om dig, för att du har herrskapsfasoner! Känner du för resten inte till den genuint finska afundsjukan? En människa får inte vara mera kunnig eller be-

gåfvad eller hytsad än man själf — isynnerhet om han heter Autio och det löper finskt bondblod i hans ådror!

— Jag hade ändå hoppats så mycket af dessa mina gamla vänner.

— Ja, hvem har inte det! Men saken var den att du tog ett alltför starkt försprång framför dem ... Hade du suttit här hemma som de och betraktat din egen förträfflighet, så hade du på dessa år blifvit nästan lika slapp som de ... men du hade oturen att resa kring världen och betrakta andras öfverlägsenhet ...

— Det är inte möjligt att du kan ha rätt — skulle man verkligen tvingas att uppge all tanke på att uträtta någonting för upplystare idéer och gemensamt arbete hos oss!

— Ännu kan man ingenting uträtta — kanske en gång, när något händer som verkligen sluter alla tillsamman, ehuru jag starkt tviflar på att språkfrågan med allt otyg den för med sig kan utrotas på hundra år ... Men i alla fall inte ännu ... Du är, ser du, — bli nu inte egenkär, om jag begagnar en alltför vacker liknelse! — du är som ett äppelträd, hvilket börjat blomma för tidigt, när vårsolen träffat det ... men naturen häpnar öfver en sådan fräckhet och låter frosten bränna det kalt igen. Och för resten är du, med ett ord sagdt, alldeles för god för tidningsmurfleriet ... du har inte tillräckligt grof hud och smidig rygg till det! — Och nu, tillade han, när Daniel ingenting svarade, nu tar väl *alma mater* dig i sitt hulda moders-

skydd, och med henne och vetenskapen trifves du helt säkert bättre!

— Jag kan inte få veta något om docenturen, innan Lindman lämnat sitt utlåtande. Han drar väl ut på tiden så länge som möjligt.

— Låt oss nu gå ut litet, sade Brandt, i det han lade ihop sina penslar, jag ser inte mer att måla, och du behöfver frisk luft att skingra dina bekymmer med. Man skall aldrig sörja öfver ramlade illusioner, ser du, — det är att sörja öfver att man varit dum och haft några! Isynnerhet när man vet att man är bättre än alla de där tidningsmurflarna — Jag skulle råda dig att läsa hvad Tegnér säger om publicistiken — då blir du tröstad, och tänka sedan på Nietzsches ord: *Was ist das grösste, das ihr erleben könnt? Das ist die Stunde der grossen Verachtung!*

— Jag tror dina botemedel äro värre än det onda! sade Daniel småleende.

— De äro åtminstone ofelbara — lita på det! Du ser hvart man kommit med att vara entusiastisk i detta land — för egna och nya idéer! Färdiga idéer kan man gärna entusiasmera sig för, ju äldre desto bättre . . . det räntar nog af sig!

Målaren tog sin vän under armen, och snart hade de blandat sig med människorna, som flanerade på Esplanadgatan i det vackra vintermiddags vädret. Brandt hade en känsla af att han bort vara vänligare mot Daniel. Han tyckte synd om honom och ville gärna se honom litet gladare. Han öfvertalade honom därför att äta middag med

sig hos »Margot» vid Alexandersgatan, där Brandt skulle träffa några af sina artistkamrater. Filosoferande med dem öfver ting, som lågo långt fjärran från dagshändelserna och politiken, fann Daniel sig väl, och när han sent på kvällen kom hem, tänkte han med en viss afund på dessa konstnärer, hvilka så helt kunde draga sig tillbaka i sin uppgift och från dess höjd med stoiskt lugn betrakta allt hvad som tilldrog sig utanför, alldeles som om det icke angick dem ett spår.

XVII.

Aldrig, icke ens när hon lämnat Daniel i Köpenhamn och ensam fortsatte färden till England, hade Ingeborgs hufvud besvärats af så många korsande tankar som under veckorna efter soarén. De saknade icke rådrum att drifva sitt spel, ty den unga frun var ofta allena. Bestyren i det lilla hemmet, där hon gick omkring och pysslade och var beskäftig nog, räckte icke till att fylla dagens timmar eller taga uppmärksamheten i anspråk så att minnena kunde hållas på afstånd. De trängde på, än värmande, än störande, och hundrade gånger fann sig Ingeborg orörlig stående framför sina blommor eller sittande med sömnaden nerfallen i knät och stirrande framför sig utan mål för sin blick. Och tanken löpte linjen ut, från verklighetens fasta, obevekliga startpåle till möjligheternas mål långt borta i sväfvande fjärran, och vände därifrån tillbaka till sin utgångspunkt igen och for så af och an, gång efter gång, ända tills Ingeborg tvang sig att gripa till sin syssla på nytt. En

tung suck blef det enda svaret på alla hennes ströfvande frågor.

Hvarför hade Daniel icke sökt upp henne sedan de träffats sist? Hvarför hade han icke kommit och anförtrott henne allt det som hon långt efteråt fick veta genom Kuno? Var hon verkligen icke för honom mer än att alla andra fingo hans förtroende först? ... Men hvad skulle hon sagt honom om han kommit? Fruktade hon icke att han skulle börja där de slutade senast? ... Ack ja, hon fruktade det, men hon längtade efter det på samma gång, så som man längtar efter en förbjuden njutning, med hjärtklappning och ängslan! Aldrig mer skulle hon förråda någonting af sina känslor ... hon skulle blott låta sitt hjärta smekas af hans ord, och ingenting skulle röja hur lycklig hon var ... Men skulle han vara tillfreds? Skulle han icke fordra mer? ... Ack nej, han fick icke göra det ... då vore allting slut, hela den sköra, vackra drömmen söndersliten i ett ryck, och hon skulle ha intet annat kvar än verkligheten ... hennes verklighet, som var lycklig på sitt sätt och lugn med sina trygga, stadiga band, men som ändå så ofta kom henne att frysa ...

En dag hade Wirén tidigare än vanligt farit ut till sin fabrik och Ingeborg kände det mer än vanligt tomt och ledsamt. Det retade henne att han lämnade henne så mycket ensam ... hela dagen i ända ... och när han kom hem om kvällen, var han trött, och hade hon då lust att gå ut, så

ville han nästan aldrig. Och han märkte icke ens, att hennes lif blef enformigt och glädjelöst . . . han var snäll nog mot henne och höll af henne, men han tänkte mest på sitt arbete och sig själf . . .

Ingeborg satt vid sitt lilla skrifbord i salongen. Det var en vanlig genomsnittssalong med blå schaggmöbel och mörkblå, enfärgade tapeter; en bjärtgul sidendyna låg på soffan och lyste, och ett par engelska stolar och några krukor på kakelugnsgesimsen stucko af mot inredningens inhemska banalitet. Den unga frun hade slutat sina räkenskaper i hushållsboken, slog den igen och steg upp. Hon såg ut genom fönstret. Det snöade tätt, och hon följde de tunga flingornas fall öfver träden i skvären utanför. Hvad det var tyst och ängsligt alltsammans! Hon gick fram till flygeln, slog upp den och spelade några takter, men slutade snart igen. Det klang så ovant . . . sedan sitt giftermål hade hon endast räknade gånger spelat — Wirén kunde ju inte tåla musik. Så tog hon en bok från hyllan, som hängde nära instrumentet, slog upp den och började läsa i halfdagern. Det var Goethes lyriska dikter. Hon råkade på »Jägers Abendlied» och lät sina blickar fara öfver raderna. Hon kände så väl igen dikten . . . Det var den Daniel helst läste för henne om våren på Stenbacka, när de rodde ut och hon hade båten full af syrener och fjärden låg stilla och vattenpärlorna droppade ner från årbladen, som hon höll uppe medan han läste . . . *Mir ist es, denk' ich nur an dich, Als in den Mond zu sehn* . . . och hur väl

han betonade detta *Weil er dich lassen muss* i tredje strofen! ... Hon gick åter fram till flygeln och började sakta spela Schuberts melodi till dikten ...

Då ringde tamburklockan. Ingeborg steg hastigt upp, slog igen flygellocket och gick in i sitt rum. Hvem kunde det vara? Hon hade ingen lust att underhålla främmande nu ...

Tjänsteflickan kom och sade att doktor Autio frågade om ingeniörskan tog emot. Ingeborg svarade icke, utan gick med snabba steg genom salongen fram till tamburdörren.

— Välkommen — hjärtligt välkommen! Hvilken vänlig makt är det, som omsider ledt era steg hit upp? — Jag tänkte just på er när ni ringde på — ni kommer att lefva länge!

Hon bjöd Daniel plats i en af de låga stolarna och satte sig själf i soffhörnet midt emot honom.

— Jag har så många gånger velat söka upp er, sade Daniel, men jag visste inte ...

— Hvad visste ni inte? Ni visste ju att ingen kunde intressera sig mer för hvad som hände er än jag — och det har ju händt så mycket! Nu får ni lof att tala om alltsammans själf — jag är inte nöjd med Kunos korta referat!

Daniel redogjorde för allt som inträffat, och Ingeborg följde lifligt med.

— Så illa gjordt af er att inte låta mig veta allt detta tidigare!

— Jag kom inte, emedan jag inte visste om

ni var missnöjd med mig ... men Kunos bref uppmuntrade mig att komma ...

Ingeborg blef allvarsam.

— Nej ... jag tyckte blott det var ledsamt att minnet af vår sista samvaro skulle störas af sådana händelser ...

— Det kunde inte störas af någonting — tvärtom, det har varit det enda, som lyst upp dessa mörka veckor för mig — Jag har tänkt så mycket på er, Ingeborg ...

— Också jag har mången gång tänkt på er, inföll Ingeborg, och på oss båda ... och jag har längtat att få tala med er ... Jag har gjort mig så många frågor — och undrat, hur länge jag skall få behålla er vänskap ...

— Det vet ni ju, Ingeborg! Hur kan ni tänka annat än att ...

— Jag vore glad, afbröt hon honom, om jag kunde se allting så ljust som ni, Daniel ... Men jag fruktar att ni är för idealistisk, jag tror aldrig ni i längden nöjes med det lilla jag har att ge er ...

— Hvarför säger ni så, Ingeborg? Har jag fordrat och kan jag fordra någonting?

— Nej ... men ni skall kanske en dag finna att ni har rätt att fordra, emedan jag tagit emot så mycket. En dag skall er känsla uppresa sig emot att slösa all sin rikedom och värme utan lön ... utan annan lön än min tillgifvenhet och vänskap. Jag tror inte en man kan uppskatta värdet af sådana känslor hos en kvinna ... han söker känslor af annat slag ...

— Kanhända — jag har inte tänkt på hvad det kallas, men jag har varit lycklig att veta att ungdomsintryck och vackra stämningar, som vi upplefvat tillsammans, icke utplånats ur ert minne, och att jag haft en plats bland dem, som jag kanske får behålla...

— Minnen och stämningar föras bort af årens vindar... och verkligheten kräfver att ses i ögat, sade Ingeborg långsamt.

— En verklighet, som man skapat utan att vilja det, som man uppehåller mot sin känslas bud, hvad har den för ett värde!

— Nej, Daniel, det är inte så! Jag har valt den verkligheten själf, jag har fogat mig i den, och den är oupplösligt förbunden med mitt lif.

— Men hvarför gjorde ni det, Ingeborg, hvarför? Säg mig det engång!

— Ack, det är så långt och så svårt att förklara... och för resten känner ni ju det alltsammans. Ni visste ju att pappas önskan var någonting som ingen kunde falla på den tanken att sätta sig emot, och ni förstod kanske också att den känsla jag då hyste för er, var ett svärmeri, vackert och ljufligt, men aldrig tillräckligt starkt att på det bygga ett motstånd, och jag kunde ju inte heller af andra skäl tänka på er... Och hvad visste jag om er egen känsla — vi voro ju så unga båda! Så kom John till Nauheim, och där hjälpte han mig att sköta pappa och var så utomordentligt snäll och uppoffrande som han kan vara, och så dök barndomsvänskapen upp igen, och gamla löften och band

gjorde sig påminta, och inför allt som omgaf oss, pappas död, hans uttryckliga vilja, min svaghet, som ej tillät mig att tänka en egen tanke, Johns trogna känslor ... inför allt detta kunde icke följden blifva en annan ... Först efteråt, och isynnerhet efter vårt möte i Köpenhamn, vaknade det inom mig en längtan efter en varmare lycka ... men jag känner den icke mer, jag har beslutit göra af mitt lif det bästa jag förmår .. jag är stark nog till det, och jag är så lycklig jag gärna kan begära att vara ...

Daniel såg långt på henne.

— Det förefaller mig som vore ni en alldeles annan, än den jag talade med på soarén, för några veckor sedan!

Ingeborg vände hufvudet åt sidan och blickade tankspridt ut genom fönstret.

— Jag är en stämningsmänniska som ni, Daniel, och jag kan ibland föras längre än jag borde ..

— Och sedan ångra det och draga er dubbelt längre tillbaka!

— Nej ... jag gör det åtminstone inte med afsikt ... Det är ju inte något nytt, det jag säger i dag. Detsamma har jag sagt er många gånger förr!

— Ack, Ingeborg, hvarför, hvarför, hvarför skall det icke kunna bli annorlunda? För sent, för sent! .. Lyckan spränger förbi och jag får inte ens fatta i hennes fållar, fast jag ser dem fladdra för mina ögon ... Men jag vill inte begära af er allt det som jag stundom trott att ni gifvit mig rätt att

begära . . . nej, jag vill ingenting annat än att stanna i en vrå af ert hjärta, hur undangömd och trång som helst, blott jag får den helt för mig! Kan ni inte lofva mig det . . . kan ni inte lofva mig den droppe kärlek jag behöfver för att lefva — jag kan inte vara den förutan, den speglar för mig lifslyckans sol, den faller som dagg öfver mitt sinne . . .

Ingeborg förde händerna till sitt ansikte. Som från långt håll hörde hon Daniels röst tala om hans kärlek, hur han aldrig älskat någon annan än henne, om allt det vackra de upplefvat tillsammans, alla tysta löften, hela hans lif som varit så ensamt och lysts upp af henne allt från den dagen då han blifvit student . . . Orden drogo förbi henne som en bedöfvande doft, en längtansfullt smekande musik, i hennes hjärta svällde glädjen på samma gång som ett tröstlöst, svidande vemod skar igenom det, och hon hade svårt att kväfva gråten som trängde sig fram . . .

Men när Daniel slutligen steg upp och sökte fatta hennes händer och lutande sig mot henne hviskade häftiga, heta ord om hur han icke kunde lefva utan henne, hur hon måste älska honom och göra sig fri — då fick hon på en gång hela sitt lugn igen. Hon reste sig och sade fast och allvarligt:

— Nej, Daniel, så *får* ni inte tala, om ni vill hålla kvar min vänskap . . . Skona mig, ni vet inte hur svårt jag har det — låt mig inte be er flera gånger!

Daniel tog långsamt ett steg tillbaka.

— Förlåt, Ingeborg, förlåt mig! Jag hade inte bort förlora min behärskning ... men den har kämpat så länge, den hade ingen motståndskraft kvar ... Nej, ni skall aldrig behöfva be mig om det mer ... Allt detta skall jag hålla inom mig ... och tyst tänka på det ... och på er ...

— Tack, Daniel, sade hon och räckte honom handen. Jag visste att ni skulle förstå mig ... Men nu skall ni gå — och ni skall komma tillbaka som en gammal god vän och liksom förr berätta mig om allt som ni sysslar med! — Vill ni inte komma någon gång, när John är hemma — det vore så roligt om ni lärde er förstå hvarann!

Daniel såg upp mot henne, frågande. Men hans blick mötte blott det trofast naiva uttrycket i hennes stora, bruna ögon. Två röda flammor flögo upp på hans kinder. Han tryckte hennes hand och vände sig mot dörren.

När han gått, stod hon en stund i fönstret och såg efter honom. Hon kunde följa med hur han långsamt gick öfver gatan där nere, vek om hörnet och försvann som en obestämd, dunkel fläck i det täta, mjuka snöfallet. Därpå satte hon sig ner i soffan igen, på samma plats, där hon suttit under deras samtal. Men i detsamma var det slut med hennes behärskning. Hon kastade sig framåt, gömde hufvudet i sidenkudden, och hela den fina gestalten, spenslig som ett böjdt vide, skälfde i snyftningar ...

Docenten Lindman, som af en lång öfning i partistridens tjänst lärt sig betrakta alla saker från den personliga ståndpunkten, hade gärna velat underkänna Daniels afhandling, men lyckades icke bringa summan af sina anmärkningar till en sådan höjd, att den skulle motiverat ett ogillande. För öfrigt hade man i svenskspråkiga tidningar sett omnämndt, att Daniels arbete tillvunnit sig uppmärksamhet i utlandet och betecknats såsom originelt och omdömesfullt samt inneslutande rika löften för framtiden. Det blef således godkändt, om ock de flesta fakultetsmedlemmar förenade sig i Lindmans mycket reserverade slutdom.

När Daniel gjort undan sin muntliga examen, lämnade han in ansökan om docentur. Han kunde bilägga vackra omdömen äfven om sina två mindre uppsatser, hvilka tidigare varit publicerade i utländska tidskrifter och redan citerades i lärda arbeten. Den gamle professorn i hans ämne tviflade icke på att allt skulle gå väl. Men Daniel motsåg dock afgörandet med oro.

Lindman sattes i tillfälle att yttra sig, och gjorde det afböjande. Och det befanns att elementet Z i fakulteten, hvilket Brandt talat om, icke hade tillräcklig attraktionsförmåga. De flesta af elementet Y — fennomanerna — förenade sig med Lindman, och de radikalaste svensksinnade afböjde utan särskild motivering. Fakultetens beslut blef att sökanden tillsvidare icke ansågs fullt kompetent, men kunde förnya sin ansökan, när han ökat sin meritlista. Förgäfves gjorde professorn i ämnet

sin auktoritet gällande, och lika förgäfves åberopade han de utländska kritikerna.

— Sådana utländska omdömen är det så lätt att förskaffa sig, insinuerade en af Lindmans vänner.

Utgången värkade, besynnerligt nog, icke så nedslående på Daniel som han själf hade fruktat. Kanske var det för att hans sinne ännu, trots allt hvad han stundom intalade sig själf, led under intrycket af den modlöshet, som brytningen med partivännerna framkallat. Kanske ock emedan hans besök hos Ingeborg lämnat tomhet i hans hjärta och lät honom se framtiden tröstlös och mörk. Henrik Brandt ville ställa till skandal, publicera alla utländska recensioner och skaffa flera, men Daniel bad honom låta bli. Den gamle professorn sände bud på Daniel och uppmanade honom att under julferien skrifva någon liten uppsats — »någonting som dr Lindman och herrarna i fakulteten skulle begripa» — han kunde då vara säker om framgång för sin ansökan. Daniel lofvade tänka på förslaget, ehuru det var honom motbjudande.

När han en morgon bläddrade i tidningen, föll hans öga händelsevis på en annons om en ledig föreståndareplats vid en folkhögskola i östra Finland. Han läste den ett par gånger. Han mindes hur för många år sedan, när han firat midsommaren hos Ekroths, det tyckts honom lockande att verka för allmogens uppfostran där borta. Hans ideal hade stigit högre sedan dess — han hade förts till andra bildningssfärer och trott sig kallad

att arbeta för människor med andra förutsättningar. Kanske hade han haft orätt? Kanske kunde ingenting blomma i detta land, om man icke plöjde upp marken ånyo och sådde nya frön öfverallt? Kanske skulle han träffas af besvikna illusioner också när han ville göra sitt ord gällande från katedern, liksom när han gjort det i pressen? Tänk om han skulle ... om det skulle vara hans naturs behof att verka i en stilla omgifning, spridande värme och kärlek utan strid?

Men nej, — han kunde aldrig mer hänföras af detta elementära arbete! — Den andliga kulturen måste hafva sin örtagård, skild från kornåkrarna och klöfverängarna, och det måste finnas jordmån för den, blott man ej tröttnade att söka och arbeta!... Engång komme väl den tid, då han verkligen behöfdes! ... Han ville nu underkasta sig hvad man begärde af honom, han ville böja sig under den förödmjukande domen ... Och sedan ville han se, om icke det skulle finnas genklang för hans tankar bland ungdomen vid universitetet, icke blott för hvad han lärde dem i sin vetenskap, men för allt det andra. Och fanns det ej, så skulle han väcka dem, han skulle vädja blott till några få, en helt liten krets, som sedan småningom bredde ut sig och förde sådden vidare ... aldrig mer skulle han vända sig till den stora, oförstående massan ... Och på detta sätt finge han näring för sin framtidstro och kraft att tigande bära sin kärlek ... och han finge stanna i Ingeborgs närhet och se

henne och kanske en gång bli för henne oumbärlig . . .

Ett nytt bref från Kuno meddelade Daniel att han sedan två dagar var eklat förlofvad med Maria Landelius. Skulle det inte glädja Daniel att se huru »samarbetet» mellan olika tänkande nu realiserades? Han hade velat komma till staden med sin fästmö, men Ingeborg var borta — Wirén hade tagit henne med sig på en affärsresa till Petersburg och Moskva, och hon skulle återvända hem först till julaftonen. Kuno bad Daniel fira julen med honom, bröderna, fastern och de blifvande svärföräldrarna på Stenbacka . . .

Daniel svarade att det icke passade honom, och han tillbragte sin julafton uppe i Henrik Brandts atelier, på tumanhand med vännen.

— — Ett par dagar efter nyåret gick Daniel upp till Wiréns. Ingeniören var på fabrikskontoret — ingeniörskan befann sig ej väl och kunde icke taga emot. Daniel lämnade sitt visitkort.

Följande morgon fick han detta bref:

»Bästa Daniel!

Tack för ert besök — jag såg er komma, men jag kunde icke taga emot er. Förlåt mig!

Jag skrifver detta för att säga er farväl. Vi måste skiljas åt — jag kan icke mer upplefva det som jag upplefvat efter ert sista besök . . . Tänk er att jag farit långt, långt bort och aldrig mer kommer tillbaka! Min vänskap är hos er så länge jag

ännu har kvar ett minne af det vackra som mött mig i lifvet — och alltid skall jag följa med er vandring mot framgången och lyckan!

Var ej ledsen på mig. Jag kan icke annat. Och många tusen tack för allt hvad ni gifvit mig!

Inga.»

— — Daniel kunde icke förstå att hans ögon sett rätt. Han kände på papperet för att förvissa sig om att det var ett bref han höll i sin hand, han tog upp kuvertet och stirrade på utanskriften, han gick fram till fönstret i den skumma vinterdagern och läste brefvet andra, tredje gången, bredande ut det med sina båda händer...

Plötsligt såg han bilden af Wiréns blacka, skägglösa ansikte stiga emot sig från papperet — öfvermodigt, hånfullt leende såsom Daniel mindes honom från den kvällen då Kurre omtalade förlofningen...

— Feghet, feghet!... Man gömmer sig bakom en bred rygg, och vågar ingenting för sina känslor... man kramar hastigt sönder dem, — så här — och kastar bort dem, när det kommer till uppgörelsen ... och står och ser ut som om det aldrig varit fråga om något sådant!

Daniel kramade ihop brefvet, kastade det på sitt skrifbord och sjönk ner i en stol...

Sedan började han skrifva ett svar till Ingeborg. Han skref och skref, så mycket pennan blott hann fästa på papperet, ark efter ark, medan tårarna stodo honom i ögonen. Det var hela hans själs

historia, det var kärleksfulla och bittra ord, häftiga förebråelser och ödmjuka böner, han besvor henne att icke öfvergifva honom, han ville nöja sig med att se henne huru sällan som helst, han ville aldrig träffa henne ensam, men han kunde icke lefva skild från henne, utan hennes mjuka handtryckning och ljudet af hennes röst...

När han genomläst brefvet, kuverterat det och skrifvit adressen, gick han länge af och an i sitt rum. Så vägde han brefvet en stund i sin hand, och kastade det i brasan.

— — Så var det då slut med de långa årens dröm, med allt som gjort hans hjärta gladt och hägrat som lifslycka i hans tankar... Och hvad behöll han i gengäld för allt hvad han gifvit, för alla sina bästa ungdomskänslor? Minnet af en smekning öfver hans axel, ett flyktigt stämningsutbrott i främmande land... och en vissnad blomma, som engång suttit vid hennes barm...

*

Kort efteråt erhöll Daniel anbud att öfvertaga vikariatet för en lektorstjänst i sin barndomsstad. Det var en gammal bekant till honom, som innehade tjänsten och fått ledighet för terminen.

Han tvekade icke ett ögonblick att säga ja. Han måste bort, långt bort från allt detta...

XVIII.

Några år voro gångna.

Den tjänst, Daniel skött, hade blifvit ledig, ännu medan han förestod vikariatet. Han hade efter mycken tvekan sökt den och blifvit utnämnd. Från hufvudstaden mottog han många uppmaningar att komma tillbaka och ej begrafva sig i landsorten — man skulle se till att ställa det väl för honom, han skulle få skoltimmar och arbete vid en svenskspråkig tidning, och docenturen kunde ju ej i längden bli honom förvägrad. Men han föredrog att stanna där han var. Han ville icke börja med tidningslifvet på nytt, isynnerhet ej vid ett blad, hvars åsikter i viktiga frågor voro rakt motsatta hans. Och löftena från universitetet litade han icke på.

Småningom, fastän mycket långsamt, hade han vant sig vid de nya förhållandena.

I början var det svårt. Han kom till sitt arbete utan håg för detsamma. Hela hans andliga varelse bar öppna sår: hvart han än vände sina

tankar, sved det och smärtade. I månader räckte detta tillstånd. Konvalescensen följde sedan långsamt, medförande en känsla som om kropp och själ varit söndermalade och nu småningom begynte fogas ihop igen. Daniel sökte sätta i rörelse all den viljekraft han kunde leta upp hos sig, men trycket af det upplefda var ändå för starkt, och han fann med grämelse att han på långt när icke kunde fylla de kraf, han själf ställde på sin verksamhet.

Men tidens välsignande hand strök allt mjukare öfver hans sorger. Ur det som varit begynte nya krafter växa upp, befruktade af hans stigande intresse för den ungdom han hade att leda. Ansedd såsom alltför sträng och allvarlig i början, vann han dock snart sina lärjungar genom sin fasta bestämdhet, sitt allvarliga lugn, sin klara, lyftande framställning — det var modersmålet, finskan, och det andra inhemska språket, som bildade hans undervisningsämnen. Om någon tid märkte han själf huru de ungas tillgifvenhet för honom växte, och detta stärkte och eggade honom. Särskildt var det en klass, för hvilken han blifvit klassföreståndare, som slöt sig till honom och fick alla hans sympatier tillbaka, en klass af raska och pigga gossar, hvilka betraktade honom som en äldre vän, kommo till honom med sina förtroenden och sina bekymmer och aldrig gingo ohulpna bort. »Doktor Autios adjutanter» fingo de snart heta bland sina kamrater, och de voro helt stolta öfver namnet, de bildade stab åt honom, när man före-

tog gemensamma exkursioner och följde honom ofta mangrant hem från skolan.

Underligt hade det känts att komma tillbaka till den lugna landsorten, efter hufvudstadens upprörda lif och så kort efter den långa vistelsen i främmande land. Allting var så smått och förkrympt, sa stilla och dödt. De första dagarna gick Daniel omkring och betraktade sin barndomsstad och lefde bland minnen. Den Ekrothska gården stod kvar sådan den varit, ett stort, lågt envåningsträhus med fasaden utåt sjön, men det lutade till fall, fönsterbågar och dörrposter voro sneda, och den nya målningen kunde icke dölja skröpligheterna. Han gick och såg upp i fönstren och mindes rörd de olika rummen, och scener från dem, och utanför hörnfönstret till Hjalmars och hans lilla rum stod han länge och tänkte på hur de vuxit upp där tillsammans, läst läxorna och äfventyrsböckerna och lofvat hvarandra att aldrig skiljas åt. Han gick in på gårdsplanen, som fordom var så stor, en präktig lekplan, där man slog boll hvar lördag eftermiddag på våren och lekte »abu bibu caca» med fruntimmersskolflickorna och granngårdarnas barn. Hvad den krympt ihop! Han vandrade upp den raka vägen härifrån till skolan, samma väg som han vandrat vid Hjalmars sida fyra gånger om dagen i åtta år . . . det var allt sig likt, fastän esplanadens trän vuxit större och alla husen vid gatorna tycktes blifvit mindre; men samma doft slog emot honom från de ryska kasärnerna, och det föreföll som stode samma soldater

post vid den. Skolans trevåningsstenhus, som förr hörde till de ståtligaste byggnader man kunde tänka sig, gjorde icke något imponerande intryck mer, och den gamla kännspaka gula färgen hade förvandlats till en ful och obestämd grå. Midtemot stod det låga huset kvar, dit man kunde titta in från sjunde klassen och i hvars fönster, bakom yfviga bladväxter, alltid satt ett småleende ungt fruntimmer, som man gjorde tecken åt, men som man aldrig såg annorlunda än skymtande med sitt glada ansikte mellan fönsterblommornas blad... Daniel gick vidare, upp på vallen vid stranden, dit man om våren och hösten brukade springa i mellantimmarna för att se ångbåtarna komma och gå, och där de äldre i hemlighet rökte. Där gick man också stundom och botaniserade med den lille, gamle läraren i naturkunnighet, men man kom sällan längre än till *Capsella bursa pastoris,* vare sig nu att vallfloran icke var riklig nog eller att den lille lärarens energi icke räckte till mera. Allt var sig så likt, den frusna viken med förmiddagssolen öfver snön, de mörka holmarna, de grå simhusen nedanför vallen — han mindes allt, som hade han stått här i går!

Men mycket var också förändradt. Gatorna i staden hade förlängts och nya förstäder vid dem vuxit upp, och tyngdpunkten af hela stadens lif förflyttats. Daniels finska skola reste sig i denna nya trakt, han bodde där själf, och det var någonting främmande öfver den, som han alls icke kände igen. Men äfven i den gamla staden hade tiden

gått fram, sopande undan allt flera spår af dess minnesrika fordom och resande i stället här och där en byggnad i modern stil, som tog sig parvenyaktig och rotlös ut vid sidan af sina grannar, de hundraåriga, vördnadsvärda gårdarna af sten eller de karaktärsfulla, hemtrefliga trähusen. Och nytt var det också att se hur flera af husen fått en grann omklädnad af skyltar, som betäckte alla väggar och prålade med brokiga färger och ryska bokstäfver — ett inflytande från öster, från den stora metropolen, hvilket Daniel äfven annars fann mycket starkare nu än förr. Människorna, som rörde sig på gatorna, voro honom obekanta. Stadens gamla familjer hade försvunnit, tycktes det, och nya element trängt in, tagit plats i ämbetsvärken, grundat affärer och tryckt sin prägel på allt. Det fröjdade Daniel att se ett par små butiker på samma ställe och med samma namnskyltar som förr, och i den ena af dem träffade han en gammal klasskamrat, som tidigt skilt sig från skolan för att gå in vid denna affär och nu, efter nära tjugu år, stod bakom samma disk, ferm som förr, men med grått i de långa mustascherna...

Några andra bland de forna kamraterna, som kvarblifvit i sin hemort eller återvändt till den efter slutade studier, råkade Daniel stundom. De hade sin trägna sysselsättning och utom den sina bolagsstämmor och sina kortbord, och mellan personer med olika lefnadskall var det här, såsom så ofta bland vårt otillgängliga och slutna folk, svårt att få till stånd en närmare beröring. Af

skolans lärare kände sig Dainel sympatiskt dragen till ett par, den gamle rektorn och en ung kollega i latin, som intresserade sig för antik konst och ofta kom upp till honom för att resonnera. Men Daniel brydde sig i grunden föga om sällskap. Han hade sina böcker att fördjupa sig i under lediga timmar, och han gjorde till och med försök att ge form åt några äldre planer och uppslag.

För det ändamålet reste han en gång till Helsingfors — det var vid pass ett år efter det han flyttat öfver. Han hade då af Kuno erfarit att Ingeborg med sin man och sin späda dotter farit till England för att dröja där en obestämd tid. Han behöfde således icke frukta ett möte med henne.

Det gjorde honom godt att träffa de vänner som förblifvit honom trogna — Kuno, hvars unga hustru behagade honom mycket, Kurre, »smågossarna», — som nu höllo på med sina tentamina — och Henrik Brandt, hvilken umgicks med planer att lämna landet och bosätta sig i Paris, för att blott om somrarna komma till Finland och måla dess natur. Hjalmar såg han icke. Men hos fosterföräldrarna mottogs han med en hjärtlighet, som väckte alla barndomens tillgifvenhetskänslor till lif igen. Och när senatorn meddelade honom att han var betänkt på att lämna senaten, både för sin hälsas skull — han hade tillbragt hela den föregående sommaren vid en svensk badort — och emedan han fann sin ställning otreflig, samt helt och hållet flytta till sin egendom, var det för Daniel

som om hans ungdomstid skulle börja igen — han skulle kunna fara ut till det gamla, kära stället, som till ett hem.

Senatorn satte kort därefter sitt beslut i verket, och Daniel tillbragte redan en del af denna sommar hos fosterföräldrarna. Hjalmar kom icke dit. Förhållandet mellan fadern och sonen hade efter nya sammanstötningar mellan senator Ekroth och Ringdahl blifvit allt kyligare. Förgäfves sökte modern medla, ständigt anförtroende sina bekymmer åt Daniel. Men det räckte länge innan något närmande kom till stånd, och när Hjalmar då, på moderns enträgna uppmaningar, ändtligen en sommar besökte sina föräldrar, var Hilja icke med. Hon hade stannat på villan, som de lagt sig till i Helsingfors' skärgård. Ej heller var Daniel på Kaunola under Hjalmars besök.

En höst, när Daniel återvände till staden, öfverraskades han af att på sitt bord finna en biljett från Kurre. Han hade, skref han, icke »kommit sig att tidigare underrätta Daniel om att han fått ett förordnande här, såsom biträdande sjukhusläkare. Han hade anländt för ett par veckor sedan och önskade träffa Daniel. Om denne verkligen, som man sagt honom, inträffade i staden den sista augusti, så skulle han tidigare på kvällen finna Kurre i Hotel Metropol.

Daniel sökte upp stället. Det var ett nyinrättadt hotell i den nya stadsdelen, med två stora skyltar, hvilka parallelt löpte ut från väggen och

förenades af en tredje — såsom man alltid ser dem i Petersburg. På den främsta stod ställets namn, på de andra lyste ogeneradt *Chambres meubles* och *Restaurent* i väldiga bokstäfver. En skrikigt målad matsal med de otroligaste figurer i taket och på väggarna, samt en liten varietéestrad i fonden, där ett pianino stod och tog sig sin sommarhvila. Vid ett bord längst borta satt Kurre med en tidning och ett glas toddy framför sig.

— Tjänare på dig igen! Kuriöst att mötas här i östern. Jag har tillsvidare slagit upp mina bopålar på denna randiga krog, och därför har jag besvärat dig hit... För resten, tillade han när Daniel tagit plats, tycker jag rätt mycket om denna din barndomsstad. Den ser ut som om man skulle kunna förtjäna schaber i den ... men ryssbod luktar det fan så starkt i alla fall!

Daniel var glad att se honom och öfverhopade honom med frågor. Några särskilda nyheter hade Kurre icke att meddela, men det var roligt att höra på honom ändå. Själf hade han straxt efter sin examen lämnat Helsingfors för att förbättra sina affärer och haft några vikariat, tills han nu hamnat här. Hvad Kuno beträffade, så hade han blifvit fennoman, sade Kurre kort och godt, till stor förargelse för hela hemtrakten. Vid ett landtbruksmöte i östra Nyland hade han uppträdt och hållit tal — tänk dig Kuno hållande tal! » — och proklamerat förbrödring med de fennomaner som ville vara med om det.

— Fullkomlig skandal! En Ahlfelt fennoman!

Jag undrar huru många gånger gubben skulle vända sig i sin graf ifall han visste det!

Daniel skrattade och sade att Kuno väl inte var fennoman för det han var försonlig... Och Hjalmar? Hvad sade man om Hjalmar?

— Han är totalt på dekis — det vill säga, inte som vi menade det förr, utan andligt och politiskt taget... Han har, tyckes det, ett omättligt begär efter makt, och en dag skall han väl på trappstegen af sina hyggliga medmänniskors förakt klifva så högt man kan här i landet! Frun och svärfadern stå och skuffa efter... Jag ids, ta' mig tusan, inte tala om den brackan!.. Har du hört något af Inga?..

— Nej, hur skulle jag det? sade Daniel, glad att han själf icke behöfde fråga.

— Jag tänkte att ni stod i något slags korrespondens, ni voro ju så såta vänner ännu för några år sedan... Jo, hon är i England nu igen och har visst inte så värst roligt. Sist skref hon att Wirén håller på och förskaffar sig ett finare engagement i södra Ryssland — Wirén, den bussige rysshataren — *sic transit gloria!*... och dit skall han naturligtvis släpa hustru och ungar med ... du vet kanske inte att det är fråga om en till?

— Nej, skål nu, Daniel, fortsatte han, mins du den kvällen, jag eklaterade hennes förlofning för dig på Brunn! Det var synd om dig då, jag kommer nog ihåg att jag tyckte det, fast jag inte ville visa... och det var synd att du kom för sent där, liksom du kom för tidigt med dina världs-

förbättrande idéer i språkfrågan. Du är skapad till att aldrig hitta på det rätta ögonblicket — det var ju så din vän Brandt brukade säga? För resten en naturfrisk karl, den där Brandt, inte någon sentimental idealist som du! Han lär ligga i Paris nu och göra succès, fast man inte här förstod sig på honom...

— Ja, jag har hört det, trefligt nog, sade Daniel, frånvarande.

Kurre fortsatte ännu en stund att prata, men Daniel hade försjunkit i sina tankar och hörde icke på. Sedan bröt han upp och gick hem, oaktadt Kurre fann det oerhördt att skiljas så tidigt, när man inte råkats på så länge.

De sammanträffade sedan alltjämt, ända tills Kurre af utvidgad praktik och utvidgade bekantskaper — båda förvärfvade han sig snart på grund af sitt glada väsen — fördes längre bort från Daniel. Inom kort hade Kurre svingat sig upp till en ledande ställning i stadens svenska klubb, där han särskildt utmärkte sig för att vara den siste att bryta lag. Och han ansågs ha stora utsikter att bli vald till stadsläkare när tjänstens gamle innehafvare engång afgick, ty det var den förmögna svenska klubben, som bestämde om kommunens angelägenheter i denna urfinska stad.

Så gick åter en tid, och lifvet löpte sin enformiga bana rundt, för Daniel som för de flesta. Men bakom människornas små sorger och ännu mindre

fröjder begynte där plötsligt stiga upp någonting stort och hotande mörkt, som fyllde horisonten och häjdade blicken, när den ville spana i Finlands framtid. Folket skockade sig skyggt och tyst tillsammans, spörjande med undran hvad tecknena kunde varsla, men ingen gjorde sig på allvar reda för farans vidd. Och en dag bredde sig den svarta molnväggen ut öfver hela horisonten, förmörkande solens ljus, och sänkte sig under åskskrällar och blixtslag öfver allt land. När människorna vågade blicka upp igen, sågo de huru förstörelsen gått fram: hundraåriga träd voro uppryckta med rötterna, fast murade byggnader hade störtat omkull, mognad skörd, som lofvade landet rikedom, hade slagits till marken. Och tätt intill dem rufvade mörkret ändå lika hotande som förr, och ingen dagning var möjlig att skönja...

Från sin vrå såg Daniel olyckan komma. Han såg huru de, som främst bort stå upprätt, voro de främsta att böja sig, ropande åt tusentalen, som bidade deras exempel: huken er ner, låten stormen gå öfver edra hufvuden, och när den gått förbi, så stigen upp och tacken den mäktige, som släppte den lös, för att han låtit er behålla lifvet! Försöken ej att sätta människofunder mot naturmaktens raseri, ty det kostar era lemmar! Trycken edra hufvuden mot marken och fyllen edra munnar med stoft, så att de icke ropa hädiska ord, ty hämnarens arm kan nå er! Slån ner alla dem, som utmana honom, ty de vilja ert fördärf — de uppreta blott den förskräcklige, och när han låter

sin straffande hand falla, så vet den ej skillnad mellan skyldig och oskyldig!

Han såg hur detta giftiga ord på smygvägar kröp fram öfver landet — liksom pestfröet föres från trakt till trakt af tusental stinkande råttor. Och råttorna gnagde sönder alla trådar, som bundo mänskorna vid det dyrbaraste de ägde, och de kastade bort det utan besinning och medvetande af hvad de gjorde.

Han såg sitt folks förstörande fiender, afunden, misstron, partihatet, flamma upp till en härjande brand, som i ett ögonblicks raseri tillintetgjorde hvad de allra sista tidernas tysta arbete i samförstånd och endräkt byggt upp. Och bredvid bålet såg han människor stå och gestikulera, som tokiga af fröjd, och ständigt kasta nytt bränsle i elden.

Han såg hur begreppet fosterland förvandlades allt efter individerna. Alla talade om att »rädda» det, men ingen tänkte i själfva verket på fosterlandet, utan alla räddade olika ting. För några gällde det ett språks öfvervälde, för andra ett ömtåligt formalistsamvete, för andra åter deras ekonomiska välfärd, för andra — kanske de flesta — utsikten till makt för sig och sitt parti.

Men hvad han icke såg, och hvad alla förgäfves spanade efter, var en man, som i afgörandets stund skulle rest sig och uttalat ett mäktigt lyftande ord, ett ord, inför hvilket alla viljor flutit samman i ett stort och manligt beslut, alla själfviska intressen och all tveksam räddhåga förstummats och folkets tillit vuxit, dess tillit till sig själf, sin rätt och sin styrka . . .

— — Nej, från annat håll måste väckelsen komma, det dåliga exemplet måste motverkas, folket självt måste visa den sinnesnärvaro och det mod, som dess ledare fullständigt förlorat! Och på tecken från hufvudstaden begynte öfverallt i bygderna ett intensivt bildningsarbete. Äldre och yngre gingo ut, och folket strömmade till för att höra och lära.

Daniel brann af begär att på sitt håll verka. När sommarferien kom, begynte han sitt arbete i trakten kring fosterföräldrarnas egendom.

Det fanns svårigheter nog att besegra. Fattigdomen var en af de största. Mer än en gång måste Daniel fråga sig om icke hans verksamhet också här var en byggnad på lösan sand, om icke hela folkbildningsarbetet i trakter som dessa var fåvitskt, innan man sörjt för att det materiella tillståndet förbättrats. Det kunde icke finnas hopp om att väcka en stark nationalkänsla till lif, så länge allmogen för sin utkomst var hänvisad till den östra grannen, börjande redan i barnaåren med att gå vall med hans hjordar bortom gränsen och fortsättande hela lifvet ut med fraktfärder till Ryssland och all slags trafik. Och bygden var full af främmande villaägare, som med den tillfälliga förtjänstens lockelser drogo folket från dess regelbundna arbete. Behofvet af undervisning var någonting okändt för dessa bönder, som i många släktled varit lifegna hos de furstliga ryska domäninnehafvarena och behandlats som slafvar. Men å andra sidan funnos i just dessa omständigheter

förutsättningarna för en tacksam jordmån, om blott sådden skedde på riktigt sätt. Generationers erfarenhet hade lärt befolkningen hvad den hade att vänta af det främmande väldet.

Det räckte en tid innan Daniel fann de rätta synpunkterna. Han höll i början föredrag, men det gick alls icke, de bara tröttade och begrepos ej. Han förstod att det behöfdes en annan tonart, som måste aflyssnas folket själft. Och så begynte han gå från gård till gård, tala med hvar och en enskildt, foga in sin föreställningskrets i folkets, drifva sin sak med slående och realistiska motiv. Han blef allt ifrigare ju mera han märkte att fienden försökte tränga in på det godtrogna folket, smygande eller öppet, med sakta lockande förespeglingar eller fräckt pockande handling. Hvart tillfälle som erbjöds använde han för att tala, bevisande, skrämmande, bevekande, och han kunde med glädje se att icke allt föll på hälleberget...

I själfva undervisningen fick han hjälp af ett par unga studenter från trakten, och fosterfadern, som kände befolkningen väl, gaf honom många goda råd. Men fåfängt sökte han understöd hos prästerna. Den gamle kyrkoherden varnade och förmanade honom att vara försiktig. Tiderna voro sådana, att man knappast vågade hålla läsförhör... ty hvarje slags folkbildning betraktades ju på högsta ort som ett upproriskt företag, och man måste nödvändigt undvika allt, som kunde få det minsta sken af utmaning... Daniel sökte ifrigt klargöra för honom hvilken rädsla och undfallenhet som

låg bakom ett dylikt resonnemang. Men han åberopade sig blott på de ledande i Helsingfors, som förstå sakerna bättre» . . . och den finska kyrkans öfverhufvud hade, också han, låtit veta att hvarje deltagande från prästernas sida i »den oppositionella rörelsen, som leddes af några skrikhalsar», skulle verka mycket skadligt på hela fosterlandets framtid och på vår lutherska kyrka . . . Daniel sökte mera förstånd hos de yngre prästerna, men de sekunderade troget sin herde. Med ringaktning vände han sig bort från dessa »folkets lärare», hvilka i det viktigaste ögonblicket togo sin hand från folket, färdiga att offra dess upplysning och därigenom dess motståndskraft för en bifallets nick från sin Dalai-Lama, som å sin sida, där han satt i all sin värdighet och föregaf sig tolka den gudomliga försynens vilja, icke var annat än en usel marionett i händerna på Wilcke och Ringdahl och deras anhang. Ingenting var för heligt att användas som täckelse kring dessa af partilidelse och maktlystnad förblindade mäns syften!

Men Daniels verksamhet hade icke undgått spanande blickar. Socknens länsman, en gammal skolkamrat till honom, berättade en dag att han erhållit vissa förfrågningar rörande Daniel. Han sade tillika att individer med misstänkliga afsikter hade dykt upp här och där i trakten. Särskildt hade han fäst sig vid en fördetta kamrat till dem båda — den långe Rouhiainen, »Jätkä» — mindes icke Daniel honom? — Javisst, Daniel hade sett

honom på en af sina färder kring bygden och hälsat på honom i förbifarten. Nu först slog det honom att »Jätkä» var ovanligt generad och fåordig och ingenting hade svarat på Daniels frågor om hans öden sedan de träffats sist.

XIX.

I Daniels skola inträffade under sommarens lopp en viktig förändring. Den gamle rektorn, Daniels gode vän, tog afsked, trött vid allt trakasseri som de nya förhållandena också på undervisningens område medförde. Till hans efterträdare som historielektor och föreståndare för skolan utnämdes rektor Viberg, densamme, mot hvilken Daniel i tiden uppträdt på det finska partimötet i Helsingfors.

Det var icke öfverensstämmande med Vibergs natur att visa öppen afvoghet mot någon människa. Tvärtom. På samma gång han bemödade sig att, åtminstone i det yttre, »jämka» mellan åsikterna både i stora saker och i små, lade han an på en viss urban världsmannaton. Förhållandet mellan honom och Daniel var därför skenbart helt godt. De undveko att tala i politik, och träffades sällan utom skolans murar.

Men ju mera händelserna utvecklade sig, desto tyngre blef luften. Det var en offentlig hemlighet

att Viberg hade försänkningar inom den nya senatsmajoriteten, och särskildt trodde man sig veta att senator Ringdahl, som efter den förre ecklesiastikchefens afgång provisoriskt ledde kyrkans och skolans angelägenheter, i viktiga frågor lånade ett villigt öra åt Vibergs råd. Inom skolan förspordes tillsvidare ingen verkan af dessa tendenser. Men i stadens finska klubb sökte Viberg ifrigt vinna inflytande. Han uppträdde aldrig offentligt, men han resonnerade desto trägnare med de enskilda medlemmarna. Hans kordialt förbindliga sätt, i förening med hans politiska och vetenskapliga anseende, smickrade icke blott de handlande och handtvärkare, hvilka bildade klubbens flertal, utan också andra, och den smidige rektorn förskaffade i tysthet sig och sina åsikter rätt många vänner.

Daniel hade på uppmaning af sina kolleger skrifvit in sig i klubben, men besökte den sällan. Utom några af skollärarne funnos där få som han kände sig dragen till, men däremot många element, som stötte honom tillbaka.

En kväll på vintern följde han med den unge läraren i latin dit upp, efter en promenad. De superade och satte sig sedan att läsa tidningar. Lokalen var talrikt besökt — det var en af de vanliga lördagssammankomsterna, då man kunde räkna på att träffa bekanta. När Daniel och hans vän trädde in i läsesalen, sågo de rektor Viberg stå i ett hörn af rummet, omgifven af några herrar, hvilka intresseradt lyssnade på honom.

Klockan närmade sig nio och alla väntade nervöst på Helsingforsposten. När den anlände, störtade man sig öfver dagens tidningar. En herre, en äldre pedagog, som redan i dörren lyckats »hugga» det gamla partiets organ af uppasserskan, satte sig ner och vecklade värdigt och triumferande upp det, medan andra ställde sig bakom hans rygg för att lura sig till en skymt af nyheterna.

— Åhhå! utropade han plötsligt.

Det blef tyst, hvar och en såg upp från sin tidning, och Viberg med sitt sällskap närmade sig bordet.

— — »Till häradshöfding i N. domsaga torde komma att utnämnas biträdande expeditionssekreteraren Klas Wärnsköld». — Det var tusan! Karlen kan ju inte vara fyrtio år — och landets bästa domsaga! Så ska' det tas! Hvad månne nu våra hofrättsråd och assessorer säga, som hade alla rummen på förslaget? Mera snöpligt att förbigås af en sådan där gulnäbb!

Det blef en viss rörelse kring tidningsbordet. Viberg, som närmat sig den talande, hostade ett tag och sade, tillräckligt högt att höras af de flesta och med ett tonfall af viktighet:

— Så alldeles oväntadt torde det väl inte ha varit för den som ligger något inne i affärerna . . . Platsen fordrar ju en person som kan ryska . . . Och meningen torde för resten vara att inte låta Wärnsköld bli långvarig här . . . Man anser sig i senaten behöfva folk med kännedom om förhållandena i Petersburg . . .

— Men är han inte svekoman? inföll någon.

— Jag tänker han har sett tillräckligt mycket af maskineriet för att förstå att svekomanin i dessa tider är till större skada än någonsin ... Han torde vara en begåfvad person, och det kan inte skada att det kommer några yngre element in i regeringen ... Jag känner honom för öfrigt inte, jag vet blott att han en tid bortåt nämts som kandidat, han och ett par andra yngre jurister ...

Daniel hade närmat sig, också han, och stod vid motsatta sidan af bordet, midt emot Viberg.

— Jag känner Wärnsköld sedan min studenttid, sade han högt, och har hört ett och annat om honom efteråt. Han har, såvidt jag vet, aldrig gjort annat än sjungit och dansat och lefvat om — ja, och studerat ryska i Moskva! Svag till karaktären, ytlig och okunnig, så tror jag man karaktäriserar honom bäst. Det är betecknande för tiden, att sådana personer komma fram — men sådana är det ju regimen behöfver!

— Det vore bra om herr doktorn något närmare förklarade hvad han menar med det sista yttrandet! hördes en myndig stämma från öfre ändan af bordet.

— Ja, ja! — flera röster förenade sig.

— Gärna. Jag menar naturligtvis att den regim, hvars enda fordran på sina utöfvande representanter är språkkunskap och lydnad, är bäst betjänad af karaktärslösa personer, guttaperkamänniskor, som för att stiga högt böja sig hur djupt som helst, utan skrupler af ett eller annat slag!

— Det låter som om doktor Autio ville stämpla hela vår nuvarande inhemska regering såsom karaktärslös och samvetslös, inföll Viberg hånfullt och aggressivt.

— Så länge den inte gör annat än villigt utför laglöshetens och våldets bud, så kan jag verkligen inte anse dessa epitet alltför öfverdrifna!

— Såå... hör man på! Det var starkt!

— Det förvånar mig mycket — rektor Viberg höjde sin röst öfver sorlet — att i detta sällskap och i denna lokal höra talas på sådant sätt om en finsksinnad regering, hvars medlemmar i en synnerligen kritisk tid offrat lugn och bekvämlighet och, trots allt skrän och alla påtryckningar från oansvariga kannstöpare stått fast vid sin öfvertygelse om hvad landets väl fordrar. Denna regering tyckes mig snarare förtjäna högaktning och tacksamhet...och allra minst borde man från finskt håll instämma i vikingarnas infamier...

— Bra...just så...det är rätt! hördes från olika håll.

Viberg hade talat försiktigt och lugnt, men Daniel brast ut:

— Högaktning och tacksamhet! Skall man förvånas öfver någonting, så är det väl öfver dylika uttryck i detta sammanhang... Och fosterlandets väl! Det är en beklagansvärd uppfattning af hvad fosterlandets väl kräfver, tycker jag, att man utan ringaste försök till motstånd låter beröfva sig alla sina heligt besvurna rättigheter, låter krossa sin nationella tillvaro, låter taga ifrån sig det ena

villkoret efter det andra för vårt folks andliga och materiella existens, allt det som ett nära sekellångt kulturarbete under skydd af härskarordets orygglighet alstrat och förkofrat! Förtjänar det högaktning och tacksamhet att man i folkets namn och på dess vägnar tager emot örfilar och sparkar, böjande sig till jorden och kyssande den hand som slår och den fot som sparkar! Och detta i brutalt trots mot folkets upprepade gånger tydligt uttalade vilja! Detta folk har bidat och hoppats att man just för dess skull helst en enda gång ville säga ett öppet och manligt ord, ett ord, som för förtryckets mäktiga representanter skulle göra klart att våldet aldrig i detta land kommer att erkännas som rätt! Det är ett oerhördt missbruk man i dessa tider bedrifver med folkets namn — icke blott bland våra fiender! Och ett likadant missbruk, för att icke rentaf säga ett eländigt skoj, idkar man med den finska saken, som borde vara alltför stor och upphöjd för att användas på detta sätt... Denna jämmerliga politik som nu, när det gäller att rädda egna koryféer och personliga vänner från ett välförtjänt förakt, låter ett enskildt intresse uppväga hela fosterlandets välfärd och ära, den har tyvärr lyckats att genom sin vädjan till partifanatismen vinna understöd och försvarare. Men hvad skola den finska sakens anhängare i en framtid säga, när historien förtäljer för hvilket pris deras idéers tillfälliga framgång engång köpts — jag säger tillfälliga, ty det töfvar väl icke länge, innan såväl denna sak som alla andra fosterländ-

ska sträfvanden drunknat i den grumliga flod, för hvars allt uppslukande böljor man nu öppnat slussarne på vid gafvel! — Det är ett tomt prat, jag kan inte kalla det annorlunda, att fordra aktning för öfvertygelsen och motiven. Jag har ingen annan måttstock för värdet af öfvertygelse och motiv än de handlingar som äro deras uttryck, och så länge jag måste anse dessa handlingar skadliga för landet, kan jag verkligen inte ha den ringaste respekt för motiven.

Man hade lyssnat till Daniel under fullständig tystnad. Men Viberg skyndade att spetsigt infalla, liksom vädjande till de närvarande:

— Jag tänker att denna vältaliga skildring får stå för herr Autios egen räkning! Men jag vill endast påpeka att det inte sitter endast fennomanska partiledare i senaten, utan också andra som hafva samma åsikter om situationen . . . ja, till och med sådana, som närmast höra till det svenska partiet . . . Det är sålunda inte ett partis åsikt, utan allas, som tänka kallblodigt och förnuftigt, och som veta att ifall man inte gifvit vika, det hade varit slut med en gång!

— Ja, där sitta, gud nåde så visst, också andra, som äro lika fega, churu af andra skäl . . . På höjderna finnes det alltid en kategori af parasiter, lakejsjälar, hvilkas enda och högsta sträfvan i lifvet är att komma sig till en nådig nick från de mäktiga och deras fogdar! De sakna naturligtvis hvarje förutsättning för att begripa innebörden af ordet fosterland — för dem har det aldrig existerat några

begrepp utöfver karriär och titlar och förmåns gunst! Men dessutom finnas ju också några så kallade »hyggliga karlar», hvilkas hela föregående utveckling och verksamhet göra det ofattligt att de nu förgätit plikterna mot sitt folk och sig själfva. Jag vet ej hvad som drifvit dem därtill, måhända juridiskt spetsfunderi, måhända en höggradig naivitet, måhända blott och bart synlighet. Personer med kraftigare vilja och mera slughet än de ha endast behöft göra en antydan om hemlighetsfulla faror som hota, om »historiska» synpunkter, med mera, och genast tro sig dessa »hyggliga» medelmåttor vara de finaste diplomater och äro färdiga med sin ståndpunkt — med sin politiska käringlogik, som sedan blifvit för dem högsta visdom och moral. Om de kunde göra klart för sig huru en sådan moral depraverar folket, så skulle de måhända rygga tillbaka för följderna af sin utsökta statskonst — de skulle måhända finna, att ett fast uppträdande från början varit det enda som upprätthållit folkets själfmedvetande, på hvilket dock slutligen allt måste byggas! Detta feghetens ofta upprepade slagord att vi skulle förintats med ens, om man ej gifvit vika, det tror jag inte på! Ett folk krossas ej med ett knytnäfslag, men det förstöres genom långsam moralisk smitta. Vida sannolikare är det att våra fienders planer skulle häjdats af ett energiskt *nej*, uttaladt i tid — medan ännu ingenting var förberedt, ingenting fanns att sätta i stället! Och äfven om allt tagits ifrån oss ett par år tidigare än annars, så hade vi åtminstone

haft medvetandet att ingenting ha skänkt bort som nu, att hafva visat oss som värdiga ättlingar af det folk, »som kunde allt, blott ej sin ära svika!» — och detta medvetande skulle tryggat oss för den eviga skam, som nu skall blifva vår arfvedel!

Daniel hade knappast hunnit sluta, innan den unge latinläraren utropade;

— Det är, vid Gud, sant, hvartenda ord han säger! Skam öfver de fega, och skam öfver alla som hålla med dem!

Ett par af de närvarande instämde: »ja, det är sant, det var bra sagdt!» — men Viberg rätade på sig, slungade en öfverlägsen blick öfver bordet och sade skarpt:

— Hvilken patos! Man kunde tro sig höra nybakade studenter!

Hanskratt och försmädliga tillrop följde. Viberg vände ryggen åt Daniel och gick in i ett annat rum. De flesta gjorde honom sällskap.

På måndagen blef Daniel inkallad i skolans rektorskansli. Viberg tog emot honom med sin vanliga förbindlighet, såsom om ingenting passerat.

— Det var ett litet ledsamt uppträde på klubben i förrgår, började han, när Daniel satt sig ner midtemot honom.

— Hur så? Jag uppfattade det som en diskussion, i hvilken olika åsikter bröto sig mot hvarandra . . .

— Visserligen, visserligen, men . . . det kan ändå bli farligt att i närvarande tid så häftigt pro-

klamera en ståndpunkt som din — — Du skall inte missförstå mig... men det var någonting i din ton gentemot mig, som kunde uppfattas såsom stötande... *jag* gjorde det naturligtvis inte, men andra kunde måhända... och så retade du upp vår unge kollega, så han förgick sig...

— Jag är van att säga hvad jag tänker, och hvarken nu eller framdeles ärnar jag i en privat krets låta af några försiktighetshänsyn hindra mig att försvara min åsikt! Det var ingalunda min mening att personligen såra någon af de närvarande.

— Nej, naturligtvis... det var heller inte om det jag ville tala, utan om en helt annan sak... Jo, man berättar i staden att du i din undervisning i sjunde klassen, din egen klass, blandat in politik — — det måste vi låta bli med, ser du, det kan komma att stå hela vårt läroverk dyrt...

— Politik? Jag vet verkligen inte hvad bror menar. Någon politik har jag inte sysselsatt mig med under lektionerna. Men om med politik menas att jag beledsagat läsningen af Fänrik Stål och annan fosterländsk literatur med förklaringar, som kanske till följd af situationen fått en lifligare färg än annars, så medger jag det mycket gärna. Det anser jag hafva varit inte allenast min rättighet, men också min plikt.

— Visserligen... men situationen är så kinkig, och det finnes angifvare öfverallt... det måste vi tänka på för läroverkets eget bästa...

— Måhända skola vi också för läroverkets eget bästa alldeles upphöra att läsa Fänrik Stål!

— Man vet inte hur det kan gå om vi inte äro försiktiga. Det finns ledsamma tecken . . . jag ville bara nämna om det för dig!

Daniel försmådde att svara.

Han hade just timme i svenska på sjunde klassen, och fastän det icke hörde till dagens lektion, tog han upp Sägnerna och lät eleverna läsa några dikter. Hvar och en fick ge sina förklaringar, så godt han kunde, och Daniel eldades själf att vältaligt belysa dikternas ämne.

Midt under lektionen infann sig rektor Viberg, åhörde den en stund och gick, utan att säga något, hvarken då eller efteråt.

Det var samma gossar, hvilka kallats Daniels »adjutanter» och hvilka han följt upp klass för klass, såsom deras närmaste öfvervakare och föresyn. Deras tillgifvenhet för Daniel hade blott vuxit med åren, och själf höll han uppriktigt af dem allesamman. Han hade haft den sällsynta turen att redan från början träffa på en »jämn» klass, ej blott i afseende å begåfning, men också till karaktärerna, och han kunde med glädje säga sig att han förmått göra något för dessa sina unga vänners utveckling. Det var med saknad han tänkte på att efter ett år, när de blefvo studenter, nödgas skiljas ifrån dem.

Vintern gick under dyster och ängslig stämning. Våren kom, men solen kunde ej värma upp sinnena och den ljusa grönskan spred sin glädje förgäfves. Tunga och tigande gingo människorna ikring, hvar dag väntande bud om nya oförrätter, men saknande kraft att mera uppröras öfver dem. Det var som om dödens vinge fläktat öfver landet.

I Daniels skola försiggick examen på den sedvanliga dagen i slutet af maj. Men det låg ingen fröjd och lyftning i luften, ingen förkänsla af stundande sommar. Tysta sutto gossarna inne i sina klassrum, lärarena sågo ut som om de varit på begrafning och de få föräldrar, som kommit upp, smögo halft skygga från klass till klass eller väntade i bönsalen på afslutningstalet och betygutdelningen.

Den sedvanliga redogörelsen för skolans verksamhet under läsåret låg framme i packor här och där, till allmänhetens disposition. Daniel hade ännu icke tagit sig något exemplar, när kollegan i latin kom emot honom i korridoren med broschyren i hand.

— Har du läst? frågade han.

— Nej, hvad?

— En skandalös uppsats af Viberg, om hvilken han inte sagt oss ett ord — och sannolikt inte åt de andra lärarne heller. Vi måste protestera — läs, så får du se!

Daniel gick in i den tomma bönsalen, tog ett exemplar och satte sig att läsa.

Uppsatsen bar titeln Några reflexioner af en

historiker». Den var helt kort. Den jämförde Finlands ställning under det svenska väldet med dess historia under nittonde århundradet. Alla framsteg i utveckling som landet gjort tillskrefvos de ryska monarkernas godhet. På slutsidorna framhölls att, äfven om det stundom kunde tyckas annorlunda, man dock måste förlita sig på att Rysslands kejsare icke vilja Finland något ondt. De äro helt visst uppriktigt öfvertygade om att en närmare sammanslutning med det mäktiga riket länder vårt lilla land till båtnad. Vi måste foga oss i deras tankegång och söka att ur de förhållanden, hvilka tilläfventyrs därur växa upp, draga den största möjliga nytta. Hvem vet, måhända är det skrifvet i försynens rådslag att vi gå en lycklig framtid till mötes på detta sätt! Historien har sina lagar, som människorna ej alltid omedelbart kunna skönja. Vi må därför icke visa oss missnöjda, utan lojalt foga oss i allt. Två länder, hvilka stå till hvarandra i ett sådant politiskt förhållande som Ryssland och Finland, måste vara vänner. Och genom förtroendefullt tillmötesgående befästes denna vänskap bäst.

Daniel steg upp, blek af harm, och kramade broschyren i sina händer.

— Jag hoppas mina pojkar inte ännu fått tag i det här, tänkte han, annars svarar jag inte för hvad de göra!

Men hans pojkar hade läst uppsatsen. De hade redan föregående eftermiddag genom en kamrat, som var son till boktryckaren, fått reda på

dess innehåll, resonnerat om den och fattat sitt beslut. När de vid afslutningen mottagit sina betyg först, jämte hvar sitt exemplar af broschyren, såg Daniel dem, medan utdelningen fortsattes, växla menande blickar med hvarandra.

När psalmen var slutad och bönen hållen, trädde sjunde klassens primus fram till rektorns kateder, i samma ögonblick han skulle stiga ner från den, och sade högt och bestämdt:

— Herr rektor, ett afslutningsprogram som detta vilja vi inte föra med oss till våra hem! — hvarefter han inför Vibergs ögon ref sönder häftet i små bitar. Hans klasskamrater följde exemplet. Sedan tågade de alla ut.

En allmän rörelse uppstod. Viberg förlorade behärskningen, rusade ner från katedern rakt fram till Autio och utropade:

— Det är din draksådd, som nu spirar upp — men jag skall veta att häjda den i tid!

Daniel hann icke svara, innan Viberg vändt sig om och försvunnit.

Men prorektorn kom och sade att han fått order att sammankalla lärarkollegiet till eftermiddagen. Ingen borde dessförinnan resa från staden.

Vid detta sammanträde behandlades skandalen. Viberg beskyllde Autio direkt för att hafva äggat eleverna till den. Daniel försvarade sig med att han icke talat ett ord med sin klass under hela förmiddagen. Men, sade han, fastän han måste ogilla att eleverna inför skolans inbjudna gäster ställt till

ett pinsamt uppträde, så kunde han dock ej annat än glädjas öfver att de vågat visa ett sådant mod, när deras rättskänsla kränkts. I sin tur vädjade han till lärarkollegiet och ville att det skulle till protokollet uttala ett klander af Vibergs artikel.

Kollegiet beslöt blott anteckna det rektors programuppsats innehöll uttalanden, hvilka icke af alla kollegiets medlemmar kunde godkännas, samt att sjunde klassens elever i början af höstterminen skulle befordras till strängaste straff.

XX.

»Tack för ditt bref», skref Daniel Autio några månader senare från Helsingfors till Henrik Brandt, »och förlåt mig att jag ej besvarat det förr. Mina tankar ha till den grad varit upptagna af mig själf och det som omger mig, att alla förpliktelser mot andra fått vika.

»Dina rader kommo som en fläkt från en lockande värld, hvilken jag allt ännu älskar, fastän utan hopp, — utan hopp att någonsin återse den. Huru väl förstår jag icke att den fångat dig fullständigt! Du hade ej behöft nedlägga så många ord på motiven för ditt beslut att bosätta dig i Paris. Jag gillar dem, om också jag själf icke kunde handla lika. Men för ditt temperament och för din konst tror jag det är det bästa. Bevarar du din kärlek till fosterlandet lika varm som förr, så kan du göra det och vår sak större tjänster om din talang får veckla ut sig i vida, fria förhållanden, än om du stannade hemma . . .

Som du ser af dateringen, skrifver jag detta i hufvudstaden, där jag icke alldeles frivilligt vistas.

Jag blef i sommar dömd min tjänst förlustig på en termin. Denna godtyckliga och utan tillräcklig undersökning företagna åtgärd har jag i sista rummet Ringdahl att tacka för. Hvilka makter som förberedde den, känner jag ännu i dag icke fullständigt, — nu för tiden sker allting i djupaste hemlighet. Men jag vet att en angifvelse om min verksamhet på landsbygden kommit till generalguvernören, och jag har skäl att misstänka en urspårad gammal skol- och studentkamrat för den. Du ser hvilka företeelser det nya systemet redan hunnit alstra! För öfrigt har jag skäl misstänka att Vibergs intriger spelat en icke obetydlig roll — Viberg, du vet, som vi råkat få till rektor i skolan. Det var oförsynta, förvrängda anklagelser man kom fram med, och trots mitt försvar vunno de vederbörandes öra. Jag hade ett ögonblick för afsikt att gå upp till Ringdahl och låta honom veta hvad jag tänkte både om angifvelserna och om honom själf och hela systemet. Men jag fann det både onödigt och motbjudande. Denne cynikers moraliska fantasi kan icke lyfta sig så högt, att han skulle förstå andra synpunkter än dem som förestafvas af hans egoism, hans hämdlystnad eller hans begär att vara de maktägande i lag. Och från sådana personers beröring håller man sig helst fjärran.

— — Jag tillbragte en del af hösten hos Ahlfelts på landet — Stenbacka, du vet, där jag upplefvat så många glada och vackra veckor i min ungdomstid. Nu såg jag min vän Kunos äkten-

skap på nära håll. Hans fru var, som du kanske minnes, en ifrig fennoman, och hon har icke prutat af ett uns på sina åsikter. Men de komma godt öfverens i alla fall, dessa båda fina och begåfvade människor. De arbeta flitigt på befolkningens uppfostran; hon har tagit finnarna på sin del, medan han sörjer för de svensktalande. Så har Kuno realiserat ett vackert ideal, och man säger sig att ur sådana äktenskap skulle kunna för framtidens Finland uppstå generationer, som i födelsen bure fördragsamhetens ande inom sig och smälte samman i sin blod det bästa af hvad våra två folkelement äga.

Ack, jag talar om framtiden med min gamla idealistiska tro! Om du nu drager munnen till ett skeptiskt smålöje under dina stora mustascher, så förlåter jag dig verkligen. Ty du har fått rätt i din tviflande syn, och ingen optimist kan mera ljuga sig till ett hopp.

De onda anslagens vingar växa, och ständigt talrikare rufva de öfver oss. De brutala våldshandlingarnas område känner icke några gränser, allt medan deras föröfvare i exempellös fräckhet orda om sina ömma omsorger för Finlands väl. I rak linje går vår väg in i förryskningens gap, vi marschera som på kommando i slutna led mot vår nationella förintelse. Vi tyckas som ett folk af underofficerare, hvilkas lifsvisdom är koncentrerad i budet att icke mucka mot öfverordnades befallningar. Det är som om vi åtagit oss bevisa sanningen af Helvetii ord: »människorna äro så

dumma, att ett upprepadt våld slutligen blir rättvisa i deras ögon»!

Sangviniker gå ikring och säga att vi icke må förlora modet, vi ha varit ute för värre saker förr och vi ha ändå redt oss. De minnas icke att vi aldrig förr skänkt bort vår konstitution, såsom nu, och det är det som gör skillnaden! — Vise män fördöma hvarje tecken till opposition, och i skyddet af deras ädelmodigt förlåtande lära fortsätta vårt folks styresmän att med bäfvande undfallenhet taga emot allt hvad som bjudes.

Uselhetens former äro lika vidriga som växlande. Systemet lockar i ljuset allt det ruttna som hittills dolt sig djupast i samhällsbyggnadens mörka källarrum. De tarfligaste element bland hela vårt folk sticka upp hufvudet och flyta öfverst, de sämsta egenskaper hos människorna stimuleras och breda pösande ut sig. Det är lycksökeriets, humbugens och protektionens välde, som med pukor och trumpeter dragit in öfver vår östra gräns och bemäktigat sig detta land, såsom det håller grannriket i sina klor. Och icke nog med att de högsta maktägande med förtjusning befordra allt detta — våra egna göra det, skam till sägande, ock. I spetsen går Ringdahl med allt trotsande cynism. Inom hans ressort har ännu icke någon enda utnämning skett som icke vore dikterad af rent personliga hänsyn.

Hvarje tanke på enighet och samarbete är som bortblåst. Men så måste det vara. Man kan icke samarbeta med dem, hvilka predika underkastelse

och därmed nationelt självmord. Hellre oenighet och strid än en enighet som för till död — och enighet kan icke uppnås utan att vi ge med oss, ty de andra gå icke öfver till oppositionen! Vårt arbete måste ha till mål att stärka nationalmedvetandet, och det sker icke om man lär folket att kompromissa.

Men icke ens de, som i hufvudsak tänka lika, kunna enas i allt. Viljorna äro så spridda och fårorna, som språkfrågan plöjt mellan olika lager af människor i detta land, äro alltför djupa att med ens kunna fyllas. Väl är det sannt att bland de svensksinnade finnes mycken kraft och mycket mod, och många af dem, kanske de flesta, föra nu ett vida annorlunda språk än fordom. Men jag betviflar dock att de någonsin skola vara med om sociala reformer, hvilka måste genomföras om vårt folk skall nå den mognad vi eftersträfva åt det, men hvilka skulle minska det svenska partiets inflytande. Icke heller tror jag de skola göra oss några medgifvanden i språkfrågan — och till dess slutliga ordnande måste vi sträfva, om ock vapnen nu må hvila stilla en tid. Och våra egna vänner från förr, frågar du. Ja, en del är nog ifrig och energisk — bland dem Ravander, naturligtvis, och äfven Mallin. Och tidningen har hållit sig ypperligt, trots alla förföljelser från yttre och inre fiender. Men många ha dragit sig tillbaka och sitta i ideell dåsighet och se på hur sakerna utveckla sig. De proklamera att man måste bygga på folkets inneboende motståndskraft, och de smickra den då och

då med några lyriska utgjutelser, men sola sig för resten i sitt schöngeisteri. Att få någon fart och ruff i dem är alldeles omöjligt... Arbetarne, som vi hoppats så mycket af, sätta själfviska sträfvanden framför allt annat — på alla områden samma företeelse, som du ser! De sluta sig ihop till ett allt fastare parti, men de taga ingen hänsyn till fosterlandets belägenhet eller göra det blott för att passa på att med opatriotiska medel främja egna intressen!

Är då ingen räddning möjlig? Finnes ingenting, rakt ingenting att lita sig till och ingenting att göra?

Jag har grubblat på detta i nätter och dagar, i veckor och månader, och jag ser blott ett: folket måste räddas genom folket själft, en föryngringens och förnyelsens grönskande kvist måste ympas in på det gamla trädet! Den ungdom, som nu växer upp midt i olyckan, måste läras att se sakerna i hvitögat och icke nöjas med fraser, den måste uppfostras till manlighet, dess vilja och motståndskraft måste härdas som stål. Jag menar icke den bildade ungdomen, ty också den är frätt af partilidelserna; en mycket stor del af våra studenter lyssnar för närvarande till ledare, hvilka själfva icke äro annat än redskap i personpolitikens tjänst — om också en annan del präktigt stått på sig. Nej, jag menar allmogens barn. Det är det enda verkligt friska material, i hvilket vi kunna arbeta, det är dem vi skola ut i bygderna att lära, och med deras hjälp skall den nya jorden plöjas, ur hvilken

en kraftig skörd skall stiga upp att nära framtidens Finland!

Till denna öfvertygelse har jag nått trots alla inkast som min »gamla människa» ställt i vägen — inkast, hvilkas natur du godt förstår. Och stadgad i den, har jag nu sökt afsked från mitt lektorat och mottagit föreståndareplatsen för en folkhögskola i Östra Finland, min hembygd. Jag har pröfvat nog för att längre tjäna staten; icke ens universitetet lockar mig, ty det är ju osäkert huru länge man där får arbeta i frihet. Och jag vill verka fritt, jag vill säga hvad jag har på hjärtat, jag vill låta det klinga ut i en ren, vid luft och jag vill hafva omkring mig en ungdom, på hvilken jag dagligen och stundligen kan utöfva inflytande. I april tillträder jag min plats. Jag känner godt denna befolkning, jag har lärt mig hålla af den, och jag hoppas på den . . .

Det är många och stora illusioner som med detta beslut för sista gången begrafvas . . . så hade jag ju icke tänkt mig mitt lif! Men det är icke första gången resignationen lär mig sin konst, och jag skall försöka att icke sakna något, att trösta mig med att arbetet kan blifva till båtnad för fosterlandets framtid och ära. Låt oss således icke orda mera därom . . . och tränga sig vemodiga tankar på i de många ensamma stunder som hädanefter skola slå sin ring kring mitt lif, så skall jag hålla dem för mig själf . . .

— — Jag längtar härifrån. Det är som ginge man i en osund atmosfär, för hvars smittämnen

man icke kan värja sig ... Jag har arbetat på biblioteket och skrifvit min sista vetenskapliga uppsats, hållit några föredrag och gifvit litet privatlektioner ... och nu tar jag afsked af den »högre bildningen» ...

Det är icke många jag varit tillsammans med. Hjalmar Ekroth har jag ett par gånger träffat, utan att vi växlat ett ord. Han är en af dem som stå färdiga att rycka in, när de sista oppositionella elementen aflägsnas från regeringen ... Hans föräldrar bli mina grannar, om också något aflägsna, men jag gläder mig att då och då kunna besöka dem. Det är människor af »gamla stammen», som det kan göra en godt att nu vara tillsammans med, och jag skattar mig lycklig att ännu på deras sena ålderdom få visa dem all den tacksamhet jag är dem skyldig ...

När du kommer på besök till hemlandet, måste du låta mig rå om dig i några veckor. Farväl.»

Det var en eftermiddag fram emot midsommar. Folkhögskolans elever hade för sista gången under terminen samlats i skolan.

Byggnaden låg på en höjd, med utsikt åt ena sidan öfver ett vattendrag, som just här bredde sig ut till en stor fjärd med holmar och sund, åt den andra öfver en ändlös tallmo. Det var en vacker plats, och landskapet man såg därifrån,

hade den finska inlandsnaturens två anleten: det ena af lugn frid med ett ljust, lyckligt leende öfver sina drag, det andra af dystert och rufvande allvar.

När lektionerna voro slutade och sångerna sjungna, höll Daniel ett kort tal till sina lärjungar.

Han sade dem att, huru ofullständiga än de lärdomar voro, han under dessa första månader kunnat gifva dem, så hoppades han dock de däraf skulle behålla ett: att aldrig glömma att de voro finnar och aldrig svika detta namn för lock eller våld. Att förneka sitt fosterland, det är som att förneka sin Gud. Men att stå för sitt land och dess lag i svåra tider, det är att höja sin egen ära och sitt lands. När andra svika, så måste ungdomen resa sig allt högre och ropa allt kraftigare att de icke tillåta sitt fosterlands heder att skändas. Och denna lära skola de sprida omkring, när de nu gå ut till sommarens arbete på fält och i skog. De skola låta den ljuda vid slåttern på ängarna, vid aftonhvilan i stugan, vid rodden till kyrkan i söndagens frid — den skall väfva sig in i deras sånger på skogsstigarna och i samtalen, med hvilka de förkorta arbetets möda. Och engång i framtiden skola de inplanta den hos sina barn, och på detta sätt skall kärleken till fosterjord och modersmål lefva från generation till generation — men glömmes denna lära, så förstummas vårt språk och det finska folket upphör att finnas till.

Därpå läste han upp för dem Oksanens dikt

»1734 års lag» och uppmanade till sist alla att sjunga »Vårt Land».

Helt rörda kommo de och togo afsked af honom, — flickorna i sina snygga, ljusa bomullsklädningar och gossarna, kraftiga och satta, i mörka, allvarliga dräkter.

Han följde dem till stranden, där de långa, smala båtarna lågo uppdragna i rader. Han stannade där och såg hur de skötos ut och hurtigt gledo öfver vattnet, medan sånger stämdes upp, och hur de småningom försvunno bakom holmarna, belysta af solens sista sken. »Honkaen keskellä» ljöd allt svagare fram till honom genom den orörliga luften. För sista gången såg han ett årblad blänka, från den sista båten, som svängde kring en fjärran udde . . .

När solen sjunkit bakom skogshöjderna på andra stranden, gick han långsamt upp till skolhuset. Därinne slog emot honom en doft af jasminer och nattvioler, hvilka eleverna hämtat åt honom. Han lutade armen mot fönsterposten och blickade ut öfver det hvilande landskapet, där holmarna speglades i vattnet, famnade af gula och röda reflexer, hvilka solen lämnat kvar på molnen. Med denna kvällstämning och all denna doft kom det öfver honom en egendomlig förnimmelse af någonting längesedan upplefvadt, likt en genklang af någonting gränslöst lyckligt . . . och junidagarna på Stenbacka för många, många år tillbaka stodo plötsligt för hans syn . . . och han mindes huru Ingeborg en gång, långt senare, prisat förhopp-

ningarnas och ovisshetens glädje som dessa dagar inneslöto, högre än allt hvad lifvets verklighet bragt . . .

Småningom såg han alla färger blekna i en enda ton, och den unga sommarens natt lade sitt hvita flor, genomskinligt och skört som lyckliga drömmars väfnad, öfver hans land.

Vilseledande tryckfel i Brytningstider af Pekka Malm:

S.	33	r.	10	nedifr.	står:	Kuno läs: *Kurre*
»	65	»	10	uppifr.	»	sagdt, engång för alla läs: *sagdt engång för alla,*
»	99	»	2	nedifr.	»	portens läs: *parkens*
»	288	»	14	uppifr.	»	undan efter för läs: *undan för*
»	294	»	15	»	»	tänka läs: *tänk.*
»	334	»	8	»	»	synlighet läs: *sedlighet.*

ningarnas och ovisshetens glädje som dessa dagar inneslöto, högre än allt hvad lifvets verklighet bragt . . .

Småningom såg han alla färger blekna i en enda ton, och den unga sommarens natt lade sitt hvita flor, genomskinligt och skört som lyckliga drömmars väfnad, öfver hans land.

